37.1214.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Althochdeutsche,

dem Anfange des 11ten Jahrhunderts angehörige,

Übersetzung und Erläuterung

der

von Boethius verfafsten 5 Bücher

DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIAE.

Zum ersten Male herausgegeben

von

E. G. GRAFF.

Berlin.

In der Nicolaischen Buchhandlung.

1837.

Digitized by Google

Digitized by Google

Dem hochgesinnten Fürsten,

dem

Wissenschaft und Vaterland

die Herausgabe des althochdeutschen Sprachschatzes,

dem

ich und die Meinigen

den Schutz unsers Lebens

verdanken,

dem Kronprinzen von Preussen,

Friedrich Wilhelm,

sei,

wie mein ganzes Selbst,

auch jedes meiner Werke

in

tiefster Verehrung geweiht.

Digitized by Google

Digitized by Google

Vorwort.

Wie schmerzhaft es mir auch ist, dafs ich meinen kleinen Rest von Leben, Gesundheit und Augenlicht, der kaum zur Beendigung des althochdeutschen Sprachschatzes hinreicht, diesem durch die vorliegende Nebenarbeit entziehen und das wichtigste Werk der deutschen Literatur, das nur durch mich, der ich allein im Besitz alles Materials bin, zu Stande gebracht werden kann, der Gefahr, für alle Zeiten unvollendet zu bleiben, aussetzen mufs, so dränge ich doch, hoffend auf Gott, den allmächtigen Lenker der Schicksale und Herzen, die Stimme bittrer Klagen in meine Brust zurück, und, um so wenig Zeit, als möglich, auf die vorliegende Schrift zu verwenden, beschränke ich mich hier auf folgende kurze Bemerkungen:

Diese althochdeutsche Übersetzung und Erläuterung der consolatio philosophiae ist im cod. 825. der Stiftsbibliothek zu St. Gallen enthalten und wahrscheinlich (cf. die Vorrede zu meiner Ausgabe der althochdeutschen Übersetzung der 2 Bücher des Mart. Capella de nuptiis mercurii et philologiae) ein Werk

Digitized by Google

des zu St. Gallen 1022 (500 Jahr nach Boethius) verstorbenen gelehrten Benediktiners Notker Labeo.

Die Vergleichung der Schriftzüge, z. B. der auf den ersten 160 Seiten mit denen auf S. 161—174, läfst auf verschiedene Abschreiber schliefsen. Die Überschriften und Anfangsbuchstaben der Abschnitte (bisweilen auch der einzelnen Verse) sind roth. Viele Accente erlöschen schon.

Der lateinische Text, den ich, um das Studium dieses althochdeutschen Sprachdenkmals zu erleichtern, beigefügt habe, ist zum Theil nach der Handschrift, zum Theil nach der Ausgabe von Sitzman (1607) abgedruckt. Die Erläuterungen des Übersetzers habe ich vom Text durch [ ] abgesondert.

Da mir von allen althochdeutschen Sprachdenkmälern diese Übersetzung der consolatio philosophiae am geeignetsten schien, dem Bedürfnisse eines althochdeutschen Lesebuchs für die studirende Jugend abzuhelfen, so habe ich auch noch eine kleinere, nur die althochdeutsche Übersetzung enthaltende, mit spracherklärenden Anmerkungen versehene Ausgabe dieses Werks zum Drucke befördert.

Digitized by Google

PROLOGUS TEUTONICE.

Sēs paulus kehîez tîen. die in sînên zîten uuândon 3.
des sûonetagen. táz er êr ne châme. êr romanum imperium
zegîenge. únde antixp̄s rîchesôn begóndi. Uuér zuîuelôt
romanos íu (sic) uuésen állero rîcho hêrren. únde íro geuuáit
kân ze énde dero uuérlte? Sô dô mánige líute énnônt
tûonouuo gesézene. hára úbere begôndôn (sic) uáren. únde in
àllên dísên rîchen keuuáltigo uuíder romanis sízzen. tô iu
stûonden íro díng slîfen. únde ze déro tîlegúngo râmen.
tîa uuír nû sehên. Tánnân geskáh pi des chéiseres zîten
zenonis. táz zuêne chúninga nórdenân chómene. éinêr ímo
den stûol ze romo úndergîeng. únde álla italiam. ánderêr
náhor ímo greciam begréif. únde díu lánt. tíu dánnân únz
ze tûonouuo sínt. Énêr hîez in únsera uuîs ôtacher. tíser
hîez thioterih. Tô uuárd táz ten chéiser lústa. dáz er dio-
terichen uríuntlicho. ze hóue ládeta. tára ze dero mârun
constantinopoli. únde ín dâr mít kûollichên êron lángo
hábeta. únz er ín dés bíten stûont. táz er ímo óndi. mít
ótachere ze uéhtenne. únde úbe er ín úberuuúnde. româ
ióh italiâ mít sînemo dánche ze hábenne. Táz úrlub (sic) káb
ímo zeno. sîn lánt. ióh sîne líute. ze sînên tríuuòn beuélе-
hendo. Sô dioterih mít témo uuórte ze italia chám. únde er
ôtaccheren (sic) mít nôte guán. únde ín sâr dára nâh erslûog.
únde er fúre ín des lándes uuîelt. tô ne téta er ze êrest
nîeht úber dáz. sô demo chéisere lîeb uuás. Sô áber nâh

Digitized by Google

4. ímo ándere chéisera | uuúrten. tô begónda er tùon. ál dáz in lústa. únde dîen râten án den lîb. tie ímo dés ne uuâren geuólgig. Fóne díu slûog er boetium. únde sînen suêr symmachum. únde dáz óuh uuírsera uuás. iohannem den bâbes. Sâr des ánderen îares. uuárt thioterih ferlóren. sîn néuo alderih zúhta daz riche ze sih. Romanum imperium hábeta îo dánnan hína ferlóren sîna libertatem. Áber dóh gothi uuúrten dánnân uertríben fóne narsete patricio. sub iustino minore. Sô châmen áber nórdenan langobardi. únde uuîelten italiae. mêr dánne ducentis annis. Nâh langobardis franci. tîe uuír nû héizên chárlinga. nâh ín saxones. Sô íst nû zegángen romanum imperium. nâh tien uuórten scî pauli apostoli.

Digitized by Google

INCIPIT LIBER PRIMUS BOETII.

CONQUESTIO BOETII DE INSTABILITATE FORTUNAE.

Ih tir êr téta frôlichiv sáng. íh máchôn nû nôte chárasáng. Sih no. léidege musae lèrent míh scríben. [Táz mír uuíget. táz uuíget ín. Tie míh êr lêrton iocunda carmina. tie lêrent míh nû flebilia.] Vnde fúllent sie miniv óugen. mit érnestlichên drânen. Tise geuértun ne máhta nîoman eruuénden. sie ne fûorin sáment mir. [Quasi diceret. Úbe ih ánderro sáchôn beróubôt pín. mînero chúnnôn ne máhta míh nîoman beróubôn.] Èr nuâren sie gûollichî mînero iúgende. nû trôstent sie míh álten. mînero misseskihte. [Tés ist óuh túrft.] uuánda mír ist úngeuuando fóne árbéiten zûo geslúngen spûotîg álti. Únde léid hábet míh álten getân. Fóne dîen | dingen grâuuên íh ze únzite. Únde 5. sláchiu hût. rîdot an chráftelôsemo lîchamen. [Táz chît. mîne líde rîdont únder sláchero híute.] Táz ist sâlig tôd

---

BOETHII DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIAE, LIBER PRIMUS.

Carmina qui quondam studio florente peregi,
Flebilis, heu, mestos cogor inire modos.
Ecce mihi lacerae dictant scribenda camenae,
Et ueris elegi fletibus ora rigant.
Has saltem nullus potuit peruincere terror,
Ne nostrum comites prosequerentur iter.
Gloria felicis olim uiridisque iuuentae
Solantur mesti nunc mea fata senis.
Venit enim properata malis inopina senectus,
Et dolor aetatem iussit inesse suam.
Intempestiui funduntur uertice cani,
Et tremit effeto corpore laxa cutis.

Digitized by Google

tér in lústsamên zîten ne chúmet. únde in léitsámên geuuúnstêrne tuélet. Ah ze sêre uuîo úbelo ér die uuênegen gehôret. Únde uuîo úngerno ér chéligo betuot íro uuéinonten oúgen. Únz mír sálda fólgetôn. in állemo mînemo gûote mír únstâtemo [álso iz nû skînet.] Tô hábeta mih tiu léida stunda nâh kenómen. [ih méino diu iúngesta] Uuánda si mír áber nû gesúichen hábet. nû lénget mîna uríst. mîn árbéitsámo lîb. Uuáz hiezent ir îo mih sáligen fríunt mîne? [Uuâr íst iz nû?] Tér dóh îo uîel. fásto ne stûont. [úbe er fásto stûonde. sô ne uiele er.]

DE INGRESSU PHILOSOPHIAE. ET EIUS HABITU.

Únz íh tíz suîgendo in mînemo mûote áhtota. Únde íh sús ámerlicha chlága scréib mít temo grífele. Uuâr sáh íh éin vuib stân óbe mir. Èruuírdigero tâte hárto. Mít érnestlichên óugôn. Vnde dúrnohtor séhentên tánne îoman ménniskôn sehen múge. [Jóh profunda dei gesihet philosophia]. Mít iúnclichero uáreuuo [Si ne áltêt nieht]. Vnde mícheles mágenes unde úngebróstenes. Tóh si sô ált uuâre.
6. | Táz síh nîoman íro ne gelóubti. uuésen ébenált. [uuánda sî uuás îo]. In íro geuuáhste zuîueligero mícheli. [Íh ne

---

Mors hominum felix, quae se nec dulcibus annis
Inserit et mestis sepe uocata uenit.
Eheu, quam surda miseros auertitur aure
Et flentes oculos claudere seua negat.
Dum leuibus malefida bonis fortuna faueret,
Pene caput tristis merserat hora meum.
Nunc quia fallacem mutauit nubila uultum,
Protrahit ingratas impia uita moras.
Quid me felicem toties iactastis amici?
Qui cecidit, stabili non erat ille gradu.

Haec dum mecum tacitus ipse reputarem querimoniamque lacrimabilem stili officio designarem, adstitisse mihi supra uerticem uisa est mulier reuerendi admodum uultus, oculis ardentibus et ultra communem hominum ualentiam perspicacibus, colore uiuido, atque inexhausti uigoris, quamuis ita aeui plena foret, ut nullo modo nostrae crederetur aetatis, statura discretionis ambiguae. Nam

Digitized by Google

máhta uuízen. uuio michel si uuâre.] Uuánda éina uuíla. kezúhta si síh hára zu únsermo méze [uuánda si uuílon humana áhtôt]. Ándera uuíla tûohta si mír den himel rûoren. mít óbenahtigemo hóubete. [uuánda si astronomiam uuéiz] Sô si daz hóubet hô ûf erbúreta. sô úberslûog iz ten himel. [táz tûot sî divina scrutando] Únde sô tróug si déro sîa ánauuártentôn óugen.

DE AMICTU EIUS.

Íro uuât uuâs (sic) chléine. únde uuáhe. únde festes kezívges [Tiú uuât íst tíure. târ díu dríu ána sínt. Iro uuât. taz sínt artes liberales. Táz sî chléine íst. táz máchônt argumenta. táz sî uuáhe íst. táz máchônt figurae dianoeos únde lexeos. táz sie uéste sínt (sic). táz máchôt tiu uuârheit Sô uuârên sumptis uuâriu inlatio fólget. sô ne mág tára uuídere nîoman nîeht ketûon. Fóne díu íst îo in uuârhéite fésti.] Tîa uuât sî íro sélbiu uuórhtá (sic). sô íh áfter dés fóne íro uernám. [Uuánnân máhtin dîe artes chómen. âne uóne dei sapientia?] Íro bílde uuâren fóre álti uersálcuuet. sámo so rúcchegiu (sic) gemâle. *vel sic.* Altiu sûmhéit hábeta uertúnchelet iro uuahi. [Uuánda sô die artes nîoman ne ûobet. sô uuírt iro geâgezôt.] Ze níderost án dero uuâte stûont kescríben taz chríechesk p. [Táz pezéichenet practicam uitam. táz chît actiuam.] Ze óberôst stûont | theta. [Tíu 7. bezéichenet theoreticam uitam. dáz chît contemplatiuam] Únde únder zuísken pûohstaben. stûonden sámo so léiter-

---

nunc quidem ad communem sese hominum mensuram cohibebat nunc uero pulsare celum summi uerticis cacumine uidebatur; quae cum caput altius extulisset, ipsum etiam celum penetrabat respicientiumque hominum frustrabatur intuitum. Vestes erant tenuissimis filis, subtili artificio indissolubilique materia perfectae, quas, uti post eadem prodente cognoui, suis manibus ipsa texuerat. Quarum speciem, ueluti fumosas imagines solet, caligo quaedam neglectae uetustatis obduxerat. Harum in extremo margine π, in supremo uero Ϩ legebatur intextum. Atque inter utrasque litteras, in scalarum modum, gradus

Digitized by Google

sprózen gezéichenet. álde stégen stûosa. After dien man stîgen máhti. fóne demo nideren pûohstabe zu demo óberen. [Uuánda sancti únde sapientes. fárent fóne actiua uita. ad contemplatiuam.] Tîa sélbûn uuât hábeton ferbróchen súmeliche nôtnúnftara. Únde uuâren sie ánauuert mít íro stúcchen. díe îogelicher besuérben máhti. [Uuánda epicurei únde stoici. únde achademici striten. únde téiltôn síh in misseliche sectas.] An dero zéseuuûn trûog si bûoh. [târ liberales artes ána uuâren.] Án dero uuínsterûn sceptrum [uuánda si chúningen íst. Sî chad. per me reges regnant. et thronus meus in columna nubis].

DE EXPULSIONE BLANDIENTIUM MUSARUM.

Sô sî gesâh fóre mînemo bétte stân. tîe mêteruuúrchun. Únde mír trâne récchende. mít íro uuórten. Sâr dés éin lúzzel zórneg uuórteníu. ióh trôlicho séhendiu. Frâgeta si. Uuér liez hára ín ze dísemo siechen. tíse geuuéreten hûorra ze theatro? [In fornicibus theatri uuúrten meretrices prostratae. dánnan íst fornicatio gehéizen. Álso díe den man mít íro lenociniis árgerotôn. sô tâten óuh tíse mít íro âmerên uuórten. Fóne díu héizet er sie meretrices. Álde skenicas meretriculas. héizet er skenicas musas. álso comediae
8. uuâren. únde tragediae. díe óuh | mánne scádotôn. uuánda comediae râhtôn ímo risum. tragediae luctum.] Tîe ímo sîn sêr nîcht éin ne héillent (sic) nûbe ióh mêront. mít sûozemo éitere íro uuorto. Tîz sínt tie den uuûocher únde den ézisg

---

quidam insigniti uidebantur, quibus ab inferiore ad superius elementum esset adscensus. Eandem tamen uestem uiolentorum quorundam sciderant manus et particulas, quas quisque potuit, abstulerant. Et dextera quidem eius libellos, sceptrum vero sinistra gestabat. Quae ubi poëticas musas uidit, nostro assistentes toro fletibusque meis uerba dictantes, commota paullisper ac toruis inflammata luminibus, quis, inquit, has scenicas meretriculas ad hunc aegrum permisit accedere? quae non modo nullis remediis fouerent dolores eius, uerum insuper alerent dulcibus uenenis? Hae sunt enim, quae infructuosis affectuum spinis,

Digitized by Google

tero rationis ertémfent mít tien dórnen uuillônnes. [Táz chît mít íro uuillechôsonne. ergézzent sie mán sînero rationis.] Únde menniskôn mûot stôzent sie ín dia súht. sîe ne lôsent sie nîeht. Áber infûortînt ir mir éinen uréden mít íuuermo zárte. sô ir diccho tûont. Táz ne uuâge mír sô nîeht. Án démo ne infûore mír nîeht mînero árbéito. Aber dísen chriechiskero méisterskéfte. únde achademiskero dúrhlêrten. Rûment sirenes. lústsame únz án dia uerlornissida. [Sirenes sínt mére tier. fóne déro sánge intslâfent tie uérigen. et patiuntur naufragium.] Únde lâzent míh ímo sîn mûot néren. únde héilen mít mînên carminibus. Tô snífta nider. dáz sús erstouta gezuâhte. Únde uóre schámon irrótende. geliez iz sih. Áber íh erchám mih tôdés. uuér dáz uuíb uuâre sô geuuáltigo uárentíu. íh ne máhta sia bechennen uuánda mír daz óuga tímbereta fóllez trâno. Vnde íh fúre mih níder séhende. | Pegónda ih suîgendo 9. chiesen. uuáz sî dára nâh tûon uuólti. Tô hítemon náhôr gânde. gesáz si ze énderôst mînes péttes. Vnde ána séhende mîn ánalútte. trâglichez fóne vuûofte. Vnde fóne trûregi níder gehángtez. Chlágeta si sih mít tísen uérsen. mînes únmûotes.

---

uberem fructibus rationis segetem necant, hominumque mentes assuefaciunt morbo, non liberant. At si quem profanum, uti uulgo solitum, nobis blanditiae uestrae detraherent, minus moleste ferendum putarem. Nihil quippe in eo nostrae operae laederentur. Hunc vero eleaticis atque academicis studiis innutritum. Sed abite potius sirenes usque in exitium dulces, meisque cum musis curandum sanandumque relinquite. His ille chorus increpitus deiecit humi mestior uultum, confessusque rubore uerecundiam limen tristis excessit. At ego cuius acies lacrimis mersa caligarat, ne dinoscere possem, quae nam haec esset mulier tam imperiosae auctoritatis, obstupui, uisuque in terram defixo, quidnam deinceps esset actura, explorare tacitus coepi. Tum illa propius accedens in extrema lectuli mei parte consedit, meumque intuens uultum luctu grauem atque in humum moerore deiectum his uersibus de nostrae mentis perturbatione conquesta est.

Digitized by Google

CONQUESTIO PHILOSOPHIAE SUPER AEGRO.

Áh uuîo hárto síh mísse hábet mánnes mûot. káhes kestúrtez (sic) in dia grûoba. Unde uuîo gnôto iz tánne îlet. ûzer demo liehte. ín dia uínstri [Vuîo iz síh kelóubet sînes trôstes. únde héftet síh in úndrôst. Uuánne tûot iz sô?] Sô sîne sórgun êrerôn fóne fránspûote. ze únmézig uuérdent. [Uuánda úbe er êr rîché uuás. sô ímo dés káhes kebristet. sô uuiget iz ímo.] Tíser uuás keuuón dénchen án díe hímelférte. únz er ungeréchen (sic) uuás. únde chôs er in héiteri. dero súnnûn uerte. únde des mânen. Vnde uuíssa er óuh tîe uérte bezálo. tie dehéin planeta tûot. feruuállotiu in ánderro planetarum uérte. [Ér uuíssa uuóla. die mânôt zála. íoh tia iâr zála íro îogelichero uérte. Uuánda ér uuíssa. dáz saturnus úmbe gât ten hímel triginta annis. iouis duodecim. mars duobus. sol in uno anno. mercurius únde uenus infra annum. luna triginta diebus. Únde dáz téro îogelih uuíder férт | temo ándermo. Sô luna tûot soli. tánne tâge uínstri uuírdet. únde sô uuír martem sáhen uuíderfâren demo mânen. dô er drînahtig uuas. únde ûber mitten gân. náls nîeht úndenân. núbe óbenân. Fóne diu chît er. flexa per varios orbes.] Ér uuólta íóh uuízen. uuáz tia uuínda recche. tie den mére vuûolent. [Virgilius uuânda dáz sie eolus ûzlieze. Sie lâzet ter ûz. qui pro-

---

Heu, quam precipiti mersa profundo
Mens hebet et propria luce relicta
Tendit in externas ire tenebras,
Terrenis quoties flatibus acta
Crescit in immensum noxia cura.
Hic quondam caelo liber aperto,
Suetus in aetherios ire meatus,
Cernebat rosei lumina solis,
Visebat gelidae sidera lunae,
Et quaecunque uagos stella recursus
Exercet, uarios flexa per orbes,
Comprehensam numeris uictor habebat.
Quin etiam causas, unde sonora
Flamina sollicitent aequora ponti,

Digitized by Google

ducit uentos de thesauris suis.] Uuér dén únerdrózenen himel úmbe tribe? [Uuér âne spiritus dei?] Alde uuio nuéstert in sédel gândiu zéichen. áber chómên ad ortum. [Tér himel án démo siu stânt. tér trîbet siu úmbe.] Uuáz ten lénzen getûe sô linden. Táz ér dia érda gezîere mít plûomôn. [Táz tûot tíu hára eruuíndenta súnna. fóne demo hiemali circulo.] Únde uuér dáz kébe. dáz ter hérbest chóme geládenêr. mít rîfên béren. in râtsámemo iâre? Únde chónda er geántuuúrten mániges tínges tóugenes. uúaz táz únde dáz méine. [Táz uuíssa er ál.] nû íst er uuízzelôs. nû ist er âne uuórten des mûotes túgede. Únde úmbe den háls kechétennotêr. [táz chît mít úndrôste behâftêr.] Únde mít téro búrdi níder genéigtêr. Sihet er úndánches ze érdo. ténchet er lêuues án dia tóubûn érda. [tíu ménnisken tóube máchôt.]

EXPERIMENTUM MEDICATRICIS. AN LETALIS MORBUS SIT AEGRI.

Nû íst áber dóh mêr zît. láchennis (sic) tánne chlágo. | Únde míh tára nâh cnôto ána séhentíu. frâgeta si. Ne uuúrte dû mit mînemo spúnge gesóuget. únde mít mînero frùondo 11.

Quis uoluat stabilem spiritus orbem,
Vel cur hesperias sidus in undas
Casurum rutilo surgat ab ortu,
Quis ueris placidas temperet horas,
Ut terras roseis floribus ornet:
Quis dedit ut pleno fertilis anno
Autumnus grauidis influat uuis,
Rimari solitus, atque latentis
Naturae uarias reddere causas.
Nunc iacet effeto lumine mentis,
Et, pressus gravibus colla catenis
Decliuemque gerens pondere uultum,
Cogitur, heu, stolidam cernere terram.

Sed medicinae, inquit, potius tempus est quam querelae. Tum uero totis in me intenta luminibus, tune es ille, ait, qui nostro quondam lacte nutritus, nostris educa-

Digitized by Google

gezógen. únz tû gestíge ze gómenes sínne? [ne bíst tû dér na?] Ze uuáre. Íh káb tír óuh sólíu gesareuue. Tíu díh skírmdin. mít úngesuíchenero uésti [únder dîen. dû gehálten uuârist.] Úbe dû siu gérno hína ne uuírfîst. Pechénnest tu míh? zíu suîgest tu? Uuéder fóre scámôn. álde fóre erchómeni? Mír uuâre lîebera fóre scámon. [táz chît fóre gezógeni. únde fóre chíuski. únde fóre mîdinne. únde fóre êrháfti.] Míh túnchet áber. fórhta tûot tir uuê. [tû uuéist tíh scúldigen.] Sô si míh tô gesáh. nîeht éin suîgenten. núbe sámo stúmmen. únde zúngelôsen. Sô légeta sî íro hánt mámmendo an mîna brúst. Nîeht fréisôn chad si. Úngehúht hábet er geuángen. keméine súht tero âuuizzôntôn. Ér hábet sîn éin lúzzel ergézen. Er behúget sih uúola sîn. échert er míh êr bechénne. Unde dáz er míh pechénnen múge. Sô uuískên sîniu óugen. petímbertíu mít témo nébele tero stírbigôn díngo. Sús chád si. Únde mít kelésotemo tûoche íro uuâte. uuísta (sic) sî mîníu vuûoffenten óugen.

DE ILLUMINATIONE EIUS.

12. Sâr hína uertríbenero náht | pegáb míh tiu uínstri. Únde chám mir óugôn lîeht. sólih ih fóre hábeta. Also

---

tus alimentis, in uirilis animi robur euaseras? Atqui talia contuleramus arma, quae nisi prius abiecisses, inuicta te firmitate tuerentur. Agnoscisne me? Quid taces? pudore an stupore siluisti? mallem pudore; sed te, ut video, stupor oppressit. Cumque me non modo tacitum, sed elinguem prorsus mutumque uidisset, admouit pectori meo leniter manum. Et nihil, inquit, periculi est, lethargum patitur, communem illusarum mentium morbum. Sui paullisper oblitus est; recordabitur facile, si quidem nos ante cognouerit. Quod ut possit, paullisper lumina eius, mortalium rerum nube caligantia, tergamus. Haec dixit, oculosque meos fletibus undantes, contracta in rugam veste, siccauit.

Tunc me discussa liquerunt nocte tenebrae,
Luminibusque prior rediit vigor:

Digitized by Google

iz tánne ueret. Sô die stérnen bedécchet sint. fóne uuólchenmáchigemo uuínde. Únde der hímel ála gáro íst ze díechên régenen. Únde súnna ne skînet. Vnde iz náhtêt. êr an hímele stérnen skînen. [Álso iz tánne néret.] úbe dárá nâh tiu bísa fone tratia (sic) uuântíu. dia náht zefûoret. Vnde dén dág máchot héiteren. dér uóre fínsterêr uuás. Vnde dánne súnna skînet. Vnde sî gâes (sic) skînende. skíuzet tien liuten síh uuúnderônten únder diu óugen. Álso zestóbenemo nébele. sáh íh ten hímel. Vnde uuárd íh sínnig. sía ze bechénnenne. táz si làchanarra uuás. Sô íh sia diu óugen ána uerliez. Vnde íh sia gnôto chôs. Pechnâta íh sia uuésen mîna ámmûn. in déro séldôn íh fóne chínde uuóneta. Únde uuáz chád íh. uuóltôst tû állero túgedo méistra. fóne hímele bára in díz éinôte mînero íhseli? Ínno. dáz óuh tû gescúldigotív. fóne lúkkên léidúngôn kemûot uuérdêst [únde in nôt prâht uuérdêst.]? Sólti íh míh tánne, chád si, tin gelóuben. mîn héime gezogeno? Únde ne sólti íh níeht | ében téila uuérden dînero árbeito. 13.
tîe dû lîdest úmbe mînen nîd. Tríuuo. Philosophiae ne ge-

Ut cum precipiti glomerantur sidera coro,
Nimbosisque polus stetit imbribus,
Sol latet, ac non dum celo uenientibus astris,
Desuper in terram nox funditur,
Hanc si treicio boreas emissus ab antro
Verberet et clausum reseret diem,
Emicat et subito uibratus lumine phoebus,
Mirantes oculos radiis ferit.

Haud aliter tristitiae nebulis dissolutis hausi caelum et ad cognoscendam medicantis faciem mentem recepi. Itaque ubi in eam deduxi oculos intuitumque defixi, respicio nutricem meam, in cuius ab adolescentia laribus uersatus fueram, philosophiam. Et quid, inquam, tu in has exilii nostri solitudines, o omnium magistra uirtutum supero cardine delapsa uenisti? an ut tu quoque mecum rea falsis criminationibus agiteris? An, inquit illa, te, o alumne, desererem, nec sarcinam, quam mei nominis inuidia sustulisti, communicato tecum labore partirer?

Digitized by Google

zám nîo. táz sî den únsúndigen lieze fáren âne sih. Sólti ih [chîst tu] mîna léidúnga fúrhten? Vnde mih téro erchómen? sámoso ételiches níuues tínges.

NON MELIORA SPERANDA NOUIS QUAM PRISCIS TEMPORIBUS.

Uuânest tu nû êrest sapientiam in nôt kestôzena fóne dien úbelên? Ne uáht ih ófto ióh pi dien áltên. fóre platonis zîten. stárken uuîg. uuíder dero góucho nánde. Únde ímo lébendemo. úber sîgenôta. sîn méister socrates ten dôt. mír zûoséhentero? Únde dánne sîn érbe îltîn zócchôn epicurei atque stoici. únde óuh ándere. îogelîh gágen sînemo téile. Únde si míh. álso dár. man róub téilet tánsotîn. uuídere zíhenta. únde dáz uuíderônta. Zebrâchen sie mîna uuât. tîa íh sélbiu uuórhta. Vnde blézzen tar ába gezúhtên. Síh uuânende míh álla háben. fûoren siu. mít tíu. Vuánda dóh an dien zócchâren. ételîh kelîhnísse uuás mînero getâte. Vnfrûoti uuânentíu sie uuésen mîne gesuâ-
14. sen. | Petróug si íro súmelicho. Mit témo írreglichen uuâne. dér îo uuírbet mít téro uerulûchenun mánegi. [Sie gelóubtôn téro mánegi. táz sie uuîse uuârin.] Vbe du nîo ne

---

Atqui philosophiae fas non erat, incomitatum relinquere iter innocentis, meam scilicet criminationem uererer? et quasi noui aliquid acciderit, perhorrescerem? Nunc enim primum censes apud improbos mores lacessitam periculis esse sapientiam? Nonne apud ueteres quoque, ante nostri platonis aetatem, magnum sepe certamen cum stultitiae temeritate certauimus? eodemque superstite, praeceptor eius socrates iniustae uictoriam mortis me adstante promeruit? Cuius hereditatem cum deinceps epicureum uulgus ac stoicum ceterique pro sua quisque parte raptum ire molirentur, meque reclamantem renitentemque, uelut in partem praedae traherent uestem, quam meis texueram manibus, disciderunt, abreptisque ab ea panniculis totam me sibi cessisse credentes abiere. In quibus, quoniam quedam nostri habitus uestigia uidebantur, meos esse familiares imprudentia rata, non nullos eorum profanae multitudinis errore peruertit. Quod si nec anaxagorae

Digitized by Google

géiscotôst. uuîo anaxagoras [stoicus philosophus] indrán. [únde ér fóne diu lángo uuas in exilio.] Nóh uuîo socrates kenôtet uuárd trinchen cicutam. [uuánda er iovem únde apollinem hiez mortuos. Únde er chád tén éid uuésen tíureren. dén man suuôre bi demo lébenden húnde. dánne bi demo tôtên (sic) ioue.]. Nóh uuéliu uuîze zeno [philosophus] léid. [tér ímo sélbemo dia zúngûn ába béiz. uuánda ér dîe méldên ne uuólta. dîe ér uuíssa coniuratos. Úbe dû iz fóne diu ne uueist.] uuánda iz urómedemo (sic) lánde geskáh. [íh méino in gretia (sic).] Tû máhtôst áber uuízen canio geliche. [tér be gaio imperatore uuás.] Únde senecae geliche. [dér uóne neronis gebóte erslágen uuárd.] Únde óuh sorano. Téro geuuaht nóh nîeht ált ne íst. nóh únmâre. Tie nîeht ánderes ze demo tôde ne bráhta. Áne dáz sie uuâren gerárte nâh minemo síte. Vngeliche demo flîze dero scádelôn.

ADUERSA NON TIMENDA.

Tíh ne dárf nehéin unúnder sîn. úbe uuír in dísemo mére geuuérfôt uuérdên. fóne in állen sínt zuostôzentên uuínden. [Táz | chît úbe uuír in dísemo uréisigên líbe árbéite lîdên. fóne mánigên persecutoribus.] Uuánda uuír uuéllên dien úbelên mísselichên. únde dáz íst úns fástôst in mûote. Téro hére nîo sô míchel ne íst. íz ne sî ze uerchîesenne. Uuánda iz fóne nehéinemo uuîsen geléitet ne uuírt. Núbe échert fóne uuôotigero írrighéite. râtelôs- 15.

---

fugam nec socratis uenenum nec zenonis tormenta quoniam sunt peregrina, nouisti, at canios, at senecas, at soranos, quorum nec peruetusta, nec incelebris memoria est, scire potuisti. Quos nihil aliud in cladem detraxit, nisi quod nostris moribus instituti, studiis improborum dissimillimi uidebantur. Itaque nihil est quod admirere, si in hoc uitae salo circumflantibus agitemur procellis, quibus hoc maxime propositum est pessimis displicere. Quorum quidem tametsi numerosus exercitus, spernendus tamen est, quoniam nullo duce regitur, sed errore tantum temere ac passim limphante

Digitized by Google

licho dára únde dára gefûoret uuírt. Vbe óuh táz sîna skâra ríhtet uuíder úns. únde iz únsíh (sic) mágenigôr ána uéret. Sô zíhet (sic) únseríu herzogen [uirtus] íro hére in iro uésti. Tára nâh uuérdent sie únmûozig. zócchôndo íro gebúlstere. [Álso die tâten. die mauricium slûogen. Sô ín sélben únde álla dia legionem uirtus fidei ze hímele gezúhta. tô téiltûn sîe den róub. Uuáz máhta ímo dô únuuérdera sîn. tánne dáz sîe zócchoton. Fóne díu chíd si hára nâh.] Uuír éigen áber óbenân die zócchônten sô bôsa sácha. ze hûe. (sic) Síchure nuórtene álles uuûotiges stúrmes. Únde mít téro fésti beuuárote. Tára nehéin uuég zûo ne sî. tero uuínnentûn góuhhéite.

QUID FACIAT CONSTANTIAM.

Sô uuéler in sînemo áltere stíllêr únde gezógenêr. sâlda in uersíhte hábeta. únde er áfter réhte péidíu uer-
16. | sáh. [ih meino sâlda. ioh unsálda.] Tér máht háben uéste gehába. [Also socrates nehéinêst sîn ánalútte ne unéhselôta. uuanda er îo in éinemo uuás. áne (sic) láhter. únde âne trûregi.] Tén sólên (sic) ne brútet nieht tiu úngebârda. únde die trówuûn des méres. uuûollentes únde fóne bódeme ûf chêrentes sîna zéssa. [Táz sint tumultus secularium.] Nóh ín ne brútet tér brénnento berg ueseuus. [tér in campania ist.] sô er uerbróchenên mûntlóchen. uuîto zeuuírfet sîniu riu-

---

raptatur. Qui si quando contra nos aciem struens ualentior incubuerit, nostra quidem dux copias suas in arcem contrahit, illi vero circa diripiendas inutiles sarcinulas occupantur. At nos desuper irridemus uilissima rerum quaeque rapientes, securi totius furiosi tumultus eoque uallo muniti, quo grassanti stultitiae adspirare fas non sit.

Quisquis composito serenus aeuo,
Fatum sub pedibus dedit superbum,
Fortunamque tuens utramque rectus,
Inuictum potuit tenere uultum;
Non illum rabies minaeque ponti
Versum funditus excitantis aestum,
Nec ruptis quoties uagus caminis
Torquet fumificos ueseuus ignes,

Digitized by Google

chenten fiur. [Táz sínt furores principum.] Nóh ín ne brútet tér scúz tero fiurentûn dónerstrâlo. tíu hóhiu turre diccho níder slât. [Táz ist tero chúningo geunált. tér ófto die rîchen insézzet.] Uuáz íst tîen mûodingen. dáz sie die geuualtîgen fúrhtent? chráftelôse. dóh sie uuínnên. [Fólge mînes râtes.] Nicht ne beuuâne dih. [ze guuúnnenne.] nieht ne fúrhte [ze uerliesenne.] mit tíu infûorest tu demo geuuáltigen sîn zórn. Tér áber [sô tûon ne uuíle únde er] fúrhtet [ze uerliesenne] álde gérôt. [ze guuúnnenne]. uuánda dér únstâte íst. únde úngeuuáltig sîn sélbes. pedíu hábet er hína geuuórfen den skilt. [dáz chît tes mûotes fésti únde] gótes zûuersíhte. Vnde ába stéte gedrúngenêr. [sô iz in vuîge feret temo sigelôsen] smídôt imo sélbemo chétenna. mit téro man ín bínde.

VULNUS NON ESSE TEGENDUM.

| Uerstâst tû díh *) tísses ieht chád si. álde gât iz tíh ieht 17.
ín? [Táz íh tír líudôn bechúmet tíh táz ieht?] Léidego. únde lírun spíles ergázto. uuáz ríuzest tu. zíu uliezent tir tráne. Jih uuáz tir sî. éin ne uerhíl du. Úbe du [genésen uuéllêst. únde] árzates hélfa uuéllêst. sô óuge dia uuúndun.

*) Es steht diz.

Aut celsas soliti ferire turres
Ardentis via fulminis movebit.
Quid tantum miseri feros tirannos
Mirantur sine viribus furentes?
Nec speres aliquid, nec extimescas;
Exarmaueris impotentis iram:
At quisquis trepidus pauet, uel optat,
Quod non sit stabilis, suique iuris,
Abiecit clipeum, locoque motus
Nectit, qua ualeat trahi, catenam.

Sentisne, inquit, haec, atque animo illabuntur tuo? Esne asinus ad liram? Quid fles? Quid lacrimis manas? confitere, non absconde. Si operam medicantis exspectas, oportet ut uulnus detegas. Tum ego collecto in

Digitized by Google

EGER QUO MORBO LABORET. APERIRE CONATUR.

Tô ántuuúrta íh iro. Mít éteuuáz chréftigoren mûote. Sól is nóh túrft sîn ze ságenne? Ne skînet tíu misseskíht uuóla ná. tíu mír ána líget. Ne bechúmet tíh nieht sélbiv des chárchâres éigeslichi (sic). Íst tánne díz nû díu bûohchámera. Târ du gérno ínne sâze ze mînemo hûs. Vnde sáment mír sízzendo. tráhtotôst állen dén uuîstûom. tér an gót kât. únde án die líute. Uuás íh in dien uátôn. tô íh tir hálf crúnden tîa tóugeni dero naturae. Tô du mír bíldotôst [án dero áscûn.] mít tînero zéigo rûoto. dîe uérte dero [síben uuállòntôn] stérnôn. [Philosophi hábetôn éin brét fóre ín. dáz sîe hiezen mensam. súmeliche hiezen iz abacum. dáz uuás pezétet mít clésinemo puluere. chléino
18. gemálnemo. únde gnôto geuéittemo. | únde sâzen sie mít íro rûote in hénde. mít téro sie íro iúngerôn án déro sélbûn áscûn píldotôn dîe uérte dero stérnôn. únde álle dîe figuras. tîe man lírnen sól in geometrica. Abacus íst éin descriptio. dáz chît éin bílde áu éinemo bréte. álde an éinero pagina. sô uuír iz nû séhên in dísên zîten. târ mísseliches pildes caracteres ûf keléget uuérdent. álso dâr man uuúrfzâueles spílôt. Mít tien caracteribus uuérdent spûotigo eruáren állero numerorum divisiones. únde multiplicationes. so uuéder man iro bedárf. in musica. álde in arithmetica. Tíu disciplina héizet mathematica.] Tô dû mîne síte. únde álla dia uuísûn mînes líbes. scáffotôst náh témo bílde dero éngelo. [Uuánda dâr úmbe chám χ̃c dei sapientia hára in

---

uires animo: An ne adhuc eget admonitione, nec per se satis eminet fortunae in nos sevientis asperitas? Nihilne te ipsa loci facies mouet? Haeccine est bibliotheca, quam certissimam tibi sedem nostris in laribus ipsa delegeras? in qua mecum sepe residens de diuinarum humanarumque rerum scientia | disserebas? Talis habitus, talisque uultus erat cum tecum naturae secreta rimarer cum mihi siderum uias radio describeres, cum mores nostros totiusque uitae rationem ad celestis ordinis exemplar formares. Haec-

Digitized by Google

in uuérlt. táz er ménnisken lérti. in terris angelicam vitam ducere. Târ fúre lêrtôn philosophi ethicam i. morum disciplinam.] Hábo ih nû súslichen lôn. tír lósendo?

AMBITIONEM EXCUSAT.

Triuuo. dû súnde dia réda. únde lêrtôst sia mít platonis múnde. Alliu rîche. únde álle ándere geuuálta dánne uuésen sâlige. úbe iro ulâgîn uuîse. álde dîe síh pegóndîn héften ze uuîstûome. [Salomon uuás unîse. áber darius háfta síh ze danihele demo uuîsen. únde pharao ze ioseph.] Tû lêrtôst únsih óuh mít sînemo múnde. állên uuîsên núzze uuésen. in dîen uuórten geuuált ze guuúnnenne. Nîo er dien úbelên ze hánden uerlâzenêr. scáden | únde uer- 19.
lórnisseda tûên dien gûotên. Tés fólgendo. uuánda iz fóne dír chám. Uuólta íh skéinen án demo ámbahte. táz tu mih kesuâso lêrtôst. Tû erîhest míh. únde gót. tér díh in getéta dien uuîsên. Mih nehéine dúrfte áhtôn án demo ámbáhte. [íh méino án demo consulatu.] âne geméine dúrfte. Tánnan errúnnen mír stárche fientskéfte fóne dien úbelên. dîe nîoman uerzéren ne máhta. Únde álso to tûot tíu báldi dero síchurhéite. Ne uuág mír nîcht úmbe réhtes mínna. dero geuuáltigôn bólgenscáft.

Haeccine premia referimus tibi obsequentes? Atqui tu hanc sententiam platonis ore sanxisti, beatas fore respublicas, si eas uel studiosi sapientiae regerent, uel earum rectores studere sapientiae contigisset. Tu eiusdem uiri ore hanc sapientibus capessendae reipublicae necessariam causam esse monuisti, ne improbis flagitiosisque ciuibus urbium relicta gubernacula pestem bonis ac perniciem inferrent. Hanc igitur auctoritatem secutus, quod a te inter secreta otia didiceram, transferre in actum publicae administrationis optaui. Tu mihi et qui te sapientium mentibus inseruit Deus, estis conscii, nullum me ad magistratum, nisi commune bonorum omnium studium, detulisse. Inde cum improbis graues inexorabilesque discordiae, et quod conscientiae libertas habet, pro tuendo iure spreta potentum semper offensio. Quoties ego co-

Digitized by Google

OPERA PIETATIS SUAE COMMEMORAT.

Uuîo ófto íh conigaste [demo gotho.] dánne er ánauártota uuéichero mánno gûot. Uuîo diccho ne stîez íh ten fálenzcrâuen triguillen. ába sînemo únrehto. dés ér begúnnen hábeta. únde ióh fólletân hábeta. Uuîo ófto ne uuás ih fóre mít mînero námeháfti uuênegên. dîe dero héidenon uréchi ingeníuz árbeita. mít únzálaháftên léidtâten. Míh ne gechêrta nîo nehéin man ába demo réhte án daz únréht. [Nieht éin dero búrglíuto. núbe óuh] sô ih sáh tero
20. lántlíu|to gûot ferôset uuérden úmbe frôno zíns. álde oúh sús fóne îomannes nôtnúmfte. dáz uuág mír ében hárto dîen. dîe iz líten. Tô in hándegên húnger iâren stréngе chórnchóuf in campania. únde úbelêr ze geuuérenne. únde dîa sélbûn gebûrda erármen súlendêr. fóne demo chúninge gebánnen uuárt. Tô hínderstûont íh tar úmbe ze strîtenne. uuíder demo flégare des prętorii. dés ámbáht iz uuás. úmbe geméine nôttúrfte. Temo chuninge. [tés chórn iz uuás] uuízentemo. stréit ih. Unde brâhta íh iz tára zû. dáz sie nîoman ne nôti des chóufes. Paulinum éinen geríslichen ze consule tés kûot tie hóuegîra. sô uílo iz ze íro uuâne únde ze íro gíredo gestûont. iú uerslúnden hábetôn. tén zôh ih ín gínentên ûzer dero chélûn. Nio albi-

---

nigastum imbecillis cuiasque fortunas impetum facientem obuius excepi! quoties triguillam regiae prepositum domus ab incepta perpetrataque iam prorsus iniuria deieci! quoties miseros, quos infinitis calumniis impunita barbarorum semper auaritia uexabat, obiecta periculis auctoritate protexi! Numquam me ab iure ad iniuriam quisquam detraxit: prouincialium fortunas tum priuatis rapinis tum publicis uectigalibus pessumdari, non aliter, quam qui patiebantur, indolui. Cum acerbae famis tempore grauis atque inexplicabilis indicta coëmtio profligatura inopia campaniam prouinciam uideretur, certamen aduersum prefectum pretorii communis commodi ratione suscepi, rege cognoscente contendi, et ne coëmtio exigeretur, euici. Paullinum consularem uirum, cuius opes palatini canes iam spe atque ambitione deuorassent, ab ipsis hiantium faucibus traxi. Ne albinum consularem

Digitized by Google

num činen sámo hêren mán âne dîng. táz er ne uerskîelte dáz er uerléidôt uuás. târ úmbe sázta íh míh gágen sînes léidares házze cipriani. Ne dúnchet tír míh háben gerécchet mír sélbemo gnûog mánege uientskéfte. Nû sólta ih áber dero ánderro hálb sô uílo sîn sichurera. Sô uílo ih min úmbe réhtes mínna. uúirs kebórget hábeta. uuider die hóuelíute.

QUOD A NON PROBATIS PERSONIS MINIME DEBERET ACCUSARI.

Fóne uuélichen léidaren pín ih tóh in ângest práht. 21.
Tér nû lángo uerstôzeno basilius ába des chúninges ámbaht tieneste. dér uuárt ánabráht. dáz er míh léidota mit téro nôte des scázzes. tés er scúldig uuás. [Tér lôsta síh mít tiu. Tér scáz tén ioman ándermo gélten sólta. tér hiez ze romo es alienum.] Tô óuh ter chúning opilionem unde gaudentium hiez taz lánt rûmen úmbe mánige. únde mánigfalte íro úndríuua. Únde sîe ze chîlechûn flihende (sic). daz kebót uuéren ne uuóltîn. Vnde demo chúninge dáz ze uuízenne uuúrte. kebôt er. sîe ne rûmdin rauenna. êr démo tágedínge. dáz er ín légeta. dáz man sie únder óugôn zeichendi. únde sô gezéichende. uertríbe. Uuáz uuânest tu nû déro sárfi des chúninges. fóne ín dien ér sô grám uuás. múgen ze gelóubo geságet uuérden? únde dóh tés sélben

---

uirum preiudicatae accusationis pena corriperet, odiis me cypriani delatoris opposui. Satisne in me magnas uideor exacerbasse discordias? sed esse apud ceteros tutior debui, qui mihi amore iustitiae nihil apud aulicos, quo magis essem tutior, seruaui. Quibus autem deferentibus perculsi sumus? quorum basilius olim regio ministerio depulsus in delationem nostri nominis alieni aeris necessitate compulsus est. Opilionem uero atque gaudentium, cum ob iniurias atque multiplices fraudes ire in exsilium regia censura decreuisset, cumque illi parere nolentes sacrarum sese aedium defensione tuerentur, compertumque id regi foret, edixit, ut nisi infra prescriptum diem rauenna urbe decederent notas insigniti frontibus pellerentur. Quid huic seueritati posse adstrui uidetur? Atqui eodem die dese-

Digitized by Google

táges kelóubta ér ín. dáz sîe fône mír ságetôn. Uuáz nû fróuua? Hábent táz kedîenôt mîne chúste? dîe íh skéinda? Tíu êrera íro úbertéileda. máchota díu sîe êhafte léidara. Íst tiu fortuna sô skámelos. Úbe sî mînero únscúlde síh
22. ne méid. zíu ne dûohta íro scámelîh | dero léidaro uersíht. Uuáz sínt tóh nû mîne scúlde?

REMOTIO CRIMINUM.

Uuíle du daz knôtesta uuízen? Taz rûmiska hêrtûom míh kérnogeséhen geháltenez. zíhet (sic) man míh. Uuíle du uuízen uuîo? Mán zíhet (sic) míh ten meldare dé skeírren. dáz er demo chúninge dîe brîeue ne brâhti. mít tîen er daz hêrôte gehóubetscúldigoti. [Hóubet scúlde sínt. dáz man án den geuuált râtet. Taz rûmiska hêrote uuólta síh chlágon. mít prîeuen ze démo chéisere. dér dioteriche ze sînen tríuuôn daz lánt peuálh. únde die líute. dáz er ín íro libertatem benómen hábeti. dúrh táz áhtota der chúning sélben boetium únde ándere senatores reos maiestatis.] Uuáz túnchet tír is méistra. Sól íh is lóugeuen. nîo ih scúldo eruárner. dír ze únerôn ne sîn? Cuísso uuólta ih sô. Ióh tô uuólta. ióh nû uuíle. únde îomer. Dés iího ih. Íh ne írta dóh ten méldare nîeht. [Íh tâte uuóla úbe ih ín írti. dóh ne írta íh ín is nîeht. Énes iího ih. tísses ne iího íh] Sól íh táz fúre únreht háben. táz íh kérno sího geháltene. dîe dero ordinis sínt. Ér hábet míh kescúldet.

---

rentibus eisdem nominis nostri delatio suscepta est. Quid igitur? nostrae ne artes ita meruerunt? an illos accusatores iustos fecit premissa damnatio? Ita ne nihil fortunam puduit, si minus accusatae innocentiae et accusantium uilitatis? Ac, cuius criminis arguimur summam quaeris? Senatum dicimur saluum esse voluisse. Modum desideras? delatorem, ne documenta deferret, quibus senatum laesae maiestatis reum faceret, impedisse criminamur. Quid igitur o magistra censes? infitiabimur crimen, ne tibi pudori simus? at uolui, nec umquam velle desistam. Fatebimur? sed impediendi delatoris opera cessabit. An optasse illius ordinis salutem nefas uocabo? ille quidem suis de me

Digitized by Google

mít sînero beneímedo. [dáz chît consulatum mír benéimendo.] dáz mír dáz únmûoza uuâre. úbe íh sie gérno ne sáhe gehâltene. Áber díu íro sélbero ze uuêuuôn liegentíu únfrùoti. ne bestúrzet nîomer mít lúginen dia uuârhéit. únde die urêhte dero uuércho. [Sî ne mág míh nîomêr fóne vnscúldigemo bríngen ze demo scúldigen.] | 23. Nóh íh ne uuâno mír mûoza sî áfter socratis zálo. hélen dia uuârhéit. álde iéhen dero lúgino. Aber dáz ál. so uuío iz sî. únde uuîo scúldig íh târ ána sî. dáz lâzo íh in dînero úrteildo stân. únde dero uuîson. Íh hábo óuh tîa uuârhéit téro sélbûn tâte áfter órdeno gescríben. dáz iz únsere áfter chómen ióh keéiscoen. *Item.* Uuáz hábo íh nû fóne dien lúgebrîeuen ze ságenne. mít tîen sie míh zíhent uuéllen uuídere guuúnnen úmbe den chéiser dia rûmiskûn sélbuúaltigi. [Tîn rûmiska sélbuualtigi uuás târ ána. dáz nîoman úber dáz nîeht ne sólta tuôn. sô dáz hêrtuom síh keéinoti. Tîu éinunga hîez senatus consultum. Uuánda ín dioterih tîa génomen hábeta. únde ín dáz uuág. þediu uuâren sie in únhuldi.] Téro brîeuo úndriuua châme uuóla súre. [mán geéiscoti uuóla. uuér sie scríbe.] Úbe íh chómen mûosi. ze íro ánaságûn. díe míh is zíhent. Táz in állên díngen stárchesta ist. [íh méino úbe man ze gágenuuerti chómen mûoz. Síd uuír nóh ze gagenuuerti díngen ne mûozen.] uuélero libertatis múgen uuír dánne dâr fúrder gedíngen. Uuôlti gót hábetîn uuír dehéina. [Nû néist

---

decretis, uti hoc nefas esset, effecerat. Sed sibi semper mentiens imprudentia rerum merita non potest immutare; nec mihi socratico decreto fas esse arbitror, uel occulluisse ueritatem, vel concessisse mendacium. Uerum id quo modo sit, tuo sapientiumque iudicio aestimandum relinquo. Cuius rei seriem atque ueritatem ne latere posteros queat stilo etiam memoriaeque mandaui. Nam de compositis falso litteris, quibus libertatem arguor sperasse romanam, quid attinet dicere? quarum fraus aperta patuisset, si nobis ipsorum confessione delatorum, quod in omnibus negotiis maximas uires habet, uti licuisset. Nam quae sperari reliqua libertas potest? atque utinam posset ulla.

Digitized by Google

tés nieht. Mûsi (sic) íh ze gágenuuérti chómen déro. díe míh zíhent (sic) táz íh tar úmbe uuúrbe. dien] uuólti íh ántuuúrten mít témo ántuuúrte canii. Tô in gaius zêh. dáz er dia
24. éinunga uuíssi. díu uuíder imo | getân uuás. úbe íh sia uuíssi chád er. sô uuâre si díh ferhólen.

CUR DEUS MALIS CONSENTIAT.

An állero déro nôte. ne hábet mír léid tóh nieht sô genómen mînen sín. nóh sô uuíderstozen. Táz mír chlágelih túnche. dáz síh îlent úbele uertûon án dien chústigên. Núbe dáz ín dés kespûen mág tés sie ilent. tés íst míh uuunder. Árgêr uuíllo. dér íst ôdeuuâno únsêr uerlórnisseda. Táz áber góte zû séhentemo. úbel man án demo gûoten geskéinen mág sînen árgen uuíllen. táz íst égesen gelíh. [Táz uuír árguuillig pírn. táz ist úns skádo. Táz iz óuh kót lâzet tien gûotên skádo sîn. táz íst uuúnder.] Fóne díu urâgeta mít réhte éiner dînero gesuâson. uuánnan chàd er chúmet taz úbel úbe gót íst? únde úbe er neíst. uuánnan daz kùot.

MALA SIBI REDDITA PRO BONIS.

Nû sî óuh mùoza dien árgên. díe álle gûote. únde állez taz hêrtûom gérno uerliesent. óuh míh kérno uerliesên. uuánda ih ín îo bî stûont. Hábo íh óuh tés sélben

---

Respondissem canii uerbo: qui cum a c. cesare germanici filio conscius contra se factae coniurationis fuisse diceretur: Si ego, inquit, scissem, tu nescisses. Qua in re non ita sensus nostros meror hebetauit, ut impios scelerata contra uirtutem querar molitos, sed quae sperauerint effecisse uehementer admiror. Nam deteriora uelle nostri fuerit fortasse defectus, posse uero contra innocentiam, quae sceleratus quisque conceperit, inspectante deo, monstri simile est. Unde haud iniuria tuorum quidam familiarium quaesiuit: siquidem deus, inquit, est, unde mala? bona uero unde, si non est? Sed fas fuerit nefarios homines, qui bonorum omnium totiusque senatus sanguinem petunt, nos etiam, quos propugnare bonis senatuique uiderant, perditum ire uoluisse. Sed num idem de patribus quoque

Digitized by Google

daz hêrtûom gescúldet? Íh uuâno dû gehúgest uuóla. dáz
tû míh sélba lêrtôst. ál dáz mír ze tûonne uuás. únde ze
spréchenne. [Uuîo máhta íh tô míssetûon?] Tû gehúgest
uuóla. [Tô der chúning ze berno éines mánnes hóubet 25.
scúlde. an állez taz hêrote chêren uuólta. niomannes ne
uuéllende bórgên. Mít uuélero uertrôstedo. únde mit uué-
lên úndûron mînero uréison íh ferspráche tîe únscúlde álles
tes hêrotes. Tû uuéist. táz ih uuâr ságo. únde íh nîo úmbe
lób míh ne rûomda. Íh uuéiz uuóla. dáz feruuândes herzen
urêhte. dánne suînent. sô iz sîne tât rûomendo. lób tar
úmbe enfáhet. Nû síhest tu uuóla. uuîo mír engángen íst.
mîn únskádeli. Fúre tríuuôn dáng engílto íh únscúlde.
únde lúkkes únlíumundes. [táz ih sî reus maiestatis.]
Únde uuér gesáh nóh so geéinote díngmán ze úngnâdon.
úber dén. dér íóh scúldo eruáren uuás. íro ételichen ne
uuánti. dáz scúlde den iudicem líehto trîegent. álde er óuh
ne uuéiz uuáz ímo sélbemo geskíhet. Uuâre íh pezígen.
dáz ih uuólti chîlicha brénnen. únde fáfen slâhen. únde
állên gûotên uuéllen des líbes fâren. Nóh tánne uuâre réht.
sô iz ze gágenuuérti châme. únde ih scúldo ge|iáhe. únde 26.

---

merebamur? Meministi, ut opinor, quoniam me dicturum quid facturumue praesens ipsa semper dirigebas. Meministi, inquam, ueronae cum rex auidus communis exitii, maiestatis crimen in albinum delatum ad cunctum senatus ordinem transferre moliretur, uniuersi innocentiam senatus quanta mei periculi securitate defenderim. Scis me haec et uera proferre, et in nulla umquam mei laude iactasse. Minuit enim quodam modo se probantis conscientiae secretum, quoties ostentando quis factum recipit famae pretium. Sed innocentiam nostram quis exceperit euentus uides. Pro uerae uirtutis premiis falsi sceleris penas subimus. Et cuius umquam facinoris manifesta confessio ita iudices habuit in seueritate concordes, ut non aliquos uel ipse humani error ingenii, uel fortunae conditio cunctis mortalibus incerta summitteret? Si inflammare sacras aedes uoluisse, si sacerdotes impio iugulare gladio, si bonis omnibus necem struxisse diceremur, praesentem tamen

Digitized by Google

úber ságet uuúrte. táz tánne úber míh réht úrteilda gienge. Nû [uóne romo ze paucio] nâh úber fínfstúnt cênzeg mîlon in íhseli gefûortêr. Vnde míh nîoman ze ántséido ne liez. Úmbe míchela mínna. dîa íh temo senatui skéinda. pín ih ze tôde uerscálten. únde ze geurônedo mînes kûotes. [Tér hîez ze romo proscriptus. tér dir uuás porro i. longe scriptus. a bonis suis. Sô iz in urôno gebrîeuet uuárd. sô uuás iz ímo uérro.] Ah ze sêre. dáz man mit réhte nehéinen mêr úberuuínden ne mág solichero scúlde. Sélben dia méldara. bechnâton iz uuésen hêrliche scúlde.

PURGAT SE SUSPITIONE SACRILEGII.

Tîa ze gehônenne mít ándermo únlíumende. zígen sie míh úmbe des ámbahtes mínna. daz nûot pesmízen háben mit kálstre. Tríuuo béidiu sínt uuâr. íoh táz tû mír ínne uuésentíu. benómen hábest álla uuérlt kírcda. íoh mír únmûoza fône díu uuás. dáz íh méin zuo mír liezc. dír ána séhentero. Tû lèrtôst míh tágelichen. táz phitagoras (sic) phylosophus (sic) spráh. de non sacris. álde de non diis. [Sínt sie non sacri. sô sínt sie sacrilegi. sínt sie non dii. sô sínt sie demones.] Uuîo sólti íh tero ueruuórfenôn
27. tîcuelo fóllest fór|derôn. sîd tu míh erbáuen hábest ze gótes kelîhnisse? [Ter ménnisko íst keskáffen ad imaginem et similitudinem dei. Ér íst imo similis náls çqualis. táz chît kelîh. náls kemâzc. Uuánda der angelus malus síh

---

sententia confessum, conuictumue punisset. Nunc quingentis fere passuum millibus procul moti atque indefensi, ob studium propensius in senatum morti proscriptionique damnamur. O meritos, de simili crimine neminem posse conuinci! cuius dignitatem reatus ipsi etiam qui detulere uiderunt: quam, uti alicuius sceleris admistione fuscarent, ob ambitum dignitatis sacrilegio me conscientiam polluisse mentiti sunt. Atqui et tu insita nobis omnem rerum mortalium cupidinem de nostri animi sede pellebas, et sub tuis oculis sacrilegio locum esse fas non erat. Instillabas enim auribus cogitationibusque quotidie meis pythagoricum illud, serui deo. Nec conueniebat uilissimorum me spirituum praesidia captare, quem tu in hanc excellentiam

Digitized by Google

ímo ében mézon uuólta. pedíu íst er ferauórfen. Fóne díu íst únmûoza. táz ter ménnisko gót ferlâze. sô dîe tûont. dîe necromantiam ûobent. álde dehéina prestigia. táz chît zóuuer. únde er inmundos spiritus ládoe ze sînero hélfo.] Únde âne dáz mîn uuírten filia symmachi [preterea penetral. i. secretum t. cubile. quod pro uxore accipiendum est.] Vnde mîn únsúndig hliske. Vnde álle mîne hárto chíusken fríunt. Vnde mîn gótedehto suêr symmachus. Vnde sámo êruuirdig in sînero tâte. [Uuanda ér skéinet án dîen tâten. uuér ér íst.] Tîe geántséidônt míh uuóla dírro ínzihte.

DOLET IN SE MAGISTRAM INFAMARI.

Aber áh ze hárme. Tíh ánauuânont sie sólehero scúlde. Ióh an démo dínge túncho ih ín zóuuerlîh. dáz íh ánchunde bín dînero lísto. únde gezógen nâh tînên síten. Ze déro uuîs ne dúnchet in nîeht cnûoge. dáz ih tés nîeht knîezen ne mág. dáz tû êruuirdig píst. tû ne uuérdêst fúre míh án mír indêret. [uuanda si mih sculdigunt.] *)

DE INIQUA OPINIONE ERGA MISEROS.

Táz hûfot síh óuh úber daz ánder léid. Táz mánigero uuân | síh nîeht ne chêret. án dîe urêhte dero uúercho. 28. núbe an dîa geskíht dero trúgesâldôn. Vnde uuânet échert târ geuuárehéite. dâr sâlighéit fólgêt. [Târ bî uuéllen siê diu díng chîesen. álso tres amici iob uuóltôn.] Tánnan

*) Diese 4 hier eingeklammerten Wörter sind mit anderer Hand nachgeschrieben.

componebas ut consimilem deo faceres. Preterea penetral innocens domus, honestissimorum cetus amicorum, socer symmachus sanctus, et aeque actu ipso reuerendus ab omni nos huius criminis suspicione defendunt. Sed o nefas! Illi uero de te tanti criminis fidem capiunt, atque hoc ipso affines fuisse uidemur maleficio, quod tuis imbuti disciplinis, tuis instituti moribus sumus. Ita non est satis nihil mihi profuisse tuam reuerentiam, nisi ultro tu mea potius offensione lacereris. At uero hic etiam nostris malis cumulus accedit, quod existimatio plurimorum non rerum merita, sed fortunae spectat euentum, eaque tantum iudicat esse prouisa, quae felicitas commendauerit. Quo

Digitized by Google

geskíhet. táz kûot ánauuânunga êresta déro síh kelóube. dien misselungen íst. Uuánda uuélih líument. nû únder dien kuten uóne mír sî. uuîo mísseliche. únde uuîo mánigfalte zála. uuér mág táz kerúobôn? Íh uuíle échert táz héizen. daz knôtesta léid án dero mísseskíhte. Sô man ieht scúlde ánasmîzet. díe in nôt kestôzen sínt. dáz man sie sâr áhtôt frêhtige. dés sie lident.

DE INIUSTA RERUM UICISSITUDINE.

[Uuáz ist nû dés mêr?] ába mînemo gúote uerstôzenêr. ámbahtes indânotêr. mít únlíumende besmízener. lîdo ih léidtâte. úmbe uuólatâte. Mír dúnchet íh nû séhe fólle uuémon. méndi únde uréuui. állero fertânero selda. Vnde îogelichen dero uerlórnôn fârênten. uuîo er mít níuuen lúginen chómendo. éteuuen méldee. kûote ne getúrren ûf erbúrren íro hóubet. erbrútte fóne mînên fréison. Vnde îogelichen úbelen. úbeles sih erbáldên. fóne únen-
29. géltedo. únde dés fólle frúmigen dúrh lôn. | Vnsúndige állero síchurhéite betéilte. únde ióh állero ántséido. Nû uuíle íh míh is ze góte irrûofen.

SOLOS HOMINUM ACTUS A DEO SPERNI DECLAMAT.

Tû sképfo des hímeles. Tû îo ze stéte sízzentêr. dén

---

fit, ut existimatio bona prima omnium deserat infelices. Qui nunc populi rumores, quam dissonae multiplicesque sententiae, piget reminisci. Hoc tantum dixerim, ultimam esse aduersae fortunae sarcinam, quod, dum miseris aliquod crimen affigitur quae perferunt meruisse creduntur. Et ego quidem bonis omnibus pulsus, dignitatibus exutus, existimatione fedatus, ob beneficium supplicium tuli. Uidere autem uideor nefarias sceleratorum officinas gaudio laetitiaque fluitantes, perditissimum quemque nouis delationum fraudibus imminentem, iacere bonos nostri discriminis terrore prostratos, flagitiosum quemque ad audendum quidem facinus impunitate ad efficiendum uero praemiis incitari, insontes autem non modo securitate uerum ipsa etiam defensione priuatos. Itaque libet exclamare.

O stelliferi conditor orbis,
Qui perpetuo nixus solio

Digitized by Google

sélben himel uuérbest mít snéllero uuándo. Vnde die stérnen héizest hûoten íro êo. [Sô gnóto.] dáz ter máno uuîlon fóllêr gâendo gágen dero súnnûn. túnchele die ánderen stérnen. Uuîlon áber hórnahtêr. suînendo gánge náhôr dero súnnûn. Únde óuh ter âbentstérno. tér uuîlon in ánegâenda náht ûf kât. únde in âbent chûoli skînet. áber uuéhseloe sîna uárt. ûf kândo uuíder tág. únde tágo stérno uuérde. Tû getûost ze uuíntere. sô daz lóub rîset. chúrzeren dág. tánne diu náht sî. Áber dára gágene. sô héiz uuírt ze súmere. kíbest tu mínnera stúndôn dero náht. tánne demo táge. Tû getémperôst taz iâr. tû getûost iz mísselih. mít tînero chréfte. Sô dáz taz lóub. táz tiu bîsa genímet. ter uuéstene uuint kerécche. Vnde dáz chórn. dáz man ze hérbeste sáhet. sô arcturus mít tero súnnun ûf kât. ze súmere rîfee. sô áber syrius mít tero súnnun ûf kât [Arcturus íst éin stérno in signo bootis. ánderêr íst syrius in lingua maioris canis.]. Nehéin díng neíst | 30.

Rapido celum turbine uersas
Legemque pati sidera cogis,
Ut nunc pleno lucida cornu,
Totis fratris et obuia flammis,
Condat stellas luna minores,
Nunc obscuro pallida cornu,
Phebo propior, lumina perdat.
Et qui primae tempore noctis
Agit algentes hesperus ortus,
Solitas iterum mutat habenas,
Phebi pallens lucifer ortu.
Tu frondifluae frigore brumae
Stringis lucem breuiore mora;
Tu, cum feruida uenerit aestas,
Agiles noctis diuidis horas.
Tua uis uarium temperat annum,
Ut quas boreae spiritus auferl,
Reuehat mitis zephirus frondes,
Queque arcturus semina uidit,
Seirius altas urat segetes.
Nihil antiqua lege solutum,

Digitized by Google

ẽolos. nóh ába sînero stéte gerúcchet. Alliu díng kót in geduánge habende. ne uuíle du ménniskôn tâte. tuíngen ze íro réhte. [Uuâr uuâre dánne liberum arbitrium. úbe ér sie tuínge?] Uuîo íst táz sô. dáz fortuna trîbet sô únrehten uuéhsal? Dér scádo dér dien scúldigên sólta. dér líget ána dien únsculdigên. Fertâne líute sízzent frámbaro. V́nde scádele tréttônt. únder fûoze. dero héiligon hálsa. mít únrehtemo uuéhsale. Túged. tíu îo zórft uuás. líget ferbórgen ín dero uínstri. [Tîe óffeno túgedîg sínt. tîe bérgent síh.] Ter réhto éidôt. tes únrehten scúlde. Méineida ne táront in. nóh úndriuua. mít lîchesungo bedáhte. Sô sie dánne uuéllen chórôn. uuáz sie getûen múgen. sô uáhent sie án die máhtigôsten chúninga. [sô dîe sínt. tîe nîoman réhtes eruuénden ne mág.] tîe béitent sie síh nâh ín gebréchen. Tîe mánige líute fúrhtent. Uuóla gréhto. dû dero díngo állero éinunga máchôst. erhúge dero uuênegôn. dîe in érdo sínt. Vuír dír míchel téil bírn dînes frámbaren uuérches. uuír ríngên in dísemo mére dero for-

---

Linquit propriae stationis opus.
Omnia certo fine gubernans,
Hominum solos respuis actus
Merito rector cohibere modo.
Nam cur tantas lubrica uersat
Fortuna uices? premit insontes.
Debita sceleri noxia pena:
At peruersi resident celso
Mores solio sanctaque calcant
Iniusta uice colla nocentes.
Latet obscuris condita uirtus
Clara tenebris, iustusque tulit
Crimen iniqui.
Nil periuria, nil nocet ipsis
Fraus, mendacii compta colore.
Sed cum libuit uiribus uti,
Quos innumeri metuunt populi,
Summos gaudent subdere reges.
O iam miseras respice terras,
Quisquis rerum federa nectis.
Operis tanti pars non uilis

Digitized by Google

tunae [dáz chît tero uuîle uuéndigi.] Stîlle rihtare. die zâligen uuélla. Únde mít ál sólemo fride. dû diu hímelisken díng réchenost. sô récheno diu írdisken. [ketûo sámo | 31. stâten frído in érdo. sô in hímele.].

QUID SIT UERUM EXILIUM ET UBI SIT UERA PATRIA.

Sô íh sûs kescréiota ín átehâftemo sêre. dô spráh si mít hóltlichemo ánalútte. únde únzórnegiu mînero chlágo. Sô íh tih êrest sáh trûregen. únde uuôfenten. sô uuíssa íh tíh sâr uuênegen. únde élelenden. Íh ne uuíssi áber. uuîo férro táz élelende uuâre. úbe mir iz ûn zála ne óugte. Tóh ne bíst tu nieht héimenan uérro uertríben. núbe írrondo ueruuállôt. Vuíle du óuh chéden uertríbenen. táz tâte ío dû dir sélbo. Tû hábest tíh sélbo uertríben. Íz ne máhti nîoman ánderro getûon. Uuíle du uuízen. uuánnân du búrtig sîst. târ ne uuáltesot nehéin mánegi nieht. sô íz íu fûor ze athenis. [tô ín lacedemones íro uíenda gesézzet hábetôn triginta dominos. Lís orosium. ér ságet tir iz.] únde éin chúning. Tér sîne búrgliute gérnor sámenôt. tánne uertríbe. Tér démo dienôt. únde úndertan íst. tér íst

---

Homines quatimur fortunae salo.
Rapidos rector comprime fluctus,
Et quo caelum regis immensum
Firma stabiles federe terras.

Haec ubi continuato dolore delatraui, illa uultu placido nihilque meis questibus mota: cum te, inquit, mestum lacrimantemque uidissem, illico miserum exsulemque cognoui. Sed quam id longinquum esset exsilium, nisi tua prodidisset oratio, nesciebam. Sed tu procul a patria non quidem pulsus es, sed aberrasti. At si te pulsum existimari mauis, te potius ipse pepulisti. Nam id quidem de te numquam cuiquam fas fuisset. Si enim cuius oriundus sis patriae reminiscaris, non, uti atheniensium quondam, multitudinis imperio regitur: sed unus dominus est, unus rex, qui frequentia ciuium, non depulsione laetatur: cuius agi frenis atque obtemperare iustitiae summa

Digitized by Google

fóllun urí. Ne uuéist tu uuîo iz fúnden íst. án dero búrgèo. dánnân du búrtig píst? So uuér dâr ánne uuélle zímberôn. táz tér ne uuérde ze ûztríppen getân. Tér dâr ínne sízzet
32. pezûndêr. | únde beuéstenôtêr. Tér ne fúrhtet tia íhseli nîeht. So uuén áber nieht ne lústet târ ínne ze bûenne. der ne îlet iz óuh nîeht keurêhton.

AD SUPERIORA RESPONDETUR.

Nû ne mísselîchêt mir nîeht sô hárto dísses chárchâres ánasíht. sô mir dîn ánasíune tûot. Nóh íh ne uórderôn die gezîrten uuénde dinero bûochamero (sic). mít hélfent péine. únde mit cláse. sô gérno íh táz ánasídele fórderôn dînes mûotes. Târ ih ínne íu betéta. dáz án dien bûochen stât. dero bûocho tíuri. náls sélben diu bùoh. Uuáz tu in frôno gûotes ketân éigîst. tés hábest tu lúzzel geságet. uuíder díu iz uuâr íst. Tû ságetost fóne chîuskero tâte. déro sie díh zíhent (sic). álde fóne dien lúginen. dáz in állèn chúnt íst. Táz fóne léidarro frâtaten. únde úndríuuon. lúzzel dír sî ze ságenne. dâr dúnchet tir réhto. Uuánda díu díng der líut állêr. démo siu uuóla chúnt sínt. páz únde fólleglichôr chôsôt. Temo bêrtûome hábest tu fílo hárto úberléget. sîna

---

libertas est. An ignoras illam tuae ciuitatis antiquissimam legem, qua sancitum est, ei ius exsulare non esse, quisquis in ea sedem fundare maluerit? Nam qui uallo eius, ac munimine continetur, nullus metus est, ne exul esse mereatur. At quisquis inhabitare eam uelle desierit, pariter desinit etiam mereri. Itaque non tam me loci huius quam tua facies mouet. Nec bibliothecae potius comptos ebore ac uitro parietes, quam tuae mentis sedem requiro. In qua non libros, sed id quod libris pretium facit, librorum quondam meorum sententias collocaui. Et tu quidem de tuis in commune bonum meritis uera quidem, sed pro multitudine gestorum tibi pauca dixisti. De obiectorum tibi uel honestate uel falsitate cunctis nota memorasti. De sceleribus fraudibusque celatorum recte tu quidem strictum attingendum putasti, quod ea melius uberiusque recognoscentis omnia uulgi ore celebrentur. Increpuisti etiam uehementer iniusti factum senatus. De nostra etiam

Digitized by Google

únrehtun úrteilda. Óuh chlágetôst tu dáz sie mih scúldigônt. Ióh tîa únera dînes únliumendes chlágetôst | tu. Ze 33.
iungest (sic) pîege du uuíder dero fortuna. Vnde chlágetôst tu díh. tír únrehto uuésen gelônôt. An dîen zórnlichên uérsen. pâte du ze lézest. táz frído uuérdo. sámo so in himele.

QUID UALDE EGROTANTI PRIMUM CONUENIAT.

Uuánda dóh nû in dînemo hérzen stúrment mánege úngedulte únde díh in mánigíu chêrent. sêr. zórn. trûregi. Sô dir nóh ze mûote íst. sô ne túgen dir stárchíu lâchen. Nû fâhên zûo mít línderên. Táz tîe hérte uuórtenen gesuúlste. fóne ánauállonten léiden. mít líndemo uâske. geuuílchet uuérdèn. ze dólenne stárchera lâchen.

DATUR SIMILITUDO. OPORTERE ORDINEM IN MEDICINA SERUARE.

Tér dô. dô diu súnna in cancro méistûn hízza téta. filo sâta in únuuílligen ácher. [uuánda iz únzît uuás.] tér gánge bedíu chórnlôsêr zę hólz*) éichelôn. [únde déro nére síh.] Vbe du óuh plûomôn uuéllêst. sô daz félt kestrûbet sî. fóne cháltemo. únde ál rûtôntemo nórduuínde. sô ne

*) Hinter holz steht ein Punkt.

---

crimination doluisti laesaeque opinionis damna fleuisti. Postremus aduersus fortunam dolor incanduit, conquestusque es non aequa meritis praemia pensari. In extremo musae seuientis, uti quae celum, terras quoque pax tegeret, uota posuisti. Sed quoniam plurimus tibi affectuum tumultus incubuit, diuersumque te dolor, ira, meror distrahunt, uti nunc mentis es, nondum te ualidiora remedia contingunt. Itaque lenioribus paullisper utemur, ut quae in tumorem perturbationibus influentibus induruerunt, ad acrioris uim medicaminis recipiendam, tactu blandiore mollescant.

Cum phebi radiis graue
Cancri sidus inaestuat,
Tum qui larga negantibus
Sulcis semina credidit,
Elusus cereris fide,
Quernas pergat ad arbores.
Numquam purpureum nemus

Digitized by Google

gâng ze blûomgârten. dâr rôsâ. ûnde ringelen. ûnde uiolę
34. vuâbsent. tie den gârten brûnent. | Vbe dih uuînebero lânget. túrh táz ne gedéncbe in lenzen hándelôn die drûoben. Hérbeste gáb kót tie êra. náls temo lénzen. Kót hábet álle zîte gezéichenet. únde gefûoget ze íro ámbahten. Nóh ér ne lâzet feruuórren uuérden án ín dia hérta. die ér sélbo geúnderskéitota. Álso dû nû uernómen hábest. Táz ío mísse fádondo síh ríhti gelóubet. táz ne uólle uéret nîo uuóla únz in ûz. [Pediu sól ih tíh státelicho lâchenôn. ze ánderro uuîs ne mág iz tíhen.]

ATTRECTATIO UULNERIS.

Nû ságe ze êrest. Uuíle du mír hengen. frâgêndo begréifôn. úndo besûochen dîn mûot. uuîo iz stánde. Táz íh uuíze. uuîo ih tíh héilen súle. Áfter dînemo uuíllen fróuua chád íh. frâge dés tu míh uuéllêst ántuuúrten. Tô chád si. Uuânest tu díse uuérltlichen geskihte uerlâzene uáren.

Lecturus uiolas petas,
Cum saeuis aquilonibus
Stridens campus inhorruit.
Nec queras auida manu
Uernos stringere palmites,
Uuis si libeat frui;
Autumno potuis sua
Bacchus munera contulit.
Signat tempora propriis
Aptans officiis deus,
Nec, quas ipse coërcuit,
Misceri patitur uices.
Sic quod precipiti uia
Certum deserit ordinem,
Laetos non habet exitus.

Primum igitur paterisne me pauculis rogationibus statum tuae mentis attingere, atque temptare, ut qui modus sit tuae curationis intelligam? Tu uero arbitratu, inquam, tuo quae uoles, ut responsurum rogato. Tum illa, hunccine,

Digitized by Google

uáren. únde stúzzelingun? Álde uuânest tu dar ána uuésen dehéina ríhti áfter rédo. Tríuuo chád ih. táz ne châme níomer in mînen sín. táz sô guissiu díng. fárên áfter uuânchelînero únrihti. Núbe gót uuéiz ih flégen sînes uuérches. Nóh tér tág ne uuírt nîomêr. tér míh ába dero zálo genéme. Táz íst sô | chád si. Táz sélba súnge du 35.
dâr fóre. Vnde chlágetôst tu. éinen die ménnisken. Kóte in únrûochôn sîn. [Táz uuás tô er chád. omnia certo fine etc.] Úmbe diu ánderíu ne zórnotôst tu. síu ne uuúrtîn geléitet áfter rédo. Únde nù íst míh hárto uuúnder. zíu du an sô héilesámero rédo stândo. dóh uuánchoest. Sûochên tîefôr. ne uuéiz uuáz túnchet mír. dir gebrésten. Ságe no. sîd tu uuéist. kót tia uuérlt ríhten. mít uuíu er sia ríhte uuéist tu. Mít uuélemo rûodere? [Sî uuólta in lêren. dáz prospera únde aduersa dero uuérlte gubernacula sínt.] Íh ne uernímo sâr. uués tu frâgêst. Mêra sólti ih tir ántuuúrten. Ne uuíssa íh uuóla chád si. dír éteuuâr geméngen. târ mûot súht ínsliefen mag. sámo dúrh skétero getâna spízzûn? [Târ romani hérebergotôn. dâr úmbe grûoben sie síh. únde uuúrfen dia érda ínnenân. uuíder sélben den gráben. Vfen den grábohûfen. záztôn sie síneuuélbe spízze

---

cine, inquit, mundum temerariis agi fortuitisque casibus putas, an ullum credis ei inesse regimen rationis? Atqui, inquam, nullo existimauerim modo, ut fortuita temeritate tam certa moueantur. Uerum operi suo conditorem presidere deum scio, nec umquam fuerit dies, qui me ab hac sententiae ueritate depellat. Ita est, inquit. Nam id etiam paullo ante cecinisti hominesque tantum diuinae exsortes curae esse deplorasti. Nam de ceteris, quin ratione regerentur, nihil mouebare. Papae autem uehementer admiror, cur in tam salubri sententia locatus aegrotes. Uerum altius perscrutemur; nescio, quid abesse coniecto. Sed dic mihi, quoniam a deo mundum regi non ambigis, quibus etiam gubernaculis regatur aduertis? Uix, inquam, rogationis tuae sententiam nosco, ne dum ad inquisita respondere queam. Num me, inquit, fefellit abesse aliquid, per quod, uelut hianti ualli robore, in animum tuum perturbationum morbus irrepserit? Sed dic

bóuma. sô sie gedrúngenôst máhtôn. dáz man dâr dúre skîezen ne máhti. Tér zûn hîez uallum. sélben die bóuma hîezen ualli. tíu lúccha únder zuiskên bóumen. hîez interuallum.] Nû ságe mir. Pehúgest tu dih. uuáz állero díngo
36. énde sî. únde uuâra álliu | natura râmee? [Sî uuólta er cháde ad bonum. Uuánda gót íst bonum. ér íst finis. álso er óuh principium íst.] Íh uuissa iz íu chád ih. mír íst áber nû fóre léide ingángen diu gebúht. Tríuuo dû uuéist tóh. uuánnân álliu díng châmen. Táz uuéiz ih. Únde chád íh sâr. gót tén uuésen. Únde uuîo máht tu chád si. uuízen daz ánagénne. dû ne uuízîst taz énde. Mûotsúhte hábint tîa chráft. táz sie ménnisken múgen álso éinen bóum in stéte stânden eruuékken. náls áber eruuélzen ûz. nóh ûz eruuúrzellôn. [Sîe múgen in írren sînes sínnes. sîe ne múgen in ímo dóh nîeht kenémen.] Tóh uuólti íh táz tu mír ságetîst. Uuéist tu díh ménnisken uuésen. Zíu ne sólti íh táz uuízen? Chánst tu mír dánne geságen. uuáz ménnisko sî. Frâgêst tu míh tés. úbe íh míh uuíze uuésen. álso aristotiles chît. rationale animal unde mortale? Táz uuéiz íh. únde dáz iího ih míh uuésen. [Álso ih in scûolo gelírneta. sô gehúgo íh is nóh.] Únde sî áber. Né uuéist tu dánne díh îeht ánderes sîn. Néin íh. [Sî uuólta er châde. se hominem in deo deum esse.] Nû chád si uuéiz íh. dia gemáchûn stúreda tînero súhte. únde óuh filo chréftîga.

---

mihi, meministine, quis sit rerum finis? quoue totius naturae tendat intentio? Audieram, inquam, sed memoriam meror hebetauit. At qui scis, unde cuncta processerint? Noui, inquam, deumque esse respondi. Et qui fieri potest, ut principio cognito, quis sit rerum finis, ignores? Uerum hi perturbationum mores et ea ualentia est, ut mouere quidem loco hominem possint, conuellere autem, sibique totum exstirpare non possint. Sed hoc quoque respondeas uelim, hominemne te esse meministi? Quid ni, inquam, meminerim? Quid igitur homo sit poterisne proferre? Hoccine interrogas, an esse me sciam rationale animal atque mortale? Scio et id me esse confiteor. Et illa: nihilne te aliud esse nouisti? Nihil. Iam scio morbi tui,

Digitized by Google

[Tû ne | uueist gubernacula mundi. noh ſinem rerum] 37.
uuáz tu sâr sélbo sîst. tés hábest tu dih kelóubet ze uuizenne. Fóne díu hábo íh nu uuóla ſernómen. ióh uuîo du sîeh sîst. ióh uuîo man zûo fáhen súle. tíh tînero gesúndedo ze geréchenôn. Uuánda du dîn sélbes ergézen hábêst [daz íst éin]. Vnde dih chlágetôst élelendèn *(sic.)* únde piróubôten dînîs kûotes [dáz íst taz ánder].

QUAMUIS GRAUITER EGROTANTEM. NON DESPERANDUM ESSE.

Sîd tû ne uuéist. tero díngo énde [dáz íst táz trítta]. únde dû uuânest fertâne líute máhtige úndo sâlige [dáz íst taz ſierda]. uuánda du óuh ergézen hábest. mít uuíu gót tia uuérlt ríhte [dáz íst taz fímſta]. únde uuânest tia uuéhsela dero uuîlsâldôn tuárôn âne ríhtare [dáz íst taz séhsta]. dés íst tir gnûoge. nîcht éin ze súhte. núbe ze tôde. Áber góte dáng. tér dia gesúndeda gíbet. táz tíh nóh álles tînes sínnes. tiu natura intszzet ne hábet. Ih hábo gnûog míchelen fúnchèn dînero geníste. án déro dînerq uuârûn rédo. fóne dero uuérlt ríhtníssedo. dáz tû sia ne uuânèst úndertâna únórdenháftèn geskihten. núbe gótes uuîsheite. Hábe gûoten drôst. liblîh chécchi chúmet tir fóne dírro lúzzelûn uernúmiste. | Uuánda áber nóh zît ne íst 38.

---

inquit, aliam uel maximam causam, quid ipse sis, nosse desisti. Quare plenissime uel egritudinis tuae rationem uel aditum reconciliandae sospitatis inueni. Nam quoniam tui obliuione confunderis, et exsulem et expoliatum propriis bonis esse doluisti. Quoniam uero, quis sit rerum finis, ignoras, nequam homines atque nefarios potentes felicesque arbitraris. Quoniam uero, quibus gubernaculis mundus regatur, oblitus es, has fortunarum uices existimas sine rectore fluitare. Magnae non ad morbum modo, uerum ad interitum quoque causae. Sed sospitatis auctori grates, quod te nondum totum natura destituit. Habemus maximum tuae fomitem salutis, ueram de mundi gubernatione sententiam, quod eam non casuum temerirati, sed diuinae rationi subditam credis. Nihil igitur pertimescas. Iam tibi ex hac minima scintillula uitalis calor illuxerit. Sed quoniam firmioribus remediis non dum tempus est uti, et

Digitized by Google

stárcheren lâchenes. únde óuh ménniskôn mûot sô getân íst. táz iz síh tero uuârhéite gelóubendo sâr héftet án den lúkken uuân. fóne démo diu tímberi chúmet. tero mûot trûbedo tíu uuârra ánasíht irret. sô chóroên dia timberi*) ze êrest úbernémen. mít lénên únde mézigên gehábedôn. Sô díu uinstri dero lúkkôn mûotpeheftedôn ába chóme. táz tu dánne múgîst taz uuâra lieht keséhen.

ITEM SIMILITUDINE OSTENDITUR. QUATUOR AFFECTIONIBUS CALIGINEM MENTIS NOSCI.

Stérnen ne múgen skînen. sô trûobíu uuólchen dar fóre sínt. Vbe óuh ter uuínt mískelôt tia céssa. únde den mére getûot uuéllòn. Sâr hórouue uuortenemo uuéret síh tien óugôn daz er trûoba uuázer. dáz fóre unás lûter. únde héiterên dágen gelîh. Vnde díu nider rinnenten áha ába

*) Es steht trímbi.

---

eam mentium constat esse naturam, ut quoties abiecerint ueras, falsis opinionibus induantur, ex quibus orta perturbationum caligo uerum illum confundit intuitum; hanc paullisper lenibus mediocribusque fomentis attenuare tentabo, ut dimotis fallacium affectionum tenebris splendorem uerae lucis possis agnoscere.

Nubibus atris
Condita nullum
Fundere possunt
Sidera lumen.
Si mare uoluens
Turbidus auster
Misceat aestum,
Uitrea dudum,
Parque serenis
Unda diebus,
Mox resoluto
Sordida coeno,
Uisibus obstat.
Quique uagatur
Montibus altis
Defluus amnis,

Digitized by Google

demo bérge. Verstôzet tíccho án dien skórrentên skíuerrôn dero uerbróchenôn stéino. Vbe óuh tû uuéllêst mít cláten óugôn chîesen dia uuârhéit. Vnde áfter réhtemo uuége uádôn. Sô lâ dîn ménden sîn. lâ dîn fúrhten sîn. Kedíngi ne | hábe. ríuuûn ne hábe. [Táz chît. ne ménde dero 39. sáldôn îo ána. ne fúrhte únsálda hína fúre. Ne gedínge guuúnnen hínafúre. ne ríuue díh ferlóren háben îo ána. Táz sínt fîer behéfteda des mûotes. gaudium. spes. timor. dolor. téro óuh uirgilius keuuânet. téro zuô ad presens tréfent. zuô ad futurum. Fóne dien sélbên chád cicero. so uuéliu íro demo mán ána sî? dáz tér ne múge réht iudex sîn. Témo fólgêndo. chît si nù.] Táz mûot tés tísiu uuáltent. táz íst trûobe. únde háft.

Explicit liber primus Boetii de consolatione philosophiae.

INCIPIT LIBER SECUNDUS BOETII.

QUAE SIT CAUSA MORBI. 40.

Hára nâh ketágeta si éin lúzzel. Vnde sô si án mînemo gezógenlichen suîgenne. gechôs mîne ánadâhte. [dáz

---

Saepe resistit
Rupe soluti
Obiice saxi.
Tu quoque si uis
Lumine claro
Cernere uerum,
Tramite recto
Carpere callem:
Gaudia pelle,
Pelle timorem;
Spemque fugato,
Nec dolor adsit.
Nubila mens est,
Uinctaque frenis,
Haec ubi regnant.

LIBER SECUNDUS.

Post haec paullisper obticuit, atque ubi attentionem meam modesta taciturnitate collegit, sic exorsa est. Si

Digitized by Google

chît uuîo gnôto ih ze íro lóseta.] Fieng si sús ána. Vbe íh réhto bechénnet hábo. uuánnân dîn súht chómen sî. únde uuîolih sî sî. uuáz tír ána sî. Sô suuíndest tu fóre démo nîte dero êrerûn sâldo. [Téro lángêt díh.] Sî hábet tíh sô hárto bestúrzet tines mûotes. keuuéhselotiu sô dû dénchest. [dáz si dánne uuâre. úbe si stâte uuâre.] Íh pechénno álliv diu trúgebílde dés égelîeres. Únde uuîo mánmantsámo sî síh kesuâset ze dîen. die sî betriegen uuíle. Únz sî dîe mít hándegemo sêre. íro mûotes keírret. tîen si úngeuuándo gesuuîchet.

FORTUNAM ETIAM DUM BLANDITUR. DEBESTANDAM ESSE.

Vnde úbe du díh pehúgen uuíle íro naturę. únde íro sítes. únde uués si díh. únde mánnolichen gescúldet hábet. sô gesíhest tu díh án íro dô nîeht lússames háben. nóh sîd ferlîesen. Íh ne uuâno óuh túrfe bóre uílo ríngen. díh
41. tés ze gemánônne. Tû uuâre íro óuh tô síttig ze uuâzenne. mít kômelichên uuórten. únz si dír gedîene uuás. únde dír zártôta. Únde mít álte chetenên uuórten. iágetôst sia ûzer únserên séldon. [Tù gehúgetôst téro sententię. Omnium rerum uicissitudo est. Únde déro. Non eodem ordine respondent ultima primis.] Nû ne geskéhent tóh nieht nehéine gáhe stúrza dero díngo. áne ételiche úndulte dero

---

penitus aegritudinis tuae causas habitumque cognoui, fortunae prioris affectu desderioque tabescis; ea tantum animi tui statum, sicuti tibi fingis, mutata peruertit. Intelligo multiformes illius prodigii fucos, et eo usque cum iis, quos eludere nititur, blandissimam familiaritatem exercet, dum intolerabili dolore confundat, quos insperata reliquerit; cuius si naturam, mores, ac meritum reminiscare, nec habuisse te in ea pulcrum aliquid nec amisisse cognosces. Sed, ut arbitror, haud multum tibi haec in memoriam reuocare laborauerim. Solebas enim presentem quoque blandientemque uirilibus incessere uerbis, eamque de nostro adyto prolatis insectabare sententiis. Uerum omnis subita mutatio rerum non sine quodam quasi fluctu contigit ani-

Digitized by Google

mûoto. Tánnân íst keskéhen. dáz óuh tû éteuuáz kerúcchet sîst. ába dinero ébenmûoti.

DE ADHIBENDIS PRIMUM MEDICAMINIBUS.

Aber nû hábest tu zît. uuánda du sô sîeh píst. éteuuaz líndes. únde sûozes ze trínchenne. únde nû ze êrest ze chórônne. Táz fóre geslúndenez. uuég tûe stárcherên tránchen. [i. antidotis] Nû hélfe is rhetorica. mít íro sûozûn scúndedo. Tíu échert tánne réhto uádôt. Sô sî úber mîna lêra ne stéffet. [Táz íst álso si châde. Mîn sínt álle disciplinę. íh lêrta in rhetorica suadere. quę bona. quę iusta. quę honesta. quę utilia. quę necessaria. quę possibilia sunt. tér úber dáz tûot. suadendo mala. turpia. iniusta. inutilia. non necessaria. impossibilia. tér uuéndet rhetoricam in árg. táz chît. abutitur arte. Fóne díu íst in rhetorica gescríben. Orator est uir bonus. dicendi peritus. Íst er malus. tóh er óuh sî dicendi peritus. sô ne íst | er îo 42.
nîeht orator. núbe seductor. Álso dér uuás. tér dir chád suadendo. nequaquam moriemini. sed eritis sicut dii. Rhetorica gemág mícheliu díng. Sî bechêret tie ménnisken ába mendatio ad ueritatem. Sî gíbet mestis consolationem. únde incredulis fidem. únde únsínnige getûot si sínnige. Uuánda dáz sô íst. pediu íst si philosophię sô gehénde. pediu uuile si dísen sîechen mán. mít íro túgede genérien.] Únde mít rhetorica. si álegáro musica. mîn gehûsa. únde sínge. [sâr náh tero prosa.] uuîlon suârera sáng. [sô heroicum metrum íst.] uuîlon daz líchtera. [sô iambicum ist. únde ánderíu metra.]

---

morum. Sic factum est, ut tu quoque paullisper a tua tranquillitate discesseris. Sed tempus est, haurire te aliquid ac degustare molle atque iucundum, quod ad interiora transmissum ualidioribus haustibus uiam fecerit. Adsit igitur rhetoricae suadela dulcedinis, quae tunc tantum recto calle procedit, cum nostra instituta non deserit; cumque hac musica laris nostri uernacula nunc leuiores nunc grauiores modos succinat. Quid est igitur

Digitized by Google

DESCRIPTIO FORTUNAE.

Jâ lieb man uuáz hábet tîh prâht ze dírro uáto? in dísa trûregi. únde in dísen uuôst. Tír íst pegágenet ne uuéiz uuáz níuues. únde séltsânes. Tû uuânest síh tiu fortuna hábe uuíder dih keuuéhselôt. Târ ána írrost tu. Tíz sint íro síte: sús íst sî getân. Sî hábet tír mêr geóuget íro stâtigi. án sélbemo íro uuéhsale. [Táz héizet argumentum a nota. táz chît ántfrístungo des námen. Uuáz íst ánderes fortuna. âne mutabilitas prosperitatis. únde aduersitatis?] Sólih uuás si. dô si dír gemáchesta uuás. tô si dih zárta. Tô si dír zûo spíleta. mít tîen lúcchedôn. lúkkero sâligheite. Nû bechénnest tû daz ánalútte. dés síh pérgen-
43. ten trúgetîeueles. | [Álde chíd. plíndero gútenno. uuánda sia ueteres hábetôn pro dea. únde sia mâletôn plínda. Zíu blínda? Uuánda íro gében álso getân íst. sámo sî ne geséhe. uuémo si gébe. Sî gíbet temo uuírseren. únde úberhéuet ten bézeren.] Tíu síh nóh fóre ánderên pírget. tíu hábet síh tír erbárôt. Sî si dír gelóub. trág íro síte. Vnde ne chlágo díh nîcht. Vbe du íro úndríuua léidezêst. sô uersíh sia. únde âuuerfo sia. ze úbelero uuîs spílonta. [Únz si spíloc ze dír. únz kemîd tíh íro. êr si dír gebréste.] Tés tû nu trûreg píst. tés sóltôst tu in gùotemo sîn. Uuánda díh hábet nû uerlâzen. Tíu nîomer nîomanne guís, ne uuírdet. Ahtôst tû tíura múrgfâra sâlda. Vnde

---

o homo, quod te in mestitiam luctumque deiecit? nouum credo aliquid inusitatumque uidisti. Tu fortunam putas erga te esse mutatam; erras. Ili semper eius mores, haec natura est. Seruauit circa te propriam potius in ipsa sui mutabilitate constantiam. Talis erat cum blandiebatur, cum tibi falsae illecebris felicitatis alluderet. Deprehendisti caeci numinis ambiguos uultus. Quae sese adhuc uelat aliis, tota tibi prorsus innotuit. Si probas, utere moribus, ne queraris. Si perfidiam perhorrescis, sperne atque abiice permitiosa ludentem. Nam quae nunc meroris tibi causa tanti est, haec eadem tranquillitatis esse debuisset. Reliquit enim te, quam non relicturam nemo umquam poterit esse securus. An uero tu pretiosam aestimas abituram

Digitized by Google

sól dîr díu lieb sîn sâment tír. díu âne tríuua mít tír íst. únde díu díh éteuuénne ferlâzendo sêregôt. Vbe sia nîoman gehâben ne mág. áfter sînemo uuíllen. Únde sî sie hína uárendo sêrege getûot. Uuáz íst sô flúhtiga dánne. âne uuórtzéichen dero chúmftigûn léidegungo. [Sólih uuás eneas didoni. Táz argumentum héizet ab euentu. hoc est a fine. siue ab effectu. uuánda uuír finem ánaséhen súlen. án dero fóretâte. Álso uirgilius chád. Inter agendum occurrere capro cornu ferit ille | cauetо.] Nóh tés éinen ne 34.
sól nîoman séhen. dáz fóre óugôn íst. Frûothéit pedénchet állero díngo énde. [Sî dénchet îo fúre.] Vnde gelîh uuéhsal béidero. kúotes. ióh úbeles. Ne lâzet sia. [s. prudentiam] fúrhten chúmftiga dróuuûn dero fortunę. nóh mínnôn íro gágenuuérten zárta.

NON INPATIENTER FERENDUM IUGUM. GRATIS SUSCEPTUM.

Ze demo gnôtesten. úbe du éinêst iro dînen háls únder tûost. sô mûost tu ében mûoto uertrágen. so uuáz tír getân uuírdet in íro hóue. únde so uuáz tír dâr begágenet. [Táz héizet argumentum a coniugatis. Tés káb cicero súhlih exemplum. Si conpascuus ager est. licet conpascere. Táz chît. íst tiu uuícida geméine. sô mûoz man sia geméinlicho nîezen. Témo íst tíz kelîh. Si te subiugabis iugum feras oportet.] Vuîle dû dînero frôuuun dîa dû dánches kuuúnne. sézzen êa uuîo lángo si mít tír sî. álde óuh uuénne si rûme. ne férest tu íro dánne únzálelicho míte

---

felicitatem? et cara tibi est fortuna praesens, nec manendi fida, et cum discesserit allatura merorem? Quod si nec arbitrio retineri potest et calamitosos fugiens facit, quid est aliud fugax, quam futurae quoddam calamitatis indicium? Neque enim quod ante oculos situm est, suffecerit intueri. Rerum exitus prudentia metitur, eademque in alterutro mutabilitas nec formidandas fortunae minas nec exoptandas facit esse blanditias. Postremo aequo animo toleres oportet, quidquid intra fortunae aream geritur, cum semel iugo eius colla submiseris. Quod si manendi abeundique scribere legem uelis ei, quam tu dominam sponte

Digitized by Google

na? V́nde du mit úngedúlten bréstêst taz lôz. [táz chît úngedúltigo léidezêst] tia geskíht. tîa dû nîeht keuuéhselôn ne múgîst. [Táz ist rhetorica dissuasio. minime
45. temptare quę non possunt fieri.] | Lîezîst tû dînen ségel demo uuinde ze géuuálte. sô ne fûorist tu nîeht tára dû uuóltîst. núbe dára dih uuint fûorti. V́be dû dero érdo dînen sâmen beuúlehîst. sô uuâgîst tu benôte gûotiu iâr. únde v́beliv. [Tés úbelemo iâre prâste. daz ersáztîst tu mit temo gûoten.] Tû beuúlehe dih fortunę dáz si dîn flâge. nû fólge íro siten. dáz ist réht. [Súslicha copiam paradigmatum. dáz chît exemplorum. chúnnen dîe fúrezihen. dîe potentes sint in eloquentia. Pediu ist oúh kehéizen rhetorica apud grecos. a copia fandi.] Péitest tu dih kehâben daz súeibônta rád. táz si trîbet. Mánno túmbesto. peginnet sî in stéte stân. sô neist si uuîluuéndigi. [Táz argumentum héizet a contrariis. uuánda aristotiles chît. táz motus quieti contrarius sî.]

QUANTA FACIAT DUM UIRES OSTENTAT.

V́nde sô si dánne diu ding stúrzen gestât. mit íro úbermûotûn zéseuuûn. sô uéret si álso dér uuéllônto uuérbo. [Tiu figura héizet parabole. dáz chît comparatio.] Únde uertritet sî sárfiu. dîe mittúndes ántsazigen chúninga. V́nde dára gágene héuet si ûf lúkkiu. des sigelôsen hóubet.

---

elegisti, nonne iniurius fueris, et impatientia sortem exacerbabis, quam permutare non possis? Si uentis uela committeres, non quo uoluntas peteret, sed quo flatus impelleret, promouereris. Si aruis semina crederes, feraces inter se annos sterilesque pensares. Fortunae te regendum dedisti, dominae moribus oportet obtempere. Tu uero uoluentis rotae impetum retinere conaris? At omnium mortalium stolidissime, si manere incipit, fors esse desistit.

Haec cum superba uerterit uices dextra
Exestuantis more fertur euripi.
Dudum tremendos seua proterit reges,
Humilemque uicti subleuat fallax uultum.

Digitized by Google

Sî ne tûot nehéina uuára uuênegliches uuûoftes. V́nde gérno láchêt si dés sûftodes. tén sî gerécchet. [Mít superbia. únde mít crudelitate óuget si sia dignam odio. mít fallatia despectibilem. sô lêret rhetorica démo tûon. dén uuír îo|manne léiden uuéllen.] Táz íst íro spíl. sús 46.
chórôt si. uuáz sî getûon múge. V́nde daz uuúnder tûot sî íro uuártâren uóre. uuélêr míttúndes in éinero chúrzero uuîlo. béidiu uuérde. sâlig ióh únsâlîg.

QUBLIS FORTE POSSET FIERI RATIO IPSIUS FORTUNAE.

Íh uuóltî nû gérno íro sélbero uuórto. míh tír uuáz chôsôn. Chíus tû. úbe si réht fórderôe. Uuáz mûost tu míh lio tágelîches. mít tînên chlágôn? Uuáz hábo ih tír únréhtes ketân? Uuáz hábo íh tír infûoret tînes kûotes? Mâlo míh fóre so uuélemo fógate du uuéllèst úmbe dîn gûot. únde úmbe dîn ámbaht. Únde zéigôst tû mír dehéinen mán. démo dés îeht éigen sî. sô iího íh óuh tír dés. dáz tû éiscôst. [Táz argumentum héizet a genere. uuánda dáz állero réht íst. táz íst oúh réht éines. Fóne állên féret iz ze éinemo. Tér status. táz chît tér búrg strît. héizet in rhetorica absolutum. sô dér dén man mâlôt. tero tâte ne lóugenet. únde er áber scúlde lóugenet. únde er chît. uuóla sô tûon mûosi.] Tô dû náchet kebóren uuúrte. dô nám

---

Non illa miseros audit: haud curat fletus,
Ultroque gemitus, dura quos fecit, ridet.
Sic illa ludit, sic suas probat uires,
Magnumque suis monstrat ostentum, si quis
Uisatur una stratus ac felix hora.

Uellem autem pauca tecum fortunae ipsius uerbis agitare. Tu igitur an ius postulet, animaduerte. Quid tu o homo ream me quotidianis agis querelis? Quam tibi fecimus iniuriam? Quae tua tibi detraximus bona? Quouis iudice de opum dignitatumque mecum possessione contende. Et si cuiusquam mortalium proprium quid horum esse monstraueris, ego iam tua fuisse, quae repetis, sponte concedam. Cum te matris ex utero natura produxit, nu-

Digitized by Google

47. íh tíh nácheten. únde álles tínges únèhtîgen. | únde fûorota díh mít mînemo gûote. Unde dáz tû nû zúrdel bíst. táz íst tánnân. táz ih tír gérno uuíllòndo. díh ferzôh. Alles tés míh háftêt. in gnúhte. ióh in scôni. dés kenîetota íh tíh. Nù lústet míh mîna hánt zu mír ze zíhenne. Nû hábest tu mír is ze dánchônne. álso dér frémide gûot niuzet. Tû ne hábest nehéina réhta chlága. sámo so dû daz tîn ferlóren éigîst. Uuáz sûftôst tû dánne? Íh ne hábo dír mít nôte nieht kenómen. Ôtuuála. únde êra. únde dáz sô getâna. táz háftêt ál míh. Mîne díuuâ sínt sie. míh pechénnent sie. sáment mír chóment sie. sáment mír rûoment sie. [Tiu ornatus locutionis. héizet omoeoteleuton. táz chit similiter finitum. Cicero ad herennium héizet sia similiter desinentem. uuánda sí geslágo chúmet. álso scópf.] Íh ketár dáz páldo chéden. Vbe din uuâre dáz tû díh chîst ferlóren háben. sô ne hábetist tû iz ferlóren. sô ne uuâre iz tír alienum. [Táz argumentum héizet a repugnantibus. uuánda proprium únde alienum. díu sínt repugnantia. Táz îoman naturaliter hábet. dáz íst sîn. dáz ne mág er ferliesen. dáz er extrinsecus kuuúnnet. táz íst alienum. dáz mág
48. er ferliesen.] Ne mûoz íh éina dán|ne nieht mînen geuuált skéinen. [Táz íst indignatio cum emulatione. álso îuno chát fóne minerua. Pallasne potuit exurere classem argiuum. atque ipsos submergere ponto?] Ter hímel mûoz hértôn gében líuhtîge tága. únde uínstere náhte. Taz iâr

---

dum rebus omnibus, inopemque suscepi, meis opibus foui, et quod te nunc impatientem nostri facit, fauore prona indulgentius educaui, et omnium, quae mei sunt iuris, affluentia et splendore circumdedi. Nunc mihi retrahere manum libet; habe gratiam, uelut usus alienis. Non habes ius querelae, tamquam tua prorsus perdideris. Quid ergo ingemiscis? nulla tibi a nobis illata est uiolentia. Opes, honores ceteraque talium mei sunt iuris. Dominam famulae cognoscunt; mecum ueniunt, me abeunte discedunt. Audacter affirmem, si tua forent, quae amissa conquereris, nullo modo perdidisses. An ego sola meum ius exercere prohibeor? Licet celo proferre lucidos dies eosdemque tenebrosis noctibus condere. Licet anno terrae uultum

Digitized by Google

mûoz hértôn. dia érdâ zíeren mít chrûte. únde mít chórne. uuílôn óuh keúnuatôn mít ánasláhte. únde mít fróste. Ter mére mûoz óuh stílle sîn. mít slêhtero ébeni. uuílon óuh strûben síh fóne uuínde. únde fóne uuéllôn. Sól míh uuíder mînemo síte stâta getûon. tero ménniskôn úneruúlta gírhéit. [Taz íst rhetorica declamatio. dáz chît úberlága. únde scéltúnga. álso óuh tára gágene acclamatio chît lób.] Tíz íst mîn chráft. tísses spíles spílon íh. Mít sínuuélbemo ráde spílón ih. táz tríbo íh. Mih lústet táz nídera ûf. únde daz óbera níder ze gechêrenne. Sízze dar ûf. úbe díh is lúste. Áber in dîen uuórten. Táz tír nîeht ne uuége ze irbérzenne. sô síh mîn spíl sô gezíhe. Ne uuás tír mînes sítes nîeht chúnt na? [Táz íst confutatio. dáz chît skénde|da. sámo so *(sic)* châde. úbe dû únfrûot píst. íh 49. frûoto díh.] Ne uuéist tu dáz croesus. tér in lidia chúning uuás. sô er míttúndes ciro fórhtlih uuás. dáz er sâr dára nâh erbármelih uuórtenêr. únde fóne ímo ín dáz fíur geuuórfenêr. fóne ánasláhte errétet uuárd. [Uuánda croesus babiloniis uuíder ciro ze hélfo chám. dánnân geskáh. táz er ín dánnân uertréib. únde er ín sâr nâh fárendo gefíeng. únde ín daz fíur uuárf. ûzer démo ín gót lôsta. Tô ér áber dés cóte ne dánchôta. únde er síh rûomda sîn sélbes sâlighéite. tô uuárd. táz ímo trôumda. táz er sáhe iouem síh uuázer ána gîezen. únde dia súnnûn dáz ába uuísken. Tén tróum ántfristôta ímo sô sîn tóhter. dáz ín cirus áber sólti geuáhen. únde án daz chrûze hénchen. únde sô ín der régen názti. dáz in diu súnna trúcchendi. álso iz tára nâh fûor.] Íst tíh ferhólen. paulum

---

nunc floribus frugibusque redimire, nunc nimbis frigoribusque confundere. Ius est mari, nunc strato aequore blandiri, nunc procellis ac fluctibus inhorrescere. Nos ad constantiam nostris moribus alienam inexpleta hominum cupiditas alligabit? Haec nostra uis est, hunc continuum ludum ludimus. Rotam uolubili orbe uersamus, infima summis, summa infimis mutare gaudemus. Adscende si placet, sed ea lege, ne uti, cum ludicri mei ratio poscet, descendere iniuriam putes. An tu mores ingnorabas meos? Nesciebas croesum regem lydorum ciro paullo ante formidabilem, mox deinde miserandum rogi flammis traditum, misso celitus imbre defensum? Num te preterit paulum

Digitized by Google

[æmilium consulem.] kûotlicho uuéinôn. dáz léid uuénde persi regis [macedonum]. dén ér sélbo gefángen hábeta. [uuánda ér dâhta. dáz ímo sámolih keskéhen máhti. Historici héizent ín perseum. náls persum. Sie ságent óuh uuîo díccho er ándere consules fóre úber sigenôta. únde sô ín paulus kefángenen ze romo brâhta. uuîo er in custodia erstárb. únde sîn sún úmbe ármhéit smídôn lírneta. únde síh tés néreta.] Uuáz chárônt tragoedię. âne fortunam úndûrlicho stôrenta. gûollichíu rîche.
50. dáz si nehéines | mêr ne síhet tánne ánderes? [Tragoedię sint luctuosa carmina. álso díu sint. díu sophocles scréib apud grecos. de euersionibus regnorum et urbium. únde sint uuídernuárlig tien comoediis. án dien uuír îo gehórên lętum únde iocundum exitum. Vns íst áber únchúnt. úbe dehéine latini tragici fúndene uuérdên. sô uuír gnûoge findên latinos comicos.] Ne lírnetôst tû na chínt uuésentêr. [dáz pacubius poeta scréib.] Zuô chûſâ ligen fólle. únder iouis túrôn. éina gûotes. únde ándera úbeles. [Uuér íst. ér ne getrínche béidero? ér ne chóroe árbéite. ióh kemáches. Mít tíu oúget*) si. dáz si ín nieht fermîden ne máhta aduersitatis]. Uuáz chlágetôst tu díh. úbe du mèr getrúnchen hábest tes pézeren? [Sámo si châde. úbe íh tíh nîcht úber al fermîden ne máhta. nû ne hábo íh tíh tóh. pórhárto tróffen.] Uuáz úbe íh tíh nóh ne hábo gáreuuo uerlâzen? Uuáz úbe dísêr stúrz. tíh tûot mit réhte díngen des pézeren. [Álso die álle mit réhte díngent tes pézeren. qui per-

*) Der Accent auf dem zweiten Vokal kommt manchmal vor.

persi regis a se capti calamitatibus pias impendisse lacrymas? Quid tragoediarum clamor aliud deflet, nisi indiscreto ictu fortunam felicia regna uertentem? Nonne adolescentulus

duo	dolia	articulus	quidem	unum	malum	articulus	autem
duis	pithus	ton	men	ena	kakon	ton	de
			alterum	bonum			
			eteron	clon*)			

in iouis limine iacere didicisti? Quid si uberius de bonorum parte sumsisti? quid si a te non tota discessi? quid si haec ipsa mei mutabilitas iusta tibi causa est spe-

*) δύο κίϑους τὸν μὲν ἕνα κακῶν, τὸν δὲ ἕτερον καλῶν.

Digitized by Google

secutionem patiuntur. propter iustitiam. uuánda sie dés te sâligoren sínt.] Nû ne sîst tóh sô mûotsúhtig nieht. [lâ dîn mûot préchôn dóh*) sin.] Vnde ne mûoto nieht éino in geméinemo rîche. dînero rihti ze lébenne. [Nû íst sî chómen ad communem locum. Táz héizet communis locus án îogelîchemo statu. táz man nîomannen némmendo. keméine âchuste lúzzet. álso díse uérsa tûont.]

LOCUS COMMUNIS. 51.

[Uuáz íst tés mêr?] Scútti copia [ministra fortunę] dien ménniskôn ûzer íro hórne sámo uílo râtes. sô méretuîret crîzes. fóne uuínde eruuégetêr. *Hier íst suspensio uocis.* [Fabulę ságent. táz achelous amnis tíu in grecia rínnet. ze fárre uuórteníu. mít hercule fúhte. únde hercules témo fárre daz hórn ába slûoge. únde ér iz kâbe gnûhte. díu ministra íst fortunę. dáz si íro uróuuûn gûot mít témo ûzkâbe.] Álde sámo mánige stérnen in hímele skínent. téro náht. sô iz kestírnet íst. *sô íst óuh hier.* Nóh hánt ze íro ne zúge. [dáz chît. nóh sîa is irdrúze.] *Vnde óuh hier.* Túrh táz ne tâte nîomer ménnisko lâba sînero ármelichûn chlágo. *Hier ist depositio.* Tóh óuh kót sélbo. íro díge gérno uernâme. únde ín sînes kóldes mílte uuâre. únde ín óuh êra uuéllentên. déro uílo gâbe.

*) Es steht dîh.

randi meliora? Tamen ne animo contabescas et intra commúne omnibus regnum locatus proprio iure uiuere desideres.

Si quantas rapidis flatibus incitus
Pontus uersat arenas,
Aut quot stelliferis edita noctibus
Caelo sidera fulgent,
Tantas fundat opes, nec retrahat manum
Pleno copia cornu,
Humanum miseras haud ideo genus
Cesset flere querelas.
Quamuis uota libens excipiat deus
Multi prodigus auri,
Et claris auidos ornet honoribus,

Digitized by Google

nóh sô ne dûohtî ín gnûoge. dés sie hábetîn. Núbe diu michela gîrhéit éin uerslíndende. gínêt îo sâr gágen ándermo. Uuér mág tia gîrhéit inthában. îo fúrder béitenta.
52. Sô láng sî gnûoge hábendo. îo dóh mêr háben uuíle. | Tér ne uuírt nîomêr ríche. tér sórgendo. únde sûflôndo síh ármen áhtôt. [Hîer íst tér status ûz. uuánda sî síh ímo sámo so gágen uuértemo. mít rédo errétet hábet. Pedíu sprîchet ímo nû zû philosophia. fóne íro sélbûn]

EX SUA PERSONA.

Vbe fortuna síh sélbûn sús ferspréchen uuólti. dára gágene ne máhtîst tu nóh erlíuten. Álde úbe dû dîna chlága geskéinen máht réhta uuésen. sô tóug. táz tu sia fúre zíhêst. Íh tûon dír státa ze spréchenne. Tíz sínt ál chád íh tô. skôníu gechôse. únde sámo so gehónogotîu. mít rhetorica. únde mít musica. [Uuánda hîer nû ánderêst keunâht íst rhetoricę dulcedinis. únde man êr nîeht pechénnen ne mág íro dulcedinem. êr man sîa sélbûn bechénnet. sô neíst táz hîer nîeht ze úberhéuenne. sô úilo man chúrzlicho geságen mág. uuáz sî sî.

QUID SIT RHETORICA.

Rhetorica íst éin dero septem liberalium artium. dáz chît tero síben bûohlísto. die únmáhige gelírnet hábent.

Nil iam parta uidentur:
Sed quaesita uorans seua rapacitas
Altos pandit hiatus.
Quae iam precipitem frena cupidinem
Certo fine retentent,
Largis cum potius muneribus fluens
Sitis ardescit habendi?
Numquam diues agit qui trepidus gemens
Sese credit egentem.

His igitur si pro se tecum fortuna loqueretur, quid profecto contra hisceres non haberes. At si quid est, quo querelam tuam iure tuearis, proferas oportet; dabimus dicendi locum. Tum ego: Speciosa quidem ista sunt, inquam, oblitaque rhetoricae ac musicae melle dulcedinis;

Digitized by Google

bent. únde áber mánige genémmen chúnnen. Téro sibeno íst grammatica. diu êrista. díu únsih lêret rectiloquium. dáz chît réhto spréchen. táz ióh chínt kelírnen múgen. sô uuír tágoliches hôrên. Tiu ánderiu íst rhetorica. tíu únsih férrôr léitet. uuánda sî gíbet úns tîa gesprâchi. déro man in dínge bedárf. únde in sprâcho. únde so uuâr | dehéin éinunga íst geméinero dúrfto. 53.
Tára zû diu chínt nehéin núzze sínt. núbe frûote liute. Sprâchâ únde díng. ne múgen âne strît nîeht uuérden*). Uuâr íst sâr sólih strîtôd uuórto sô in dínge. únde in sprâcho? Pedíu neíst tonêr gesprâches mánnes mêr dúrft. tánne dâr. So uuér dér íst. dér den strît mít rédo uerzéren chán. únde er dáz in rhetorica gelírnêt hábet. tér íst orator. in dés múnde findet man rhetoricam dulcedinem. Íst er áber úngelêret. únde íst er dóh kesprâche. sô mág er ûoben officium oratoris. sélbo ne mág er orator sîn. uuánda dáz ex natura íst. táz neíst nîeht ex arte. Uuér íst tér dîa dulcedinem bechénne. ér ne île dára gérno. dâr êr *(sic)* sîa gehôre? Tô in grecia zuêne die gelêrtôsten dés lístes. eskines únde demostenes gesprâchen éinen dág. tínglicho ze strîtenne. ne châmen dára úmbe daz na. sô cicero chît. multa milia ex omni grecia? Zíu súlen uuír dánne sô lústsámes lístes. fúre nomes únánchúnde sîn? Uuízîn dóh. táz tíu sélba scientia. díu rhetorica héizet. triplex íst fóne díu. uuánda íro materia triplex ist.

DE MATERIA ARTIS RHETHORICAE.

Uuáz íst íro materia. âne der strît? Sô der strît errínnet. sô hábet si uuérh. Âne strît ne hábet si nîeht ze tûonne. álso óuh medicina dánne otiosa íst. úbe morbi ne geskéhent. nóh uulnera. Strîtet man úmbe réht. únde úmbe únréht. sô man in dínge tûot. tíu sláhta strîtes. héizet latine fóne iudicio iudicialis. Strîtet man úmbe ámbaht sézzi. álso dáz íst uuér ze chúninge tûge. álde ze bíscófe. uuánda man sîna uirtutem sól demonstrare. pedíu | héizet tíu sláhta strîtes demonstratiua. Strîtet 54.

*) Es steht uuerdent.

Digitized by Google

man dâr úmbe. uuáz núzze sî ze tûonne. álde ze lâzenne. álso man ze romo stréit. uuéder cartago uuâre dirnenda. álde ne uuâre. uuánda man dés sól tûon deliberationem. dáz chît éinunga. únde bemêineda. pedíu héizet tíu sláhta strîtes deliberatiua. Tára nâh súlen uuír uuízen. dáz îo gelîh téro drîo sláhtôn hábet zuêne únderskéita. Téro zuéio héizên uuir den éinen statùm legalem. ánderen statum rationalem. Sô man strîtet úmbe dia legem. únde sia éiner uuíle uernémen ze éinero uuîs. ánderêr ze ánderro uuîs. tér status. táz chît tér strît héizet mit réhte legalis. Sô man áber dâr úmbe strîtet. uuîo rédolîh táz sî. dáz man tûot álde râtet. fóne déro rédo. dáz chît fóne déro ratione. héizet tér strît rationalis. Sô íst áber ze uuízenne. dáz man ze fínf uuîsôn strîtet úmbe dia legem. ze fier uuîsôn úmbe dia rationem. Téro uuîson ne sól únsîh nîeht erdrîezen ze gehôrenne.

QUI SINT STATUS LEGALES.

Ein strît íst úmbe dia legem. dér dir héizet scriptum et uoluntas. Tér íst sús ketân. Lex monachorum chît. post completorium nemo loquatur. Sô náhtes prúnst keskíhet. sô scrîet tér dien ánderên. tér dés êrest keuuára uuírdet. Sô man dén málôt úmbe scriptum legis. sô ántséidôt er síh mít uoluntate scriptoris. Er chît ter scriptor uuólti. dáz man dar ána únderskéit hábeti. Anderêr geskíhet fóne contrariis legibus. Álso díe leges contrarię sínt. Omni petenti te tribue. Vnde díu. Ne aliquid cui nihil. Ter drítto geskíhet fóne ambiguis legibus. Álso dáz íst in romana lege. Meretrix si coronam auream possideat. publicetur. Uuéder sól man urônen. coronam álde meretricem. Tér fierdo héizet latine diffinitio. táz
55. chît cnôt|márchúnga. álde gnôt mezúnga *(sic)*. uuánda díu lex táz uuórt sprichet. táz in úngúishéite. únde in strîte uuésen mág. únz sîn bezéichennisseda gnôt mézôt uuírdet. Also ze romo in strîte uuás. úbe der be scúlden uuâre erslágen. dén man dâr úmbe slûog. táz er náhtes mít sínero stángo gieng. uuánda romana lex chît. nocte

Digitized by Google

cum telo deprehensus. occidatur. Tô uuás definitio ze tûonne. uuáz telum sî. Telum ist kespróchen fóne demo chriechisken uuórte telon. táz chît longum latine. Ter finfto héizet latine ratiocinatio. táz chît éines tinges féstenunga fóne ándermo. Álso dér stréit. tér den exulem fílta. dáz er dáz fóne díu uuóla tûon mûosî. uuánda romana lex chît. exulem intra fines deprehensum. licet occidere.

QUI SINT STATUS RATIONALES.

Aber déro fier rationalium statuum. héizet ter êristo coniectura. dáz chît râtisca. uuánda sô der ínzihtîgo lougenet. sô râtiskôt man dara nâh. mít signis. únde mít argumentis. Also der chúning salomon téta. afferte inquit gladium. et diuidite uiuentem puerum in duas partes. Ter ánder héizet finis. uuánda sô únguís námo íst tés criminis. sô sól iz uuérden finitum. Also dánne geskíhet. sô ûzenhálb chîlichûn genómen uuérdent sacra uasa. únde dáz in zuîuele íst. uuéder dáz héizen súle fúrtum álde sacrilegium. Iudices ne múgen êr nieht iudicium tûon. êr nomen criminis uuîrdet definitum. Ter drítto héizet translatio. dáz chît uuéhsal. únde míssesézzeda. Uués uuéhsal? Loci. temporis. personę. criminis. poenę. Sîe strîtent. táz iz ne uuúrte. dâr iz sóltî. nóh tô iz sóltî. nóh fóre démo iz sóltî. Oúh strîtent sie. dáz iz tîe scúlde ne sîn. ze díen der ínzihtîgo gebrîeuet sî. álso iz ófto ze romo fûor. dáz man sie misse briefta. Sô geskíhet oúh táz man scúlde | hártôr ándôt. álde 56.
mínnera ándôt. tánne iz réht sî. Uuéhsal héizet tér strît. uuánda er fóne uuéhsele uuírdet. Álso gregorius iohannem zèh constantinopolitanum. dáz er pallium trûoge. dánne ér ne sóltî. únde in platea. dâr er ne sólti. Vnde paulus fideles zêh. dáz sie íro gerihte fórderôtin apud infideles. Vnde álso uuír ófto chédên. zíu man échert tés scáz néme. dén man sélben háben sólta. álde zíu man dén sláhe. dér mínnerûn poenam hábet keurêhtôt. Qualitas héizet ter fierdo rationalis status. Tér hábet námen dánnân. uuánda er qualitatem facti úrsûochenôt.

Digitized by Google

íh méino. úbe si gôot sî. álde úbel. réht álde únreht. Uuánda áber qualitas bipertita íst. fóne díu íst si ze chîesenne an íro partibus. Uuéliu sínt íro partes? Táz íst negotiale. únde iuridiciale. Negotiale íst tér strît. tér úmbe daz keuuónehéite geskihet. álso chóufflíute strîtent. táz tér chóuf súle uuésen stâte. dér ze iâr mércate getân uuírdet. ér sî réht. álde únréht. uuánda iz íro geuuónehéite íst. Iuriditiale hábet tánnân nâmen. dánnân óuh iuridici héizent. Álso dîe ze romo iuridici hîezen. dîe daz púrgréht in díngе ságelôn. álso héizet tér dánnân uuórteno strît. iuriditialis. Nû sínt óuh sîníu partes zuéi. absolutum et absumptiuum. Absolutum chît pár. uuánda dar ána nehéin ántséida ne íst. âne dáz ter bemâlôto chît párlicho. dáz er uuóla dáz tûon mûosi. dáz man ímo uuîzet. Also cicero ságet. táz pacubius poeta. síh ze ímo chlágeti. déro únerôn. dáz ímo éin spíloman dâr ze sînemo hûs ketórsta hárên be námen. Tés ne hábeta der spíloman nehéina ándera ántséida. âne dáz er ín uuóla mûosi sô námôn. sô er hîeze. Assumptiuum íst kespró-
57. chen fóne | déro assumptione defensionis. táz chît fóne déro uuárnungo dero fúrolágo *(sic)*. Tér status hábet quatuor partes. Éin héizet relatio. dáz chît uuídere chêreda. álso sámson uuídere chêrta. sîne scúlde án philisteos. tô sie ín mâlotôn. zíu er ín íro ézeskę brándi. Ánder pars héizet remotio. dáz chît ábanémunga. álso daz uuíb ába íro sélbûn die scúlde némendo. ûfen éinen ánderen sîe légeta. dô si chád. serpens decepit me. Tertia pars héizet comparatio. álso dér mít comparatione síh ántséidôta. tér daz hére lôsendo. hína gáb tien hostibus arma. únde impedimenta. dáz chît keuuâfene. únde fûoter. únde déiz *(sic)* chát. uuésen bézera. dánne sélbez taz hére ze uerliesenne. Quarta pars héizet concessio. táz chît keíht. Tér strît téilet síh in deprecationem. únde in purgationem. dáz chît in ulęha. unde in ántséida. Deprecatio íst. táz ter scúldigo chît. peccaui. ignosce. únde er nieht ne stritet. únde áber die ándere strîtent. dîe ín demo díngе sízzent. úbe man ímo súle ignoscere. álde ne súle. Purgatio íst triplex. Éin

purgatio héizet casus. táz chît kesciht. Mít casu ántséidôt síh. tér dir chît. táz in is lázti. ánderes mánnes tôd. álde sîn sélbes súht. álde ételîh úngeuuândíu geskíht. Anderíu purgatio héizet necessitas. táz chît nôt. Alsó dáz íst. úbe er ze uuórte hábet. táz er uuúrte captus. álde ui obpressus. álde in uincula missus. Tiu drítta purgatio héizet imprudentia. dáz chît únuuízenthéit. Álso paulus síh ántséidôta. tô er chád. Nesciebam eum esse principem sacerdotum. Tíz sínt tíu exempla déro statuum. díe in dínge uuérdent. táz chît. tîe dir uuérdent in iuditiali genere causę. | Tîe áber in demonstratiuo genere 58. causę. únde in deliberatiuo uuérdent. târ man sprâchôt. tîe hábent tén sélben námen. náls áber nîeht sô getâníu exempla. Fóne dísên bechénnet man éníu líehto.

QUID SIT STATUS.

Tára nâh íst táz ze uuízenne. táz status únde constitutio. íl éin íst. únde sie dánnân genámôt sínt. táz tie strîtenten. síh stéllent gágen éin ánderên. Intentio únde depulsio. díu máchônt ten statum. Anauáng tes strîtes. héizet intentio. únde depulsio. dáz chît mâlizze. únde uuéri. Álso dáz íst dáz ter accusator chît. in dínge ze sînemo aduersario. fecisti. únde ér ántuuúrtet. non feci. Alde úbe er chît. non iure fecisti. únde ér ántuuúrtet. iure feci. Tánne díu depulsio sô getân íst. táz sî chît. iure feci. merito lesi. sô sól sî sâr dés háben rationem. álso dáz íst. prior enim me lesit. Téro rationis tûot ter accusator infirmationem. dáz chît lúzzeda. Sô dáz íst. Non enim te oportuit uindicare iniuriam tuam. Chît áber der bemâlôto. non feci. non lesi. uuánda déro depulsioni. nehéin ratio ne fólgêt. uués mág tér rationem gében. tér nîehtes ne íihet. sô sól der accusator mít coniecturis zûo fáhen. dáz er ín dés lóugenes úberuuínde. Fóne ín zuéin chúmet ter strît. ze díen ánderên. díe dâr in dínge sínt. táz óuh sie beginnent strîten. feceritne. álde úbe er iz téta. iurene fecerit. Tés strîtes tûont tie iudices énde. uuánda an íro iuditio stât. uuéder man ín

háben súle. fúre scúldîgen. álde fúre únscúldigen. únde fône íro iuditio uuírdet er dimissus. álde punitus. Êr dáz
59. sô ergánge. | êr uuírt temo oratori ze geóugenne. dia méisterscáft sînes kechôses. únde ál dáz fúre ze gezi-
henne. mít tíu des tínges spûon mág. únde mít tíu ge-
lóublih ketân mág uuérden. tien iudicibus. so uuáz er
uuíle háben ze réhte. álde ze únrehte. únde so uuén er
háben uuíle ze noxio. álde ze innoxio. Uuîolih er fúre
gándo uuésen súle án demo exordio. únde dára nâh án
dero narratione. únde dára nâh án dero confirmatione.
únde ze iúngest án dero conclusione. únde án dien állên.
uuîo zímîg. uuîo chléine. uuîo spílolih. târ dáz keuállet.
uuîo grémezlih. uuîo drôelih. uuîo in álla rárta geuuérbet. tés sínt ciceronis pûoh fól. díu er de arte rhetorica gescríben hábet.

DE PRESENTI STATU.

Nû sûochên óuh hîer án dísemo strîte. dér únder boetio. únde úndér dero fortuna íst. uuélèz intentio sî. únde depulsio. Táz íst intentio. dáz síh sús chlágôt boetius. Itane nihil fortunam puduit? Únde áber. Homines quatimur fortunę salo. Sô íst táz depulsio. dáz sî chît. O homo. quę tua detraximus bona? Nulla tibi a nobis est inlata uiolentia. Sô íst táz ratio depulsionis. Opes. honores. ceteraque talium. mei sunt iuris. Dominam famulę cognoscunt. Mecum ueniunt. me abeunte discedunt. Tíu ratio íst sô stárh. taz philosophia ímo uerságet. táz er dára gágene. nîeht sâr erlíuten múge. Álso sî dâr chît. His si pro se tecum fortuna loqueretur. quid profecto contrahisceres. non haberes. Mít tîen uuórten hábet si ímo uerságet. infirmationem rationis. Únde
60. uuánda fortuna réht hábet. únde sî síh íro | sítes nîeht kelóuben ne mág. pediu uuíle si ín dés rhetorice irríhten. dáz in íro gûotes sô únuuíriges. sâr nîeht lángên ne sólta. únde ín échert tés kûotes lústen sól. táz ímo éinêst chómenez. niomêr fúrder inslingen ne mág.]

Digitized by Google

SEQUITUR.

Sús scôniu gechôse. sínt tia uuîla lústsám. únz man siu gehôret. Aber beuuísenên íst mêr. dáz ín ána líget. Sie insíndent mêr íro léides. Sô sie díz állero êrest ne hôrent. sô uuíget in áber dáz ze hérzen geslagena sêr. Táz íst álso chád sî. Tíz ne sínt óuh nîeht tíu scúldigen lâchen dînero súhte. Núbe échert súslichíu uâske. dînes úngerno héilênten sêres. Íh kíbo dír sô iz zît uuírt. tíu tráng. tíu díh túrhkânt. Aber ínin díu. hábe gûoten drôst. únde ne áhto díh nîeht uuênegen.

DE PERCEPTIS BONIS.

Hábest tû ergézen dînero sâldon. uuîolih. únde uuîo mánig sîe uuâren? Íh uuíle dés suígen. dô dû uuéiso uuúrte. dáz tíh tie hêrosten in íro flíht nâmen. | Únde gechórnêr 61. ze déro síppo dero hêrôstôn ze romo. daz chît ze éideme gechórnêr dînemo suêre simmacho. uuâre du ímo lieb. êr du ímo uuúrtîst síppe. Dáz tiu fórderôsta síppa íst. úbe der man geilet. táz er lieb íst. Uuér ne chád tíh tô saligen. sóliches suêres. únde sólichero suíger. sô chíuskero chénùn. sô êrsámero cómen chíndo? Ih ne uuíle dés nîeht chôsôn. dáz tû iúngêr guuúnne die hêrscáft. die álte guún-

---

tum tantum, cum audiuntur, oblectant. Sed miseris malorum altior sensus est. Itaque cum haec auribus insonare desierint, insitus animum meror pregrauat. Et illa, ita est, inquit. Haec enim nondum morbi tui remedia, sed adhuc contumacis aduersus curationem doloris fomenta quaedam sunt. Nam quae in profundum sese penetrent, cum tempestiuum fuerit, admouebo. Ueruntamen ne te miserum existimari uelis, an numerum modumque tuae felicitatis oblitus es? Taceo quod desolatum parente, summorum te uirorum cura suscepit, delectusque in affinitatem principum ciuitatis, quod pretiosissimum propinquitatis genus est, prius carus, quam proximus esse cepisti. Quis non te felicissimum cum tanto splendore socerorum, cum coniugis pudore, tum masculae quoque prolis opportunitate predicauit? Pretereo (libet enim preterire communia) sumptas in adolescentia

Digitized by Google

nen ne máhtôn. [Tû uuúrte iúngêr consul.] Táz óuh ánderên gescáh. táz uuíle íh úberhéuen. ze dînên chréftigên súnder sáldôn. uuíle íh chómen. [fóne dîen uuíle íh ságen.] Úbe ménniskôn dichsemo. ze dehéinero sâlighéite záhet. mág tánne déro skînbârûn êro keâgezôt uuérden? fóne dehéinemo geskéhenemo léide. Íh méino. dáz tû sáhe zuêne dîne súne. sáment fóne dînemo hûs kefûoret uuérden. mít állero dero hêrrôn mánegi. únde mít álles tes liutes méndi? |

62. [8. dáz sie mít tîen êrôn in curiam brâhte. pêde sáment consulatum infiengen.] Tánne ín sízzentên in demo sprâhhûs. án demo hêrstûole. tû orator uuéscendo. getûomet uuúrte. dînes sinnes. únde dînero gesprâchî. án des chúninges lóbe? [Síto uuás ze romo. sô chúninga mít síge fóne uuîge châmen. dáz man demo állero gesprâchesten beuálh táz sígelób. ze tûonne in capitolio. fóre állemo demo liute. álso man ímo dô téta. Táz er áber chît insidentibus curules. táz chít er fóne díu. uuánda reges sâzen in tribunali. dâr sie díngotôn. álde dâr sie iura plebi scáffotôn. áber magistratus sâzen in curulibus. tánne sie búrgrêht scûofen demo liúte. Curules hiezen. sámo so currules. uuánda íu êr consules in curru ritendo ad curiam. târ ûfe sâzen.] Tô oúh táz keskáh. táz tû únder ín zuéin consulibus míttêr sízzendo, fólleglicho állero dero mánigi spéndôtôst. tie síge gébâ.

[DE TROPHEO ET TRIUMPHO.

Téro síge êrôn. nuâren zuô. diu mînnera. únde diu mêra. Tiu mínnera hîez in chriechiskûn *) tropheum.

*) Es steht chrieskûn.

negatas senibus dignitates ad singularem felicitatis tuae cumulum uenire delectat. Si quis rerum mortalium fructus ullum beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri? cum duos pariter consules liberos tuos domo prouehi sub frequentia patrum, sub plebis alacritate uidisti; cum eisdem in curiacurules insidentibus tu regiae laudis orator, ingenii gloriam facundiaeque meruisti; cum in circo duorum medius consularis circumfusae multidudinis exspectationem triumphali largitione sa-

Digitized by Google

tás. sô die hostes uuúrten ze flúhte bechêret. chám sigenémo. fóne uuîge rîtendo. ûfen éinemo en rósse. Vfen démo uuárd er enfángen fóne demo âne die patres. tîe léitôn ín rîtenten in capitolium. uuúrten mactatę dâr oues in sacrificium. Fóne diu iz ópfer ouatium. Áber diu mêra síge êra. fóne ..ro er nû ságet. hîez in chrîechiskûn triumphus. táz uuás sô die hostes. erslágen | uuúrten. Tánne chám der 63. uictor fóne uuîge. rîtende in curru. die quatuor albi equi zúgen. Vfen déro insiengen. ín patres. sáment temo plebe. únde léitôn ín ad capitolium. únde ópferotôn dâr tauros. únde úmbe geméina fróuui. nám man frôno scáz. ûzer demo erario. únde gębeta állemo demo búrgliute. únde dien sigenemôn. gáb man palmes in hánt. únde laurcam coronam an hóubet. únde gûollichôta man dén sigo mít lóbe. álso dâr fóre geságet íst. Tér uuár filo hárto geêret. tęmo daz lób uuárt peuólèn ze tůonne. álde der scáz ze spéndônne. Ter sigo hábet námen fóne dien signis. Sô dien hostibus uuerdent tie signa genómen. táz héizet sigo nómen.]

DE INDULGENTIA FORTUNAE.

Íh uuâno dû betrúge dia fortunam. dáz si dih sô zértet. únde dih sô urîtet. [Demulcet. chît stréichôt. álso man dûot. témo man zártôt. Delitię sínt frîtliche sácha. die uuír éigen. úmbe lústsámi. náls úmbe dúrfte. álso turtures sínt. únde psitaci.] Tû hábest íro ánaguúnnen. dáz si nóh nehéinemo in súnder ne gáb. [nehéinemo dînemo gnôz. Târ sî chît priuato. dâr lâzet si échert ten chúning fóre. Sie héizent álle priuati. die chúninga ne sint.] Uuíle du nû zálôn mít íro? Nû êrest prûnséhontîu zuángta sî díh. Úbe dû zálôst.

---

tiasti. Dedisti, ut opinor, uerba fortunae, dum te illa demulcet, dum te, ut suas dilicias, fouet. Munus, quod nulli umquam priuato commodauerat, abstulisti. Uisne cum fortuna calculum ponere? Nunc te primum liuenti oculo prestrinxit. Si numerum

Digitized by Google

únde chóstôst. uuáz tû nóh éigist péidero. léides ióh
64. sô ne uerságest tu díh | nóh nieht sâldôn. Áhtôst
pedíu únsaligen. uuánda hína íst. táz tíh fréuta. tí
óuh hína. dáz tíh nû léidegôt. Pedíu ne sólt tu d'
negen áhtôn. [Táz héizet argumentum a contrariis.
tû nû sô níuuenes chómenêr. gást. hára in disses ú
libes skenam? [In skena skéllent hértôn béide fab
tarum rerum. sô comedię sínt. ióh tristium. sô tragoedię
sínt. Uuánda óuh úns pegágenent hértôn. lęta. únde tristia.
pedíu íst únser lib kelîh tero skena.] Uuânist tu debéina
stâtigi uuésen. án dero ménniskôn dinge? Tánne ióh sélben
den ménnisken éin chúrzuuila ófto zeerlékke? Úbe óuh
sélten in éteuues sâldôn debéin stâtigi íst. Sîn énde íst
io *) dóh téro sélbôn sâldôn énde. níunt fólle gîengîn sie
ímo únz tára. Uuáz áhtôst tû dâr ána geskéidenes. tû sîa
lâzêst erstérbendo. álde sî díh lâze. fóne dir flíhendo?

OMNIA MUNDANA ESSE INSTABILIA.

Sô mórgen rôtíu súnna ûfen íro réito. [sô fabulę sá-
65. gent.] ritentíu | beginnet skînen. sô tímberênt tie stérnen.

*) Es steht ôi mit schliessendem o oder v.

---

modumque laetorum tristiumue consideres, adhuc te felicem negare non posses. Quod si iccirco te fortunatum esse non existimas, quoniam, quae tunc laeta uidebantur, abierunt, non est quod te miserum putes: quoniam, quae nunc mesta creduntur, pretereunt. An tu in hanc uitae scenam nunc primum subitus, hospesque uenisti? ullamne humanis rebus in esse constantiam reris, cum ipsum sepe hominem uelox hora dissoluat? Nam et si rara est fortuitis rebus manendi fides, ultimus tamen uitae dies mors quaedam fortunae est etiam manentis. Quid igitur referre putas, tunc illam moriendo deseras, illa an te fugiendo?

Cum polo phoebus roseis quadrigis
Lucem spargere ceperit,
Pallet albentes hebetata uultus

Digitized by Google

tien skîmôn bedécchentên íro bléichen ánalútte. Sô ze lénzen fóne des uuéstene uuíndes uuármi. rôseblùomen uuérdent. áfter demo uélde. úbe dánne héiz chúmet tér uuólchenônto súntuuínt. sô mûozen die blùomen. rîsen ába dien dórnen. Éina uuíla íst ter mere stílle. únde lútterêr. ándera uuíla tuárot er trûobèr. Ube allero uuérlte únstâte íst íro bílde. únde úbe sî sih ébendíccho uuéhselôt. So bábe dih ze múrgfaren sâldon. únde ze únstatemo gûote dero ménniscon. Sô íst táz kuís. únde fásto gesézzet. táz nieht kebórnes. stâte ne sî.

ITEM QUOD NON DESTITUTUS SIT OMNI FELICITATE.

Tô antuúrta íh íro. Uuâr íst táz tu ságest. méistra állero túgede. Nóh íh ne mág ferlóugenen. mînero spûotigun férte. Táz íst. táz mír uuê tùot. sô íh is kehúgo. Táz prénnet mih. Nehéinero slábto únsâlda neíst sô míchel. in állên mísseskihten. sô díu íst. táz mán síh pehúget. iú êr uuésen sâligen.

Flammis stella prementibus,
Cum nemus statu zephiri tepentis
Uernis irrubuit rosis,
Spiret insanum nebulosus auster.
Iam spinis abeat decus.
Saepe tranquillo radiat sereno
Immotis mare fluctibus.
Saepe feruentes aquilo procellas
Uerso concitat aequore.
Rara si constat sua forma mundo,
Si tantas uariat uices,
Crede fortunis hominum caducis,
Bonis crede fugacibus.
Constat, aeterna positumque lege est,
Ut constet genitum nihil.

Tum ego, uera, inquam, commemoras, o uirtutum omnium nutrix, nec infitiari possum prosperitatis meae uelocissimum cursum. Sed hoc est, quod recolentem uehementius coquit. Nam in omni aduersitate fortunae infelicissimum genus est infortunii, fuisse felicem.

Digitized by Google

Tô ántuuárta si. Táz tû engéltést tines lúkken uuânrs.
66. táz ne uuîz tien dingen | nieht. [Uúizîst táz tû ín
is nieht keuuîzen ne máht.] Sid tír sô héuig túnchet
tér báro námo dero sáldôn. sô zálo mít mír. únde
chóro míh úberuuínden. dû ne éigîst nóh knûog mánigero
sáldôn. [Táz tû sáldâ héizest. tóh sie sô ne sîn. tîe sínt
tír nóh úninsáren.] Hábet tír nóh kót pehálten gánz. únde
úndárohâft. táz tû tûresta hábetôst. in állemo scázze. mít
uuélemo réhte chlágôst tu díh táune. hábendêr. únde óuh
taz pézesta hábendêr. sámo so dû ne éigîst na? Triuuo
nóh lébet kesúnde. állero mánno êra. symmachus tîn suêr.
Únde dâr ána hábest tu. dáz tû mít temo libe gérno
chóuslîst. Tér állêr íst túged. únde uuîstûom. Únde sîn
sélbes sih fertrôstet hábendêr. chlágôt er échert tíh. Lébet
tîn chéna. álles sítes kezógeniu. in chíuski. únde êrhâfti
sih fúre némende. Únde dáz íh sáment pegrîse állen íro
uuídemen. demo fáter gelîchiu. [Tîe sácha daz uuíb sáment
íro bringet. zûo demo mán. dáz íst íro uuídemo.] Sô *(sic)*
67. lébet chído íh. | Vnde úrdruzíu dísses líbes. pehébet si
den âtem ínne. échert kérno dúrh tíb. [táz sî gesého. uuio
iz úmbe díh fáre.] Vnde náh tír chélendo. suéndet si síh
uuéinôndo. únde chárôndo án démo éinen dínge. ióh íh iéhen

Sed quod tu, inquit, falsae opinionis supplicium luis, id rebus iure imputare non possis. Nam si te hoc inane nomen fortuitae felicitatis mouet, quam plurimis maximisque abundes, mecum reputes licet. Igitur si quod in omni fortunae censu pretiosissimum possidebas, id tibi diuinitus inlesum adhuc inuiolatumque seruatur, poterisne meliora quaeque retinens, de infortunio iure causari? Atqui uiget incolumis illud pretiosissimum generis humani decus, simmachus socer, et quod uitae pretio non segnis emeres, uir totus ex sapientia uirtutibusque factus, suarum securus, tuis ingemiscit iniuriis. Uiuit uxor ingenio modesta, pudicitiae pudore precellens, et ut omnes eius dotes breuiter includam, patri similis. Uiuit, inquam, tibique tantum uitae huius exosa spiritum seruat. Quo uno felicitatem minui tuam, uel ipsa concesserim, tui desiderio

Digitized by Google

uuíle. dír dero sâldôn méngin. Vuáz tárf íh chôson úmbe díne súne, die consules uuâren? [Consulares sínt. tie consules uuâren. álde uúirdig sínt ze uuérdenne.] Án dien îu skînet tiu râtlichi íro fáter. ióh íro ánen geuuízzes. sô uílo iz in démo áltere skînen mág. Sid tie ménnisken nieht so gérno ne hábent sô den lîb. unóla gréhto be díh sâligen. úbe dû uuéist. uuáz tír tóug. tû nóh hábest. táz tiurera íst. tánne der lîb. [Tíu suasio íst in rhetorica honestissima. únde ualidissima. tíu mít temo comparatiuo uuírdet. tér mêr gemàg. tánne superlatiuus.] Fóne díu uuíske ába die tráne. fortuna ne hábet sie nóh nieht álle in háze. [Tînên fríunden íst si nóh ántlâzig. tóh si dír duínge.] Nóh tír ne | begágenda nieht ze stárh túnest. sîd nóh tie sénchel 68. chrâpfen fásto háftènt. tie nû. únde hína fúre díh ne lâzent. úngetrôsten. [Sô mézig uuínt íst. sô múgen anchorę gestâten daz skéf. sô chréftig túnest chúmet. .sô ne múgen sie. Anchorę dáz sínt suâríu îsen. chrâpfahtíu. in chriechiskûn fóne dero hénde genámotíu. uuánda sie síh fásto hábent zûo dien stéinen. únde zûo dero érdo. dâr man daz skéf stâten uuíle.]

RESPONSIO.

Háftên mûozîn sie chád ih. Ín ze stéte stântên. so uuîo iz sî. sô genésên uuír. Uuáz úns áber únserro êrôn enfáren sî. dáz síhest tu.

---

lacrimis ac dolore tabescit. Quid dicam liberos consulares, quorum iam, ut in id aetatis pueris, uel paterni uel auiti specimen elucet ingenii? Cum igitur precipua sit mortalibus uitae cura retinendae, o te, si tua bona cognoscas, felicem, cui suppetunt etiam nunc, quae uita nemo dubitat esse cariora. Quare sicca iam lacrimas. Non dum est ad unum omnes exosa fortuna, nec tibi nimium ualida tempestas incubuit; quoniam tenaces herent ancorae, quae nec presentis solamen nec futuri spem temporis abesse patiantur. Et hereant, inquam, precor: illis namque manentibus, ut cumque se res habeant, enatabimus. Sed quantum ornamentis nostris decesserit, uides.

Digitized by Google

ITEM PHILOSOPHIA DE HUMANA CONDITIONE.

Sô íst iz sâr éteuuáz nû bézera úmbe díh chád si. Vbe dír iz nîeht állez kelîcho ne mísselichêt. táz tír in lôz keuállen íst. [úbe dû díh tóh ze dien uríunden uersîst *(sic)*.] Mír uuíget áber. dáz tû sô uerzérlet píst. dáz tu sô âmerlicho únde sô ángestlicho chlágôst. táz tír îeht kebréste dînero sâlighéite. Vuér íst sô uóllûn sâlig. ér ne ringe éteuuâr úmbe sîn díng? táz iz sô slât. Tîu geskáft tero ménniskôn gûotes. zíhet îo ze ángesten. Únde íst só-
69. lih. táz si nîomer ze gánzi ne chúmet. álde úbe si | chúmet. îo dóh ne uuérêt. [Ter mán ne beréchenôt sih nîomêr álles sînes tínges. álde úbe er síh peréchenôt. sô íst iz únuuérig.]

DISTINCTIO HUMANAE CONDITIONIS.

Súmelichêr íst rîche. únde íst áber únédele. Súmelichêr íst chúnt mán fóne geédele. témo iz áber léid íst. túrh sîn árm getrágede. Súmelichêr hábet téro béidero gnûog. únde chlágôt áber. dáz er úngehîet íst. Súmelichêr íst uuóla gehîet. únde áber érbelôsêr. scázzôt er únerbôn. Súm hábet chínt cnûogíu. únde chlágôt áber dáz siv frátatîg sínt. Pediu ne íst nîoman. dér síh hábe geéinôt mít sînes líbes geskéfte. În begágenet állen. dáz in únchúnt íst. êr sie iz pesûochên. únde besûochentên mísselichêt.

Et illa, promouimus, inquit, aliquantulum, si te nondum totius tuae sortis piget. Sed delicias tuas ferre non possum, qui abesse aliquid tuae beatitudini tam luctuosus atque anxius conqueraris. Quis est enim tam compositae felicitatis, ut non aliqua ex parte cum status sui qualitate rixetur? Anxia enim res est humanorum conditio bonorum, et quae uel numquam tota proueniat, uel numquam perpetuo subsistat. Huic census exuberat, sed est pudori degener sanguis. Hunc nobilitas notum facit, sed angustia rei familiaris inclusus esse mallet ignotus. Ille utroque circumfluus uitam caelibem deflet. Ille nuptiis felix, orbus liberis alieno censum nutrit heredi. Alius prole laetatus, filii filiaeue delictis mestus illacrimat. Id circo nemo facile cum fortunae suae conditione concordat. Inest enim singulis, quod inexpertus ignoret, expertus exhorreat.

Digitized by Google

Lége dára zûo. dáz sámelichêr álesâligêr. sô zúrdel ist. íz ne uáre állez sô ér uuélle. uuánda er árbéite sô úngeuuón íst. táz er síh sâr mísséhébet. ióh lúzzeles tínges. Sô lúzzelíu díng penément ióh uuóla sâligên. dáz sie nieht fóllûn | 70. sâlig ne uuérdent *). Uuîo mánige uuânest tû ne áhtotîn síh kûolliche. úbe sie dóh éinen lúzzelen téil hábetîn dinero sâlighéite? Tísiu sélba stát. tîa dû héizest íhseli. díu íst tien lántlíuten héimote. Álso guísso. ne íst nieht uuêneghéit. mán ne áhtoe iz fúre dáz. Tára gágene íst sâlig so uuélih lôz temo mán geuállet. ûbe ér iz ében mûote uertréget. Vuér íst tér síh kelâzet in úngedúlte. ér ne uuélle uuéhsal tûon sînes tínges. so uuîo iz stât? Neíst nû na dîu sâliglicha sûozî gemískelôt mít mánegero bítteri. Tíu démo nîo sô sûoze ne íst. tér sia níuzet. táz er sîa getuélen múge. sî ne rûme. sô sî uuíle. Nû skînet uuóla. uuîo uuêneglîh sî dero ménniskôn sâlighéit. Tíu ióh mit ébenmûotigên nîo uuérîg ne uuîrdet. nóh fermúrndên. únde ángistêndên lústsám ne íst. tôh íro fóllûn sî.

*) Es steht uuírdet.

Adde quod felicissimi cuiusque delicatissimus sensus est, et, nisi ad nutum cuncta suppetant, omnis aduersitatis insolens minimis quibusque prosternitur: adeo perexigua sunt, quae fortunatissimis beatitudinis summam detrahunt. Quam multos esse coniectas, qui sese celo proximos arbitrentur, si de fortunae tuae reliquiis pars eis minima contingat? Hic ipse locus, quem tu exsilium uocas, incolentibus patria est. Adeo nihil est miserum, nisi cum putes; contraque beata sors omnis est equanimitate tolerantis. Quis est ille tam felix, qui, cum dederit impatientiae manus, statum suum mutare non optet? Quam multis amaritudinibus humanae felicitatis dulcedo respersa est: quae si etiam fruenti iucunda esse uideatur, tamen, quo minus, cum uelit, abeat, retineri non possit. Liquet igitur quam sit mortalium rerum misera beatitudo, quae nec apud equanimos perpetua perdurat, nec anxios tota delectat.

Digitized by Google

ARGUMENTATUR NON ESSE BEATITUDINEM IN PRAESENTI FELICITATE.

Uuáz kânt ír liute ánderes uuâr sûochendo. dia sâldâ. dîe ír hábent in íu sélbên? Ír ne uuízent is nieht. ír bá-
71. bent míssenómen. dáz írret ⸗ íuuih. Íh óugo dír. an uuíu die méistûn sâlidâ sínt. uuâr sie ána uuérbent. Íst tir ieht lîebera. dánne dû sélbo? Néin chîst tu. Uuíle dû uuálten dîn sélbes. [sô. dáz tu fortunam in uersíhte éigîst.] sô guúnnest tû. dáz tu nîomêr gérno ne uerlíusist. nóh tír óuh tiu fortuna genémen ne mág. [Mít tíu uuérdent tír béidíu gebûozet. íoh anxietas. íoh instabilitas. fóne dîen íh fóre ságeta.] Vnde dáz tû uuízist. táz tîe sáldá *(sic)* nieht ne sínt. án dísên zuîueligen díngen. chíus íz sús. Vbe sâlighéit íst taz fórderôsta ménniskôn gûot. *Suspensio.* Nóh táz nîeht taz fórderôsta gûot ne íst. táz man ferliesen mág. *Et hic.* Uuánda dáz échert fórderôra íst. táz mánne benómen uuérden ne mág. *Et hic.* Sô ne íst nehéin zuíuel. núbe únstâte sâlda. nîeht kehéifen ne múgîn mánne. sâlighéit ze guúnnenne. [Tíz argumentum chît. uuánda an summo bono sâlighéit íst. târ dés prístet. táz târ sâlighéit ne sî. Táz argumentum héizet a causa. uuánda summum bonum. dáz íst causa beatitudinis.] Tára zûo ságo íh tír [Táz ne mág nîo ze léibo uuérden.] dén dísiu múrfâra *(sic)* sâlda héuet. núbe er sîa uuíze so múrga uuîla uuérenta. álde ne uuíze.

[Táz

Quid igitur o mortales extra petitis intra uos positam felicitatem? Error uos, inscitiaque confundit. Ostendam breuiter tibi summae cardinem felicitatis. Estne aliquid tibi te ipso pretiosius? Nihil, inquies. Igitur si tui compos fueris, possidebis quod nec tu umquam amittere uelis, nec fortuna possit auferre. Atque ut agnoscas in his fortuitis rebus beatitudinem constare non posse, sic collige. Si beatitudo est summum naturae bonum ratione degentis, nec iliud est summum bonum, quod eripi ullo modo potest; quoniam precellit id, quod nequeat auferri: manifestum est, quod ad beatitudinem percipiendam fortunae instabilitas aspirare non possit. Ad haec, quem caduca ista felicitas uehit, uel scit eam, uel nescit esse mutabilem.

Si

[Táz ist argumentum a contrariis.] | Vbe ér iz ne uuéiz. 72.
uuîo sâliglîh lòz mág ímo uuésen geuállen. án dero únuuízenthéite? Uuéiz er iz áber. sô mûoz er nôte fúrhten ze uerliesenne. dáz er síh uuéiz múgen uerliesen. Fóne diu ne lâzet in diu átahâfta fórhta nieht sâligen uuésen. [Sô getân argumentatio. héizet in rhetorica comprehensio. táz chît keuángeni. uuánda er ímo nieht indrínnen ne mág. ér ne gefâhe in. álso er nû chît. ér uuíze. álde ne uuíze fortunam instabilem. ér ne íst îo sâlig nieht. Álso dáz íst in euangelio. Boptismum iohannis de cęlo erat. an ex hominibus? So uuéder sie châdîn de cęlo. an ex hominibus. sô uuúrtin sie geuángen.] Alde uuânet er. úbe er iz ferlíuset. táz er síh is fertrôsten múge. Jóh sô skinet úndíure. dáz sîn. únde éccherôde. dáz únsih lúzzel ríuuet. sô uuir iz ferliesèn. [Táz íst állez dissuasoria oratio. mit tíu si ín uuéndet. dáz er ne mínnoe caducam felicitatem. uuánda dáz íst inutile. et non necessarium.] *Suspensio.* Vnde uuánda dû dér bíst. témo dáz chúnt ketân íst. únde ín gestúncôt íst. mit mánigfáltero lêro. dáz ménniskôn sêlâ erstérben ne múgen. *Et hic.* Vnde dánne óffen sî. sáment temo lîchámen erstérben dia uuérltsâlda. | Sô ne íst ne- 73.
héin zuîuel. úbe sî gíbet sâlighéit. álle ménnisken stérbendo. ze uuêneghéite uárên. [Táz héizet argumentum ab antecedentibus. uuánda úbe beatitudo fóre irstírbet. sô fólgêt nôte miseria.] Vbe mánige dia sâlighéit kuúnnen mít temo tôde. únde mít ánderên uuêuuôn. [álso martyres tâten]

Si nescit, quaenam beata sors esse potest ignorantiae cecitate? Si scit, metuat necesse est, ne amittat, quod amitti posse non dubitat; quare contiquus timor non sinit esse felicem. An uel si amiserit, neglegendum putat? Sic quoque perexile bonum est, quod aequo animo feratur amissum. Et quoniam tu idem es, cui persuasum atque insitum permultis demonstrationibus scio, mentes hominum nullo modo esse mortales; cumque sit clarum, fortuitam felicitatem corporis morte finiri: dubitari nequit, si haec auferre beatitudinem potest, quin omne mortalium genus in miseriam mortis fine labatur. Quod si multos scimus beatitudinis fructum non morte solum, uerum etiam dolo-

Digitized by Google

uuío mág tánne díu gágenuuertíu sálige tûon? ⁊díu hína uuórteníu. uuênege ne tûot. ⁊Táz héizet argumentum a repugnantibus. álso díu sínt repugnantia. presens. únde transacta. Tíu sínt fóne díu repugnantia. uuánda éinez péitet hína. ánderez péitet hára.]

QUOMODO TRANQUILLITAS TENENDA SIT.

So uuér dúrh keuuárehéit sîn gesâze uuélle máchôn êuuig. Nóh ér ne uuíle níder uerstôzen uuérden. fóne dîen dôsôntên uuínden. V́nde ér intsízzen ne uuíle den drôlicho uuéllônten mére. Tér ne zímberoe ne uuéder. nóh án dero hôhi des pérges. nóh án demo grîeze des stádes. Téret *(sic)* sûochet ín der uuínt in âle máht. hîer ne íst úndenân uéstî. díu daz zímber múge trágen. V́be dû flîhen *(sic)* uuéllêst. fréisiga stât. scôno zímberôndo. sô sûoche níderen stéin. ûfen démo zímbere báldo. | Tóh óuh 74. tér dîezendo uuínt uuûlle den mére. únde uélle den uuált.

---

ribus suppliciisque quaesisse, quonam modo praesens uita facere beatos potest, quae miseros transacta non efficit?

Quisquis uolet perennem
Cautus ponere sedem,
Stabilisque nec sonori
Sterni flatibus euri,
Et fluctibus minantem
Curat spernere pontum;
Montis cacumen alti,
Bibulas uitet arenas.
Illud proteruus auster
Totis uiribus urget,
Hae pendulum solutae
Pondus ferre recusant.
Fugiens periculosam
Sortem sedis amenae,
Humili domum memento
Certus figere saxo.
Quamuis tonet ruinis
Miscens aequora uentus,

Digitized by Google

Tû erléitest ío dînen lib in râuuôn. sâliglicho dír lóskentèr. sámo so in éinero uésti. láchénde des uuéteres úngebârdôn.

INCIPIT DISPUTARE DE REBUS IPSIS.

Uuánda díh tóh íu íngânt mîne rédâ. mít tîen íh tíh únz nû fâscôta. sô íst nû ze uáhenne uuâno íh ze stárcherèn rédôn. [Sî rédota únz hára mít ímo suadendo. únde dissuadendo. secundum artem rhetoricam. Álso dáz officium oratoris íst. suadere honesta. utilia. necessaria. possibilia. únde dára gágéne dissuadere turpia. inutilia. non necessaria. impossibilia. Nù uuíle sî disputare. dáz ne gât ten oratorem nieht ána. núbe den phylosophum. Táz héizet disputare. de naturis rerum. uel de deo. uel de moribus tractare. Tóh súlen uuír dáz chîesen. dáz sî hértôn bégínnet péidiu tûon. ióh disputare. ióh suadere.] Uuóla nóh. sage dés íh frâgee. Úbe díe hâlen. únde die uerloufenten gébâ dero fortunę ne uuârîn. uuáz máhti dánne déro gébôn íomer íuuêr uuérden. úbe sî íro íu ne óndî. álde uuáz rûohtînt ir déro sélbôn. sô ír sie gnôto gechúrint? [Ter mán ne hábet nehéinen geuuált riche ze sînne. ímo ne únne is tiu fortuna. dér sélbo rihtûom íst smáhe. án sîn sélbes natura.]

DE PECUNIA.

Íst tér rihtûom | tiure. fóne ímo sélbemo. álde fóne 75.
íu? Jâ uuéder íst tiurera. íro zuéio? Uuânest tu daz kólt

Tu conditus quieti
Felix robore ualli.
Duces serenus aeuum,
Ridens aetheris iras.

Sed quoniam rationum iam in te mearum fomenta descendunt, paullo ualidioribus utendum puto. Age enim, si iam caduca et momentanea fortunae dona non essent, quid in eis est, quod aut uestrum umquam fieri queat, aut non perspectum consideratumque uilescat? Diuitiaene uel uestri, uel sui natura pretiosae sunt? Quid earum potius? aurumne, an uis congestae pecuniae?

Digitized by Google

tíurera sî. únde diu gesámenôta mánegi des scázzes? [tánne die ménnisken?] Tríuuo. sîe glîzent sô báz. úbe man sie mêr ûzkíbet. dánne man sie sámenôe. Táz skînet târ âna. uuánda fréchi léidet tie ménnisken. mílti máchôt sie mâre. únde geuuáhtliche. Vbe dáz ter mán ímo háben ne mág. táz ér ándermo gíbet. sô íst fóne diu ze gébenne. uuánda dánne uuírt ter scáz tíure. sô er fóne spéndônne zegât. Vnde sô getân íst íuuêr scáz. úbe ín éinêr állen begrîfet. so uuáz sîn ín dero uuérlte íst. táz sîn die ándere dárbênt. Nû íst tiu stímma sólih scáz. táz sî állíu sáment in mánnoliches ôrôn íst. Áber íuuêr rîhtûom. ne íst ánderes uuîo nîeht keméine. ér ne uuérde zetéilôt. Sô er getéilet uuírt. sô sínt tîe dés te ármeren. díe ín téilent. únde lâzent. Uuóla grêhto. uuîo gnôte. únde uuîo árm dér rîhtûom íst. dén mánige háben ne múgen nóh éinemo zûo ne slínget. ánderêr ne ármee.

DE GEMMIS.

76. Lústet íuuíh tie gímma ze séhenne? Íst íro glíz íuuerên óugôn lieb? Íst ín îeht ána tíurero glánzî. diu háftêt ín. náls tien ménniskôn. Únde mih íst uuúnder. dáz síh íro foman uuúnderôt. Uuáz íst libelôses. únde lídelôses. dáz

---

Atqui hae effundendo magis, quam coaceruando melius nitent: siquidem auaritia semper odiosos, claros largitas facit. Quod si manere apud quemquam non potest, quod transfertur in alterum; tunc est pretiosa pecunia, cum translata in alios largiendi usu desinit possideri. At eadem si apud unum, quanta est ubique gentium, congeratur, ceteros sui inopes fecerit. Et uox quidem tota pariter multorum replet auditum: uestrae uero diuitiae, nisi comminutae, in plures transire non possunt, quod cum factum est, pauperes necesse est faciant, quos relinquunt. O igitur angustas inopesque diuitias, quas nec habere totas pluribus licet, et ad quemlibet sine ceterorum paupertate non ueniunt. An gemmarum fulgor oculos trahit? Sed si quid est in hoc splendore precipui, gemmarum est lux illa, non hominum: quas quidem mirari homines uehementer admiror. Quid est enim carens animae motu atque membrorum compage,

Digitized by Google

in sêlemo dinge. sô der ménnisko íst. únde rédohâftemo. súle scône dúnchen? [Imo sól scône dúnchen. dáz imo gelîh íst.] Úbe sie óuh fóne gótes uuillen. únde uóne íro sélbero féhi. îeht tero hínderostûn scôni hábent. îo dóh fóne iuuerro búrlichi férro geskéidené. sóltôn sie iu únuuúnderlîh kedúnchen.

DE MUNDI SPECIE.

Túnchet iu daz félt skône. Ziu ne sól? Íst éin scône téil dero scônûn uuérlte. Sô íst óuh ter mére minnesám. in ánasihte. sô er stille íst. Sô éigen uuír fúre uuúnder. sélben den himel. únde állíu gestírne. Ínno? trífet tih téro dehéinez ána. [kíbet iz tír îeht sînero scôni?] Ketárst tu dih îeht rûomen íro scôni? Máht tû geuéhet uuérden. | nâh tien blûomôn? Álde sólt tû ébenbírîg uuérden. dien 77. súmerlichên geuuáhstên. Uuáz lâzest tû dih ána. sô úpiga méndi? Uuáz íst tír liebera ánder gûot. tánne daz tîn. Tír ne mág tiu fortuna dáz nieht kegében. tés tih tiu natura hábet keûzôt.

DE ALIMENTIS.

Ter érduuôcher sól dien lébendên ze fûoro áne zuiuel. Vuíle du áber dés keuágo sîn. dés tiu natura bedárf. sô

---

quod animatae rationabilique naturae pulcrum esse iure uideatur? Quae tametsi conditoris opera suique distinctione postremae aliquid pulcritudinis trahunt, infra uestram tamen excellentiam collocatae admirationem uestram nullo modo merebantur. An uos agrorum pulcritudo delectat? Quid ni? Est enim pulcerrimi operis pulcra portio. Sic quondam sereni maris facie gaudemus: sic caelum, sidera, solem, lunamque miramur. Num te horum aliquid attingit? num audes alicuius talium splendore gloriari? An uernis floribus ipse distingueris? aut tua in aestiuos fructus intumescit ubertas? Quid inanibus gaudiis raperis? quid externa bona pro tuis amplexaris? Numquam tua faciet esse fortuna, quae a te natura rerum fecit aliena. Terrarum quidem fructus animantium procul dubio debentur alimentis. Sed si, quod naturae satis est, replere indigentiam uelis, nihil

Digitized by Google

ne fórderôst tû nehéin úrgúse dero fortunę. [Uuánda démo íst sámo uuóla. dér gnûoge hábet. sô démo. dér ze uílo hábet.] An únmánigên díngen. únde lúzzelên. hábet tiu natura gnûog. Uuíle du íro îeht úber tûon. sô íst tír iz éin uuéder. sô únuuvnna. álde scádo.

DE INDUMENTIS.

Uuíle dû gân gezîeret mít mísselichero uuâte. Úbe sî dien óugôn líchêt. sô lóbon íh éinuuéder. sô dîa chléini des vuúrchen. álde dén geziug tes uuércheś.

DE FAMULIS.

78. Máchôt tíh tíu mánigi dînero scálcho sâligen? | Tîe úbe sie árg chústig sínt. zâla ín demo hûs sínt. únde búrdi. únde únhólde sélbemo demo hêrren. Sínt sie áber chústig. uuîo múgen dánne ánderes mánnes chúste. dîn scáz sîn. únde dîn rîhtûom?

ALIENA BONA ESSE QUAE NUMERAUIT.

Fóne démo állemo skînet. táz téro nehéin dîn gûot ne íst. tíu dû fúre dáz áhtôst. Únde úbe án ín nehéin díu scôni ne íst. téro dû gérôn súlist. uuáz íst tánne. dáz tíh súle uerlórnez ríuuen. álde gehábetez fréuuen? Úbe siu án ín sélbên natûrlicho gûot sínt. uuáz háftêt tíh tíu scôni? Ne uuârin

---

est quod fortunae affluentiam petas. Paucis enim minimisque natura contenta est; cuius satietatem si superfluis urgere uelis, aut iniucundum, quod infuderis, fiet aut noxium. Iam uero pulcrum uariis fulgere uestibus putas; quarum si grata intuitu species est, aut materiae naturam aut ingenium mirabor artificis. An uero longus ordo famulorum facit esse felicem? Qui si uitiosi moribus sunt, pernitiosa domus sarcina, et ipsi domino uehementer inimica; sin uero probi, quonam modo in tuis opibus aliena probitas numerabitur? Ex quibus omnibus nihil horum, quae in tuis computas bonis, tuum esse bonum liquido monstratur. Quibus si nihil inest appetendae pulcritudinis, quid est, quod amissis doleas uel laeteris retentis? Quod si natura pulcra sunt, quid id tua refert? Nam haec per

Digitized by Google

sie din nieht. sô uuârin siu dóh scône. Nóh táz ne tiuret siu nicht. táz siu din sint. Súnder dánnân gestieze dû siu hínder dih. uuánda siu dír tíure dúnchent.

OPIBUS NON FUGARI INDIGENTIAM.

Uuáz uuéllent ír dóh nû getûon. mít sô míchelemo óstôde íuuerro sáchôn? Ír uuéllent iz sô bríngen uuâno íh. táz íu nîehtes ne bréste. Tríuuo. dáz féret ál ánderes. misse|líh scáz tíurêr. bedárf óuh mícheles kezíuges. táz er 79. beuuárôt uuérde. Únde íst uuârez pîuuúrte. dáz man chît. tér filo hábet. tér bedárf óuh filo. Áber dára gágene bedúrfen díe lúzzel. Tîe dés séhent. táz sie íro gezíug kescáffoên áfter natûrlichero nôte. náls áfter démo únméze dero gíredo.

DE PROPRIO ET NATURALI BONO.

Prístet íu dánne án íu sélbên dáz ír éigen gûot ne éigent. nóh natûrlicho íngetân iz. táz ír iz in ánderên sáchôn sûochent? Sól nû sô bestúrzet sîn. diu geskáft téro díngo. táz ter ménnisko góte gelichêr. án déro uuírde sînero rationis. ímo sélbemo ne súle dúnchen scône. âne fóne únlébendes tínges hábede? Ír áber góte geliche in íuuermo sínne. ír uuéllent zíeredâ sûochen íuuerro frám-

---

se a tuis quoque opibus sequestrata placuissent. Neque enim idcirco sunt pretiosa, quod in tuas uenere diuitias: sed quoniam pretiosa uidebantur, tuis ea diuitiis anumerare maluisti. Quid autem tanto fortunae strepitu desideratis? Fugare, credo, indigentiam copia quaeritis. Atqui hoc uobis in contrarium cedit. Pluribus quippe adminiculis opus est ad tuendam pretiosae supellectilis uarietatem: uerumque illud est, permultis indigere eos, qui permulta possideant: contraque minimo, qui abundantiam suam naturae necessitate, non ambitus superfluitate metiantur. Itane autem nullum est proprium uobis, atque insitum bonum, ut in externis ac sepositis rebus bona uestra quaeratis? Sic rerum uersa conditio est, ut diuinum merito rationis animal, non aliter sibi splendere, nisi inanimatae supellectilis possessione uideatur? Et alia quidem suis contenta sunt: uos autem deo mente consimiles, ab rebus

barûn naturę. án dien hínderôstên díngen. Nóh ír ne uuízent nieht. uuîo míchela únera ír góte tûont. Ér uuólta
80. ménniskôn sláhta. álles írdiskes tinges hèros tûn uuésen. ír tûont áber íuuera hêrscáft hínderorûn dien hínderôstên díngen. Úbe állero díngoliches kûot tíurera íst. tánne iz sélbez sî. únde ír áhtônt íuuêr gûot uuésen daz áfterôsta. sô úndertûont ír íuuih témo. [dáz chît. sô bírnt ir hínderôren démo.] áfter íuuerro áhtúngo. [Táz héizet argumentum a maiore. Úbe diuitię sínt pretio maiores. sô sínt diuites. pretio minores.] Táz keskíhet ív mit réhte. Téro ménniskôn natura íst sô getân. táz si échert tánne sô si síh pechénnet. ánderên díngen fórderôra sî. Únde áber dien tîeren hínderôra sî. úbe si síh ne bechénnet. Táz íst fóne díu. uuánda iz án dien tîeren natura íst. táz siu síh ne bechénnên. únde iz áber án dien ménniskôn fóne âchústen ist.

DE EXTERIORI CULTU NEMINEM FIERI PULCHRUM.

Uuîo férro doh nû der írredo gât. únde uuîo mánige doh íuuêr dâr ána betrógen sínt. táz ír uuânent. mít tero ûzerûn zierdo îomannen gezîeret uuérden. Nû ne mág áber
81. dés nieht sîn. | Tréget îouuiht ieht scônes ána. sô lóbôt

---

infimis excellentis naturae ornamenta captatis; nec intelligitis quantam conditori uestro faciatis iniuriam. Ille genus humanum terrenis omnibus praestare uoluit; uos dignitatem nestram infra infima quaeque detruditis. Nam si omne cuiusque bonum, eo cuius est, constat esse pretiosius, cum uilissima rerum uestra bona esse iudicatis, eisdem uosmetipsos uestra aestimatione summittitis: quod quidem haud immerito cadit. Humanae quippe naturae haec conditio est, ut tum tantum ceteris rebus, cum se cognoscit, excellat: eadem tamen infra bestias redigatur, si se nosse desierit. Nam ceteris animantibus sese ignorare natura est; hominibus uero uitio uenit. Quam uero late patet uester hic error, qui ornari posse aliquid ornamentis existimatis alienis? At id fieri nequit. Nam si quid ex appositis luceat, ipsa quidem, quae sunt apposita, laudantur:

Digitized by Google

man dáz iz ána tréget. Táz áber míte behéilet *(sic)* íst. táz fólle hábet sîna úbelo getâni. Íh uuíle chéden. dáz táz kûot ne sî. dáz tir tárôt temo hábenten. Líugo ih tánne? Táz ne tûost chîst tu. Ter rihtûom scádôla ófto démo. dér in hábeta. Íh méino. sô ételih úbel uuíht. únde ánderro gûotes sô uílo fréchera. síh éinen áhtôt uuírdigen ze hábenne állen dén scáz. tér îonêr íst. Fóne diu ságo íh tír. dû nû sórgêst. táz man díh sláhe. uuállotîst tû bárêr in dísemo líbe. íóh síngen máhtîst tu báldo fóre scácheren. Uuóla uuîo tíure. dîa sâldâ dero ôtuuálôn sínt. Sie sínt créhto sô tíure. sô dû sie guúnnest. táz tu fúrder síchúre ne uuírdest. [Táz héizet irrisio ironica.]

UETERES PARUO CONTENTOS ESSE.

Tiu êrera uuérlt uuás fílo sâlig. Si uuás íro érdchúste geuágo. Nóh únmezes ferlórniu. nóh fóne démo eruuórteníu. Tíu dir sítig uuás spâto inbîzen mít sléhtero fûoro. Si ne uuíssa uuáz púrgerisso uuas. sî hábeta úngelírnêt. ten uuîn | mískelôn mít séime. Nóh tíe scônen sîdâ dero 82.

---

illud uero his tectum atque uelatum in sua nihil minus feditate perduret. Ego uero nego illud esse bonum, quod noceat habenti. Num id mentior? Minime, inquies. Atqui diuitiae possidentibus persaepe nocuerunt, cum pessimus quisque eoque alieni magis auidus, quidquid usquam auri, gemmarum est, se solum, qui habeat, dignissimum putat. Tu igitur, qui nunc contum gladiumque solicitus pertimescis. si uitae huius callem uacuus uiator intrasses, coram latrone cantares. O praeclara opum mortalium beatitudo, quam cum adeptus fueris, securus esse desistis!

Felix nimium prior aetas,
Contenta fidelibus aruis,
Nec inerti perdita luxu;
Facili quae sera solebat
Ieiunia soluere glande.
Nec bacchica munera norat
Liquido confundere melle,
Nec lucida uellera serum

Digitized by Google

serum fáreuuen mít tiriskemo sóuue. [Seres sizzent hína uérro ôstert inében india. dìe stróufent ába íro bóumen éina uuólla. dìa uuír héizên sîdâ. dia spinnet man ze gárne. dáz kárn fáreuuet man mísselicho. únde máchôt tar ûz féllòla. Sô man áber púrpurûn máchôn uuile. sô sûochet nían díu animalia ín demo mére. díu latine conchilia héizent. tíu ligent petâníu in zuéin scálôn. Tie scála blûotent. sô man siu brichet. mít témo blûote. fáreuuet man dia púrpurûn. Vuánda diu édelesta uuírt ze tiro. únde sî óuh târ ze êrest uuárd. pedíu chît er tirio.] Tie líute slîfen *(sic)* dô héilesamo án demo gráse. [sîe ne hábetôn féderbétte.] Taz uuázer gáb ín trínchen. Póuma scátotôn ín. [sîe ne hábeton híuser.] Nóh tô ne uuállota nìoman úber mére. Nóh mít kesámenôtemo mérze. ne stádeta er ûz an únchúndemo stáde. Tô ne uuúrten lût tíu záligen uuighórn. [mít tîen man sie nû uuîset ze uuige.] Nóh táz plûot. táz fóne fientlichên uuúndôn châme. dáz ne blûotegôta dia érda. Zíu sólti fientscáft êrera uuérden. [dáz chît zíu sóltîn dehéine dúrh fientscáft ze féhtenne. êreren uuérden.] Tánne sie sáhin uuúndâ. únde nehéinen lôn dero uuúndôn?

83. Uuólti got eruuíndin díse únseren zíte. hína ze dîen | ál-

---

Tirio miscere ueneno.
Somnos dabat herba salubres:
Potum quoque lubricus amnis,
Umbras altissima pinus.
Non dum maris alta secabat,
Nec mercibus undique lectis
Noua litora uiderat hospes.
Tunc classica seua tacebant,
Odiis neque fusus acerbis
Cruor horrida tinxerat arma.
Quid enim furor hostibus ullâ
Uellet prior arma mouere,
Cum uulnera seua uideret,
Nec premia sanguinis ulla?
Utinam modo nostra redirent
In mores tempora priscos!

Digitized by Google

tèn síten. [Nû ne íst tés nieht.] núbe fréchi íst nû inzundet. stréde uuálligora. dánne daz fiur in ethna [Aethna brinnet in sicilia. álso ueseuus tûot in campania. únde clemax in cilicia.] Áh ze sêre. uuér uuás îo dáz. tér êristo grûob ûzer érdo. góld. únde gímmâ. fréisige tíureda. tie nóh kérno ínne lágîn. úbe sie mûosîn.

[QUID SIT INTER RHETORICAM SUADELAM ET PHILOSOPHICAM DISPUTATIONEM.

Hier sólt tu chîesen. uuáz keskéidenes. únder rhetorica suadela. mít téro si ze êrest ánafieng. únde únder philosophica disputatione. dâr si nû ána íst. Tô si ín siechen fánt sînes mûotes. únde er dés fortunam scúldigôta. sámo so er sîa in dínge mâloti. dáz si ín dára zû brâht hábeti. tô sólta si ímo nôte. uuánda si medica íst. mít tíu ze êrest héilen sîn mûot. dáz sî is keántséidoti. dîa ér is zêh. Táz téta si mít tîen defensionibus. dáz ze íro bézeren uuân ne sî. nóh ze íro nioman bezeren mûoten ne súle. úude si ánderíu uuérden ne múge. âne diu si îo uuás. Únde úbe fortuna begínne uuésen stâte. dáz si fortuna ne sî. únde uuémo si nóh stâte uuúrte. únde er sîa lángôst mít ímo gehábeti. Vnde sîd si uuíder ín báz hábe geuáren dánne uuíder ándere. zíu er sia mâloe. Únde si ímo óuh nóh zetâte gesuíchen ne hábe. únde daz ímo liebesta múge sîn. dáz ímo dáz úninfáren sî. Únde ze demo gnôtesten. dáz si ímo des sînes nieht ne hábe infûoret. únde si íro gûotes mûosi ímo únnen. sô lángo si uuólti. únde sî áber íro gûot zu íro zúcchen mûosi. únde er mêr fóne sînen úngedúlten. dánne fóne íro únréhte sieh sî. Vnde er síh uuárnoe so uuélês | fó- 84.
getis er uuélle. únde si síh témo uuóla dínglicho eruuére.

Sed seuior ignibus aetnae
Feruens amor ardet habendi.
Heu, quis primus fuit ille,
Auri qui pondera tecti
Gemmasque latere uolentes,
Pretiosa pericula fodit?

Digitized by Google

Uuér ne bechénnet tíz kechôse. únde dáz ze dísemo geclîôse háftêt. ál tréfen ze oratoris officio? Unde uuér ne uuéiz rhetoricę facundię díz uuésen éigen spíl? Uués sint únmûozîg iudices. únde iuris consulti. âne súsliches stritodes? Tíz genus causę. Héizet forense. In foro skéllent tie sô getânen contrauersię. Án dísên íst suasio. únde dissuasio. Mít uuíu mág man in dínge suadere. álde dissuadere. âne mít iusto. únde iniusto? Mít uuív máhti sî ín nû stíllen. âne mít tíu dáz sî ín dûot pechénnen. dáz er án fórtunam nehéin réht ne hábe? Sô *) man dáz pegínnet óugen. uuîo réht. únde uuîo únréht táz st. dáz éinêr den ánderen ána fórderôt. sô spûot tero suasionis. únde dero dissuasionis. Únde uuánda sî ímo nû hábet úbernómen sîn sêr. mít téro satisfactione. pedíu stépfet si nû ába dero suasione ze dero disputatione. dáz si ímo dâr míte fólle héile sîn mûot. Nû fernémên dáz uuóla. dáz man in sprâcho dâr man ín dero deliberatione sízzet. úbe dáz únde dáz ze tûonne sî. álde ze lâzenne. mít utili únde mít inutili. suasionem tûon sól. únde dissuasionem. Álso liuius scríbet. uuîo míchel strît tés ze romo uuás. nâh tíu galli dia búrg ferbrándôn. uuéder sie romam rûmen sóltîn. únde uáren in ueientanam ciuitatem. tıu dô gánz in íro geuuálte uuás. únde dâr fúrder sízzen álde ne sóltîn. Uuér máhti an démo strîte chéden. uuéder iz réht. álde únréht uuâre? Târ uuás ána ze chédenne. uuéder iz núzze uuâre. álde únnúzze. Únde állíu díu suasio. díu dâr ána uuás. díu îlta déro éinuuéderez kelóublih túon. dáz iz utile uuâre getân. álde uerlâzen. Áber în demonstratiuo genere causę.
85. sô man | dâr úmbe in strîtîgemo râte sízzet. uuémo dés únde dés ze getrûenne sî. sô íst án dero suasione honestas. ze némmenne. íh méino dés. dén man dára zûo lóbôt. únde dissuadendo íst sîn turpitudo ze némmenne. úbe man ín ferchíuset. Álso iz umbe ciceronem fûor. dô man ín úmbe dia nôt ze consule sázta. dáz sie síh

*) Es steht sól.

mít nîomanne ándermo ne trûuuetôn catilinę eruuéren. únde sînên gnôzen. âne mít ímo. Súme lóbetôn ín dúrh sînen uuîstûom. súme châden. álso salústius ságet in catilinario. consulatum uiolari eo quod de equestri ordine ortus sit. non de senatorio. Sús ketâne questiones. uuánda sie inter ciues uuérdent. pedíu héizent sie ciuiles. táz chît púrgliche. álde gebûrliche. Án dísên íst álso uuír geságet éigen. suasio únde dissuasio. Án díse tûot síh ter orator. dîe áber ciuiles ne sínt. dîe sínt philosophicę. téro uuírt disputando geántuuúrtet.

DE PARTIBUS PHILOSOPHIAE.

Philosophia téilet síh in diuina et humana. Diuina lèrtôn. dîe úns in bûochen gótes sélbes naturam. únde dîa ueritatem trinitatis scríben. Dîe héizent theologi. Téro uuás iohannes euangelista ter fórderôsto. Humana lèrent únsih physici únde ęthici. táz chît de naturis et moribus. Ter áltesto physicus uuas phitagoras. apud grecos. tára nâh talês. únde sîne iúngeren. anaxagoras. únde anaximander. únde anaximenes. Tîe béitôn síh errâten. uuánnân ûz tísíu uuérlt keskáfen sî. súm chád. ûzer diuina mente. Târ míte râtiskotôn sie uuánnân dágeliches geskéhe accessus maris. et recessus. uuánnân uuîlon geskéhe eclipsis solis et lunę. uuánnân vuínteres chúrze tágâ sîn. únde súmeres | lánge. uuánnân álle 86.
fontes fluminum chómên. uuéder mêra sî sol álde luna. uuîo míchel diu érda sî. uuâr ûfe si stánde. uuáz sîa inthábee. Dáz únde álso getânez. scríben sîd keuuárôr ambrosius in exameron. únde ándere. be dîen iz beda lírneta. dér iz áber dára nâh scréib in sînemo bûoche de natura rerum. Aethici sínt. tîe únsih lêrent háben réhte síte. Téro uuás êristo apud grecos socrates. tára nâh uuâren iz mánige socratici. Téro súmeliche scríben dánnan bûoh. álso panethius téta apud grecos. et filius eius. únde cicero téta apud latinos. án sînemo bûoche de officiis. án démo er iihet táz ér eruóllôn uuélle. dáz panethius léibta. Tîe ságetôn. uuîolih tir uuésen súle.

Digitized by Google

societas humanę uitę. tia uuír héizên mánchéit. Tés pedêh óuh cato metrice ze scribenne. án sînemo libello. dáz tir ána uáhet. Si deus est animus. nobis ut carmina dicunt. Áber terentius comicus tér ne lêrta nîeht tie mores. uuîolih sie uuésen súlîn. núbe ér ánterôta uuîo corrupti sie sîn án dien ménniskôn. Pediu chád er. Descripsi mores hominum. Iuuenumque senumque. Táz chît. íh ánterôta dero ménniskôn síte. Tára nâh ne uerliez óuh ambrosius nîeht. ér ne scribe de officiis. dáz chît. uuáz mánnoliches ámbáht sî ze tûonne. uuáz ín ána gánge ze tûonne. Târ mág man ána lírnên. integritatem uitę. diu den mán perfectum. únde sanctum getûot. Tára zûo tríffet úsiu disputatio. dáz diuitię den mán ne múgen sâligen getûon. únde sie bediu sîn contemnendę.]

DIGNITATES ET POTENTIAS NON ESSE NATURALIA BONA.

Uuáz mág íh ráchôn fóne hêrskéfte. únde fóne geuuálte? Fóne déro ír íuuih uuânent ében hôhe hímele. uuánda ír nîeht ne bechénnent tero uuârûn hêrskefte. únde
87. dero uuârvn | máhtigi? [Uuélicha beatitudinem múgen sie íu gében?] Uuáz ne tûont sie. sô sie úbelemo uuíhte ze hánden chóment? Uuélih fiur ûzer ęthna fárentez. álde uuélih sînflûot *(sic)*. tûot sólichen suîd. [táz chît sólicha suéndi dero líuto.] Iâ uuóltôn íuuere fórderen. álso dû uuâno íh kehúgest. uuîo dû lâse. úmbe dia úbermûoti dero consulum. tîligôn íro ámbáht. táz sélba ámbaht tóh fóre uuás. ánagénne dero libertatis. Táz uuóltôn sie tûon. álso sie óuh íu êr chúninges keuuált tero búrg ába genâmen. [Liuius

---

Quid autem de dignitatibus potentiaque disseram, quas uos uerae dignitatis ac potestatis inscii celo exaequatis? Quae si in improbissimum quemque ceciderint, quae incendia flammis aetnae eructantibus, quod diluuium tantas strages dederit? Certe, uti meminisse te arbitror, consulare imperium, quod libertatis principium fuerat, ob superbiam consulum uestri ueteres abolere cupierunt; qui ob eandem superbiam prius regium de ciuitate nomen abstulerant.

Digitized by Google

ságet. uuîo tarquinius superbus. tér ze romo uuás septimus rex a romulo. fertríben uuárd fóne bruto. únde collatino. únde tricipitino. únde fóne ánderên coniuratis ciuibus. úmbe sîna úbermûoti. fóne déro ér námen hábeta. únde uuîo sie síh éinotôn. fúre die reges consules ze hábenne. dîe îarliches keuuéhselôt uuúrtîn. nîo sîe lángo geuuáltig uuésendo. ze úbermûote ne uuúrten. Sô óuh tîe be déro uuîlo begóndôn tyrannidem ûoben. dô uuóltôn sie óuh tén geuuált ferzéren. únde níuuív ámbáht sképfen. díu man des îares. mér dánne éinêst uuéhseloti. dáz tîe dîe dar ána uuârîn. in déro fríste ze nehéinero insolentia gefáhen ne máhtîn. Vbe potentia dúrh síh kûot uuâre. sô ne léideti sî ín sô nîeht. Libertas íst zuískíu. éiníu íst. tíu den mán des frîen dûot. táz er nîomannes scálh neíst. ánderív íst. fóne déro si nû chôsôt. tíu ín ióh chúningliches keuuáltes inbíndet. únde ér âne geméine êa. nehéinen geduuíng ne hábet.] | Chóment sie óuh ze hánden gûotên. dáz fílo sélten íst. 88. uuáz mág án ín dánne lîchên. âne dero geuuáltigôn gûoti? Sô máht tû chîesen. dáz tiu gûoti nîeht kezîeret ne uuírt. mít temo ámbahte. núbe dáz ámbaht uuírt kezîeret. mít tero gûoti. Uuáz íst nû der geuuált. nâh témo ír sô gnôte gân súlent. únde dér iú sô mâre íst? Ne uuízent ir érdtîer. uuîo smáhe ír bírnt. únde dîe. déro ír uuânent uuáltên? Inno? úbe dû únder mûosen *(sic)*. éina sáhist síh ána zócchôn geuuált. únde máhtigi. ze uuélemo húhe. ne uuâre dír dáz? Uuártêst tû den lichámen ána. uuáz findest tû dánne únmáhtigôren. dánne ménnisken sínt. Tîe ófto er-

---

At, si quando, quod perrarum, probis honores deferantur, quid in eis aliud quam probitas utentium placet? Ita fit, ut non uirtutibus ex dignitate, sed ex uirtute dignitatibus honor accedat. Quae uero est ista uestra expetibilis ac preclara potentia? Nonne o terrena animalia consideratis, quibus presidere uideamini? Num si inter mures uideres unum aliquem ius sibi ac potestatem prae ceteris uindicantem, quanto mouereris cachinno! Quid uero, si corpus spectes, imbecillius homine reperire queas, quos saepe

Digitized by Google

stérbet. ióh táz sie fliegâ bîzent. ióh táz éteuuáz în sie uersliufet. Uuâr âna mág ioman skéinen sînen geuuált. âne ân demo lîchamen. únde dáz temo lîchámen hínderôra íst. Íh méino sîne sáchâ. Máht tu îeht ûz erdréuuen geuuâltîgemo mûote? Uuânest tu dehéin mûot keuéstenôtez. mít rédo âba stéte eruuékkêst. únde iz príngêst ûzer si-
89. nero stílli? [Ne uuéist tv | na?] Dô éinen geuuáltigen mán sînes mûotes [anaxagoram] ter tyrannus uuânda genôten mít chéli. dáz er ímo méldeti. die dîa éinunga uuissîn díu uuíder ímo getân uuás. táz ér béiz ímo sélbemo âba dia zúngûn. únde sia spêh temo tyranno. únder diu óugen? Ze dêro uuîs uuâfenda síh ter uuîso mít tíu ze uuéri. mít tíu der tyrannus uuólta skéinen sîna grímmi. Úbe nû der ménnisko máhtîg íst. uuáz mág er nû ándermo getûon. ér ne múge dáz sélba líden? Uuír geéiscolôn busiridem îo slân sîne géste. únde ópferôn sînèn góten. pe dêro uuîlo téta ímo dáz sélba sîn gást hercules. Mánige afros téta regulus in háft. únde in bánt. tîe er in uuîge gefieng. dára nâh uuárd óuh ér geuángen. únde sámo fásto gebúnden. [Lís orosium.] Uuânest tû dén háben dehéina máht.

---

muscarum quoque uel morsus, uel in secreta quaeque reptantium necat introitus? Quo uero quisquam ius aliquod in quempiam, nisi in solum corpus, et quod infra corpus est, fortunam loquor, possit exercere? Num quidquam umquam libero imperabis animo? num mentem firma sibi ratione coherentem de statu propriae quietis amouebis? Cum liberum quendam uirum suppliciis se tyrannus adacturum putaret, ut aduersum se factae coniurationis conscios proderet, linguam ille momordit atque abscidit, et in os tyranni seuientis abiecit: ita cruciatus, quos putabat tyrannus materiam crudelitatis, uir sapiens fecit etiam uirtutis. Quid autem est, quod in alium quisquam facere possit, quod sustinere ab alio ipse non possit? Busiridem accepimus necare hospites solitum, ab hercule hospite fuisse mactatum. Regulus plures poenorum bello captos in uincula coniecerat: sed mox ipse uictorum catenis manus praebuit. Ullamne igitur eius hominis potentiam putas,

Digitized by Google

málit. tér dáz ketûon ne mág. ímo ne múge begágenen. dáz sélba. dáz er ándermo tûot. Únde nóh tára zûo. uuâre ieht natûrliches kûotes. an hêrskéfte. únde an geuuálte. sô ne bechâmîn sie nîo dien zágôstên. Uuánda uuíderuuartigív ne béitent nîeht zesámine. Natura ne hénget nîeht. táz siu síh máreuuên. | Álso skînet. sîd tie zágôsten ze ámbáhten 90. chóment. táz tie sáchâ gûot ne sínt. tie dien uuírsestên múgen háftèn. Táz man báldo spréchen mág fóne állemo démo. dáz tiu fortuna gíbet. tés tien uuírsestên méist zûo slínget. [A contrariis íst tísiu argumentatio genómen.] Fóne dîen díngen íst óuh táz ze chîesenne. dáz man dén uuéiz stárchen. án démo man bechénnet tia stárchi. únde dén snéllen. an démo man bechénnet tia snélli. únde musica tûot musicos. medicina medicos. rhetorica rhetores. Állero díngoliches natura. uuúrchet táz íro geslâht íst ze uuúrchenne. [Tíu argumenta sínt a causa. uuánda qualitates. sô fortitudo íst. únde uelocitas. die sint causę. dáz chît máchunga. únde uuírcheda *(sic)* dero qualium. sô fortes. unde ueloces sínt.] Nóh sî ne mískelôt síh nîeht tîen uuíderuuartigèn uuúrchedôn. [sô ignauia íst fortitudini. únde tarditas uelocitati.] Unde gérno uuéret si síh tien.

---

tas, qui, quod ipse in alio potest, ne id in se alter ualeat, efficere non possit? Ad haec, si ipsis dignitatibus ac potestatibus inesset aliquid naturalis ac proprii boni, numquam pessimis prouenirent. Neque enim sibi solent aduersa sociari. Natura respuit, ut contraria quaeque iungantur. Ita cum pessimos plerumque dignitatibus fungi dubium non sit, illud etiam liquet, natura sui bona non esse, quae se pessimis haerere patiantur. Quod quidem de cunctis fortunae muneribus dignius existimari potest, quae ad improbissimum quemquam uberiora proueniunt. De quibus etiam illud considerandum puto, quod nemo dubitat esse fortem, cui fortitudinem inesse conspexerit: et cuicumque uelocitas adest, manifestum est, esse uelocem. Sic musica quidem musicos, medicina medicos, rhetorica rhetores facit. Agit enim cuiusque rei natura, quod proprium est: nec contrarium rerum miscetur effectibus, et

Digitized by Google

díu íro uuídere sínt. Tríuuo. [ze déro uuís. sô fortitudo mánne benímet ignauiam. sô] ne múgen nîeht opes mánne benémen sîna míchelûn fréchi. Nóh keuuált ne tûot tén sîn sélbes keuuáltigen. tén sîne scádohâften gelúste bíndent.
91. mít stárchên chétennôn. | Vnde uuírde. díe uuír héizên hêrscáft. úbelên ze hánden brâhte. ne máchônt sie nîeht uuírdige. núbe sîe méldent sie mêr. uuésen únuuírdige. únde dáz óugent sie. Zíu féret táz sô? [táz sie gehéizent. zíu ne gemúgen sie dáz? Táz íst fóne díu.] uuánda ír uuéllent tiu díng ál ánderes némmen. dánne siu getân sîn. Tîe míssenémmedâ uuérdent sâr geóffenôt. án déro tâte. déro díngo [déro námen sie sínt.] Fóne díu ne mág íro nehéin mit réhte sô héizen. sô man siu héizet. nóh táz ír héizent uuírde. Ze demo gnôtesten uuíle íh táz sélba féstenôn. fóne állero uuérlt sâldo. án déro níehtes néist ze gérônne. únde óffeno natûrliches kûotes nîeht néist. Tíu síh nieht îo ze gûoten ne ínnôt. nóh tîe gûote ne máchôt. ze díen sî síh innôt.

[QUID SIT DISPUTATIO.

Tíz sús ketâna getrâhtede. íst philosophorum. náls rhetorum. Sús ne sól man nîeht tíngôn. nóh sprâchôn. núbe uuîssprâchôn. Tíu uuîs sprâchunga héizet disputatio. Tér námo íst tánnân chómenêr. dáz philosophi nâh an

---

ultro, quae sunt aduersa, depellit. Atqui nec opes inexpletam restinguere auaritiam queunt, nec potestas sui compotem fecerit, quem uitiosae libidines insolubilibus adstrictum retinent catenis. Et collata improbis dignitas non modo non efficit dignos, sed prodit potius et ostentat indignos. Cur ita prouenit? Gaudetis enim sese res aliter habentes falsis compellare nominibus, quae facile ipsarum rerum redarguuntur effectu: itaque nec illae diuitiae, nec illa potentia, nec haec dignitas iure appellari potest. Postremo idem de tota fortuna concludere licet, in qua nihil expetendum, nihil natiuae bonitatis inesse manifestum est; quae nec se bonis semper adiungit, et bonos, quibus fuerit adiuncta, non efficit.

Digitized by Google

állên questionibus zuínelotôn. álso sie dâr ána tâten. uuáz summum bonum sî. únde súmelîh chád sapientia. súmelih uoluptas. únde fóne díu uuárd zeêrest kespróchen disputare. diuerse putare. álso uuír áber nû chédên disputare. quod in | dubio est. cum ratione affirmare. uel 93. negare. Sîd tes siechen mûot ze êrest in dîen geréchen ne uuás. dáz sî mít ímo máhtî disputare. uuánda so disputatio subtilis íst. únde acuta. fóne díu sólta si ín mít rhetorica suadela diu delectabilior. únde planior íst. léiten ze dero disputatione. an déro sî nû so ána íst.]

EXEMPLUM SUPERIORIS SENTENTIAE.

Vns íst uuóla chúnt. uuélên suîd nero téta. tér roma ferbránda. únde daz hêrtûom slûog. sînen brûoder slûog. únde sîh tára nâh plûotegôta grímmelicho. mít sînero mûoter férhplûote. Únde er nîeht ne trânda. dâr er íro erstórchenêten bóteh állen eruuártêta. Núbe chóstâre uuésen máhta. sînero erslágenôn mûoter lído. [Suetonius ságet. táz er sînero mûoter díccho uergében uuólti. uuánda sî ín sînero síto inchónda. Tô ímo dés ne spûota. únde sî dára gágene uuás antidotis premunita. Dô hîez er sia gladio slâhen. Târ míte uuás ín fúre uuízze. állero íro lído. pedíu gîeng er úber sia tôta. únde ergréifôta sia álla. únde dúrhuuárteta sia álla. únde chád tô. dáz súmeliche iro líde uuârîn uuóla gescáffen. súmeliche úbelo.] Tér uuás keuuáltig. úber álle dîe líute. dîe díu súnna úberskînet. ôstenân chómentíu. únde uuéstert in sédel gândíu.

Nouimus quantas dederit ruinas,
Urbe flammata patribusque caesis,
Fratre qui quondam ferus interemto,
Matris effuso maduit cruore.
Corpus et uisu gelidum pererrans,
Ora non tinxit lacrimis, sed esse
Censor exstincti potuit decoris.
Hic tamen sceptro populos regebat;
Quos uidet condens radios sub undas
Phoebus, extremo ueniens ab ortu:

Digitized by Google

Vnde úber álle nordlúnte. únde dien der héizo súntuuínt. hízza tûot. térrendo daz crîzlánt. Máhta dér hóho geuuált
93. neronem îeht uuénden sînero úbeli? | Áh táz árbéitsámo geuállena lôz. sôse suértéitere gespírre uuírt. [táz chît. sô úbel uuíht keuuáltîg uuírdet.]

CONFESSIO BOETII.

Tû uuéist uuóla chád ih tô. mír nîo nehéina uuérltkíreda ánaligen. Núbe míh lústa státo. táz ze getûonne. dâr mîn túged ánaskîne. únde sî úngeuuáhtlicho ne erálteti. Tríuuo chád si. uuóla uuéiz ih. táz íst táz éina díng. táz tíu búrlichen mûot ferspánen mág. Púrlichíu chído íh. náls nîeht prâhtiu. mít túrnohti. állero túgedo ze dero iúngestûn slíhti. [Táz íst metonimia. dáz er agentem sprichet. fúre sîna actionem. Táz íst tero uuérhmánno síto. sô sie íro uuérh fólle tûont. táz sie siu ze iúngest slíhtent. Tîe óuh íro túgede dúrhnóhte sínt. tîe súlen sia slíhten mít íro déumûoti.] Táz sie gûollichi lústet. táz ferlúcchet siu ze dien ámbáhten. Vnde der liument míchelero uuólatáto. dáz tîe in urôno skînên. Uuîo éccherôde díu fama sî. únde uuîo únuuâge. dáz chíus tir sûs.

Quos premunt septem gelidi triones:
Quos notus sicco uiolentus aestu
Torret, ardentes recoquens arenas.
Celsa num tandem ualuit potestas
Uertere insani rabiem neronis?
Heu grauem sortem, quoties iniquus
Additur seuo gladius ueneno!

Tum ego, scis, inquam, ipsa minimum nobis ambitionem mortalium rerum fuisse dominatam: sed materiam gerendis rebus optauimus, quo ne uirtus tacita consenesceret. Et illa: Atqui hoc unum est, quod praestantes quidem natura mentes sed non dum ad extremam manum uirtutum perfectione perductas allicere possit, gloriae scilicet cupido, et optimorum in republicam fama meritorum; quae quam sit exilis et totius ponderis uacua, sic considera.

Digitized by Google

QUAM UANA SIT TERRENA GLORIA. QUIA TERRA NIHIL EST. IN COMPARATIONE CAELI.

Tir íst uuóla chúnt chád si. álla dia érda síh kezíhen uuider demo hímele. gágen démo méze éines stúpfes. álso du lírnetôst in astronomia. | Íh méino. dáz sî mícheli 94. nîeht ne hábet. uuíder déro mícheli des hímeles. [Aristotiles lèret in cathegoriis. dáz punctum sî ánauáng lineę. únde ûz lâz. únde íro partes mít puncto únderskídôt uuérdên. únde dóh punctum fóre lúzzeli nehéin déil ne sî dero lineę. Uuáz mág mínneren sîn. dánne dáz ne uuéder ne hábet. léngi nóh préiti? Sid iz an linea déro terminus iz íst. nehéinen téil ne hábet. sô neíst iz óuh nehéin téil dés circuli. dés medietas iz íst. Ze déro sélbûn uuîș. ne hábet óuh tiu érda nehéina mícheli. uuíder demo himele. dés punctum sî íst.] Téro sélbûn érdo álso lúzzelero. uuíder demo hímele. íst échert ter fierdo téil besézen. fóne úns chúndên ménniskôn. [Táz sî chîd nobis cognitis. táz chît si ex persona hominum. úmbe die antipodas. uuánda úns tîe únchúnt sínt. Uuír uuízen dáz tia érda daz uuázer úmbe gât. únde der fierdo téil náhôr óbenân erbárôt íst. án démo sízzent tie ménnisken. Ter hímel lèret únsíh. táz iz ter fierdo téil íst. Álle die astronomiam chúnnen. die bechénnent táz equinoctialis zona den hímel réhto in zuéi téilet. únde fóne íro ze dien ûzerostên polis îouuéder hálb ében fílo íst. íh méino ze demo septemtrionali. únde ze demo australi. Sô íst tiu érda sínuuelbíu. únde íst úns únchúnt. úbe si. úndenân erbárôt sî. óbenân dâr sî erbárôt íst. târ sízzent tie líute. ab ęthiopico oceano. usque ad scithicum oceanum. Tîe férrôst sízzent ad austrum. die sízzent in ęthiopicis in-

---

Omnem terrae ambitum, sicuti astrologicis demonstrationibus accepisti, ad celi spatium puncti constat obtinere rationem: id est, ut si ad celestis globi magnitudinem conferatur, nihil spatii prorsus habere iudicetur. Huius igitur tam exiguae in mundo regionis quarta fere portio est, sicut ptolemeo probante didicisti, quae a nobis coguitis animantibus incolatur.

Digitized by Google

sulis. tîen íst tiu súnna óbe hóubete. sô si gât ûzer
ariete in uerno tempore. únde sô si beginnet kân in
libram in autumno. Tîe hára báz sízzent in litoro ęthio-
pico. tîen íst si óbe hóubete. sô si gât in tauro. únde
in uirgine. Tîe óuh hára báz sízzent in meroe. tîen íst
95. si. óbe hóubete. sô si | gât in geminis. únde in leone.
Tîe óuh hára báz sízzent târ siene íst ciuitas ęgypti.
tîen íst si óbe hóubete. in solstitio. sô si gât in cancrum.
Tánnân gât nórdert humana habitatio. únz ze tile insula.
diu férrôst íst. in scithico mari. Tîe dâr sízzent. tîe síz-
zent únder demo septentrionali polo. Dáz skînet tánnân.
uuánda sô súmeliche cosmographi scribent. târ íst áta-
háfto tág per sex menses. fóne uernali ęquinoctio. únz
ze autumnali. únde átahásto náht per alios sex menses.
fóne autumnali ęquinoctio. únz ze uernali. Táz keskíbet
fóne diu. uuánda ín sínt ferbórgeniv únder érdo sex
signa omni tempore. pediu íst ín náht. sô diu súnna
in dîen gât. ánderiu sex sínt ín óbe érdo semper. pediu
íst ín dág. sô diu súnna in dîen gât. Uuanda septentrio-
nalia sex signa. in échert ze óugôn sínt tánnân skînet.
táz in der polus septentrionalis óbe hóubete íst. únde
ín dér állero hôhesto íst. Táz mág man uuóla séhen.
113. án déro spera. diu in cella Sēi Galli nouiter gemáchôt
íst. sub PURCHARDO ABBATE. Si hábet állero gen-
tium gestélle. únde fóne diu. sô man sia sô stéllet. táz
ter polus septentrionalis ûf in ríhte síhet. sô sínt sex
signa zodiaci ze óugôn. septentrionalia. sex australia
sínt kebórgen. Tánnân uuízen unir uuóla. dâr sie begin-
nent sízzen férrôst in austro. únz tára târ sie férrôst
sízzent in septentrione. úbe iz maria. únde paludes ne
úndernâmîn. dáz iz uuóla uuésen máhti. quarta pars terrae.]
Ténchest tu dánne. uuîo filo uuázer. únde fenne. únde éi-
note skértent tés sélben fierden téiles. sô íst tes ánderes

Huic quartae, si quantum maria paludesque premunt, quantumque siti uasta regio distenditur, cogitatione sub-

échert éin énge hóuestát. | tero ménniskôn. Kedénchent 96.
ir nû in sô smáles téiles. smálemo téile beslózene únde
behálbôte. íuueren líument únde íuueren námen ze bréi-
tenne? Álde uuáz mág tíu gûollichí geuuáltiges. únde máh-
tiges háben. díu mít sô gnôtên márchôn beduúngen ist?
[Álde dénche dés tára zûo.] Dáz in démo sélben smálen
ánasídele. mânige *(sic)* díete bûent. úngeliche éin ánderên. in
sprâcho. únde in síten. únde in álles íro libes sképfedo.
Ze dien nôh súmelichero búrgo líument chómen ne mág.
mêr áber súmelichero ménniskôn. súm fóne inblándeni dero
férto. súm fóne únchúndero sprâcho. súm fóne úngeuuóne-
héite chóufes. únde állero uuándelúngo. Cicero ságet. táz
nóh sâr dô be sînên zîten. der rûmisko geuuált chúnt
uuórten ne uuâre. énnônt caucaso monte. Únde nuás tóh tô
sô geuuáhsen. dáz ín ióh parthi. únde ándere díete dâr iu
déro slíhti entsâzen. Ne síhest tu nû na. uuío énge. únde
uuío gnôte díu gûollichi sî. dîa ír bréiten. únde férro ge-
flánzôn uuéllent. Sól dára chómen dehéines rûmiskes mán-
nes keuuáht. târ sélbero romo nehéin geuuáht ne íst. [Táz
íst argumentum a toto ad partem.] | Uuáz chûst tu dés. 97.

---

traxeris, uix angustissima inhabitandi hominibus area relinquetur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumsepti atque conclusi, de peruulganda fama, de proferendo nomine cogitatis? At quid habet amplum magnificumque gloria tam angustis exiguisque limitibus arctata? Adde quod hoc ipsum breuis habitaculi septum plures incolunt nationes, lingua, moribus, totius uitae ratione distantes; ad quas tum difficultate itinerum, tum loquendi diuersitate, tum commercii insolentia, non modo fama hominum singulorum, sed ne urbium quidem peruenire queat. Aetate denique marci tullii, sicut ipse quodam loco significat, non dum caucasum montem romanae reipublicae fama transcenderat, et erat tunc adulta, parthis etiam ceterisque id locorum gentibus formidolosa. Uidesne igitur quam sit angusta, quam compressa gloria, quam propagare ac dilatare laboratis? An ubi romani nominis transire fama nequit, romani hominis gloria progredietur? Quid, quod diuersarum gentium mores inter se

Digitized by Google

táz mísselichero líuto síte. únde êa mísséhéllent. éin ánderên? [Ne mág íuuih óuh táz írron na?] Sô harto. dáz éinên lôbesám dúnchet. dáz ánderên dáz túnche bûozuuírdlig? Tánnâu geskíhet îo. Dáz témo nîeht ne gespûe sînen námen únder mánigôn líuten ze gebréitenne. dén dero líument háftigi lústet. Sô mûoz îo mánnolih keuágo sîn déro gûollichi. dîa er únder dien sînên hábèn mág. Unde díu hárto héuiga líumendigi. sámo so êuuigíu. díu uuírt peduúngen ínléndes. Uuîo mánogero námen. dîe in íro zîten mâre uuâren. ne sínt fóre úngehúbte dero scriptorum fertîligôt. [Tôh íh uuízen ne múge. so uuîo íh iz chôsoe.] uuáz sélben dio scrîfte dára zûo uerfáhên. tîe mít scribôn mit állo diu álti genímet.

QUOD NULLA SIT TEMPORIS AD AETERNITATEM COMPARATIO.

Ir súlent tánne guuínnen. sámo so úndôdigi dúnchet iû. sô ír íuuih ketûont îomêr geuuáhtliche. Kedénest tu dáz. únde gebíutest tu dáz. íh méino propagatam famam futuri temporis. ze déro uuîti dero êuuighéite. uuâr íst tánne díu lánguuírigi dînes námen. déro dû díh fréuuest? Vbe êin stúnda gebóten uuírt. ze zên dûsent iâren. sô 98. hábet sî án în ételichen | téil. dóh er lúzzelêr sî. uuánda

---

atque instituta discordant, ut quod apud alios laude, apud alios supplicio dignum iudicetur. Quo fit, ut si quem famae predicatio delectat, huic in plurimos populos nomen proferre nullo modo conducat. Erit igitur peruagata inter suos gloria quisque contentus, et intra unius gentis terminos preclara illa famae immortalitas coartabitur. Sed quam multos clarissimos suis temporibus uiros scriptorum inops deleuit obliuio! Quamquam quid ipsa scripta proficiunt, quae cum suis auctoribus premit longior atque obscura uetustas? Uos autem immortalitatem uobis propagare uidemini, cum futuri famam temporis cogitatis. Quod si ad aeternitatis infinita spatia pertractes, quid habes, quod de tui nominis diuturnitate laeteris? Unius enim mora momenti, si decem millibus conferatur annis, quoniam utrumque spatium definitum est, minimam licet,

Digitized by Google

îo uuéderíu mícheli guís mezôt. únde gnôt mézôt íst. Áber zên dûsent iâro. únde ófto sámo filo. ne hábent sâr nehéina uuídermezunga. ze déro lángséimi. díu énde ne hábet. Tíu ételih énde hábent. tíu múgen éteuuio gemézen uuérden ze éin ánderên. síu ne hábent áber nehéina mâza ze díen. díu âne énde sínt. Tánnân íst táz. úbe lángêr líument kemézen uuírt gágen êuuighéite. uuíder íro nieht lúzzelêr ne sî. súnder nehéinêr. Ír ne uuéllent áber nieht réhto fáren. âne úmbe líuto lób. únde úmbe úppigen líument. Únde nehéina uuára tûondo dero stíuri. déro geuuízzedo: álde déro túgede. uuéllent ir déro uuórto dáng háben. tíu fóne ánderên châmen. [Tér ne síhet nieht sînero geuuízedo. dér síh ánazócchôt fóne ímo sélbemo. dáz fúnden háben. dáz ánderêr fánt. únde síh ţûomet mít tíu. Dér féret mít lótere. náls mít túgede.] Kehôre uuío gámmensámo éinêr des ánderes húhota. dér álso ferrûomet únde álso lichte *(sic)* uuás. Sô éteuuenne gescáh. táz tén dér síh óuh álso ána zócchôta úmbe lóter. náls úmbe uuára túged. táz er philosophus | ne uuâre. éin ánderêr mít úbele grûozta: 99.
sîn chórondo. tér síh táz chád uuóla besûochen. úbe er sô uuâre. mít tíu. úbe er uuídermûotis kedúltig uuâre.

---

habet tamen aliquam portionem. At hic ipse numerus annorum, eiusque quantumlibet multiplex, ad interminabilem diuturnitatem ne comparari quidem potest. Etenim finitis ad se inuicem fuerit quaedam, infiniti uero atque finiti nulla umquam poterit esse collatio. Ita fit, ut quamlibet prolixi temporis fama, si cum inexhausta aeternitate cogitetur, non parua, sed plane nulla esse uideatur. Uos autem nisi ad populares auras inanesque rumores recte facere nescitis, et relicta conscientiae uirtutisque praestantia, de alienis premia sermunculis postulatis. Accipe in huiusmodi arrogantiae leuitate quam festiue aliquis inluserit. Nam cum quidam adortus esset hominem contumeliis, qui non ad uerae uirtutis usum, sed ad superbam gloriam falsum sibi philosophi nomen induerat, adiecisseque iam se sciturum, an ille philosophus esset, siquidem illatas iniurias leniter patienterque tolerasset.

Digitized by Google

Tô trûog ér iz éteuuáz kedúltigo. únde spráh áber sâr nâh. sámo so ín ze spótte hábendo. án stéte bechénnest tu míh ío dóh philosophum. Sô er dáz kespráh. tô ántuuúrta er ímo. Iâ gót chád ér fílo gebízeno. sô bechándi. úbe du suigetîst.

QUI CLARI SUNT UIRTUTE. MERITO ILLOS FAMAM SPERNERE.

Áber uuáz háftêt ze dîen mâristên mánnen. íh méino díe. díe mít túgede síh uuéllen fúre némen. [náls mít lóttere.] uuáz háftêt ze ín. uuáz tóug ín dehéin líument. nâh temo tôde? Irstírbet ter ménnisko mit állo. in sélo. únde în líchámen. táz mîne rationes fersagent. uuâr íst tánne sîn gûollichi. sô er sélbo ne íst? [Sámo so sî châde. uuâr íst taz accidens. sô diu substantia ne íst? Táz íst argumentum a coniunctis.] Ube áber síchuríu sêla *). ûzer démo chárchare dês *(sic)* líchamen. ferlâzeníu ze hímele féret. uuáz sól íro dánne daz írdiska díng. sîd si in hímele méndet. táz si fóne érdo erlôset íst. [uuáz sól íro der írdisko líument? Táz íst argumentum a dissimili.]

*) Es steht sélda.

Ille patientiam paullisper assumsit, acceptaque contumelia uelut insultans, iam tandem, inquit, intelligis me esse philosophum? Tum ille nimium mordaciter, intellexeram, inquit, si tacuisses. Quid autem est, quod ad precipuos uiros de his enim sermo est, qui uirtute gloriam petunt, quid, inquam, est, quod ad hos de fama post resolutum morte suprema corpus attineat? Nam sit, quod nostrae rationes credi uetant, toti moriuntur homines, nulla est omnino gloria: cum is, cuius ea esse dicitur, non exstet omnino. Sin uero sibi mens bene conscia, terreno carcere resoluta, celum libera petit, nonne omne terrenum negotium spernet, quae se, celo fruens, terrenis gaudet exemtam?

Digitized by Google

NIHIL ESSE FAMAM. QUAMUIS DILATA|TAM. QUAMUIS DIURNAM. 100.

Tér nâh tero gûollichi strîtigo féhte. únde si ímo dúnche díngo héuigôsta. tér séhe ûf án dia uuîti des hímeles. únde níder án dîa smáli dero érdo. Tánne mîdet er síh sînes liumendigen námen. nóh sâr ze énde dero smálun érdo. geréichôntes. [díu éin stúpf ist uuíder demo hímele.] Uuáz lèuues íst tien úbermûotên gedâht. zíu béitent sie síh ingeméitûn íro hálsa irlôsen. ûzer des tôdes ióche? Tóh ter liument uuállôndo síh kebréite. hína únder férre líute. únde óuh ándere sprâchâ erfúlle. Únde dóh ín demo hûs skînên manige fánen féhtendo guúnnenne. tîe den mán mâren dûont. téro gûollichi állero ne síhet îo der tôd nicht. Únde ér bringet taz óberôsta. inében demo níderôsten. Uuâr íst sâr nû dáz kráb. dés ketrîven fabricii? [Uuér uuéiz uuâr iz sî? Tíz ist tér dien bótôn ántuuúrta dero samnitum. dô sie íro gólt púten. únde síh mít tíu lôsen uuóltôn. Ér chád romanos aurum non habere uelle. sed aurum habentibus imperare.] Uuâr íst nû brutus. álde der éinrihtigo cato? [Brutus kuuán dia libertatem. populo romano. álso dâr fóre stât. Rigidus cato uuás sáment pom-

---

Quicumque solam mente praecipiti petit,
Summumque credit gloriam,
Late patentes aetheris cernat plagas,
Arctumque terrarum situm:
Breuem replere non ualentis ambitum
Pudebit aucti nominis.
Quid o superbi colla mortali iugo
Frustra leuare gestiunt?
Licet remotos fama per populos means
Diffusa linguas explicet,
Et magna titulis fulgeat claris domus,
Mors spernit altam gloriam,
Inuoluit humile pariter, et celsum caput,
Aequatque summis infima.
Ubi nunc fidelis ossa fabricii iacent?
Quid brutus, aut rigidus cato?

Digitized by Google

peio in defensione libertatis. uuíder íulio cęsare. Vnde dô iulius sígo genám. únde pompeius flihentêr. in egypto er-
101. slágen uuárd. tô léita cato fóne | egypto daz hére. îo cęsare náh fárentemo. állen dén fréisigen uuég. tér dánnân gât ze utica ciuitate. Târ erslûog síh sélben cato. dáz ín cęsar ne gefienge. dánnân héizet er uticensis.] Tér chûmo ze léibo uuórteno líument zéichenet íro námen échert. mít únmanigên bûohstáben. Ínno. dúrh táz uuír die námen uuízen. múgen uuír dánnân síe sélben iú zegángene uuízen? Ír lígent créhto sô. dáz íuuih nîoman neuuéiz. Nóh ter líument ne getûot íuuih chúnde. [Íuuih ne bechénnet nîoman. dóh ír nóh sînt liumendîg.] Uuânen îr óuh. íuueren lîb kelénget uuérden fóne des námen uuírigi. uuáz tánne? Sô iú der iúngesto tág tero uuérlte. óuh tén genímet. tára nâh líget íu ána der êuuîgo tôd.

[ITEM STILUM CONUERTI A DISPUTANDO AD SUADENDUM.

Nû eruuíndet si áber fóne fortuitis rebus ze sélbero dero fortuna. Ál dáz si fóne dîen rebus ságet. die fortuna gelâzet. sô opes sínt. únde dignitates. únde potentie. uuîo múrgfâre die sîn. únde uuîo sie dúrh táz fersíhtîg sîn. dáz íst ál disputatio. Táz sô getâna getráhtede. tríffet állez ad compositionem morum. et ad correctionem uitę. án démo parte philosophię. sô óuh târ fóre geságet íst. táz ęthica héizet. Uuîolih áber sélbiv fortuna sî. álso sî nû ságen uuíle. únde óuh târ fóre ságeta, táz íst ciuile. únde tríffet ad rhetoricam suadelam. in démo genere causę. dáz demonstratiuum héizet. Tô sî sîa dés

---

Signat superstes fama tenuis pauculis
Inane nomen litteris.
Sed quod decora nouimus uocabula,
Num scire consumtos datur?
Iacetis ergo prorsus ignorabiles,
Nec fama notos efficit.
Quod si putatis longius uitam trahi
Mortalis aura nominis,
Cum sera uobis rapiet hoc etiam dies,
Iam uos secunda mors manet.

Digitized by Google

ferspráh. tés si bemâlôt uuás fóne boetio. díu defensio uuás iuditialis. náls demonstratiua. Álso man dâr in iuditiali séhen sólta. equitatis ún|de iniquitatis. sô sól man áber nû 102. hier in demonstratiuo séhen. laudis unde uituperationis. Tánne díu controuersia gât. án dehéine guísse personas. tánne íst si ciuilis. án dîa tûot síh rhe-torica. dîa gesézzet si in énde. suadendo. únde dissuadendo. Dánne sî áber íst de rebus. dánne íst sî philosophica. dánne sól man óuh philosophice sîa in énde gesézzen. Tén únderskéit lêret únsih cicero. íh méino uuîo uuír bechénnen súlîn. uuélez ciuiles questiones sîn. álde philosophicę. mít tísên diffinitionibus. Ipothesis est controuersia in dicendo posita. cum certarum personarum interpositione. Thesis autem est controuersia in dicendo posita sine certarum personarum interpositione. Ipothesis chît subpositum. thesis chît prọ positum. Sô man dingoc. sô man in râte sízze. sô man in chúre sízze. dáz kât îo supposítas personas ána. i. certas. Sô man áber getráhtede tûot de moribus. et de institutione uitę álde óuh de occultis rerum naturis. dáz íst de propositis. dáz chît longe ab oculis positis. Táz ne gât tie personas nîeht ána. dîe oculis múgen uuérden subpositę. Fóne díu uuízîst. ál dáz sî nû spréchen uuíle in laude álde in uituperatione fortunę. uuánda sî certa persona íst. et quasi dea. táz si dáz rhetorice tûon sól. Suadendo únde disputando mág man den mán állero díngoliches erríhten. pedíu ist philosophia hértôn in béidên. pedíu chît lucas in actibus apostolorum. fóne paulo. disputans et suadens de regno dī. Ér uuás disputans. sô ér is álles káb rationem dés er lêrta. únde áber dánne suadens. sô er ságeta. uuîo gûot. uuîo réht. uuîo sáliglîh táz uuâre ze tûonne. dáz er lêrta.]

QUANTUM MELIOR SIT ADUERSA QUAM PROSPERA FORTUNA.

Táz tû dóh ne uuânêst táz íh trîben uuélle. sámo so geéinôten | uuîg sáment fortuna. sî lúkka. sî íst ióh uuî- 103.

Sed ne me inexorabile contra fortunam gerere bellum putes, est aliquando, cum de hominibus illa fallax non

Digitized by Google

lôn gûot mánne. [íh méino sô si lúkke ne íst.] Tánne íst si gûot. sô si síh óuget. sô si íro ánasíune erbárôt. únde íro síte nîeht ne hílet. Tû ne uuéist nóh mág keskehen. uuáz ih ságen uuíle. Íz íst uuúnderlîh tés míh lángêt ze sagénne. pedíu ne mág íh iz óuh nieht spûotigo geságen. Íh áhtôn gréhto únsâlda uuîlôn bézerûn uuésen. dien ménniskôn. dánne sâlda. Sô diu prospera síh tríutet mít íro mánmentsami *(sic)*. únde sî mánne gûot túnchet. sô tríuget si ín mít téro gelîchi dero sâldôn. Tíu aduersa íst áber geuuâre. sô si síh uuéhselôndo oûget. uuîo únstâte sî íst. Éniu tríuget ten mán. dísíu uuárnôt ín. únde lêret ín. Éniv behéftet téro mûot tîe sîa núzzônt. mít kûotlichi. tísíu enthéftet síe. mít téro guíssun bechénnedo. múrgfâres kûotes. Tû máht éna séhen síh úberhéuenda. únbeduúngena. síh ne bechénnenta. tísa áber mézîga. beduúngena. únde gefrûotta. fóne déro émizîgi. dero árbéito. Tánne ze lézest ketûot tiu sâliga mít íro mánmentsámi. die ménnisken âuuekkôn fóne demo uuâren gûote. tíu inblándena ríhtet si áber ze uuége. únde ze demo uuâren gûote. sámo
104. so mít | chrâphen sie uuídere zíhendo *(sic)*. Áhtôst tu dáz fúre lúzzel. dáz tír díu sárfa. únde díu grîsenlicha fortuna dîne nôt fríunt kezéigôt hábet? tîe dír fóne réhtên

---

nihil bene mercatur, tum scilicet, cum se aperit, cum frontem detegit moresque profitetur. Non dum forte quid loquar, intelligis. Mirum est, quod dicere gestio, eoque sententiam uerbis explicare uix queo. Etenim plus hominibus reor aduersam quam prosperam prodesse fortunam. Illa enim semper specie felicitatis, cum uidetur blanda, mentitur; haec semper uera est, cum se instabilem mutatione demonstrat; illa fallit, haec instruit; illa mendacium specie bonorum, mentes fruentium ligat, haec cognitione fragilis felicitatis absoluit; itaque illam uideas uentosam, fluentem, suique semper ignaram, hanc sobriam succinctamque et ipsius aduersitatis exercitatione prudentem. Postremo felix, a uero bono deuios blanditiis trahit: aduersa plerumque ad uera bona reducens unco retrahit. An hoc inter minima aestimandum putas, quod amicorum tibi fidelium

Digitized by Google

tríuuôn hólt sínt? Sî hábet tír geskídôt kuíssero únde unguíssero fríundo uultus. [táz chît. uuîo éne. ióh tíse getân sîn.] Rûmendo nám si ze síh. tie íro. tie dîne líez si dír. Uuîo tíure ne uuâre dír dáz. dô du in gréchen uuâre. únde sálig. sô dír dúghta? Fertrôste dih ánderes kûotes ferlórnes. dû hábest fúnden dîne fríunt. tîe der tíuresto scáz sínt.

[DE OFFICIO ORATORIS.

Hîer máht tu gehôren. uuîo man sól suadere. Ze démo úns léido íst. únde dén uuír fóne díu skíhên. álso álle die líute tûont. aduersam fortunam. ze démo mág man únsih lúcchen. úbe man úns sô mánige túgede beginnet fóne ímo ságen. únde sô mánigiu lieb kehéizen. sô nû philosophia tûot. fóne déro sélbûn aduersa fortuna. Sî líubet úns sia ze zuéin uuîson. ióh sîa lóbondo. ióh prosperam skéltendo. Uuér máhti aduersę fortunę gûotes ketrûên? Sélbêr dér námo dero aduersitatis. tér léidet sia. Tára gágene trívtet sih áber dér námo prosperitatis. tér fóne démo náhkánden uuínde sô gespróchen íst. táz chît. a porro spirando. Sîd áber nû mít prospera nieht stâtes ne íst. sô sî sia zíhet. nóh nieht kuísses. únde sî die líute zóhet. únde íro mûotes pehéftet. únde sî filo gûotlicho tûondo. síh lîchesôt táz uuésen. dáz si ne íst. únde sô man állero uuíllôn ze íro uuânet. táz si dánne álles káhes síh uuéhselôndo. dén mán erstúzzet. uuémo sól si dánne gûot túnchen? Úbe áber aduersa uirtutis magistra íst. únde sî | ze góte léitet. únde perfectos 105.
máchôt. únde cęlo dignos. álso sî sia gelóbot hábet. ne sól úns tánne mit réhte tíu gûot túnchen na? Uuáz mág stárcheren sîn ad persuadendum. dánne daz lób íst?

---

mentes haec aspera, haec horribilis fortuna detexit: haec tibi certos sodalium uultus ambiguosque secreuit; discedens suos abstulit, tuos reliquit? Quanti hoc integer, et, ut uidebaris tibi, fortunatus emisses? Desine nunc amissas opes querere, quod pretiosissimum genus diuitiarum est, amicos inuenisti.

Digitized by Google

Rhetorica chît. táz officium oratoris sî. apposite dicere ad persuadendum. táz chît spénstigo chôsôn. Ne íst táz spénstigo gechôsôt na? Uuér chán dáz sô uuóla sô philosophia? Pedíu súlen uuír íro glóuben. dáz aduersa fortuna bézera sî. dánne prospera.]

DE AMORE QUI AMICITIAS FIRMAT ET OMNIA LIGAT.

Suspensio. Táz tiu uuérlt kemísselichôt mít féstên tríuuôn díe gehéllen hérta. [quatuor temporum. Súmer únde uuínter. lénzo únde hérbest sínt fóne díu mísselîh. uuánda íro nehéin ándermo gelîh ne íst. Únde sínt tóh kelîh. uuánda íro nehéin daz ánder írret.] *Et hic.* Táz tiu missehéllen quatuor elementa. díu állero corporum sâmo sínt. êuuiga gezumft hábent. [Síu sínt uuíderuuártig. únde sínt tóh sáment in állên corporibus.] *Et hic.* Táz tiu súnna ûfen scônero réito. rêitendív den dág récchet. *Et hic.* Táz áber sîn snéster luna uuálte déro náht. tîa der âbentstérno récchet. Táz óuh ter mére. dér gérno ûzkîenge. eruuénde ze guíssero márcho. sîne únstâten uuéllâ. nóh ín. [íh méino dîen sélbên uuéllòn] ne hénge férrôr stádôn ûz. án daz lánt. *Depositio.* Súslicha ordinem dero díngo. féstenôt tíu mínna. díu dia érda. únde den mére ríhtendo. duuín-

---

Quod mundus stabili fide
Concordes uariat uices,
Quod pugnantia semina
Foedus perpetuum tenent,
Quod phoebus roseum diem
Curru prouehit aureo,
Ut quas duxerit hesperus
Phoebe noctibus imperet,
Ut fluctus auidum mare
Certo sine coerceat,
Ne terris liceat uagis
Latos tundere terminos,
Hanc rerum seriem ligat,
Terras, ac pelagus regens,

Et

duuínget. únde in hímele uuáltesôt. [Uuélíu íst tíu? Táz | 106.
íst sélbêr gót.] Intlâzet sî den zûol. so uuáz nû gemíune íst. táz peginnet sâr féhten. Únde díz uuérltlicha gerúste. dáz siu nû gemein mûoto tûont háben scôno sîna fárt. dáz îlent siu zebréchen. Tíu sélba mínna hábet óuh tie ménnisken zesámine. mít héilîgero gezúmfte. Sî féstenôt óuh ten êoháften gehîleih. mít réinên mínnôn. Ióh tîen geséllôn díe réhte gemínne sínt. scáffôt si êa. Uuóla gréhto dû ménniskîna sláhta. uuîo sâlig tû bíst. úbe dîn mûot ríhtet. tíu mínna. díu den hímel ríhtet.

Explicit liber secundus Boetii.

INCIPIT LIBER TERTIUS.

Sî lîe daz sàng ûz. Nóh tô téta míh tára lósên. díu 107.
sûozi des sánges. sólih nîet. únde sólih uuúnder uuás míh is. Tára nâh úber éina uuîla châd íh. Súnderîg trôst tero

---

Et caelo imperitans amor.
Hic si frena remiserit,
Quidquid nunc amat inuicem,
Bellum continuo geret:
Et quam nunc socia fide
Pulcris motibus incitant,
Certent soluere machinam.
Hic sancto populos quoque
Iunctos foedere continet;
Hic et coniugii sacrum
Castis nectit amoribus;
Hic fidis etiam sua
Dictat iura sodalibus.
O felix hominum genus,
Si uestros animos amor,
Quo celum regitur, regat!

LIBER TERTIUS.

Iam cantum illa finierat, cum me audiendi auidum stupentemque arrectis adhuc auribus carminis mulcedo defixerat. Itaque paullo post, o, inquam, summum lasso-

Digitized by Google

trûregôn. Uuîo fîlo du mîh ketân hábest pázmágenden. mít téro uuâgi dînero réda. ióh mít téro lústsámi dînes sánges. Dáz hábest tu sô fîlo. dáz ih mîh sâr ánauuértes ne uuélle uuânen îeht intuuîchen. dien slégen dero fortunę. ih enthábe sie uuóla. Únde díu stréngeren lâchen. dînero rédo. ne skîho ih nîeht. únde gérno gehôro ih síu. únde éiscôn siu. Uuóla chád si. uuárd ih tés tô geuuár. dô dû suîgendo gnôto lósetôst mînero uuórto. Únde dés péit ih. únz tîn mûot sólih uuúrte. álde dáz uuârera íst. sólez máchôta ih iz. Tíu nóh fóre sínt. tíu sínt sólih. táz siu zéndent. sô du íro chórôst. únde áber ínuerslúndeniu. sûoze gedúnchent. Aber dáz tû chîst kérno gehôrtîst. aũ *(sic)*. uuîo érnest tír is uuâre. uuîo dû brúnnîst. úbe du uuíssîst. uuára ih tíh pegúnnen hábo ze léitenne. Uuára dóh chád ih? Ze dero uuârûn sâlighéite chád si. Tánnân óuh tír tróumet.
108. in dînemo mûote. | Aber an dáz pílde uuártendo. ne mág iz sîa sélbûn nîeht keséhen. [Únz tû dénchest án dia uuérltsâlda. únz ténchest tu án dáz pílde. dero uuârûn sâldo. náls an sîa sélbûn.] In gótes êra chád ih. tûo dáz. únde oúge mír dîa uuârvn âne tuuâla. Nû tûon ih táz chád si. gérno úmbe dîna mínna. Íh uuíle dír áber êr fóre gemâlên.

---

rum solamen animorum, quantum me uel sententiarum pondere, uel canendi etiam iucunditate refouisti! adeo ut iam me posthac imparem fortunae ictibus non arbitrer. Itaque remedia, quae paullo ante acriora esse dicebas, non modo non perhorresco, sed audiendi auidus uehementer efflagito. Tum illa, sensi, inquit, cum uerba nostra tacitus attentusque rapiebas, cumque tuae mentis habitum uel exspectaui, uel, quod est uerius, ipsa perfeci. Talia sunt quippe quae restant, ut degustata quidem mordeant, interius autem recepta dulcescant. Sed quod tu te audiendi cupidum dicis, quanto ardore flagrares, si, quonam te ducere aggrediamur, agnosceres? Quonam? inquam. Ad ueram, inquit, felicitatem, quam tuus quoque somniat animus; sed occupato ad imagines uisu ipsam illam non potes intueri. Tum ego: fac obsecro, et, quae illa uera sit, sine cunctatione demonstra. Faciam, inquit illa, tui causa libenter: sed quae tibi causa notior est, eam prius

Digitized by Google

dia uuérltsâlda. díu dír chúndera íst. Táz tu dára nâh sô du dísa dúrhchîesêst. hína uuártêndo. éna déste báz pechénnêst. únde dû geséhêst. uuáz tar ána geskéidenes íst.

CUR MORAM FACIAT. RATIONEM REDDITURA EST.

Tér gûoten ácher sáhen uuíle. dér errûmet in êr des únchrûtes. Fárn únde hîefeltrâ nímet er dána. mít teroríute ségenso. dáz ímo dés te bézera chórn uuáhse án demo niuríute. Taz hónang íst óuh tés te sûozera. úbe der múnt pe fóre îeht pítteres kechórota. Únde glátôr skînent tie stérnen dánne. sô die régenuuínda geligent. únde sô der tágostérno dia náht hína uertríbet. sô óuget tiu súnna íro rôten rós. sô chúmet sî rîtendo dar ûfe. Sô tûo óuh tû. lúkke sâldâ | ze êrest chîesendo. chóro díh téro inthéften. 100 sô chóment tie uuâren dír in mûot. [ánderes uuío ne spûot is tír.]

OMNES AD BEATITUDINEM TENDERE. QUAMUIS NON RECTO TRAMITE.

Sî dô lúzzel ze érdo séhendíu. únde sámo so in íro mûote demo chéiserlîchen gestátondíu. fîeng si sús ána. Misselichen

---

designare uerbis atque informare conabor; ut ea perspecta, cum in contrariam partem flexeris oculos, uerae beatitudinis specimen possis agnoscere.

Qui serere ingenuum uolet agrum,
Liberat arua prius fruticibus,
Falce rubos, filicemque resecat,
Ut noua fruge grauis ceres eat.
Dulcior est apium mage labor,
Si malus ora prius sapor edat.
Gratius astra nitent, ubi nothus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer ut tenebras pepulerit,
Pulcra dies roseos agit equos.
Tu quoque falsa tuens bona prius,
Incipe colla iugo retrahere,
Uera dehinc animum subierint.

Tum defixo paullulum uisu et uelut in angustam suae mentis sedem recepta sic coepit. Omnis mortalium

Digitized by Google

uuég hábent keuángen állero ménniskôn sórgâ. dîe sórgâ ín récchet. unde reizet. mánigfaltíu ríngâ. únde mánigfáltẹr flîz. Sîe râmênt tóh álle ze éinero stéte. uuánda sie álle râmênt ze dero sâlighéite. Únde dáz íst táz kûot. úbe iz îoman guúnnet. sô er iz kuuínnet. táz er níehtes fúrder gegérôn ne mág. Táz íst álles kûotes taz fórderôsto. únde ál gûot hínder ímo behábende. Prâste ímo îeht. sô ne uuâre iz fól nîeht. Uuánda âne dăz. nóh tánne uuâre. dés man gérôn máhti. [Táz íst argumentum a parte. Târ éines téiles prístet. târ ne íst iz állez nîeht.]

DIFFINITIO.

Pedíu íst óffen. sâldâ uuésen álles kûotes fóllûn. [Uuíle du chéden álles kûotes fóllûn státa. dáz íst taz sélba.] Tìa sâlighéit álso íh chád. îlent álle ménnisken guúnnen. [Ze déro îlent sie álle.] áfter mísselichên uuégen. Táz íst fóne
110. díu. uuánda ménniskôn mûot íst natûrlicho | des uuâren gûotes kér. Áber díu míssenómeni des uuéges. ferléitet sie ze demo lúkken.

Diuitię. Téro súmeliche ríngent. táz sie rîche uuérdên. uuánda sie dáz áhtônt állero bézesta. dáz ín níehtes túrft ne sî.

Honores. Súmeliche uuânende dáz êruuirdigi gûot

---

cura, quam multiplicium studiorum labor exercet, diuerso quidem calle procedit, sed ad unum tamen beatitudinis finem nititur peruenire. Id autem est bonum, quo quis adepto nihil ulterius desiderare queat. Quod quidem est omnium summum bonorum cunctaque intra se bona continens, cui si quid abforet, summum esse non posset, quoniam relinqueretur extrinsecus, quod posset optari. Liquet igitur, beatitudinem esse statum bonorum omnium congregatione perfectum. Hunc, uti diximus, diuerso tramite mortales omnes conantur adipisci. Est enim mentibus hominum ueri boni naturaliter inserta cupiditas, sed ad falsa deuius error abducit. Quorum quidem alii summum esse bonum nihilo indigere credentes, ut diuitiis affluant, elaborant: alii uero bonum, quod sit dignissimum uenera-

Digitized by Google

sî. îlent sie êra guúnnen. dáz sie ántsâzig sîn íro gebûren.

Potentia. Sô sínt tîe. die máhtigi uuânent uuésen bézestûn. Tîe uuéllen sélben uuérden geuuáltig. álde geuuáltigên îo míte sîn.

Claritas. Tîen mârî bézest lichet. tîe uuéllen íro námen gegûollichôn. mít ételichên dîen lísten. déro man héime bedárf. álde in hérige.

Uoluptas. Súmeliche áhtônt ten bézesten uuûocher stân. án méndi. únde an fréuui. Tîe áhtônt sâliglîh. mít uuúnnôn ze lébenne. únde dâr ínne ze suuúmmenne.

Unum propter aliud. Sô sínt óuh tîe. die díz úmbe énez. únde áber ándere. die énez úmbe díz minnônt. únde sô geuuéhselôt hábent. Álso iz tánne | uéret. sô ételiche 111.
fórderônt rîhtûom. úmbe geuuált. únde úmbe uuúnna. únde ándere dára gágene fórderônt keuuált. úmbe rîhtûom. únde úmbe mârî. [Mít tíu ér fúrder uuíle dáz íst causa. dára er uuile. dáz íst finis. Álso mág man óuh chéden. mít tíu er îeht méinet. dáz íst causa. dáz er áber méinet. táz íst finis.]

QUAE HIS ACCEDUNT.

Ze disên. únde ze sámelichên. râmêt tero ménniskôn tât. únde íro uuillo. Álso geédele tûot. ûnde déro líuto

---

tione, iudicantes, adeptis honoribus reuerendi ciuibus suis esse nituntur. Sunt qui summum bonum in summa potentia esse constituant: hi uel regnare ipsi uolunt, uel regnantibus adhaerere conantur. At quibus optimum quiddam claritas uidetur, hi uel belli uel pacis artibus gloriosum nomen propagare festinant. Plurimi uero boni fructum gaudio laetitiaque metiuntur; hi felicissimum putant uoluptate diffluere. Sunt etiam, qui horum fines causasque alterutro permutant, ut, qui diuitias ob potentiam uoluptatesque desiderant, uel qui potentiam seu pecuniae causa seu proferendi nominis petunt. In his igitur ceterisque talibus humanorum actuum uotorumque uersatur intentio, ueluti nobilitas, fauorque popularis, quae uidentur quan-

Digitized by Google

lób. diu ze mâri tréffent. Únde álso chéna. únde chínt tûont. Tíu man úmbe uuúnna fórderôt. Uuîo íst tíu uuúnna dero fríundo? Tíu ne íst téro sláhto níeht. sî íst héilig. pedíu ne tríffet sî níeht ze lúkken sâldôn. núbe ze uuârên. dára tágedhéit tríffet. Táz íh ánderro sláhto námda. dáz uuírt ál guúnnen. úmbe geuuáltes mínna. únde úmbe lúst-sámi. Nû íst óuh táz óffen. dáz tes líchamen bíderbî. ze díen sélbên tríffet finuen. Uuánda stárchi. únde mícheli. kébent máhte. Scônî únde snélli. gébent mâri. Kesúndeda gíbet uuúnna. Téro állero uuírt kegérôt úmbe éina dia sâlighéit.

Propositio. Tés íogelichêr gnôtôst kérôt. táz áhtôt er uuésen daz pézesta. |

112. *Assumtio.* Uuír éigen áber geságet. táz sâlighéit sî daz pézesta.

Conclusio. Fóne diu áhtôt íogelichêr dia státa sâliga. dia er gnôtôst fórderôt.

QUANTA SIT UIS SYLLOGISMI.

Sillogismus ne tríuget. úbe er legitime getân íst. Sô íst er legitime getân. uuánda er in dialectica tria membra háben sól. táz tero zuéi sô geunâríu sîn. dáz íro mánnolîh iéhen múge. únde siu éin ánderên sô háf-teên. dáz siu daz trítta geunârên. ióh âne geiíht. Sô dáz nû íst. Iacob uuas filius isaac. únde isaac filius abrahæ. Táz sínt duo membra. Vbe man déro iíhet. sô iíhet man nôte des trítten. dáz abraham uuás paternus auus iacob.

---

dam claritudinem comparare, uxor, ac liberi, qui iucunditatis gratia petuntur. Amicorum uero, quod sanctissimum quidem genus est, non in fortuna sed in uirtute numeratur. Reliquum uero uel potentiae causa uel delectationis assumitur. Iam uero corporis bona promtum est, ut ad superiora referantur. Robur enim magnitudoque uidentur praestare ualentiam; pulcritudo atque uelocitas celebritatem, salubritas uoluptatem. Quibus omnibus solam beatitudinem desiderari liquet. Nam quod quisque prae ceteris petit, id summum iudicat bonum. Sed summum bonum beatitudinem esse diximus. Quare beatum esse iudicat statum, quem prae ceteris quisquam desiderat.

Digitized by Google

Fóne díu íst óuh tíz óffen ratio syllogismi. díu úns hîer begágenet íst. Táz ſogelichêr gérnôst guúnnet. táz áhtôt ér summum bonum. Sô íst summum bonum beatitudo. Táz sínt zuéi membra. tér déro íihet. tér íihet sînes úndánches tes trítten. táz tir chît. Táz ſogelichêr gérnôst kuúnnet. táz áhtôt er beatitudinem. Târ míte uuízîn. dáz argumentum bestât. fóne éinemo membro. álde fóne zuéin. Fóne éinemo. sô dáz íst. Vbe iacob uuás filius filii abrahę. sô uuás er nepos abrahę. Táz éina membrum héizet propositio. Fóne zuéin bestât iz. sô dáz íst. Vbe iacob uuas filius filii abrahę. sô uuás er nepos eius, Ér uuás óuh kuísso sô. Táz íst propositio. únde assumtio. Chît iz áber. iacob uuas filius filii abrahę. únde bedíu uuás er nepos eius. táz ist tánne propositio unde conclusio. Fóne díu íst argumentum inperfectus syllogismus. Fólle rúcchest tu iz ad tria membra. sô ist iz fóllêr syllogismus.]

Nv hábo | ih tir geóuget fílo nâh. táz pílde dero mén- 113.
niskôn sâldôn. Íh méino rihtûom. êra. geuuált. kûollichi. uuúnna. Epicurus [tér éinêr uuás tero philosophorum. únde dér mít ín gieng sûochendo summum bonum. tér gót ne uuíssa. nóh spiritalia bona.] échert án dísíu [quinque] dénchendo. uuólta er geslágo. uoluptatem háben ze summo bono. [Fóne díu geslágo.] uuánda éniu fieriu. sô ímo dûohta. uuúnna tûont temo mûote. [álso uoluptas corpori tûot. Pedíu uuânda er. dáz éníu fieríu. mít tírro éinûn begríffen uuúrtîn. únde er an íro éinûn hábeti fúnden. dáz er sûohta. Epicuros grece chit latine super porcos. Tén námen gâben ímo die ándere philosophi. uuánda ér uoluptati fólgêndo. mít sînên sectatoribus porcis. kelîcho lébeta.]

Habes igitur ante oculos propositam fere formam felicitatis humanae, opes, honores, potentiam, gloriam, uoluptates. Quae quidem sola considerans epicurus consequenter sibi summum bonum uoluptatem esse constituit, quod cetera omnia iucunditatem animo uideantur afferre.

Digitized by Google

NON IN FINE HOMINES ERRARE SED IN UIA ET SUMMO BONO. NULLUM EX SUPRA SCRIPTIS QUINQUE DEESSE.

Nû uuíle íh áber chád si ságen. uués die líute flîzîg sînt. téro mûot îo nâh íro gûote sínnet. tóh iz óuh úngehúhtîgo dara nâh sínne. Únde iz áber ne uuéiz sámo so iz trúnchen sî. uuéles síndes iz héim eruuínden súle. [Iz sûochet táz tir ze sûochenne íst. íz ne gât tir áber réhto nâh nieht.]

Opes. Uuânest tu dîe írrôn in íro mûote. díe gérno úndúrftig uuârîn álles kûotes? [Néin sie] Ze uuâre. nieht ne mág sô uuóla dia sâlighéit erfóllôn. sô álles kûotes knúht. sám státa. Tíu frémedes íst úndúrftîg. únde fóne íro selbero gnûoge hábet.

114. *Honor.* | Írrônt tie uuânest. tîe daz pézesta áhtônt êruuírdigosta? Néin sie. Táz ne máhti nieht smáhe sîn. dára álle ménnisken zûo ílent. [Sîe ílent ad summum bonum. dâr sie dáz findent târ hábent sie óuh fúnden. dáz reuerentissimum íst.]

Potentia. Ne sól man máhte gûot áhtôn na? [Dáz chît. ne sól man guîs sîn máhte mít summo bono na?] Üuîo dúnchet tír? Táz állero díngo forderôsta ist [i. summum bonum]. uuîo sól dáz chráftelôs sîn?

Claritas. Sól mâri ménne lúzzel gedúnchen? Áber

Sed ad hominum studia reuertor, quorum animus et si caligante memoria tamen bonum summum repetit, sed uelut ebrius, domum quo tramite reuertatur, ignorat. Num enim uidentur errare hi, qui nihilo indigere nituntur? Atqui non est aliud, quod aeque perficere beatitudinem possit, quam copiosus bonorum omnium status, nec alieni egens, sed sibi ipse sufficiens. Num uero labuntur hi, qui, quod sit optimum, id etiam reuerentiae cultu dignissimum putánt? minime. Neque enim uile quiddam contemnendumque est, quod adipisci omnium fere mortalium laborat intentio. An in bonis non est numeranda potentia? Quid igitur? Num imbecillum ac sine uiribus aestimandum est, quod omnibus rebus constat esse praestantius? An claritudo nihili pendenda est? Sed sequestrari nequit, quin omne

Digitized by Google

uuîo mág. sîd táz nôte daz mârista íst. táz óuh taz fórderôsta íst?

Uoluptas. Uuáz túrft íst sâr. dáz íh summum bonum. únde beatitudinem ze dien sie sínnent. álles úngemáches ferságe. sîd sie ióh smáhes tínges kérônt túrh lústsami? [An summo bono ne íst nehéinez fólleglichôr. dánne lústsámi.] Âne zuîuel sínt tíz tíu. déro ménnisken gérônt. Únde fóne díu uuéllen sie rîhtûom. hêri. geuuált. kûollichi. lústsámi. uuánda sie mít téro uuânent háben. fóllûn. êra. máhtigi. geuuáhtlichi. fréuui. [Uuáz sólti ín rîhtûom. sîe ne hábetîn fóllûn? Uuáz sólti ín hêrscáft. sî ne gâbe ín êra? Uuáz sólti ín geuuált. | ér ne tâte sie máhtîg. Uuáz 115.
sólti ín gûollichi. âne úmbe geuuáhtlichi? Uuáz sólti ín óuh uuúnnâ. sîe ne fréutîn den mán.] Táz íst îo [éin ding]. éin gûot. tára nâh ménnisken in sús mániga uuîs ríngent. Târ ána mág man sámfto chîesen. uuîo stárh tíu natura sî. tánne sô míssehélle uuîsâ. án demo ûzlâze gehéllentes kûotes. tára sie îlent.

DE NATURAE UI.

Uuîo geuuáltigo diu natura íro zóum chêre. mít uuélero êo sî beuuárôe dísa uuérlt. únde uuîo si díngolih pínde

---

quod excellentissimum sit, id etiam uideatur esse clarissimum. Nam non esse anxiam tristemque beatitudinem nec doloribus molestiisque subiectam quid attinet dicere, quando in minimis quoque rebus id appetitur, quod habere fruique delectet? Atqui haec sunt, quae adipisci homines uolunt, eaque de causa diuitias, dignitates, regna, gloriam uoluptatesque desiderant, quod per haec sibi sufficientiam, reuerentiam, potentiam, celebritatem, laetitiam credunt esse uenturam. Bonum est igitur, quod tam diuersis studiis homines petunt: in quo quanta sit naturae uis, facile monstratur. cum licet uariae dissidentesque sententiae tamen in deligendo boni fine consentiunt.

Quantas rerum flectat habenas
Natura potens, quibus immensum
Legibus orbem prouida seruet,

Digitized by Google

mít féstemo bánde. dáz uuíle íh lûto síngen. an lído uuéichên séitôn. Tóh tîe chûnen *(sic)* léuuen án ín chétennâ trágên. únde dóh man sie âzze ába hénde. [fóre mánlâmi.] únde dóh sie fóne geuuónên slégen íro méister fúrhtên. kechórônt sie des plûotes. sô uuírt ín sâr ûf. íro érera grímmi. únde sâr behúgent sie síh. uuáz sie sínt. críscramôndo in íro uuîs. Tés mézes préchent *) sie die chétennâ. únde gânt ten méister ze êrest ána. [dér uuírt ter êresto frísking.] únde ín zánôndo. uuáhset ín diu râzi. *Item.* |
116. Vnde dér fógel. dér dar féret fóne bóume ze bóume síngendo. dér uuírt kefángen. únde in chéuia getân. Tóh man démo dára náh tînoe *(sic)*. mít kehónagôtên sáchôn. únde mít állero fóllûn. sô gnûoge tûont. ze tágalti. únde ze spíle. Úbe er îo dóh ûzer dero chéuio ze hólz indrínnen múoz, vordarn
târ er sînen lieben scáto síhet. sô íst ímo diu fûora**) ún-

*) b ist in p verbessert.
**) Hinter fûora steht fóre, aber unterstrichen.

Stringatque ligans irresoluto
Singula nexu, placet arguto
Fidibus lentis promere cantu.
Quamuis poeni pulcra leones
Uincula gestent, manibusque datas
Captent escas, metuantque trucem
Soliti uerbera ferre magistrum:
Si cruor horrida tinxerit ora,
Resides olim redeunt animi,
Fremituque graui meminere sui,
Laxant nodis colla solutis,
Primusque lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras.
Quae canit altis garrula ramis
Ales, caueae clauditur antro:
Huic licet illita pocula melle,
Largasque dapes dulci studio
Ludens hominum cura ministret,
Si tamen arto saliens tecto,
Nemorum gratas uiderit umbras,
Sparsas pedibus proterit escas,

Digitized by Google

mâre. in uuálde uuíle er échert uuónên. in uuálde uuíle er zuízerôn. *Item.* Tes iúngen bóumes óbenahtigi. uuírt oúh uuílôn mit nôt níder gezógen. Uuírt er ferlâzen. ér ríhtet síh áber ûf ze hímele. *Item.* Tiu súnna gât óuh âbendûn uuéstert in sédel. sî chúmet áber mórgenôn tóugenero férte uuídere ze íro ortu. Állero díngolîh hábet sîna uuíderuárt. únde sínnet îo dára dára ímo geslâht íst. Nóh nehéin ánder díng ne bestât in sînero natûrlichûn órdeno. âne dáz sîn énde gerértet ze sînero úrrúnste. únde síh in ríuges uuîs ketûot státa háben. [Fóne díu háltet táz ménnisken an sînero natura. úbe er ze góte fóne démo er chám. uuídere fúnden chán.]

QUOD ERROR INDE RETRAHIT. | QUO NATURA TENDIT. 117.

Sô tûont oúh ír ménnisken. an so uuîo écherôdemobílde iz sî. dóh keséhent ir îo. sámo so dúrh tróum. iuuêr ánagénne. [Prima preuaricatio hábet ménniskôn dáz penómen. tóh sie sûochên íro principium. dáz sie iz uuóla bechénnen ne múgen.] Únde uuártênt ír ála rehto fúre ze

---

Siluas tantum mesta requirit,
Siluas dulci uoce susurrat.
Ualidis quondam uiribus acta
Pronum flectit uirga cacumen:
Hanc si curuans dextra remisit,
Recto spectat uertice celum.
Cadit hesperias phebus in undas:
Sed secreto tramite rursus
Currum solitos uertit ad ortus.
Repetunt proprios quaeque recursus
Redituque suo singula gaudent.
Nec manet ulli traditus ordo,
Nisi quod fini iunxerit ortum,
Stabilemque sui fecerit orbem.

Uos quoque terrena animalia, tenui licet imagine, uestrum tamen principium somniatis, uetumque illum beatitudinis finem, licet minime perspicaci, qualicumque tamen

demo sâligen ûzlâze. so uuîo ír iz mít úndúrhsihtigemo mûote tûênt. Fóne díu [s. uuánda diu natura stárh íst. sô] léitet si íuuih ála réhto râmendo ad summum bonum. únde [uuánda sî geâuuártôt íst. pedíu] mísseléitet íuuih áber der írredo.

PROBANDUM DICIT ARGUMENTIS. AN PER HAEC QUINQUE. QUOD DESIDERATUR UALEAT ADIPISCI.

Nû chíus tír. úbe sie mít tíen [fínuen]. mít tíen sie trûuuênt sâldâ guuínnen. dára chómen múgin. dára sie râmênt. Múgen díu sô getânen. sô scáz íst. únde êra. îomanne dés kehélfen. dáz ímo nehéines kûotes ne bréste. sô îchên díen dero sâlighéite. díe déro dehéin guuínnên. Ne múgen siu áber geléisten dáz siu gehéizent. únde brístet ín mániges kûotes. sô sínt siu óffeno lúkkez pílde dero sâlighéite.

118. PRIMA PROBATIO IN DIUITIIS.

Nû ze êrest ságe dû mír. dû míttúndes ríche uuâre. Tô du ríchesto uuâre. geskáh tír íeht ángestliches. fóne îomannes scúlden. dáz tín mûot írti? Ze uuâre chád ih. íh ne uuárt nîo dés íh kehúge. sô inbúnden mînes mûotes. ih ne ángesti úmbe éteuuáz. Ne uuás táz pedíu chád si. dáz tír éte-

---

cogitatione perspicitis, eoque uos et ad uerum bonum naturalis ducit intentio et ab eodem multiplex error abducit. Considera namque, an per ea, quibus se homines adepturos beatitudinem putant, ad destinatum finem ualeant peruenire. Si enim uel pecunia, uel honores, ceteraque tale quid afferunt, cui nihil bonorum abesse uideatur, nos quoque fateamur fieri aliquos horum adeptione felices. Quod si neque id ualent efficere, quod promittunt, bonisque pluribus carent, nonne liquido falsa in eis beatudinis species deprehenditur? Primum igitur te ipsum, qui paullo ante diuitiis affluebas, interrogo. Inter illas abundantissimas opes numquamne animum tuum concepta ex qualibet iniuria confudit anxietas? Atqui, inquam, tam libero me fuisse animo, quin aliquid semper angeret, reminisci nequeo. Nonne quia uel aberat, quod abesse non uelles,

Digitized by Google

liches liebes mángta. tés du dír ne uuóltîst méngen. álde dír léid hábetôst. táz tu háben ne uuóltîst? Táz íst álso chád ih. Tô géretôst tû chád si. énes kágenuuérti. disses ábuuérti. Tés íiho íh chád íh. Sô íst mán áber dúrftîg chád si. dés er gérôt. Túrftîg chád ih. Tér îehtes túrftîg íst chád si. tér ne íst álles tínges nîeht cnúhtîg. Sô ne íst chád íh. [Táz íst argumentum a parte. Quasi diceret. Non habet totum. cui partes desunt.] Líte dû chád si. díse dúrfte. tô du hárto rîche uuâre? Uuîo ánderes chád ih. Úbe díz sús íst chád si. sô ne múgen ôtuuálâ nîomêr úndúrftigen getûon. nóh cnúhtigen. Únde dés kelíh tâten sie dóh. *Item.* Táz íst óuh cnôto ze bedénchénne. táz ter scáz téro tú-| gede án ímo sélbemo nîeht ne hábet. ín ne múge man 119. úndánches némen dîen. déro er íst. Tés íiho ih chád ih. Zíu ne sólti| tû is iéhen chád si? Tánne ín tágoliches. îo dér báz mág. ándermo úndanches néme? Uuánnân chóment ánderes. díe dínglichen chlágâ. únde díe dínglichen rûofta? Áne dáz tîe mít nôte. álde mít únôriuuôn genómenen scázzâ ne uuéllentên. uuídere geéiscôt uuérdent? Táz íst sô chád ih. Fóne díu íst chád si. mánnolih túrftîg ánderes mánnes hélfo. sînen scáz ze gehéienne. únde ze iruuérenne.

---

uel aderat, quod adesse noluisses? Ita est, inquam. Illius igitur praesentiam, huius absentiam desiderabas. Confiteor, inquam. Eget uero, inquit, eo, quod quisque desiderat? Eget, inquam. Qui uero eget aliquo, num est usque quaque sibi ipse sufficiens? Minime, inquam. Tu itaque hanc insufficientiam plenus, inquit, opibus sustinebas? Quid ni? inquam. Opes igitur nihilo indigentem sufficientemque sibi facere nequeunt, et hoc erat, quod promittere uidebantur. Atqui hoc quoque maxime considerandum puto, quod nihil habeat suapte natura pecunia, ut his, a quibus possidetur, inuitis nequeat auferri. Fateor, inquam. Quidni fateare, cum eam quotidie ualentior aliquis eripiat inuito? Unde enim forenses querimoniae, nisi quod uel ui uel fraude a nolentibus pecuniae repetuntur ereptae? Ita est, inquam. Egebit igitur, inquit, extrinsecus petito praesidio, quo suam pecuniam quisque tueatur.

Digitized by Google

Uuér chád íh mág tés kelóugenen? Nû ne uuâre ímo déro hélfo nehéin dúrft chád si. úbe er dén scáz ne hábeti. dén er fúrhtet ferlîesen. Nehéin zuîuel ne íst tés chád ih. Úbe díz sús íst chád si. sô íst taz tînn uuideruuártîgo bechêret. Íh méino dâr ána. uuánda der rîhtûom dér sie gnúhtîge tûon sólta. íro sélbero hálb. tér tûot sie dúrftîge ánderro hélfo. [Táz íst argumentum ab euentu. Sámo so sî châde. Quia diuites euenit egere. ideo diuitię sunt causa egestatis.] *Item.* Ze uuélero uuîs múgen dánne dúrfte úberuuúnden uuérden mít rîhtûome. Ne mág tie rîchen nîeht búngerên | nóh túrsten na? Ne infindent tero rîchôn líde des fróstes nîeht na? Sô hábent sîe gezíug chîst tu. mít tîu sie gebûozên den húnger. únde den dúrst. jóh ten frósk. Ze déro uuîs chído áber ih. mág téro dúrfto ételih trôst uuérden. mít rîhtûome. nâh fúrenomes lába uuérden. Úbe indigentia ío gîet. únde ío gérôt. únde mit sáchôn erscóben uuírt. sô uuérêt sî nôte ío ze dero fúlli. [Sîd tîu fúlli sîa ne tîligôt. sô uuâzer fîur tûot. únde sî échert stíllêt. sô íst si ío. sô ne zegât si. Uuúrte si mít opibus fertîligôt. sô ne uuâre si. Argumentum a minore ad maius. Minus est enim reprimere. quam extinguere.] *Item.* Íh uuíle dés fersuîgên. dáz tero naturę lúzzel gnôget. únde dero fréchi nîonêr ána gnûoge neíst. [Fames únde sitis. únde nuditas. máchônt mánnolichen egenum.

Quis id, inquam, neget? Atqui non egeret eo, nisi possideret pecuniam, quam possit amittere. Dubitari, inquam, nequit. In contrarium igitur relapsa res est: nam quae sufficientes sibi facere putabantur opes, alieno potius praesidio faciunt indigentes. Quis autem modus est, quo pellatur diuitiis indigentia? Num enim diuites esurire nequeunt? num sitire non possunt? num frigus hibernum pecuniorum membra non sentiunt? Sed adest, inquies, opulentis, quo famem satient; quo sitim frigusque depellant. Sed hoc modo consolari quidem diuitiis indigentia potest, auferri penitus non potest. Nam si haec hians semper atque aliquid poscens opibus expletur, maneat necesse est, quae possit expleri. Taceo, quod naturae minimum, quod auaritiae nihil satis est.

Digitized by Google

Tia indigentiam múgen opes kebûozen. án dien únfréchen. Tîe áber fréh sínt. uuánda ín nîehtes fóllûn ne dúnchet. pedíu sínt sie îo árm. únde îo dúrftîg.] Fóne díu ságe dû mír chád si. úbe rîhtûom dúrfte fertîligôn ne mág. únde er ióh túrfte máchôt. uuélicha gnúht mág er dánne gében. uuânent ír? [Argumentum a contrariis. Quasi diceret. Opes quę indigentiam gignunt. quomodo sufficientiam quę eis contraria est | gignant?] 121.

AUARO INUTILES ESSE DIUITIAS.

Tóh ter frécho mán. sámo rîche uuórtenêr. sámo sô ímo zúo rinne daz cóld. sînen scáz tés ímo nîomêr fóllûn ne dúnchet. kebûfoe. Vnde er geláde sînen háls mít tien gímmôn des rôten méres. Únde er mít cènzeg flûogen ze áchere gánge. in birîgemo lande. Úmbe dáz ne gebrístet ímo nîo sórgûn lébendemo. Nóh úmbe dáz ne fólgênt ímo nieht tôtemo. sîne liehtlichen *(sic)* sáchâ.

SECUNDA IN DIGNITATIBUS.

Témo áber die hêrskéfte zûo geslíngent. máchônt tie dén êrháften. únde ántsazîgen? Íst tánne díu chráft án dien ámbáhten. dáz sie dien ámbahtmánnen túgede gében. âchúste némên? Tríuuo. síu ne sínt nieht sítig tes mánnes

---

Quare si opes nec summouere indigentiam possunt et ipsae suam faciunt, quid est quod eas sufficientiam praestare credatis?

Quamuis fluente diues auri gurgite
Non expleturas cogat auarus opes,
Ornetque baccis colla rubri litoris,
Ruraque centeno scindat opima boue:
Nec cura mordax deserit superstitem,
Defunctumque leues non comitantur opes.

Sed dignitatis honorabilem reuerendumque, cui prouenerint, reddunt. Num uis ea est magistratibus, ut utentium mentibus uirtutes inserant, uitia depellant? Atqui non fugare, sed illustrare potius nequitiam solent, quo fit,

Digitized by Google

úbeli ze tiligônne. núbe ze óffenônne. Tánnân geskihet
ticcho. dáz uuír siu zúrnên. ze hánden chómen uuésen
diȩn zágostên. Fóne díu uuárd táz catullus nonium gútter
hiez. dóh er án demo hêrstûole sâze. [Catullus uuás ueron-
nensis poeta nobilis. pedíu uuás ímo nonius únuuérd. tér
122. fóne gallia ze roma chómenêr. mít gothorum suffragio | ze
consulatu gestéig.] Ne síhest tu dâr ána na. uuáz únerôn
ámbaht únde uuírde gébên dien úbelên. Ze tríuuôn íro
únuuírde skînent tés tóh mínnera. úbe sie nehéin ámbaht
êra ne mâret. *Item.* Máhtȩn sâr díh ánabríngen dehéine
fréisâ. dáz tû consulatum mít decorato hínderstân uuóltîst.
tén du uuíssôst skírnen. únde méldare? [Tísêr decoratus
uuas fautor gothorum. pedíu uuás er méldâre dero ciuium.
Uuánda er óuh târ míte spílománnes kebârda hábeta. fóne
díu ne uuólta er sîn collega nîeht uuérden in consulatu.
tóh iz ter chúning uuóltî. Táz uuás ímo fréisa uuíder den
chúning.] Uuír ne múgen díe nîeht áhtôn êrhafti uuírdige.
úmbe íro ámbaht. díe uuír sélbes tes ámbahtes áhtoên
únuuírdige. Tén du áber sábîst uuîsen. mábtîst tû dén
áhtôn únuuírdîgen êrháfti. únde sélbes sînes uuîstùomes?
Néin du. Túged hábet an íro sélbûn éigene uuírde. Tîe
si sâr dien gíbet. tîen si gelâzen íst. Uuánda dáz tíu uuérlt-
123. êrâ nîeht ketûen ne múgen. pedíu skînet. táz | sie nehéina
scôni

---

ut indignemur eas saepe nequissimis hominibus contigisse, unde catullus licet in curuli nonium sedentem strumam appellat. Uidesne quantum dedecus malis adiiciant dignitates? Atqui minus eorum patebit indignitas, si nullis honoribus inclarescant. Tu quoque num tandem tot periculis adduci potuisti, ut cum decorato gerere magistratum putares, cum in eo mentem nequissimi scurrae delatorisque respiceres? Non enim possumus ob honores reuerentia dignos iudicare, quos ipsis honoribus iudicamus indignos. At si quem sapientia praeditum uideres, num posses eum uel reuerentia, uel ea, qua praeditus est, sapientia non dignum putare? Minime. Inest enim dignitas propria uirtuti, quam protinus in eos, quibus fuerit adiuncta, transfundit. Quod quia populares nequeunt facere honores, liquet eos pro-

Digitized by Google

scôni ne hábent. éigenero uuírde. [Án demo fine skînet tiu causa. Úbe popularis dignitas uuâre causa reuerentie. so uuér dánne dignitatem hábetî. démo ne brâste nicht reuerentie. Pedíu héizet táz argumentum a fine.] Târ ín déro stéte uuírt tés cnôto uuára ze tûonne. [s. uués causa dero úbelôn dignitas sî. sîd si reuerentie causa ne íst.] *Propositio.* Úbe mánnolih sô uerruórfenero íst. sô er ío fóne mánigorên ferchóren uuírt. *Assumptio.* Sô láng taz ámbáht êrháfte getûon ne mág. tie úbelen. tóh iz sie tûe chúnde. *Conclusio.* Táz iz sîe óuget. án díu tûot iz sie fúre êrháfte uersíhtige. [Târ skînet. táz tien úbelèn íro dignitas íst causa despectionis.] Náls áber ingníuz. [Is uuírt íro gedánchôt.] Uuánda sámolicha únêra tûont sie dára gágene dîen ámbáhten. tíu sie besmîzent mít íro úbeli. *Item.* Únde lâ míh tír mèr ságen. dáz tu bechénnêst neheína uuâra êrháfti chómen fóne dísên lúkkèn hêrskeften. Tér ióh tíccho consul uuírdet. feruuállôt tér ódeuuano férro únder énderske líute. tûot ín dánne dâr êrháften sîn héimiska êra? Uuâre díu êrháfti ánabúrtig tien ámbahten. sô ne gesuíche si ín | nîonêr. Álso daz fiur nîonêr âne sîna 124.
hízza ne íst. Uuánda áber in dîa êra nicht ne gíbet íro sélbero túged. núbe lúkkêr uuàn dero ménniskôn. die sie êrôn uuírdige áhtônt. fóne diu ingânt sie ín sâr. sô sie ze

---

propriam dignitatis pulcritudinem non habere. In quo illud est animaduertendum magis: nam si eo abiectior est, quo magis a pluribus quisque contemnitur, cum reuerendos facere nequeant. quos pluribus ostentat despectiores, potius dignitas improbos facit. Uerum non impune; reddunt namque improbi parem dignitatibus uicem, quas sua contagione conmaculant. Atque ut agnoscas ueram illam reuerentiam per has umbratiles dignitates non posse contingere, sic collige. Si quis multiplici consulatu functus in barbaras nationes forte deuenerit, uenerandum ne barbaris honor faciet? Atqui si hoc naturale munus dignitatibus foret, ab officio suo quoque gentium nullo modo cessarent, sicut ignis ubique terrarum numquam tamen calere desistit. Sed quoniam id eis non propria uis sed hominum fallax annectit opinio, uanescunt illico, cum ad eos uene-

Digitized by Google

hên chôment. tie ille êra fure niht ne habent. Nv geskihet táz ûnder frémeden. *Item.* Únder dien sie ióh fóne êrest uuúrten. sínt sie mít tien státe? [Táz chúnne dâr âna. dáz] prętura íu uuás éin michel geuuált. únde iz nû ist échert úpig námo. Únde héuig árbéit. tero hêrrôn scázzes. [Sub augusto uuás tero senatorum numerus mille. únde íro census. ten sie iârlichen infáhen sóltôn. tér uuás sô suetonius ságet octingentorum milium summa. Vbe prętores ten scáz récchen sóltôn. dáz ne máhta âne árbéite niht sîn.] Tér óuh tes purgliutes frûondo íu flégen sólta. dér uuás máhtig. uuélih ámbaht íst áber nû smáhera. [Únz án augustum sô gnûogta romanis tero frûondo ze démo iare. diu áfter italia únde sicilia gesámenôt uuárd. sô fóne ímo egyptus uuárd redacta in prouinciam. dáz chît in flihtlánt. dô gesázta er in dánnân abundantiam. ad séptem menses. Tér uuás nôte máhtig. tér sô michéles lînges flág.

DE COMITIIS.

Fóne liuio. únde fóne ánderên historicis uuízen uuír.
125. dáz tie ámbaht sézzedâ ze romo hiezen ze romo | comitia. a comendo. únde sélben diu ámbaht hiezen magistratus. únde dignitates. Téro ámbahto uuás náh tien expulsis regibus consulatus taz hêrôsta. témo fólgeta legataria dignitas. uuánda dáz ten consulem ánagieng ze tûonne. táz frúmeta sîn legatus. Álso reges trûogen in capite coronam. álde diadema. sô trûogen consules târ fure fasces in capite. dáz uuâren insignia maiestatis. dáz chît. zierdâ. únde bechénnedâ dero mágenchréfte. Álso uuír ín demo hûs héizên mágensûl. dia méistûn

---

rint, qui dignitates eas esse non aestimant. Sed hoc apud exteras nationes. Inter eos uero, apud quos ortae sunt, num perpetuo perdurant? Atqui praefectura magna olim potestas nunc inane nomen est, et senatorii census grauis sarcina. Si quis quondam populi curasset annonam, magnus habebatur. Nunc ea praefectura quid abiectius?

Digitized by Google

sûl. ih méino. díu den first tréget. sô hîez tíu chráft tero consulum. álde dero regum. álde dero dictatorum. mágenchráft. uuánda sî díu méista uuás. Tîe déro maiestati regum. álde consulum uuíderhôrig uuâren. únde sie dâr úmbe fóre in úbertéilet uuúrten. die hábetôn flúht ze dien líuten áfter dero rûmiskûn êo. dáz sie in dero fréisôn húlfin. Díu flúht hîez prouocatio. Sô áber dánnân díccho eruuûohsen maxime dissensiones. die dissensiones ze uerzérenne. sáztôn sie dictatorem. tés maiestas sólih uuâre. dáz nîoman dés ne hábeti prouocationem ad populum. dáz ímo fóne démo értéilet uuúrte. Témo fólgeta îo magister militum. únde dén uuéleta ér ímo sélbo. álso der consul téta sînen legatum. Náh în uuâren tribuni plebis keuuáltigôsten. téro uuâren uuilôn zuêne. uuilôn ióh zêne. únde díccho uuúrten die sô creati. dáz sie hábetîn consularem potestatem. dáz chît similem consulibus. Tîe hîezen fóne díu tribupi plebis. uuánda sie iudicia plebis úber síh nâmen. Tára náh uuâren pretores. únde censores. únde questores. Pretores fúre fûoren den consulem. in exercitu. únde ríhtôn ímo sîn pretorium. íh méino sîn tentorium. târ ér ínne sáz ad iudicandum et contionandum. táz chît ze rihtenne. únde ze sprâchônne. Tánnân hîez er pretor a preeundo. quasi preitor. Censores uuielten fiônoscázzes. ter in erario gehálten uuás. fóne dív | hîezen sie a censu censores. 126.
Questores uuâren des scázzes fórderâra. dicti tamquam quesitores. Tára náh uuâren prefecti. dáz chît flégara. die úber mísselichíu negotia uuâren. Sô uuâren ediles. tîe déro edium hûtôn. únde die besáhen. Duumuiri únde triumuiri hîezen die úber fráuali díngotôn. Fóne díu zíhet suetonius augustum. dáz er acerrimus uuâre in suo triumuiratu. Fúre duumuiros únde triumuiros. uuúrten síd presides. Decemuiratus uuárd échert éinêst kesézzet. tô romani fúre duos consules decemuiros chúren. dáz sie éinzên fasces trûogin. únde éinzên áfter hérto dero reipublicę flâgin. Proconsules uuâren in loco consulum. Pontifices flâgen dero religionis. Imperatores. duces. comites. sínt chúnt.

Digitized by Google

DE ORDINE CIUIUM ROMANORUM.

Târ mîte tóug ze bechénnenne. dáz romani ciues keskéiden uuâren. in patres. únde in plebem. Téro patrum uuâren tres ordines. Ter hêrôsto ordo uuás clarissimorum. Fóne diu lésên uuír in passione Sebastiani scī. Clarissimis cottidiē uiris marcelliano et marco suadebat sęculi blandimenta respuere. Ánderiu uuás illustrium. Án déro uuás boetius. Pédiu chit tér titulus tísses púoches. Aniciī. manlii. seuerini illustris uiri. Tiu drítta uuás exspectabilium. Also beata agatha fóne íro sélbûn chád. Ingenua sum. et exspectabilis genere. Plebis uuâren zuô ordines. equestris únde pedestris. Tér uuás eques. tér decem mília máhta gezíugôn déro sûarôn féndingo. díe sestertia hiezên. Tie minnera hábetôn. die mûosôn gân. So zît uuás ámbaht ze sézzenne. sô sáztôn siu die patres. per suffragia plebis. Íro gelúbeda. únde íro béta. dáz uuâren suffragia. Tie fóne ánderên búrgen dára chómene uuâren. tîe hábetôn dia sélbûn êa. âne dáz sie nîeht ne máhtôn ferre suffragia. Tánnân skînet. táz tie dar hiezen patres. únde senatores. ióh âne ám-
127. baht michela dignitatem | hábetôn.] *Item.* Álso ih târ fóre gréhto chád. dignîtas tíu nîeht éigenero zîerden ne hábet. tíu guuínnet sia. únde ferlíuset sia. sô die uuânent. téro si íst. *Conclusio.* Úbe hêrskéfte êrháfte getûon ne múgen. úbe sîe ióh hônet téro gûotelôson úbeli. úndē úbe sie fóre álti ferblíchent. [táz chît slíngen gestânt] únde úbe sie fóne férrên liuten fersmáhet uuérdent. uuáz hábent sie dánne án in lústsámero scôni? íh ne dárf chéden. uuáz sie íro ánderên gébên.

Ut enim paullo ante diximus, quod nihil habet proprii decoris, opinione utentium nunc splendorem accipit, nunc amittit. Si igitur reuerendos facere nequeunt dignitates, si ultro improborum contagione sordescunt, si mutatione temporum splendere desinunt, si gentium aestimatione uilescunt, quid est, quod in se expetendae pulcritudinis habeant, ne dum aliis praestent?

Digitized by Google

Item. Tôh ter grímmo únde der zúrlústigo nero sih úbermûotlicho gáreti. mít tero túrestûm purpurûn. únde mít scônên gímmôn. Ér uuás îo dóh tien sînèn állèn léidsámnáls êruuírdig. Ér spéndôta îo dóh álso úbelêr dìen êruuírdigên hêrrôn únzímige bêrskéfte. [Vnzímige. uuánda sie fóne úbelero hénde chámen.] Uuér sól dánne uuânen. die êrâ uuésen sâlige. tie die uuênegen gébent? [Argumentum a contrariis. ut sunt beatitudo et miserię.]

TERTIA IN POTESTATIBUS.

Mág 'chúninigo geuuált. únde dáz man ze ín hábet kesuâsheit máhtige getûon? Ziu ne mág chîst | tu? Sid 128. tie chúninga nioman ába ne stózet. únde ín íro sâlighéit fólle gât? Uuír éigen dés mánigiu bílde. fóne áltên. ióh fóne niuuên zîtęn *(sic)*. uuîo mánige chúninga náh sáldon ze hárme chámen. Éin mâre geuuált ist réhto dér nû. dér nóh sih sélben hálten ne mág. Úbe chúninges keuuált. sâlighéit máchôt. uuâr íst si dánne nû. sîd tés nôt íst. so uuâr íro bréste. dáz tér brésto minneroe dia sâlighéit. únde ínfûore dia uuêneghéit. Préitên sih óuh férro diu irdisken rîche.

Quamuis se tyrio superbus ostro
Comeret et niueis lapillis,
Inuisus tamen omnibus uigebat
Luxuriae nero seuientis.
Sed quondam dabat improbus uerendis
Patribus indecores curules.
Quis illos igitur putat beatos,
Quos miseri tribuunt honores?

An uero regna regumque familiaritas efficere potentem ualent? Quid ni, quando eorum felicitas perpetuo perdurat? Atqui plena est exemplorum uetustas, plena etiam praesens aetas, qui reges felicitatem calamitate mutauerint. O praeclara potentia, quae nec ad conseruationem quidem sui satis efficax inuenitur! Quod si haec regnorum potestas beatitudinis auctor est, nonne, si qua parte defuerit, felicitatem minuat, miseriam inportet? Sed quamuis late humana tendantur imperia,

Digitized by Google

nóh tánne sínt îo mánige dîete. déro éin chúning so uuélêr geuuáltigôsto íst. nîeht ne uuáltet. Târ díu máht ába gât tíu sâlige tûot. târ gât tíu únmáht zû. díu uuénege tûot. [Táz íst argumentum a contrariis.] Ín dísa uuîs íst nôt. [táz chîl, hínnân íst nôt] tien chúningen mêr ánalígen unêneghéite. dánne sâlighéite. Dionisius. dér [pínumftlicho *(sic)* uuîelt sicilie. únde bedíu] sînes keuuáltes fréisâ bechánda. dér máz tîa fórhtûn. dîe ér úmbe sîn rîche dóleta. ze dîen fórhtôn. dés óbe hóubete hángênten suértes. [Ér
129. háncta iz | témo úber hóubet pe éinemo smálemo fádeme. tér ze ímo chád. táz er sâlig uuâre. únde frâgeta ín. uuîo sâlîg píst tu nû? Uuîo sâlig mág íh sîn chád ér. únz íh tíz suért fúrhto? Álso sâlig pín íh chád dionisius. tés sélben fúrhtendo.] Uuáz keuuálto mág táz sîn. díu mánne nîeht penémen ne mág. ín ne bîzên sórgûn. únde ín ne gértên fórhtûn? Nû uuóltîn sie dóh kérno lében síchuro. sîe ne múgen áber. Únde rûoment sie síh tóh íro geuuáltes. Áhtôst tû dén geuuáltîgen. dér dáz ketûon ne mág. táz er uuíle? Áhtôst tû sâlîgen. dér îo dia sîttûn *(sic)* úmbestéllet. mít tien chnéhten? Tér díe intsízzet. tien er égôt? In dés mánno hánden dáz stât. táz er geuuáltig sî? Uuáz tárf íh ságen fóne dîen gesuâsôn dero chúningo. uuîo

---

plures necesse est gentes relinqui, quibus regum quisque non imperet. Qua uero parte beatos faciens desinit potestas, hac impotentia subintrat, quae miseros facit: hoc igitur modo maiorem regibus inesse necesse est miseriae portionem. Expertus sortis suae periculorum tyrannus regni metus pendentis supra uerticem gladii terrore simulauit. Quae est igitur haec potestas, quae sollicitudinum morsus expellere, quae formidinum aculeos uitare nequit? Atqui uellent ipsi uixisse securi, sed nequeunt; dehinc de potestate gloriantur. An tu potentem censes, quem uideas uelle, quod non possit efficere? potentem censes, qui satellite latus ambit, qui, quos terret, ipse plus metuit, qui, ut potens esse uideatur, in seruientium manu situm est? Nam quid ego de regum familiaribus disseram, cum

uuéih tie sin. sid ih sélben die chúninga geóuget hábo sô uuéiche? Tie chúningo geuuált intszézzet. uuílôn únz er gréht íst. uuílôn sô er beuállet. [Sô der chúning peuállet. sô beuállent sîne gesuâsen. ófto beuéllet óuh ér sie sélbo. Sô uilo sint óuh sîe uuéicheren.] Álso dâr âna skinet. táz nero sînen gesuâsen. únde sînen méister senecam. genôtta ze déro uuéli des tôdes. [Tô in sînes tôdes lústa. dô téta er ímo dáz sámo so ze êron. dáz er in liez. uuéllen den tôd. Tára náh kuán er dén medicum. dér ímo blûot liez in demo báde. únz ímo sô | úumáhta. dáz er dés kendôta.] 130. Álso gebôt antoninus. [cognomento pius duodecimus áb augusto.] daz papinianum dâr in hóue lángo geuuáltigen. sîne hérechnéhta slûogen. Tie béide uuóltôn síh kérno ûzòn íro geuuáltes. únz sie gesúnde unâren. Seneca uuólta ióh sîn gûot ál gében neroni. únde héime sízzen mûozig. Áber sô iz ío féret. táz tie sigenten íro suâri níderzihet. pediu ne. iruuánt íro neuuéderer. nóh ín ne spûota. dés sie uuóltôn. [Sie uuâren úberláden. dáz erfálta sie.] Uuíolih íst tânne dér geuuált. dén die fúrhtent téro ér íst? Tén dû hábendo únsíchure bíst. úbe dû ín háben uuíle. únde úbe dû ne uuíle. fóne ímo ne máht? Uuérdent tír is tie fríunt ze gûote. dû ne sîst únsíchure. die állero díchôst fóne túgede ne chóment. núbe fóne sâldôn? Súnder [dés ne trûe dû. uuánda] den diu sâlda máchôta fríunt. tén

---

regna ipsa tantae imbecillitatis plena demonstrem? quos quidem regia potestas saepe incolumis saepe autem lapsa prosternit? Nero senecam familiarem praeceptoremque suum ad eligendae mortis coegit arbitrium. Papinianum diu inter aulicos potentem militum gladiis antoninus obiecit. Atqui uterque potentiae suae renuntiare uoluerunt, quorum seneca opes etiam suas tradere neroni, seque in otium conferre conatus est, sed dum ruituros moles ipsa trahit, neuter, quod uoluit, effecit. Quae est igitur ista potentia, quam pertimescunt habentes, quam, nec, cum habere uelis, tutus sis, et, cum deponere cupias, uitare non possis? An praesidio sunt amici, quos non uirtus sed fortuna conciliat? Sed quem felicitas amicum fecit, infor-

Digitized by Google

máchôt sâr únsálda fient. Uuélih súht íst tánne scádohâftera. dánne der gesuâso fient?

QUAE SIT UERA POTENTIA.

Tér geuuáltig uuélle sîn. dér duuínge sîn gêilla mûot. nóh ne láze níeht sînen háls úberuuúnden uuérden fóne gelúste. úndertânen sînemo scámelíchemo brídele. [Táz
131. chit. ér ne hénge sînèn gelústen.] | Uuánda dóh tînen geuuált tíu ùzerôsten lánt fúrhtên. sô india ist [òstert]. únde tíle [nórdert]. Táz tú io níeht úberuuínden ne máht scádohâfte gíredâ. únde uuênegliche chlágâ. [táz chit tîe súndâ díe ze chlágônne sínt.] táz sint únmáhte. dáz tûot tíh úngeuuáltigen.

QUARTA IN GLORIA.

Áber díu gùollichi. uuìo lúkke díu ófto íst. únde uuìo scántlih. [Scántlih pedíu. uuánda si lúkke íst.] Fóne díu mág páldo rûufen der tragicus poeta apud grecos.

gloria gloria milibus mortalium nihil aliud facta nisi aurium
o doxa doxa miriis idebroton u den gagosen ei oton
inflatio magna
oggosas megan *)

Já gûollichi gûollichi dûsent ménniskôn níeht ánderes uuórteníu. âne míchel héui dero ôrôn. [Taz lób kehôrent tiu

*) Cf. ὦ δόξα δόξα μυρίοισι δὴ βροτῶν
ὀυδὲν γεγῶσι βίοτον ὤγκωσας μέγαν. Eurip. Androm.

tunium faciet inimicum. Quae uero pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus?

Qui se uolet esse potentem,
Animos domet ille feroces,
Nec uicta libidine colla
Foedis submittat habenis.
Etenim licet indica longe
Tellus tua iura tremiscat,
Et seruiat ultima tule;
Tamen atras pellere curas
Miserasque fugare querelas
Non posse, potentia non est.

Gloria uero quam fallax saepe, quam turpis est! Unde non iniuria tragicus exclamat: o gloria, gloria, in millibus mortalium nihil aliud facta, nisi aurium inflatio magna.

Digitized by Google

ôren gérno. bediu indûont siu sih tara gágene.] Mánige guúnnen ófto michelen námen fóne lúkkemo liumende des liutes. Uuáz mág tánne lôsera sîn. álde erdénchet uuérden. Tie man lóbot mit únrehte. tie scámênt sih nôte íro lóbes. Vbe óuh liumenda mit rehte guúnnen uuérdent. uuáz uuéiz tánne der uuîso mán. dés tóh mêr túgede hínder ímo? Ter sîne frêhte nieht ne áhtôt áfter liumende. núbe áfter geuuízenero uuârhéite. Túnchet óuh mánne scône geuuît préitôn sînen námen. sô gezimet uuóla. dáz er ménniskôn ne dúnche hônen námen bréiten. núbe uuârhásto gûollichen | Tánne áber nôt sî. sô ih fóre ságeta. mánige liute 132.
uuésen. ze dîen éines mánnes liument fólle chómen ne mág tánnân geskíbet. ten dû áhtôst kûollichen. táz tér sî úmbehúget. in ándermo lánde. Târ míte ne áhtôn íh sâr nieht tero liuto lób tes uuérdez. táz íh is keuuâne. Táz fóne chiesenne sâr ne chúmet. nóh síh fásto ne fólle habet. *Item.* Áber dér námo des keédeles. tés síh cnûoge gûollichônt. uuîo úppig únde uuîo fersihtig ne íst tér? [Futile héizet táz úngehâba fáz. táz ze léchen. álde eruuórten íst. Témo íst kelîh. tér ze ímo sélbemo lôs íst. únde dóh uuíle héizen édeling.] Tér námo dés hálb nieht keméinet ne

---

Plures enim magnum saepe nomen falsis uulgi opinionibus abstulerunt, quo quid turpius excogitari potest? Nam qui falso praedicantur, suis ipsi necesse est laudibus erubescant. Quae si etiam meritis conquisitae sint, quid tamen sapientis adiecerint conscientiae, qui bonum suum non populari rumore sed conscientiae ueritate metitur? Quod si hoc ipsum propagasse nomen pulcrum uidetur, consequens est, ut foedum non extendisse iudicetur. Sed cum, uti paullo ante disserui, plures gentes esse necesse sit, ad quas unius fama hominis nequeat peruenire, fit, ut quem tu aestimas gloriosum, proxima parte terrarum uideatur inglorius. Inter haec uero popularem gratiam ne commemoratione quidem dignam puto, quae nec iudicio prouenit, nec umquam firma perdurat. Iam uero quam sit inane, quam

Digitized by Google

dárf uuérden ze mâri. uuánda er ze éinemo ándermo trifset. Also an dírro diffinitione skînet. táz nobilitas íst chómen lób. fóne dero fórderôn uuírden. Sid taz lób mâri tûot. sô sínt tie fórderen mâre. déro daz lób íst. Pediu ne máchôt tih skînbâren. ánderro mâri. úbe du dina ne habest. Táz éina áhtôn ih échert kûot. uuésen án demo édele. úbe is ieht kûot íst. táz tien édelingen dés nôt túnche. nâh tien fórderôn ze slâhenne án íro túgede.

UNAM CUNCTIS ORIGINEM ESSE.

Fóne gelîchemo úrspríngе. châmen álle ménnisken
133. in érdo. Állero creaturarum íst éin fáter. | éiner fliget íro állero. Ér téta skînen dia súnnûn. hórnên den mânen. Ér scûof tie ménnisken in érdo. stérnen in hímele. Ér betéta dia sêla ín dien líden. fóne hímele hára nider gefrúmeta. Pediu hábet álle ménnisken gerécchet édelêr chîmo.

---

futile nobilitatis nomen, quis non uideat? quae si ad claritudinem refertur, aliena est. Uidetur namque esse nobilitas, quaedam de meritis ueniens laus parentum. Quod si claritudinem praedicatio facit, illi sint clari necesse est, qui praedicantur. Quare splendidum te, si tuam non habes, aliena claritudo non efficit. Quod si quid est in nobilitare bonum, id esse arbitror solum, ut imposita nobilibus necessitudo uideatur, ne a maiorum uirtute degenerent.

Omne humanum genus in terris
Simili surgit ab ortu:
Unus enim rerum pater est,
Unus cuncta ministrat.
Ille dedit phoebo radios,
Dedit et cornua lunae.
Ille homines etiam terris
Dedit, et sidera caelo.
Hic clausit membris animos
Celsa sede petitos.
Mortales igitur cunctos
Edit, nobile germen.

Digitized by Google

[uuánda sie fóne himele búrtig sínt.] Uuáz rûoment ír dánne iuuêr chúnne. únde iuuere áltfórderen. Úbe dû án daz ánagénne uuártêst. únde an gót órtfrúmen. sô ne íst nîoman únédele. Ér ne uuélle sih súndôndo gelóuben sînes úrspringes. [Ferlâzet er sînen sképfen. sô indédelet er.]

QUINTA IN UOLUPTATE.

Uuáz mág íh chôsôn fóne des lîchamen lústsamî? Tér *(sic)* demo mán filo nôt íst. kérôndo, únde déro er sámo léideg uuírdet fólletânero. Uuîo mánige súhte. uuîo chréftige suérden sî gíbet tien íro spúlgentên. sámo ze uuôchere dero úbeli. [Fóne díu chád éin poeta. Uno namque modo uina uenusque nocent.] Uuáz an íro gíredo uuúnnôn sî. dáz ne uuéiz ih. [Uuîo mág iz uuúnna sîn. sô iz anxietas íst?] Áber uuîo léidsám der ûzlâz sî. dáz pechénnet tér. dér sih pehúgen uuíle sînero zùordôn. Múgen sie | ménnisken sâlige tûon. sô ne ménget óuh nieht 134.
temo uéhe. núbe iz sâlig sî. Tés sín állêr íst ten búdeming ze erfúllenne. *Item.* Íh châde chíuske uuúnna unârîn chéna. únde chínt. âne dáz man ságet. táz térro ûzer dero

---

Quid genus et proauos strepitis?
Si primordia uestra
Auctoremque deum spectes,
Nullus degener exstat,
Ni uitiis peiora fouens
Proprium deserat ortum.

Quid autem de corporis uoluptatibus loquar, quarum appetentia quidem plena est anxietatis, satietas uero poenitentiae? Quantos illae morbos, quam intolerabiles dolores, quasi quendam fructum nequitiae fruentium solent referre corporibus! quarum motus, quid habeat iucunditatis, ignoro. Tristes uero esse uoluptatum exitus, quisquis reminisci libidinum suarum uolet, intelliget. Quae si beatos explicare possunt, nihil causae est, quin pecudes quoque beatae esse dicantur, quarum omnis ad explendam corporalem lacunam festinat intentio. Honestissima quidem coniugis foret liberorumque iucunditas, sed nimis e natura dictum

Digitized by Google

natura íst. ne uuéiz uuélíu chínt chélen íro fáter. So uuîo chíuske íro geskáft sî. nóh tánne uuîo sórgsám si sî. dés ne dárf ih tíh mánôn. ánderes uuâr erchúnnêt hábenten. únde îo ána umbe dîn sélbes chínt ángestenden. An díu ih mînes hólden euripidis réda. lóbôn. [greci poetę et philosophi] dér den chíndelôsen chád. fóne únsaldòn sîn sâligen. *Item.* Álle gelúste hábent táz keméine. dáz sie die nietegen gértendo. iágônt ze dero tâte. Únde sie gelih sínt tien bínen. Sô uoluptas tia tât getûot. sô léidezet si sîa. Únde bîzet tánne daz keléidegôta hérza mít fásthábîgemo bízze. [Álso démo bíne geskíhet. sô iz síh récchendo. den ángen ferlíuset. únde dánne fóre fórhtôn flíhet. uuánda iz uuéri ne hábet. únde áfter dés héizet fucus. i. fauum comedens. non faciens.]

REPLICAT SUPERIORA QUINQUE.

135. Uuánda iz sús íst. pediu néist nehéin zuîuel. díse fínf uuégâ ne sîn âuuekke ze dero sâlighéite. Nóh sie nîomannen ne múgîn dára fólle léiten. dára sie gehéizent. Uuîo mánigíu úbel án ín sîn. [díu beatitudinem némment.] dáz ságeta íh fóne lángséimo. nû uuíle íh iz pegrîfen chúrzlicho.

---

est, nescio quem filios inuenisse tortores: quorum quam sit mordax quaecumque conditio, neque alias expertum te, neque nunc anxium necesse est admonere. In quo euripidis mei sententiam probo, qui carentem liberis infortunio dixit esse felicem.

> Habet omnis hoc uoluptas,
> Stimulis agit fruentes,
> Apiumque par uolantum,
> Ubi grata mella fudit,
> Fugit, et nimis tenaci
> Ferit icta corda morsu.

Nihil igitur dubium est, quin hae ad beatitudinem uiae deuia quaedam sint, nec perducere eo quemquam ualeant, ad quod se perducturas esse promittunt. Quantis uero implicitae malis sint, breuissime monstrabo.

Digitized by Google

Diuitiae. Uués lústet tíh? Lústet tíh scáz ze sámenônne? Sô nímest tu ín andermo. *Honores.* Uuíle du in ámbahte skînen? Sô mûost tu flêhôn den gébenten. Únde nuírdest tu bítendo smáhera. dien ánderên. dîen dû gérôst fórderôra nuérden. *Potestas.* Uuíle dû geuuáltig uuérden? Sô uârênt tír die dîne. únde bíst tés in fréisôn. *Claritas.* Lústet tíh kûollichi? Sô mûost tû sórgende sîn. peháftèr inblándenên díngen. nît tîen du díh tûomen uuíle. *Uoluptas.* Uuíle du lústsámo lében? Uuémo ne sól áber únuuért sîn. des lîchámen scálh? tes feruuórfenôsten dínges. únde des prôdesten? [Tîe uoluptati dienônt. tîe sínt tes lichamen scálchâ. Tîe spiritui dienônt. die sínt spiritales. únde góte gelîh. tér spiritus íst. únde bediu sínt tîe frî.]

BONIS CORPORIS. HOMINES NON AEQUARI BESTIIS.

Tîe des lîchamen fróma fúre sézzent tîen frómôn dero 136.
sêlo. ze uuîo lúzzelmo díngе síh tîe hábent. [Fóne dîen simiis. tîe uuír héizên áffen. íst táz kespróchen pre se ferunt. Ter áffo guuínnet îo zuéi uuélfer. únde déro zuéio. íst ímo daz éina liebera. dánne daz ánder. Taz liebera chêret îo fúre síh. daz ánder fólgêt ímo. Só man ín iagôn gestât. sô héuet er daz liebera ûf zû ze sînên brústen. daz léidera springet ûf án ín. únde hábet síh. ze sînemo hâre. Sô ímo dára nâh nôten gestât. sô uerlâzet er daz liebera. únde indrínnet mít témo dáz ímo léidera uuás.] Múgent ír uuérden mêrôren dánne hélfendâ. stárche-

---

Quid enim? pecuniamne congregare conaberis? sed eripies habenti. Dignitatibus fulgere uelis? danti supplicabis et, qui praeire ceteros honore cupis, poscendi humilitate uilesces. Potentiamne desideras? subiectorum insidiis obnoxius periculis subiacebis. Gloriam petis? sed per aspera quaeque distractus securus esse desistis. Uoluptariam uitam degas, sed quis non spernat atque abiiciat uilissimae fragilissimaeque rei corporis seruitium? Iam uero qui bona prae se corporis ferunt, quam exigua, quam fragili possessione nituntur! Num enim elephantes mole, tauros robore su-

ren dánne fárre. Alde snélleren. dánne tigres? [Tigres chît sagitta. Tén námen hábet iz fóne dero snélli. uuánda ímo nîoman indrínnen ne mág. Fóne díu scrîbet sês ambrosius în exameron. dér ímo sîn uuélf ferstílet. únz er in uuéido íst. dér ne trûet ímo nieht enfáren. únde bedîu hábet er síh keuuárnôt sînero glésinôn bállôn. únde dâr er în erlóufet. târ uuírfet er ímo éina. sámo so ér ímo ergébe daz uuélf. In déro ersíhet er síh. únde uuânet táz pílde uuésen sîn uuélf. ûnde bêitet síh táz sóugen. Sô ímo dés ne spûot. únde er ímo áber nâh lóufet. sô tríuget er în mít tero ánderro. únde mít tero drîttûn. únde so sô. únz er síh kenéret.] Uuártênt uuîo míchel der hímel sî. [uuíder dien elephantis.] uuîo féste únde stárh [uuíder dien fárren.] uuîo snél [uuíder dien tigribus.] únde ne sî iuuih uuúnder dero smáhôn díugo. [Sîd tiu érda míchel íst. únde dóh ne-
137. heina comparationem ne há|bet ze demo hímele. uuér mág tánne sîna uuîti uuízen. únde sîna mícheli? Sîd er dóh álso uuîtêr síh úmbe uuérbet in uiginti quatuor horis. uuáz mág tánne sô snélles sîn. únde sô drâtes? Sîd în óuh tiu ûnmêziga drâti ne uerbríchet. uuáz íst tánne sô féstes?] Aber dero genámdôn drîo. neíst er nieht sô uuúnderlîh. sô déro rédo. díu în trîbet. [Tîu réda íst kótes uuîstûom.] Uuártênt óuh uuîo gáhe. únde uuîo spûotig tir íst tíu scôni des mánnes ketâte. [îh méino sînes pîldes.] únde uuéhseligôra dánne dero blûomôn scôni. Úbe die ménnisken hábetîn sô aristotiles chît lúhsiníu óugen. [Îh méino] dáz siu den mán dúrhséhen máhtîn. Sô siu înnenân gesáhîn. ne dûohti în dánne íóh ter alcibiadis lîchámo úbelo getân

---

perare poteritis? num tigres uelocitate praecibitis? Respicite caeli spatium, firmitudinem, celeritatem, et aliquando desinite uilia mirari. Quod quidem caelum non his potius est, quam sua, qua regitur. ratione, mirandum. Formae uero nitor ut rapidus est, ut uelox, et uernalium florum mutabilitate fugacior! Quod sit, ut aristoteles ait, linceis oculis homines uterentur, ut eorum uisus obstantia penetraret, nonne introspectis uisceribus illud alcibiadis super-

Digitized by Google

na? Dér ûzenân állero lichamon scônesto uuás. [Uuír ne uuízen uuér diu scôna alcibias (!) uuás. tôh cnûoge râtiscôen dáz si herculis mûoter uuâre. (!) uuánda er alcides hîez.] Táz tu scône dûnchest mánne. dáz ne tûot tin natura nieht. [uuánda dû míst innenân bíst.] núbe dero óugôn únmágen. Nû tíuret ten lichamen so uuîo so ír uuéllènt. dánne ír dóh uuízînt. tér íu sô uuúnder tíure íst. táz tér mít trítagigemo ríten mág erstérbet uuérden. | Fóne 138.
dien rédôn állên. uuíle íh iz ze demo gnôtesten bringen. Dáz tíu finuíu diu dáz príngen ne múgen. dáz siu gehéizent. nóh fóne álles kûotes sámohâfti dúrhmóhte ne sint. ze sâlighêite uuégâ ne sínt. nóh sâlige ne tûont. [Omnium bonorum perfecta congregatio. dáz íst beatitudo. Dâr dés prístet. târ ne íst beatitudo nieht. Fóne diu íst taz argumentum gehéizen a causa. i. ab efficientia. Uuîo sól dâr sîn daz effectum. dár *(sic)* diu efficientia ne íst? Éina uuíla lêret si in irrâten causam a fine. ándera uuíla finem a causa. Álso causa únde efficientia éin sínt. sô sínt finis. únde effectum. únde euentus ál éin. Mít tísên zuéin locis argumentorum. únde dâra zûo mít óffenên exemplis. hábet si únsih irríhtet sáment boetio. daz beatitudo an dien finuen fúnden ne uuírt. Álle disputationes. hábent íro fésti. in argumentis. únde in syllogismis. únde in diffinitionibus. únde nóh tánne in exemplis maiorum et in auctoritate diuina. Uuáz íst táz man ánderes uuîo stérchen múge? Nóh tánne íst kuíssera. dáz úns ratio syllogismorum óuget. tánne argumentorum. uuánda súmelichíu argumenta sínt

---

ficie pulcerrimum corpus turpissimum uideretur? Igitur te pulcrum uideri, non tua natura sed oculorum spectantium reddit infirmitas, Sed aestimate quam uultis nimio corporis bona, dum sciatis hoc, quodcumque miramini, triduanae febris igniculo posse dissolui. Ex quibus omnibus illud in summam redigere licet: quod haec, quae nec praestare, quae pollicentur, bona possunt, nec omnium bonorum congregatione perfecta sunt, ea nec ad beatitudinem, quasi quidam calles, ferunt, nec beatos ipsa perficiunt.

Digitized by Google

probabilia. dáz chît klóublichíu. díu múgen uuîlôn uuârîu sîn. uuîlôn lúkkíu. ánderíu sínt necessaria. táz chît penôte uuârîu. áber syllogismi. díe ne trîegent neheinêst. úbe sie legitime geuuórht sínt. pedíu hábet si díe nóh náh kespárêt. ad ualidiorem disputationem.]

DEPLORATIO HUMANAE CAECITATIS.

Áh ze sêre. uuéliche únuuízze mísseléitent íuuih
139. uuênegen. únde fûorent íuuih sô ába uuége? [Já ne gedénchent ír góld ûfen dien bóumen ze sûochenne. nóh kímmâ ába rébôn ze bréchenne. Já ne rihtent ir nieht íuueríu nézze. ûfen dien bérgen ze fiscônne. Nóh tára gágene. úbe ír íagôn uuéllent. ne úmbesézzent ir nieht ten mére uuâg. Sie uuízen ióh uuóla díe gesuâsen stéte des méres. uuéle gíbedig sîn dero uuizôn unionum. [die uuír héizên bérlâ.] uuéle dero purpurûn. [táz chît tero cochearum blûotes.] Únde uuéle stádâ gíbedig sîn múreuuero fisco. álde dero rúhôn echinorum. [Echinus íst éin sûoze fisg lúzzelêr. sámo rûoch *(sic)* sô éin ígel. Tés natura íst sólíh. úbe er chlében beginnet. án demo skéffe. dáz nehéin dúnst sô míchel ne chúmet. tíu iz eruuékken múge.]

Uuâr

Eheu, quam miseros tramite deuio
Abducit ignorantia!
Non aurum in uiridi quaeritis arbore,
Nec uite gemmas carpitis,
Non altis laqueos montibus abditis,
Ut pisce ditetis dapes,
Nec uobis capreas si libeat sequi,
Tirrena captatis uada.
Ipsos quin etiam fluctibus abditos
Norunt recessus aequoris,
Quae gemmis niueis unda feracior,
Uel quae rubentis purpurae,
Nec non quae tenero pisce, uel asperis
Praestent echinis litora.

Sed

Uuâr áber dáz kûot sî. dáz sie gânt sûochende. dáz ne uuéllen sie uuízen. Únde dáz ten himel úberfâren hábet. táz uuéllen sie eruuûollen ûzer dero érdo. Uués mág íh nû digen mít réhte sô túmben mûoten? [Táz uuíle ih tés tûon. Sîd sie iruuínden ne uuéllèn. sô] gángên nâh êrôn. únde nâh rihtûome. | dáz lúkkiu gûot sínt. únde sô sie 140. síh téro búrdi geuuárnoên. sô gébe ín gót târ míte. táz sie diu uuâren bechénnên. [Tés uuúnsco íh ín. tés bíto íh in.]

QUID SEDUCAT FALSAE FELICITATIS SECTATORES.

Nû lâ dir gnûoge geóuget sîn lúkkero sâldôn bílde. Ube dû sia uuóla bechénnêst. sô hábo íh zît. tír dia uuârûn ze óugenne. Íh kesího uuóla chád ih. nóh mít rihtûome mán gnúnnen gnúht. nóh keuuált mit chúnerîche *(sic)*. nóh êrháftî mít ámbáhte. nóh mâri mít kûollichi. nóh fróuui mít uuúnnolúste. Máht tû uuízen chád sî. uuáz táz méine? Mír dúnchet íh séhe chád ih. sámo dúrh éina énga nûot. Íh uuólti iz áber gérno fóne dír óffenôr bechénnen. Tríuuo chád si. ís íst óffen réda. [Hier fernim sia.] Dáz créhto éinfálte íst natûrlicho. únde úngeskéiden.

Sed quonam lateat, quod cupiunt bonum,
Nescire caeci sustinent,
Et quod stelliferum trans abiit polum,
Tellure demersi petunt.
Quid dignum stolidis mentibus imprecer?
Opes, honores ambiant,
Et cum falsa graui mole parauerint,
Tum uera cognoscant bona.

Hactenus mendacis formam felicitatis ostendisse sufficerit; quam si perspicaciter intueris, ordo est deinceps, quae sit uera, monstrare. Atqui uideo, inquam, nec opibus sufficientiam, nec regnis potentiam, nec reuerentiam dignitatibus, nec celebritatem gloria, nec laetitiam uoluptatibus posse contingere. An etiam causas, cur id ita sit, deprehendisti? Tenui quidem ueluti rimula mihi uideor intueri; sed ex te cognoscere apertius malim. Atqui promptissima ratio est. Quod enim simplex est indiuisumque natura,

dáz péitet sih tero hute írredo skéiden. únde ferfûoret iz ába demo uuâren. únde démo dúrhnóhten. ze demo lúkken. únde demo úndúrnohten.

UBI UNUM EST. NULLUM EX HIS QUINQUE DE-ESSE.

141. Uuânest tû dáz nîeh|tes túrftîg ne íst. máhte dúrftîg sî? Néin chád ih. [Ûbe iz nîehtes túrftîg ne íst. uuîo mág iz tánne éines tínges túrftîg sîn? Táz íst in periermeniis keskríben. úbe uniuersalis abdicatiua uuâríu sî. dáz particularis dedicatiua lúkke sî.] Târ ána hábest tu réht chád si. So uuáz únmáhtîg íst ionêr ána. târ ána íst iz túrftîg ánderes hélfo. [Táz héizet argumentum ab adiunctis. Imbecillitas íst îo iuncta cum egestate presidii.] Táz íst sô chád ih. Sîd iz sús íst chád si. sô íst éin natura gnúhte. únde máhte. Sô íst nôt chád ih. [Táz íst óuh ab adiunctis.] *Item.* An démo gnúht únde máht sínt chád si. íst táz fersíhtîg. álde állero êrôn uuírdig? Tés ne mág óuh zuîuel nehéin sîn chád ih. núbe énên zuéin daz trítta fólgee. Nû stôzên zesámine chád si. cnúht únde máht. únde êruuírdigî. táz uuír díu dríu éigîn fúre éin. Táz tûên chád ih. álso uuír tûon súlen. úbe uuír uuâres uuéllên iéhen. *Item.* An démo éníu dríu sínt chád si. uuânest tu dáz uuésen únmâre. únde únédele? álde geuuáhtlichôsta állero díngo. |

---

id error humanus separat, et a uero atque perfecto ad falsum imperfectumque traducit. An tu arbitraris, quod nihilo indigeat, egere potentia? Minime, inquam. Recte tu quidem: nam si quid est, quod in ulla re imbecillioris ualentiae sit, in hac presidio necesse est egeat alieno. Ita est, inquam. Igitur sufficientiae potentiaeque una est eademque natura. Sic uidetur. Quod uero huiusmodi sit, spernendum ne esse censes, an contra rerum omnium ueneratione dignissimum? At hoc, inquam, ne dubitari quidem potest. Addamus igitur sufficientiae potentiaeque reuerentiam, ut haec tria unum esse iudicemus. Addamus, siquidem uera uolumus confiteri. Quid uero, inquit, obscurum ne hoc atque ignobile censes esse, an omni celebritate clarissimum?

Digitized by Google

Târ chíus tir. dáz álles tínges úndurftîg íst. únde máhtîg. 142.
únde êrhafte íst. álso dû geîêgen hábest. táz témo úndúrft
íst. táz iz mâre ne sî? Únde íz târ úmbe îcht feruuórfenôra sî. dánne diu ánderíu. Íh ne mág is ánderes keîchen
nieht chád íh. âne sô íz íst. táz iz nôte geuuáhtlîh íst.
Úbe dáz sús íst chád si. sô íst târ míte ze iêhenne. mâri
úngeskéidena sîn. fóne dien óberên drín. Úngeskéiden chád
íh. *Item.* Táz úndúrftîg íst ánderes chád si. táz síh fermág
sînero chréfte. táz mâre. únde êruuírdig íst. neíst ôuh táz
állero díngo húgelichôsta na? Íh ne máhti sâr nîo erdénchen chád ih. uuánnân démo sólichen trûregheit chómen
sólti. Fóne dín íst ze iêhenne. úbe diu êrera zála uuâr íst.
táz iz fróuui fól sî. Fóne díu íst nôt chád si. mísseliche
námen háben diu fínuíu. únde síu dóh éin uuésen. Tríuuo
nôt chád íh. [Mít témo éinen argumento. sô si begónda.
hábet sî ín állên fínuen fólle gángen. Táz íst ab adiunctis. 143.
Uuánda íro îo gelîh temo ándermo íst adiunctum pedíu ne
mág siu nîoman geskéiden.]

DE UARIA ELECTIONE BONI.

Nû hábest tu fernómen. dáz ménniskôn únréht síh
táz péitet spálten. dáz natûrlicho éin íst. únde éinualte íst.

Considera uero, ne, quod nihilo indigere, quod potentissimum, quod honore dignissimum esse concessum est, egere claritudine, quam sibi praestare non possit, atque ob id aliqua ex parte uideatur abiectius. Non pos sumus, inquam, quin hoc, uti est, ita etiam celeberrimum esse confitear. Consequens igitur est, ut claritudinem superioribus tribus nihil differre fateamur. Consequitur, inquam. Quod igitur nullius egeat alieni, quod suis cuncta uiribus possit, quod sit clarum atque reuerendum, nonne hoc etiam constat esse laetissimum? Sed unde huic, inquam, tali maeror ullus obrepat, ne cogitare quidem possum, quare plenum esse laetitiae, siquidem superiora manebunt, necesse est confiteri. Atqui illud quoque per eadem necessarium est, sufficientiae, potentiae, claritudinis, reuerentiae, iucunditatis, nomina quidem esse diuersa, nullo uero modo discrepare substantiam. Necesse est, inquam. Hoc igitur, quod est unum simplexque natura, prauitas humana dispertit, et, dum rei, quae partibus

Digitized by Google

Únde dés téil sûochendo. dáz úngetéilet íst. ingât în sélbez táz ting. táz sie sóltôn sûochen. únde áber ne sûochent. Ze uuélero uuîs chád ih. Tér rihtùomes kérôt. zâdel fliehendo *(sic)*. dér ne fórderôt keuuáltes nieht. ímo íst liebera smáhe únde únmâre ze sînne. Únde nímet ímo sélbemo mánigiu sîniu gemáh. ióh natûrlichíu. sô der sláf íst. táz er sînen guúnnenen scáz pehábe. Áber sô tûontomo. ingât imo. ióh tiu gnúht. sîd ímo ingât ióh tiu mábt. únde in stúnget úngemáh. únde în smáh feruuórfenen tûot. únde únmâri fertóchenen dûot. [Uuánda éin uuíle háben. âne diu ánderíu. díu ímo sínt adiuncta. pedíu ingât ímo ióh táz.] *Item*. Tér den geuuált éinen mínnôt. tér fertrîbet sîn gûot. nóh ne rûochet uuúnnôn. nóh êrôn âne geuuált. nóh tero
144. gûollichi. | Târ síhest tu óuh. uués témo brístet. Ímo geskíhet tíccho. dáz er sînero nôttúrfto írroc. únde în ángeste gértên. Únde geskíhet ímo sô er síh tés eruuéren ne mág. táz ímo óuh tér geuuált tés er éines kérota. dâr míte ingât. *Item*. Sámolîh mág ih ságen. fóne êron. gûollichi. uuúnnôn. Sîd siu éin sínt. tér íro éines âne diu ánderíu gérôt. témo ne uuírt nóh táz. *Item*. Uuîo áber chád ih.

---

caret, partem conatur adipisci, nec portionem, quae nulla est, nec ipsam, quam minime affectat, assequitur. Quonam, inquam, modo? Qui diuitias, inquit, petit penuriae fuga, de potentia nihil laborat; uilis obscurusque esse mauult, multas etiam sibi naturales quoque subtrahit uoluptates, ne pecuniam, quam parauit, amittat. Sed hoc modo ne sufficientia quidem contingit ei, quem ualentia deserit, quem molestia pungit, quem uilitas abiicit, quem recondit obscuritas. Qui uero solum posse desiderat, profligat opes, despicit uoluptates, honoremque potentia carentem, gloriam quoque nihili pendit. Sed huic quoque quam multa deficiant uides. Fit enim ut aliquando necessariis egeat, ut anxietatibus mordeatur, cumque haec depellere nequeat, etiam id quod maxime petebat, potens esse desistat. Similiter ratiocinari de honoribus, gloria, uoluptatibus licet. Nam cum unumquodque horum idem quod cetera sit, quisquis horum aliquid sine ceteris petit, ne illud quidem, quod desiderat, apprehendit. Quid igitur? inquam.

Digitized by Google

tér siu álliu finuiu sáment kuúnnen uuíle? Táz íst tér chád sî. der dia áuauuálgi. dero sâlighéite guúnnen uuíle. Uuânest tu áber dáz ér sie finde an dien. diu íh tir geóuget hábo dáz ne gemúgen. dáz siu gehéizent? Nein chád ih. Fóne díu chád si neíst tiu sâlighéit án dien finuen nieht ze sûochenne. déro togelîh éteuuáz kében mág. tés man gérôt. náls ál. Táz íst sô chád ih. Únde nieht ne íst uuârera. álles tés man chéden mág. Nû chád si hábest | tu 145. lúkkero sâldôn bílde. únde dâr míte. zíu siu lúkke sîn. [Siu ne uuârîn lúkke. úbe man díu ne îlti skéiden. díu úngeskéiden sínt.]

FALSAM FELICITATEM IAM AUERSANTEM. AD UERAM INTENDERE MONET.

Nû síh táz tára gágene déro uuideruuârtig sî. Târ síhest tu sâr dia uuârun. dia ih tír gehîez ze zéigónne. Triuuo chád ih. ióh ter blíndo mág sia séhen. Únde dâr fóre hábest tû sia geóuget. târ du óugtôst. uuánnân diu lúkka irrínnet. Mih ne triege der uuân. díu íst tiu uuâra sâlda. díu den mán dûot richen. máhtigen. êruuírdigen. geuuáhtlichen. fróuuen. Únde dáz tu uuízîst. mih is innene uuésen. so uuáz táz íst. táz éin déro finuo uuârháfto ge-

---

Si quis cuncta simul cupiat adipisci, — summam quidem ille beatitudinis uelit: sed num in his eam reperiet, quae demonstrauimus, id, quod pollicentur, non posse conferre? Minime, inquam. — In his igitur, quae singula quaeque expetendorum praestare creduntur, beatitudo nullo modo inuestiganda est. Fateor, inquam, et hoc nihil dici uerius potest. Habes igitur, inquit, et formam falsae felicitatis et causas: / deflecte nunc in aduersum mentis intuitum; ibi enim ueram, quam promisimus, statim uidebis. Atqui haec, inquam, uel caeco perspicua est, eamque tu paullo ante monstrasti, dum falsas causas aperire conabaris. Nam, ni fallor, ea uera est et perfecta felicitas, quae sufficientem, potentem, reuerendum, celebrem, laetumque perficiat. Atque ut me interius animaduertisse cognoscas, quae unum horum, quoniam idem cuncta sunt, ueraciter

gében mág. sîd siu ál éin sínt. táz pechénno íh uuésen fólla sâlighéit. Kesáh tíh kót trût mîn dísses uuânes. chád si. úbe dû dáz tára zûo fólle légest. Uuélez chád íh? [Íh príngo díh tára zûo chád si.] Uuânest tu in dísên múrgfârên uuérltsáchôn îeht uuésen. dáz mánne gében múge dísa státa? [Táz uuólta íh tû dar míte chádîst.] Néin ne uuâno chád íh. tû hábest míh tés érrihtet. sô is mêr dúrft
146. ne íst. | Síu múgen chád si mánne gében. dáz kûote gelîh íst. álde dáz únfólleglîh kûot íst. Áber uuâre gûot. únde fólleglîh ne múgen síu gében. Íh iího dés chád íh. Uuánda dû nû erchénnest chád si dia uuârûn sâlighéit. únde díu síh sîa ánazócchônt. sô hábest tu nû ze bechénnenne. uuâr dû sîa hólôn súlîst. únde uuén du íro bíten súlîst. Tés chád ih lángêt míh íu fórn. Sîd áber platoni dúnchet in sînemo bûoche timeo. dáz man ióh in lúzzelên díngen súle gótes hélfo flíchôn. uuáz íst úns ze tûonne dánne. uuânest tu. dáz uuír erfáren mûozîn dia hóuestát. tes fórderôsten gûotes? Íh áhtôn dén chád íh ána ze hárenne. âna dén man nîehtes pedîen *(sic)* ne mág uuóla. Réhto uuíle du chád si. únde dés mézes sáng si sús.

---

praestare potest, hanc esse plenam beatitudinem sine ambiguitate cognosco. O te alumne hac opinione felicem, siquidem hoc, inquit, adieceris. Quid nam? inquam. Essene aliquid in his mortalibus caducisque rebus putas, quod huiusmodi statum possit afferre? Minime, inquam, puto, idque a te, nihil ut amplius desideretur, ostensum est. Haec igitur uel imagines ueri boni, uel imperfecta quaedam dare bona mortalibus uidentur; uerum autem atque perfectum bonum conferre non possunt. Assentior, inquam. Quoniam igitur agnouisti, quae uera illa sit, quae autem beatitudinem mentiantur, nunc superest, ut, unde ueram hanc petere possis, agnoscas. Id quidem, inquam, iam dudum uehementer exspecto. Sed cum, uti in timaeo platoni, inquit, nostro placet, in minimis quoque rebus diuinum prasidium debeat implorari, quid nunc faciendum censes, ut illius summi boni sedem reperire mereamur? Innocandum, inquam, rerum omnium patrem, quo praetermisso nullum rite fundatur exordium. Recte, inquit, ac simul ita modulata est.

Digitized by Google

ORATIO PHILOSOPHIAE AD DEUM. UT SUMMUM BONUM IPSE DEMONSTRET.

Tû sképfo hímeles únde érdo. Tû dísa uuérlt órdenôst. únde scáffôst. únde rihtest. mit tînemo êuuîgen uuîstûome. Tû die zîte hîeze íro férte be|gínnen. sáment tero uuérlte. 147. [uuánda èr ne uuârén zîte. núbe êuuighéite.] Únde sélbo stâtêr. állíu díng uuérbest. únde uuéhselôst. [Uuánda der hímel uuárbelôt. únde állíu díng uuándônt.] Tîh nehéiniu ánderíu díng ne scúntôn. daz scáffelôsa zímber ze máchônne. [ûzer démo dísiu uuérlt uuárd. Sî méinet tîa sámenthâftigûn mássa. dìa er ze êrest téta an déro nîeht keskéidenes ne uuás.] Âne dîn sélbes ínniglicha gûoti. nîeht nîdes hábentíu. Tû in dînemo mûote íu trágende dísa scônûn uuérlt. scônero sélbo. Scûofe dû iz ál nâh téro uuîsûn. únde nâh témo êuuigen bílde dînes mûotes. Únde démo gelîh tâte dû iz. sô dir in mûote uuás. [Tír ne bíldôta nîoman fóre.] Vnde hîeze dû uuóla getânîv stúcche máchôn uuóla getân uuérh. [Uuánda álso uuâlliche líde máchônt uuâllichen mán. sô geskáh óuh táz. táz állero téilelîh tero uuérlte dúrhscáffenêr. sîa máchôta dúrhskáffena. Prâste íro téilen. sô brâste íro sélbûn.] Fíer elementa bíndest tu sô zesámine. Táz héiz únde chált. [sô fíur únde uuázer íst.] únde dúrre únde náz [sô érda únde lúft íst]. nîeht ne strîtên. Sô fásto. dáz fóre lîghti hína ûf ne flîege daz liehtera fíur. [in démo ne|héin trûobi ne íst. uuánda iz ze 148.

O qui perpetua mundum ratione gubernas,
Terrarum caelique sator, qui tempus ab aeuo
Ire iubes stabilisque manens das cuncta moueri,
Quem non externae pepulerunt fingere causae
Materiae fluitantis opus; uerum insita summi
Forma boni, liuore carens, tu cuncta superno
Ducis ab exemplo; pulcrum pulcerrimus ipse
Mundum mente gerens, similique imaginu formans,
Perfectasque iubens perfectum absoluere partes.
Tu numeris elementa ligas, ut frigora flammis,
Arida conueniant liquidis; ne purior ignis

Digitized by Google

óberôst íst.] Nóh tiu suâri tîa érda níder ne sénche. Tû gehéftest tia sêla zu dien íro gemínnên líden. únde zetéilest *) sia áfter dien. [íh méino dia súnnûn gânda an míttemo hímele. únde in míttemen gânda dero septem planetarum. Tîa philosophi hîezen animam mundi. uuánda ál dáz tir grûet. únde uuáhset, táz túrhkât sî. álso diu sêla die líde tûot.] Tíu drískero naturę íst. [uuánda si skînet. prûotet. únde brénnet. Anderíu fíur brénnent óuh, síu ne brûotent áber nîeht.] Álliu ding chícchenta. [álso únseren líchamen diu sêla chícchet.] Únde sô sî gechrúmbet íro fárt. ketéilta in zûene bógen. [éinen óbe érdo. ánderen únder **) érdo.] sô gât si uuídersínnentíu. ze íro ortu. Únde [náhtes] erstríchet si dîa tóugenûn fárt. [únder dero érdo.] únde ze sámelichero uuîs. erstríchet sî [táges] ten hímel [óbe dero érdo.]. Úmbe gelichíu ding scûofe du angelos. únde die ín hínderôren ménnisken. [Uuáz uuás tiu causa? Táz sie díh íro sképfen bechénnên. únde êrcên.] *Uel sic.* Mít kelíchên díngen hábest tu angelos únde homines fúre gezúcchet fúre ánderíu tîer. [íh méino, ratione et intellectu.] Únde sîe hóho erhéuende in spûotigên sínnen. Sézzest tu
149. sie in hímele. únde in érdo. [Angelos | in hímele. homines in érdo.] Tîe tûost tû uuídersínnen ze dír. ân díh keuuánte. mít tînero uuólauuílligi. Tû dáz tûost. kíb sî-

*) Es steht zetéilet.

**) Es steht obe.

Euolet, aut mersas deducant pondera terras.
Tu triplicis mediam naturae cuncta mouentem
Connectens animam per consona membra resoluis.
Quae cum secta duos motum glomerauit in orbes,
In semet reditura meat mentemque profundam
Circuit, et simili conuertit imagine caelum.
Tu causis animas paribus uitasque minores
Prouehis, et leuibus sublimes curribus aptans
In caelum terramque seris, quas lege benigna
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.

Digitized by Google

nemo mûote. dáz iz hína ûf kestîgen múge. ze dînemo chéiserlîchen stûole. [táz iz himeliskíu díng fernémen múge.] Ketûo sînen sín finden gûotes úrspríng. Únde sô er dáz lieht finde. Sô getûo in fásto háben an dír. clátíu óugen sînes sínnes. Zeirfûore dia blíndi. únde die súndâ des írdisken lîchámen. Únde skîn ín ána mít tînemo skîmen. Tû bíst tiu héiteri. Tû bíst ti *(sic)* kemáchíu râuua. dien gûotuuílligên. Sô man díh kesíhet. táz íst *) énde. Tû bíst taz ánagénne. tû bíst tér únsih fûoret. [s. ze demo énde.] tû bíst uuégo uuîso. únde sélbêr der uuég, únde daz énde. [ze démo uuír râmeên.]

UERENE SIT SUMMUM ALIQUOD BONUM.

Uuánda dû béidero bílde bescóuuôt hábest. tes únfólleglîchen gûotes. ióh tes fólleglîchen. [álso dáz íst forma imperfecti. díu éin gíbet téro finuo. únde áber díu perfecti. díu siu állíu sáment kíbet.] Pedíu íst nû ze ságenne. uuâr díu fólleglîcha sâlda gestátôt hábe. [uuâr íro stûol sî.] An déro ságo íh tés áhtôn ze êrest ze frâgenne. | Vbe dehéin sô getân gûot múge sîn ún- 150.
der állên díngen. sô dû dâr fóre geóugtôst. [tô dû châde. Nisi fallor. ea uera est et perfecta felicitas quę sufficientem potentem reuerendum celebrem lętumque perficiat.]

*) táz íst steht zweimal.

Da pater augustam menti conscendere sedem,
Da fontem lustrare boni, da luce reperta
In te conspicuos animi defigere uisus.
Disiice terrenae nebulas et pondera molis,
Atque tuo splendore mica, tu namque serenum,
Tu requies tranquilla piis; te cernere finis,
Principium, uector, dux, semita, terminus idem.

Quoniam igitur quae sit imperfecti, quae etiam perfecti boni forma uidisti, nunc demonstrandum reor, quonam haec felicitatis perfectio constituta sit. In quo illud primum arbritror inquirendum, an aliquid huiusmodi bonum, quale paullo ante definisti, in rerum natura possit

Digitized by Google

Nio únsih ne triege lúkkez pílde únseres kedánches. âne dia uuârhéit tero substantię. [Álso die álten líute dáhtôn án die manes et semideos. únde sie dér gedáng tróug.] Tés ne mág áber nehéin lóugen uuésen. íz ne sî. únde íz ne sî úrspring álles kûotes. Taz únfólla uuírt îo únfól gehéizen. fóne déro uuáni dés föllen. Tánnân íst nôt. úbe uuánez sî. dáz téro sélbûn sláhto óuh föllez sî. [Táz íst argumentum a parte ad totum.] Tára gágene. úbe daz fólla ne íst. sô ne dárf nîeman des uuánen gedénchen. [Argumentum a toto ad partem.] Uuánda állero díngo natura. ne fieng nieht ána ze uuánên. únde únfólletânên. Núbe fóne gánzên únde föllên beginnendíu. sléif si sîd. únz si chám ze dísên áfterostên. únde zê dîsen âmáhtigên. [A deliciis paradisi. íst ter mán chómen. ad erumnas huius seculi. Fóne immortalitate íst er chómen ad mortalitatem. Fóne similitudine dei. íst er
151. uuórten similis iumentis insipientibus.] Vbe | únfólliu sâlda íst. sô ne íst zuîuel nehéin. núbe óuh föllíu sî. únde gánziu. Tû hábest iz chád íh. fílo uásto. únde fílo uuârháfto gefréstenôt. [uuáz mág féstera sîn. álde uuârera. dánne úbe man totum mít parte. álde partem stérche mít toto?]

---

existere, ne nos praeter rei subiectae ueritatem cassa cogitationis imago decipiat. Sed quin existat sitque hoc ueluti quidam omnium fons bonorum, negari nequit. Omne enim quod imperfectum esse dicitur, id inminutione perfecti imperfectum esse perhibetur. Quo fit, ut, si in quolibet genere imperfectum quid esse uideatur, in eo perfectum quoque aliquid esse necesse sit. Et enim perfectione sublata, unde illud, quod imperfectum perhibetur, exstiterit, ne fingi quidem potest. Neque enim a deminutis inconsummatisque natura rerum cepit exordium, sed ab integris absolutisque procedens in haec extrema atque effeta dilabitur. Quod si, uti paullo ante monstrauimus, est quaedam boni fragilis imperfecta felicitas, esse aliquam solidam perfectamque non potest dubitari. Firmissime, inquam, uerissimeque conclusum est.

Digitized by Google

UBI SIT SUMMUM BONUM.

Uuâr íz sî chád si. dáz chíus tír sús. Táz kót állero díngo hêrro gûot sî. dés íihet mánnoliches sín. Sîd man nîeht pézeren erdénchen ne mág. tánne gót íst. sô íst táz nôte gûot. tés pézera nehéin ne íst. [Taz óberôsta íst nôte hôh. taz méista íst nôte míchel. taz pézesta íst nôte gûot. Táz íst argumentum a maiore ad minus.] Álso stérchet tísiu réda. gót uuésen gûot. táz an ímo sî fólleglîh kûot. [Sîd nehéin sîn bézero ne íst. sô íst er nîeht éin gûot. núbe ióh fólleglîh kûot.] Úbe ér fólleglih kûot neíst. sô neíst er díngo hêrosto nîeht. Uuánda sô íst éin ánderez hêrôra. fólleglih kûot hábende. dáz gágen ímo daz fórderôra. únde daz uuírdigôra sî. Uuánda míttundes ságeta íh. állíu fólleglichíu. êreren uuésen dien uuánên. *Sumptum.* Fóne díu íst ze iéhenne. nîo díu réda ze láng ne uuérde. ten fúrsten gót. tes fúrsten gûotes. únde dúrnóhtes fól sîn. *Sumptum.* Nû íst táz kechôsôt. táz perfectum bonum uuâríu sâlighéit sî. | *Illatio.* Fóne díu íst nôte in góte 153.
uuâríu sâlighéit. [Ter syllogismus íst sús ketân. Ín góte íst summum bonum. Sô íst ál éin. summum bonum. únde beatitudo. Uuánda dáz sô íst. pedíu íst târ beatitudo. dâr summum bonum íst.] Uuóla fernímo íh iz chád ih. Nóh táz ne mág nîoman uuíderchôsôn.

Quo uero, inquit, habitet, ita considera. Deum rerum omnium principem bonum esse, communis humanorum conceptio probat animorum. Nam cum nihil deo melius excogitari queat, id, quo melius nihil est, bonum esse quis dubitet? ita uero bonum esse deum ratio demonstrat, ut perfectum quoque bonum in eo esse conuincat. Nam ni tale sit, rerum omnium princeps esse non poterit, erit enim eo praestantius aliquid, perfectum possidens bonum, quod hoc prius, atque antiquius esse uideatur, omnia namque perfecta minus integris priora esse claruerunt. quare, ne in infinitum ratio prodeat, confitendum esse summum deum summi perfectique boni esse plenissimum. Sed perfectum bonum ueram esse beatitudinem constituimus, ueram igitur beatitudinem in summo deo sitam esse necesse est. Accipio, inquam, nec est quod contradici ullo modo queat.

Digitized by Google

DE PREDICATIUO ET CONDITIONALI SYLLOGISMO.

Duo sumpta máchônt éina illationem hîer. uuánda iz predicatiuus syllogismus íst. álso óuh in conditionali syllogismo propositio únde assumptio conclusionem máchônt. Uuáz sínt sumpta. âne concessa. dáz chît in únsera uuis keíhte. Sô man zuéio geíihet. dien benôte daz trítta fólgêt. ióh âne gegíht. táz héizet mit réhte illatio. uuánda iz duobus sumptis. álde úbe iz sô geskíhet. tribus sumptis uuírt illatum. táz chît. úndánches míte geuuórfen. Uuáz íst áber propositio. âne prima et ultra tendens templatio. mít tíu man ze êrest ten mán grùozet. únde sîna gegíht férrolicho besûochet. álso óuh assumptio íst. táz tara zûo uuírt assumptum. ánderêst sîna gegíht ze besûochenne. Uuánda díu zuéi daz trítta uuúrchent. mít tíu der mán sô gefángen uuírdet. táz er dána ne mág. pedíu héizet táz conclusio. dáz chît slóz Conditionalis syllogismus íst tánnân genómen. uuánda er mít kedíngûn. únde mít íbo chît. íst tíz. únde díz. sô íst táz. Pedíu chît conditionalis. mít kedíngûn gespróchenêr. Aber predicatiuus chît slého gespróchenêr. uuánda er bárlicho âne gedíngûn. únde âne íba chît. sús íst tíz. únde díz. pedív íst táz sô. Íro béidero membra héizent communiter predicationes. álde proloquia. álde propositiones. álde enuntiationes. Tíu fier uuórt. múgen uuír gelícho. únde
153. geméinli|cho díuten sága. Sid enuntiatio íst. sô aristotiles chît in periermeniis. oratio uera uel falsa. únde predicatio dáz sélba íst. únde propositio. únde proloquium. uuáz sínt tánne lúgi. únde uúârhéite. âne ságа? Áber der syllogismus sól îo háben zuô ságа. sólche. dáz sie dia drîttûn stérchên. Táz ne mág ánderes sîn nicht. die êreren zûo ne sîn éin ánderên sô gehâft. táz tiu ánderíu hábe den hálben téil dero êrerûn. éin uuéder subiectiuam. álde declaratiuam. Únde uuánda diu ánderíu áberet. tén hálben téil dero êrerûn. dáz târ ze léibo uuírt úngeábertes. án deuuédерro. dánne iz predicatiuus íst. táz máchôt tia drít-

Digitized by Google

tûn. Tér dáz pechénnen uuélle. an ánderên syllogismis tér lírnee iz hîer. Éin sága íst summum bonum est in deo. Summum bonum. dáz íst subiectiuum. in deo est. táz íst declaratiuum. Ánderíu íst. summum bonum est beatitudo. Târ íst tero êrerûn subiectiua pars keáberet. Tiu drítta íst. beatitudo in deo est. Táz uuárd án dien êrerên ze léibo. uuánda fóne dero éinûn chám beatitudo. fóne dero ánderûn chám în deo est. Sô féret iz in predicatiuo. In conditionali féret iz nâh álso. Chédên uuír. si sol super terram est. dies est. táz íst propositio. Tîa nímet hálba assumptio. sô dáz íst. Dies autem est. Táz nóh tánne ze léibo uuírt. úngeábertes. án dero propositione. táz máchôt tia conclusionem álsus. Igitur sol est super terram. Subiectiuum íst táz án demo proloquio. fóne démo îeht kespróchen uuírdet. dáz áber fóne ímo gespróchen uuírdet. táz ist declaratiuum. Âne dísa legem ne uuírt neheín syllogismus. Únz sî ín lèrta mít argumentis. únde mít exemplis. sô uuás tiu réda lichtera. uuánda si ímo nû gében uuíle ualidiora remedia. bediu hábet si ín nû beständen zûo dien argumentis mít syllogismis. tîe méist kemúgen béidíu. ióh in disputando dialectice. ióh in suadendo rhetorice.]

QUOD DEUS SUBSTANTIALITER SIT SUMMUM BONUM | ET BEATITUDO. EO QUOD NULLA EIS INEST DIUERSITAS. 154.

Nû bíto íh tíh chád si. síh uuîo gótedéhtigo. únde uuírdeglîcho dû dáz áhtoêst. táz íh ten tûom gót. tes tûomlichôsten gûotes chád fól uuésen. Uuîo méinest tû chád íh. Nîo dû ne uuânêst. tén állero díngo hêrren. sô infángen háben dáz kûot. tés er fól íst. álde óuh sô fóne ímo

---

Sed quaeso, inquit, te, uide quam id sancte atque inuiolabiliter probes, quod boni summi summum deum diximus esse plenissimum. Quonam, inquam, modo? Ne hunc rerum omnium patrem illud summum bonum, quo plenus esse perhibetur, uel extrinsecus accepisse, uel ita naturaliter habere

Digitized by Google

sélbemo háben. sámo so éin substantia ne sî. des hábenten gótes. únde dero beatitudinis tîa ér hábet. [Téro zuéio íst neuuéder nóh ér ne hábet sîa enfángen. nóh sî ne skéidet síh fóne sînero substantia.] Uuânest tu ín daz sîn summum bonum ánderes uuánnân infángen háben. sô máht tu den gébenten áhtôn fórderôren. dánne dén. dér iz infieng. Uuízîst áber. dáz uuír ín mít réhte iéhen. állero díngo sîn hêrôsten. Nû ne hábet er iz infángen. hábet er iz áber fóne ímo sélbemo. únde íst iz ímo îonêr ána úngelîh. sô chóroe dáz éteuuér irrâten. sîd uuír fóne góte chôsoên díngo hêrosten. uuér síu. [íh méino gót. únde sîn gûot.] zesámine fûogti. sô úngelichíu. Ze demo gnôtesten. dáz ándermo úngelîh íst. táz íst óuh ánder. dánne énez. témo iz úngelîh íst. [Táz ist argumentum a dissimili. Tíu
155. dissimilia sínt. tîu ne múgen éin sîn.] | Fóne díu íst tés not. táz tér gót summum bonum ne sî. dér natûrlicho îeht úngelîh íst. summo bono. Tés únmûoza íst fóne démo góte ze dénchenne. démo nehéin díng fórderôra ne íst. Nehéin natura ne mág pézera sîn. dánne íro ánagénne. [Argumentum ab efficientia. Sólîh íst nôte daz effectum. sólih tiu efficientia íst. Fóne díu chît man in prouerbio. Qualis radix tales et rami. Uuîo mág óuh tánne summum bonum bézera sîh. tánne gót. tér ís ánagénne íst? Ér íst is ánagénne. îo dóh sô. dáz ér iz sélbo íst.] Pedíu mág íh áfter uuârero rédo féstenôn. dáz kót tér ánagénne íst

---

presumas, quasi habentis dei habitaeque beatitudinis diuersam cogites esse substantiam. Nam si extrinsecus acceptum putes, praestantius id quod dederit, eo quod acceperit, existimare possis. Sed hunc esse rerum omnium praecellentissimum dignissime confitemur. Quod si natura quidem inest, sed ratione diuersum, cum de rerum principe loquamur deo, fingat qui potest, quis haec diuersa coniunxerit? Postremo quod a qualibet re diuersum est, id non est illud, a quo intelligitur esse diuersum. Quare quod a summo bono diuersum est sui natura, id summum bonum non est: quod nefas est de deo cogitare, quo nihil constat esse praestantius. Omnino enim nullius rei natura suo principio melior poterit exsistere, quare quod omnium principium sit, id

Digitized by Google

allero bonorum. substantialiter íst summum bonum. Fílo réhto chád íh. hábest tû iz kefêstenôt. [s. uuánda dîníu argumenta uuârîu sínt.] Sô íst târ fóre gechôsôt chád si. dáz summum bonum íst beatitudo. Sô íst chád ih. Sô íst óuh nôt chád si. gót uuésen nîeht éin summum bonum. núbe óuh beatitudinem. [Táz íst tiu gemácha conclusio.] Tien fórderên rédôn ne mág íh uuídere sîn. chád ih. únde dísa sîderûn sího íh ín nôte fólgên.

ITEM SUBTILIOR RATIO. QUAE DIUERSA SUNT. NON ESSE SUMMA BONA. ET QUAE SUMMA SUNT. NON ESSE DIUERSA.

Nv | chíus tir. úbe óuh fóne dísen rationibus. keuuâ- 156.
ret uuérde. dáz zuéi úngelichíu gûot tiu fúrsten ne múgen sîn. *Sumptum.* Íh hábo dâr fóre geóuget. dáz dissimilia bona ne múgen éin sîn. *Sumptum.* Fóne díu neíst neuuéder fól gûot. sîd neuuéderêr mít ándermo neíst. *Illatio.* // Táz únfól íst. táz ne mág nieht taz fúrsta sîn. [Tér syllogismus íst sús ketân. Úngelichíu bona ne sínt éin. Tíu éin ne sínt. tíu sínt péidíu uuán. Taz uuána ne uuírt nîomêr daz fúrsta. Uueliu sínt úngelichíu bona? Diuitię únde gloria. Uuîo sínt tíu uuán? Dáz îouuédermo íro ménget. tero ánderro fiero. Uuánda dáz sô íst. pedíu ne mág táz nîeht taz fúrsta sîn. démo îeht ménget.] *Item sumptum.* Tíu áber dára gágene diu fúrsten sínt. tíu ne sínt nîeht

---

etiam sui substantia summum esse bonum uerissima ratione concluserim. Rectissime, inquam. Sed summum bonum beatitudinem esse concessum est. Ita est, inquam. Igitur, inquit, deum esse ipsam beatitudinem necesse est confiteri. Nec propositis, inquam, prioribus refragari queo, et ab illis hoc illatum consequens esse perspicio. Respice, inquit, an hinc quoque idem firmius approbetur, quod duo summa bona, quae a se diuersa sunt, esse non possunt. Etenim quae discrepant bona, non esse alterum, quod sit alterum, liquet: quare neutrum poterit esse perfectum, cum alterutri alterum deest. Sed quod perfectum non sit, id summum non esse manifestum est; nullo modo igitur

Digitized by Google

úngelih. *Sumptum.* Nû hábo íh târ fóre geóuget. deum únde beatitudinem diu fúrsten sîn. *Illatio.* Fóne diu íst nòt. táz diuinitas tíu állero díngo fúrsta íst. tiu fúrsta sâlighéit sî. [Sús íst óuh tísèr syllogismus ketân. Tiu fúrsten gûot ne sínt úngelih. kót únde sâlighéit. tíu sínt tiu fúrsten. Uuánda déro íouuéderez íst. táz óuh taz ánder íst. íh méino. uuánda íro íouuéder summum bonum íst. pediu sínt siu éin.] Nû chád. ne mág nieht táz uuârera sî. nóh táz rédoháftera sî. nóh táz kóte gerîstlichera sî. gefésteneòt uuérden.

EXHIBITIO MUNERIS PRO BENE PERCEPTIS RATIONIBUS.

157. Sô íh íro sô geántuuúrta. dô chád sî. | Geometrę hábent ze site. nâh kezéigôtên frâgòn. éteuuáz úngefrâgetes íro iúngeròn zûo gében. dia zûogéba sie questum héizent. álso gibo íh tír ze gesûoche. dáz íh tír nû úngefrâgêt ságo. sámo so íh tír gébe corollarium. Uuánda fóne sâldôn gúunne sâlige uuérdent. únde gót sâlighéit íst. tér gót kuuinnet. tér íst sâlig. [Argumentum ab efficientia. kót únde sâlighéit uuánda siu éin sínt. pediu máchònt siu sâlige. Táz sô getâna argumentum hábet zuíska causam sînes effecti. in modum syllogismi. uuánda iz chît. úbe dáz únde dáz íst. sô íst táz.] Nû áber. Álso fóne réhtes kuuinne réhte. únde

---

quae summa sunt bona, ea possunt esse diuersa. Atqui et beatitudinem, et deum, summum bonum esse collegimus, quare ipsam necesse est summam esse beatitudinem, quae sit summa diuinitas. Nihil, inquam, nec re ipsa uerius, nec ratiocinatione firmius, nec deo dignius concludi potest. Super haec, inquit, igitur, ueluti geometrae solent, demonstratis propositis, aliquid inferre, quae porismata ipsi uocant, ita ego quoque tibi ueluti corollarium dabo. Nam quoniam beatitudinis adeptione fiunt homines beati, beatitudo uero est ipsa diuinitas, diuinitatis adeptione fieri beatos manifestum est. Sed uti iustitiae adeptione iusti, sapien-

Digitized by Google

únde fóne uuîstùomes quínne uuîse. só *(sic)* uuérdent óuh nôte góta. ze sámolîchera uuîs fóne gótes kuuínne. [Argumentum a simili. Álso éníu adeptio tûot. sô tûot óuh tísíu. Táz íst similitudo.] Uuánda dáz sô íst. pedíu íst ter sâligo gót. [Uuánda gót únde sâlighéit éin sínt. pedíu máchônt síu óuh éin. Táz íst îo nóh argumentum ab efficientia. hoc est a causa.] Aber [dén únderskéit ferním du uuóla.] éin gót íst échert natûrlichêr. knûoge múgen uuérden per gratiam. án ímo téil hábendo. [Mít tíu hábet si ímo gegébôt.] Nû íst iz óuh fílo scône chád íh. sô du iz porisma héizêst. sô du iz corollarium héizêst. [Keméine sigeêra uuâren. állero uictorum palmę in manibus. únde laureę coronę in capite. Tîe áber éteuuaz fílo tûomliches ketâten in bello. álde óuh in ludis. únde in spectaculis. dîen gáb man éina túra hóubet zîerda. díu fóne similitudine corollę i. coronę. corolla|rium hîez. Fóne díu ságet suetonius. 158. fóne déro mílti cęsaris augusti, his uerbis. itaque corollaria et premia in alienis quoque muneribus. ac ludis. et crebra et grandia de suo offerebat nullique greco certamini interfuit. quo non pro merito quemque certantium honorarit.]

QUAE ACCEDUNT BEATUDINI. AN PARTES EIUS DICENDA SINT. AN AD UNUM EX EIS RELATA.

Nóh nîeht chád si ne íst scôneren. dánne dáz únsih ratio lêret hára zûolégen. Uuáz íst táz chád ih? Dánne mánigíu beatitudo begrîfet. [sô bonum íst. únde quinque supera dicta. uuéder díu sîn téil dero beatitudinis. álso mís-

---

sapientiae sapientes fiunt, ita diuinitatem adeptos deos fieri simili ratione necesse est. Omnis igitur beatus, deus; sed natura quidem unus, participatione uero nihil prohibet esse quam plurimos. Et pulcrum, inquam, hoc atque pretiosum, siue porisma siue corollarium uocari mauis. Atqui hoc quoque pulcrius nihil est, quod his annectendum esse ratio persuadet. Quid, inquam? Cum multa, inquit, beatitudo continere uideatur, utrumne haec omnia in unum ueluti corpus beatitudinis quadam partium uarietate con-

Digitized by Google

selíche líde sínt tes líchamen. álde íro éinez sî beatitudo. únde ánderíu ze démo séhèn. [Táz hábet sî gnôto fóre geságet. táz summum bonum beatitudo íst. nû uuíle sî ságen. dáz ze demo summo diu ánderíu fínuiu râmênt.] Míh lústi chád ih. dáz tu mír dáz óffenotîst. sélbez taz tíng ságendo.

BEATITUDINEM PARTES NON HABERE.

Ne súlen uuír chád si. sâlighéit kûot áhtôn? Íoh taz fúrsta chád ih. Taz summum mûost tu légen chád si. ze állên fínuen. Also beatitudo summum bonum íst. sô íst si óuh summa sufficientia. únde summa potentia. sî íst óuh summa reuerentia. únde claritas. únde uoluptas. Uuáz túnchet tír? Sínt tísíu állíu. íh méino bonum. únde sufficien-
159. tia. únde potentia. únde diu ánderíu. sámo so líde | dero beatitudinis? Álde râmênt siu állíu ad bonum. sámo so dáz íro hóubet sî? Íh fernímo uuóla chád íh. uuáz tu mír gébêst ze irrâtenne. uuîo áber dû iz récchêst. tés lústet míh ze hôrenne. Nû fernim chád si. íh lêro díh iz skéiden. [íh lêro díh uuîo siu râmênt ad bonum. únde dáz sélba bonum nîeht ne uuúrchent sámo so partes. Sús sólt tu argumentando nâh stápfôn.] Úbe bonum únde diu ánderen fínuiu. líde uuârîn dero beatitudinis. sô uuârîn siu éin ánderên úngelîh. [Táz íst argumentum ab adiunctis. Membris íst îo dissimilitudo adiuncta.] Sólih íst îo dero partium na-

---

iungant, an sit eorum aliquid, quod beatitudinis substantiam compleat, ad hoc uero cetera referantur? Uellem, inquam, id ipsarum rerum commemoratione patefaceres. Nonne, inquit, beatitudinem bonum esse censemus? Ac summum quidem, inquam. Addas, inquit, hoc omnibus licet. Nam eadem sufficientia summa est, eadem summa potentia, reuerentia quoque, claritas, et uoluptas beatitudo esse iudicatur. Quid igitur? Haeccine omnia bona, sufficientia, potentia ceteraque ueluti quaedam beatitudinis membra sunt, an ad bonum ueluti ad uerticem cuncta referuntur? Intelligo, inquam, quid inuestigandum proponas, sed, quid constituas, audire desidero. Huius rei discretionem sic accipe. Si haec omnia beatitudinis membra forent, a se quoque inuicem discreparent. Haec est enim partium na-

Digitized by Google

tura dáz siu úngelichíu éin corpus máchoên. Nû sínt tísíu geóuget éin uuésen. Pedíu ne sínt siu membra. [Uuánda siu unum sínt. pedíu ne sínt siu diuersa. Táz íst argumentum a repugnantibus. Repugnat enim unum esse atque diuersum. Uuánda siu óuh diuersa ne sínt. pedíu ne sínt siu membra. Táz íst álso íh nû chád. ab adiunctis.] Ánderes uuîo sól beatitudo sîn geuuórht. ûzer éinemo líde. dés nîeht sîn gemág. [Úzer éinemo ne mág nehéin compositio uuérden. Táz íst áber argumentum a repugnantibus. Repugnat enim simplex esse et compositum.] Tés íst nehéin zuîuel chád íh. Tára nâh pîto íh. tés nóh fóre íst.

AD UNUM REFERRI QUAE BEATITUDINIS SUNT.

Tiu ánderíu fínuíu. [díu éin sáment bonō sínt.] díu uuérdent keuuérbet án bonum. [uuánda man chómen uuíle mít ín ad bonum.] Târ úmbe gérôt man gnúhte. uuánda si gûot geáhtôt uuírdet. | Fóne díu íst óuh lieb potentia. 160. uuánda si gûot mánne dúnchet. Táz sélba mág ih ságen fóne dien ánderên drín. Fóne díu íst îo gûot. álles tés man gérôt. hóubet. únde méinunga. Táz áber gûot neíst. nóh kelîh temo gûoten. dés ne gérôt nîoman. Únde dára gágene. díu sâr gûot ne sínt. échert siu démo gelîh sîn. ióh túrh táz kérôt man íro. sámo so siu gûot sîn. Fóne díu sól man gelóuben. dáz îo diu gûoti sî. der ínnerôsto ángo. únde

---

tura, ut unum corpus diuersa componant. Atqui haec omnia idem esse monstrata sunt; minime igitur membra sunt, alioquin ex uno membro beatitudo uidebitur esse coniuncta, quod fieri nequit. Id quidem, inquam, dubium non est, sed id, quod restat, exspecto. / Ad bonum uero cetera referri palam est. Iccirco enim sufficientia petitur, quoniam bonum esse iudicatur; iccirco potentia, quoniam id quoque esse creditur bonum. Idem de reuerentia, claritudine, iucunditate, coniectare licet. Omnium igitur expetendorum summa atque causa bonum est. Quod enim neque re, neque similitudine ullum in se retinet bonum, id expeti nullo modo potest. Contraque etiam, quae natura bona non sunt, tamen si esse uideantur, quasi uera bona sint, appetuntur. Quo fit uti summa, cardo, atque

Digitized by Google

diu érchenôsta scúndeda álles kérônnes. Târ úmbe díngoliches kegérôt uuírt. tés fârêt man dar ána in hóubet. Álso der ne fârêt tér úmbe gesúndeda rîtef. uuîo er síh rîtendo eruuékke. núbe dáz er gesúndero uuérde. Fóne díu skinet. so uués so îoman gérôt úmbe gûot. táz er sîn ne gérôt. núbe gûotes. *Item.* Áber gûot. úmbe dáz tíngoliches uuárt kegérôt. táz chád íh uuésen beatitudinem. Fóne díu uuírt ióh ze déro uuîs. [íh' méino éin gûot fórderôndo.] éiniu beatitudo geforderôt. Tánnân skinet óffeno éin díng uuésen. gûot únde sâlighéit. Târ ne uuéiz ih nîcht. tés îoman múge uuíderchósôn chád íh. *Item.* Nû hábo íh chád si geóuget. kót únde sâlighéit éin uuésen. Táz íst álso
161. chád íh. | Fóne díu chád si. mág íh páldo féstenôn. gótes sélbes substantiam. án demo gûote stân.

INUITATIO AD BEATITUDINEM.

Hára zûo sínnent asáment*) álle nôtháfte. Íuuíh tir bíndent úbele gelúste. die íuuêr mûot pesízzent. mít stárchên chéten-

*) Lies sament oder alsament.

causa expetendorum omnium, bonitas esse iure credatur. Cuius uero causa quid expetitur, id maxime uidetur optari. Ueluti si salutis causa quispiam uelit equitare, non tam equitandi motum desiderat, quam salutis effectum. Cum igitur omnia boni gratia petantur, non illa potius, quam bonum ipsum desideratur ab omnibus. Sed propter quod cetera optantur, beatitudinem esse concessimus: quare sic quoque sola quaeritur beatitudo. Ex quo liquido apparet ipsius boni et beatitudinis unam atque eandem esse substantiam. Nihil uideo, cur dissentire quispiam possit. Sed deum ueramque beatitudinem unum atque idem esse monstrauimus. Ita, inquam. Secure igitur concludere licet, dei quoque in ipso bono, nec usquam alio, sitam esse substantiam.

Huc omnes pariter uenite capti,
Quos fallax ligat improbis catenis,
Terrenas hebetans libido mentes.

Digitized by Google

nôn. Hîer findent ír râuua. tísiu stédi íst fo stílle. Táz íst échert taz scúldîga asilum. táz tîen uuônegên îo indân stât. [Tíz ist kuíssera tánne dáz ze athenis máchotôn nepotes herculis. tîe íro libes fórhtôn úmbe sîne scúlde. Álde dáz romulus ze romo máchota. fréidên ze gníste.] So uuáz tagus kíbet [fluuius hispanię] an sînemo góltcrieze. únde hermus [fluuius minoris asię] an sînemo góltfáreuuen stáde. álde indus. tíu állero náhesta *(sic)* íst orienti soli. mískelôndíu grûone gímmâ [sô smaragdus íst]. zûo dien uuízên [sô uniones sint]. tíu ne indûont mánne nieht tíu óugen sînes sínnes. Núbe mêr stôzent siu blíndíu mûot in íro chúndûn finstrî. So uuáz tés mánne lichet. álde sîn mûot crûozet. táz prûotet tiu érda in íro bárme. áber dér skîmo gótes uuîstûomes. tér den hîmel rihtet. únde féstenôt. tér skíhet tîa tímberûn finstri des mûotes. So uuér dáz lieht chîesen gestât. tér ne gíhet. táz tiu súnna cláte skímen hábe.

UNUM ATQUE BONUM. IDEM ESSE.

Íh íiho is chád íh. Állîu dînîu gechôse. sínt kuís. ûnde gestêrchet | mít féstên redôn. [Mít argumentis. únde mít syllogismis sínt siu geféstenôt.] Jâ chád si dô. uuîo tíure dúnchet 162.

Hic erit uobis requies laborum,
Hic portus placida manens quiete,
Hoc patens unum miseris asilum,
Non quidquid tagus aureis arenis
Donat, aut hermus rutilante ripa,
Aut indus calido propinquus orbi,
Candidis miscens uirides lapillos,
Illustrant aciem magisque caecos
In suas condunt animos tenebras.
Hoc quidquid placet excitatque mentes,
Infimis tellus aluit cauernis.
Splendor, quo regitur uigetque caelum,
Uitat obscuras animae rninas.
Hanc quisquis poterit notare lucem,
Candidos phoebi radios negabit.

Assentior, inquam; cuncta enim firmissimis nexa rationibus constant. Tum illa, quanti, inquit, aestimabis, si

Digitized by Google

tír. úbe dû bedénchest uuáz sélbez taz kûot sî? Unmez tíure chád ih. Úbe íh óuh târ míte mûoz pechénnen gót. tér gûot íst. Tríuuo chád si. íh keóffenôn dir iz mít filo uuârero rédo. Échert tíu sîn in dînero gehúhte. díu fóre gefêstenôt sínt. Táz sínt siu chád ih. Ne hábo íh tír argumentando geóuget chád si. díu gûot. téro mánege gérônt? fóne díu ne uuésen uuârîu. nóh túrnohtíu. uuánda siu geskéiden sínt? Únde sô éin ándermo gebréste. dáz iz tánne dúrh síh ne múge gében fól gûot. nóh áneuuálg? Únde áber dánne uuérden uuâre gûot. sô siu síh kesámenoên. sâmo so ze éinemo bílde. únde ze éinero uuúrchedo. únde dáz éin dero fínuo sî. ánderíu dáz sélba sîn. [Úbe fínf summa bona uuârîn. sô uuârîn óuh fínf beatitudines. sô uuârîn óuh tero uuúrchedôn finue. uuánda îogelichíu dúrh síh beatam uuórhti.] Únde ne hábo íh tír dáz keóuget na. síu ne sîn éin. dáz siu nieht tés ne hábent tés ze géronne sî. uuánda éin âne diu ánderíu nieht ne gemág? Keóuget chád ih. Nóh zuíuel nehéinèr ne íst ís. *Sumptum.* Tíu missehéllendo chád si gûot ne sínt. únde áber geéinotíu gûot uuérdent. ne sínt tíu dánne. uuánda dara éin zûo chám. gûot uuórten na?

---

bonum ipsum quid sit agnoueris? Infiniti, inquam: siquidem mihi pariter deum quoque, qui bonum est, contingat agnoscere. Atqui hoc uerissima, inquit, ratione patefaciam, maneant modo quae paullo ante conclusa sunt. Manebunt, inquam. Nonne, inquit, monstrauimus ea, quae appetuntur a pluribus, iccirco uera perfectaque bona non esse, quoniam a se inuicem discreparent, cumque alteri abesset alterum, plenum absolutumque bonum afferre non posse? Tum autem uerum bonum fieri, cum in unam ueluti formam atque efficientiam colliguntur. ut quae sufficientia est, eadem sit potentia, reuerentia. claritas atque iucunditas. Nisi uero unum atque idem omnia sint, nihil habere, quo inter expetenda numerentur. Demonstratum est, inquam, nec dubitari ullo modo potest. Quae igitur, cum discrepant, minime bona sunt, cum uero unum esse coeperint, bona fiunt; nonne haec ut bona sint unitatis fieri adeptione contingit?

Digitized by Google

Táz túnchet mír. chád ih. *Sumptum.* | Únde ál daz kûot íst 163.
chád si. sô díu úngeéinotíu finuíu sínt. gíhest tu dáz kûot
sin. fóne gûotes míteuuíste. sô unum íst. álde ne gíhest?
Sô íst kûot chád íh. *Illatio.* Fóne sámolichero rédo gíhest
tu nôte chád si. éin únde gûot úngeskéiden sín. [Uuile du
zuéio iéhen. sô gíhest tu nôte des trítten. Ter syllogismus íst
sús ketân. Vngûot uuírt fóne éinemo gûot. Sô íst tánne gûot
fóne gûotemo uuórten. íh méino fóne éinemo. Pedíu íst éin
únde gûot úngeskéiden.] Téro substantia íst nôte úngeskéi-
den. déro tât úngeskéiden íst. [Bonitas máchôt bonum. par-
ticipatione sui. sô tûot óuh unum. Pedíu hábent siu éina tât.]
Tés ne mág íh nîo gelóugenen. chád íh.

UNUM OMNIBUS REBUS SUBSISTENTIAM DARE.

Ne uuéist tu chád si. állero díngolîh sô lángo uuéren.
únde bestân. únz íz éin íst. Únde zegân ióh zeuáren. sô
iz éin ne íst. Álso du chîesen máht chád si. an állèn lé-
bendèn. Sô sêla únde lîchamo zesámine chóment. únde
sáment uuónènt. táz héizet animal. Sô díniu éinunga fóne
béidero skídungo zegât. sô sól animal nôte zegân. únde
fúrder ne uuésen. Jóh sélbèr únsêr lîchamo. únz er in
sînero lído fûogi behábet sîna geskáft. sô íst er ménnisken
gelîh. Úbe áber die líde geskéidene. únde zelégete demo

Ita, inquam, uidetur. Sed omne quod bonum est, boni participatione bonum esse concedis, an minime? Ita est. Oportet igitur idem esse unum atque bonum simili ratione concedas. Eadem namque substantia est eorum, quorum naturaliter non est diuersus effectus. Negare, inquam, nequeo. Nostine igitur, inquit, omne, quod est, tam diu manere atque subsistere, quam diu sit unum, sed interire atque dissolui pariter, atque unum esse destiterit? Quonam modo? Ut in animalibus, inquit, cum in unum coeunt ac permanent anima corpusque, id animal uocatur. Cum uero haec unitas utriusque separatione dissoluitur, interire nec iam esse animal liquet. Ipsum quoque corpus, cum in una forma, membrorum coniunctione, permanet, humana uisitur species. At si distributae segregataeque partes corporis distraxerint uni-

Digitized by Google

lichamen dáz penément. táz er éin ne mûoz sîn. sô zegât táz er uuás. Únde uuárte ze állèn díngen ánderên. sô síhest tu díngolîh pestân. únz iz éin íst. Únde áber zegân,
164. sô iz éin ne íst. | So uuâr íh is uuartên. chád ih. târ findo íh iz sô.

QUESTIO PHILOSOPHIAE. AN AD INTERITUM ALIQUID TENDAT.

Íst nû îeht chád si. dáz tero naturo fólgendo. síh kérno gelóube des uuésennes. únde iz uuélle zegân. únde eruuérden.

RESPONSIO BOETII. NON ANIMALIA TENDERE. DE RELIQUIS SE DUBITARE

Úbe íh tíu lébendo *(sic)* chíuso chád ih. tiu natûrlicho múgen uuéllen. únde ne uuéllen. déro nehéin ne findo ih táz âne ûzuuértiga nôt uuésennes ne lúste. únde iz tánches péite ze uerlórnissedo. [Ûzuuertîg nôt íst. tîa ételîh keskíht erréchet. álso súhte sínt. únde uulnera. únde persecutiones. únde calamitates. Fóne dîen uuírt ófto der ménnisko sô úberuuúnden. ófto dáz ímo der lîb léid íst.] Ál dáz tir lébet. táz îlet îo hálten sîne gesúndeda. únde flîhet îo den tôd. únde dia ferlórnísseda. Uués áber íh súle iéhen fóne bóumen. unde fóne chríuteren, tíu fóne sáffe lébent. únde fóne únlébenden. sô lapides únde metalla sínt. tés zuîuelôn ih.

---

tatem, desinit esse quod fuerat. Eoque modo percurrenti cetera procul dubio patebit subsistere unumquodque, dum unum est; cum uero unum esse desinit, interire. Consideranti, inquam, mihi plura minime aliud uidetur. Estne igitur, inquit, quod in quantum naturaliter agat, relicta sustinendi appetentia uenire ad interitum corruptionemque desideret? Si animalia, inquam, considerem, quae habent aliquam uolendi nolendique naturam, nihil inuenio, quod, nullis extra cogentibus, abiiciant manendi intentionem et ad interitum sponte festinent. Omne namque animal tueri salutem laborat, mortem uero perniciemque deuitat. Sed quid de herbis arboribusque, quid de inanimatis omnino consentiam rebus, prorsus dubito.

Digitized by Google

ITEM IPSA. NEC ARBORES TENDERE NEC HERBAS.

Tríuuo chád si. nóh tés ne dárft tu zuíuelon. sîd tu sihest críutelih. unde bóumolih an déro stéte uuáhsen. díu ímo límfet. ih méino. dâr iz níeht káhes erdórrên ne mág. nóh zegân. sô fílo iz tíu natura lâzet. Uuánda íro súmelih uuáhset in félde. súm in bérge. súm uuáhset in fénne. súm chlébet án dien stéinen. súm | stât an grîeze. Tîe sâr dánne 165. dórrênt. úbe sie îoman fúrder sézzet. Fóne díu gíbet tíu natura îogelichemo. dîa stát. tíu ímo gelímfet. únde hûotet. táz iz îo uuéree. únz iz lángôst múge.

DE NUTRIMENTIS EARUM.

Uuáz chîst tu dés. [zíu ne chíusest tu dâr bî. uuîo gérno sie sínt] táz sie sámo so den snábel stôzent ín dia érda. únde sûgent taz sóu. mít tien uuúrzellôn. únde sie dánnân sô ûf íro stárchi áfter demo márge. únde áfter dero ríndûn. zetéilônt? Unde uuáz óuh tés. táz sie daz uuél. chesta sû daz márg íst. zeínnerôst pérgent. mít tero ûzerûn hólzes fésti. únde diu rínda ze ûzerôst. sámo so árbeito genîetotíu. gágen állên uuéteren ze skérme stât. Uuánda ne sihest tu. uuîo geuuár. óuh tés tíu natura íst. táz állíu

---

Atqui non est, quod de hoc possis ambigere, cum herbas atque arbores intuearis, primum sibi conuenientibus innasci locis, ubi, quantum earum natura queat, cito exarescere atque interire non possunt. Nam aliae quidem campis, aliae montibus oriuntur, alias ferunt paludes, aliae saxis haerent, aliarum fecundae sunt steriles arenae, quas si in alia quispiam loca transferre conetur, arescant. Sed dat cuique natura quod conuenit, et, ne, dum manere possunt, intereant, elaborat.

Quid dicam, quod omnes, ueluti in terras ore demerso, trahunt alimenta radicibus ac per medullas robur corticemque diffundunt? Quid, quod mollissimum quodque, sicuti medulla est, interiore semper sede reconditur, extra uero quadam ligni firmitate regitur; ultimus autem cortex aduersum caeli intemperiem quasi mali patiens defensor opponitur? Iam uero quanta est naturae diligentia, ut

Digitized by Google

uuáhsentíu. mít tes sâmen mánegfalti uuîto geflánzôt uuérden. Uuér ne bechénnet táz állez uuésen. sámo so zímber. únde gezíug. állív uuáhsentíu. nîeht éin uuérig ze getûonne. núbe ióh áfter gebúrte zálôn îomêr ze gestâtenne.

ITEM NEC INANIMATA TENDERE AD INTERITUM.

Tíu óuh únlîbháftíu sínt. ne fórderônt tíu daz íro díng so sámo na? Uuáz méinet ánderes. táz tiu lîehti daz fíur ûfzíhet. únde diu suâri dia érda níderséncbet. âne dáz ín béidên dîe stéte gefállent. únde dîe férte? [Éinemo níder.
166. ándermo ûf] | Állero díngolîh háltet îo dáz ímo geuállet. Also iz óuh tára gágene dísiu dôsent *(sic)*: tíu imo uuíderuuartîg sínt. Tíu óuh hérte sínt. álso stéina. díu háftênt fásto ze sámine. únde ne héngent nîeht. táz man siu sámfto zebréche. Tíu áber názíu sínt. sô lúft únde uuázer íst. tíu skéident síh sámfto. únde lóufent áber spûotîgo. zesámine. Taz fíur ne skéidet síh nîeht. [Táz íst fóne díu. uuánda iz ne hábet nehéina dícchi. dáz iz corpus sî. nóh ne íst túrh síh nîeht. sô lúft únde uuázer íst. táz iz ín gelîcho múge geskéiden uuérden. Án dien corporibus íst iz sámo so fróst. únde ánderíu accidentia. Díu corpora án dîen iz

---

cuncta semine multiplicato propagentur, quae omnia non modo ad tempus manendi, uerum generatim quoque quasi in perpetuum permanendi, ueluti quasdam machinas esse quis nesciat?

Ea etiam quae inanimata esse creduntur, nonne quod suum est quaeque simili ratione desiderant? Cur enim flammas quidem sursum leuitas uehit, terras uero deorsum pondus deprimit, nisi quod haec singulis loca motionesque conueniunt? Porro autem, quod cuique consentaneum est, id unumquodque conseruat, sicuti ea, quae sunt inimica, corrumpunt. Iam uero quae dura sunt, ut lapides, adhaerent tenacissime partibus suis et, ne facile dissoluantur, resistunt. Quae uero liquentia, ut aër atque aqua, facile quidem diuidentibus cedunt, sed cito in ea rursus, a quibus sunt abscissa, relabuntur. Ignis uero omnem refugit sectionem.

Digitized by Google

íst. tíu skéident síh. Sô íst óuh uox. tíu sáment chúmet ze mánigên ôrôn. síu íst úngeskéiden. dóh tero gehôrentôn ôren geskéiden sîn. únde íst si óuh corporalis. sô priscianus chît. quia uox est aer ictus.]

QUID SIT INTER NATURALEM MOTUM ET UOLUNTARIUM.

Únde ferním uuóla. dáz íh tír nû nîeht ne óugo. [uuîo gérno uuihtelîh sî.] fóne dien uuílligên uuárbôn dero sínnigûn sêlo. núbe íh óugo dir iz fóne dero natûrlichûn râmungo. [Natura hábet íro ríhti. dáz sia nehéin uuíllo ne léitet.] Álso dâr skînet. táz uuír dia líbleita déuuên. dóh uuír dára ne dénchên. únde uuír slâfendo âtemoên. únuuízendo. [Pedíu hábet tiu natura íro uuárba. âne den uuíllen.] Nóh sâr án dien lébendên. dáz siu gérno sínt. táz ne hábent siu nîeht fóne dero sêlo uuíllen. núbe fóne dero natura. nám iz ánagenne. Táz skînet târ ána. uuánda der mán ófto dúrh ételicha nôt. ten dôd uuíle. dén diu natura skíhet *(sic)*. Vnde dára gágene. | Diu hîtat. téro diu na- 167.
tura gérôt. tánnân dero stírbigôn díngo lánguuérigi dóh chúmet. tíu uuírt ófto fóne uuíllen ferduuénget. [Ten dôd fúrhtet tiu natura. únde gerôt sîn der uuíllo. tia hîtât mínnôt tiu natura. únde uuéigerôt ter uuíllo. fóne díu chît sî. contra illud.] Álso guís so ne chúmet nîeht tiu líb mínna. fóne dero sêlo uuíllen. núbe fóne dero natûrlichûn ríhti.

Neque nunc nos de uoluntariis animae cognoscentis moribus, sed de naturali intentione tractamus. Sicuti est, quod acceptas escas sine cogitatione transigimus, quod in somno spiritum ducimus nescientes. Nam ne in animalibus quidem manendi amor ex animae uoluntatibus, uerum ex naturae principiis uenit. Nam saepe mortem cogentibus causis, quam natura reformidat, uoluntas amplectitur; contraque illud, quo solo mortalium rerum durat diuturnitas, gignendi opus, quod natura semper appetit, interdum coërcet uoluntas. Adeo haec sui caritas non ex animali motione, sed ex naturali intentione procedit.

Digitized by Google

Kótes peuuárunga. gáb táz íro geskáffenên. ze hóubethásti uuérennes. táz sie ío lúste ze uuérenne. únz sie lángôst múgîn. Pediu ne dárft tu nieht zuíuelôn. ál dáz tir íst. natûrlicho sûochen dia stâtigi des uuérennes. únde skíhen dia ferlórni. Íh giho chád íh. táz íh kuíslicho nû bechénno. dáz mir fóre uuás únguís. Únde dáz ío uuésen. únde uuérên uuíle chád si. táz kérôt éin uuésen. Témo infárnemo. ne uuírt taz uuésen ze léibo nieht. Táz íst uuâr chád ih. *Sumptum.* Pediu chád si. uuéllen siu álliu éin. Tés hábo íh keiégen chád ih. *Sumptum.* Nû hábo íh tír óuh kcóuget chád si. éin únde gûot ál gelîcho gân. Sô hábest chád ih. *Illatio.* Pediu chád si fórderônt siu álliu gûot. [Tér syllogismus íst óuh târ fóre.]

DIFFINITIO BONI.

Nû máht tv gûote gében chád si. súslih nôtméz. Táz íst kûot tés álliu díng kérônt.

[QUID SIT DIFFINITIO.

Hier íst ze uuízenne. dáz diffinitio óuh éigen instrumentum íst philosophorum. ad disputandum. sámo so argumentum íst. únde syllogismus. Mit tîen drîn dûohta ín. dáz uuír állero díngoliches sîn ze irríhtenne.
168. únde daz ander | ál únguís sî. âne dáz úns argumen-

Dedit enim prouidentia creatis a se rebus hanc uel maximam manendi causam, ut, quoad possunt, naturaliter manere desiderent: quare nihil est, quod ullo modo queas dubitare, cuncta, quae sunt, appetere naturaliter constantiam permanendi, deuitare perniciem. Confiteor, inquam, nunc me indubitato cernere, quae dudum incerta uidebantur. Quod autem, inquit, subsistere ac permanere appetit, id unum esse desiderat; hoc enim sublato, ne esse quidem cuiquam permanebit. Uerum est, inquam. Omnia igitur, inquit, unum desiderant. Consensi. Sed unum id ipsum monstrauimus esse, quod bonum est. Ita quidem. Cuncta igitur bonum petunt; quod quidem ita describas licet, ipsum bonum esse, quod desideretur ab omnibus.

Digitized by Google

tando. ratiocinando. diffiniendo geuuâret uuérde. Argumentorum loca fúnden sie sedecim. ratiocinationum modos uiginti sex. áber diffinitionum misselicho. uuánda cicero lèret únsih in topicis. quatuor modos. uictorinus rhetor quindecim. Déro quindecim modorum. íst échert éinêr dér proprie diffinitio héize. die ándere héizent mêr descriptiones. Diffinitio sézzet taz ting. únde geóuget iz úns. álso uuír iz ána séhen. descriptio gezéichenet iz échert. Sô íst iz diffinitio. sô iz úns substantialiter dia sácha óuget. ál sús. Animal dáz íst anima. únde corpus. Fóne dîen zuéin íst animal compositum. díu zuéi uuúrchent iz. Sô íst iz áber descriptio. sô úns échert kemâlêt uuírt. uuáz iz sî. ál sús. Animal dáz íst quoddam mobile. Tóh táz uuâr sî. nóh tánne íst úns animal mít tíu accidentialiter geóuget. nals substantialiter. Mobilitas íst accidens animali. Úzer accidentibus ne uuírt nehéin animal geuuúrchet. Pedíu chît descriptio geuâle. únde zéichenúnga. únde bílde. álso dáz íst. úbe íh mít mînemo grîfile an éinemo uuáhse gerîzo formam animalis. Áber diffinitio chît úndermarchúnga. álso dáz íst. táz uuír fines a finibus skídoen. únde chît nôtmez. álso dáz knôto gemézen íst. tés nîeht mêr. nóh nîeht mínnera neíst.]

Nieht ne mág uuâreren erdénchet uuérden. chád íh. Uuánda éin uuéder íst. sô állíu díng séhent ze nîehte. únde fárent írre. sámo so hóubetolôsiu. álde úbe siu állíu îoner zûoîlent. táz íst nôte állero díngo bézesta. Únde dô chád si. nû bín íh is filo frô geséllo mîn. Tû hábest ten mittelôsten stúpf tero uuârhéite in din*) hérza getrénchet.

*) Es steht dien.

Nihil, inquam, uerius excogitari potest. Nam uel ad nihilum cuncta referuntur, et uno ueluti uertice destituta, sine rectore, fluitabunt, aut si quid est, ad quod uniuersa festinent, id erit omnium summum bonorum. Et illa, nimium, inquit, o alumne lector; ipsam enim mediae ueritatis notam mente fixisti.

Digitized by Google

QUIS SIT RERUM FINIS.

Únde an demo díngе hábest tu fernómen. dáz tu dih fóre châde ne uuízen. Uuélez íst táz chád ih. Uuáz táz
169. énde sî állero díngo chád si. Táz íst taz | énde. dés állíu díng kérônt. Uuánda uuír dáz énde geuuâr ráchotôn. gûot uuésen. pediu súlen uuír iéhen. gûot uuésen állero díngo énde.

MENTEM INTERROGANDAM ESSE DE OMNI UERITATE.

So uuér tîefo dénchendo daz uuâra gûot sûoche. únde er fóne lúge díngen ne uuélle betrógen uuérden. dér frâgee dés sîn sélbes sîn. Únde lánge férte des mûotes in ringes uuîs pîegende. tûe sie úmbegân. [Dáz chît. uuénde sîn mûot tar ána díccho.] Únde lêre sîn mûot héime háben. dáz iz ánderes uuâr sûochet. Úbe er daz tûot. tánne beginnet síh ímo indûon. dáz ér ne uuíssa. óffenôr dánne daz súnnûn liecht. [Táz chît si fóne díu. uuánda ér ímo sélbo bedénchen sól. uuîo uuâr dáz sî. dáz sî ín lêret.] Uuánda der âgez máchôndo lichamo. ne hábet temo mûote dáz *(sic)* nîeht káreuuo genómen dia uuârhéit. [so uuîo geskríben sî. Corpus quod aggrauat animam. opprimit sensum multa

---

Sed in hoc patuit tibi, quod ignorare te paullo ante dicebas. Quid? inquam. Quis esset, inquit, rerum omnium finis. Is est enim profecto, quod desideratur ab omnibus; quod quia bonum esse collegimus, oportet, rerum omnium finem bonum esse, fateamur.

Quisquis profunda mente uestigat uerum
Cupitque nullis ille deuiis falli,
In se reuoluat intimi lucem uisus,
Longosque in orbem cogat inflectens motus,
Animumque doceat, quidquid extra molitur,
Suis retrusum possidere thesauris;
Dudum quod atra texit erroris nubes,
Lucebit ipso perspicacius phoebo.
Non omne namque mente depulit lumen
Obliuiosam corpus inuehens molem.

Digitized by Google

cogitantem.] Ételîh ſúnche dero uuârhéite. lôskêt târ ínne. dér fóne dero ánablâsentûn lêro erchíechet uuírt. Uuánnân bírnt ir ánderes sô gerách. réht ze findenne. sô man is íuuíh frâgêt. tér zínselôd ne lâge dâr begráben. tíefo ín demo hérzen. [Táz íst argumentum ab effectu. Uuîo mág effectum sîn âne den efficientem.] Úbe platonis poema uuâr ságet. ál dáz tér úngehúhtigo gelírnêt. tés pehúget er síh. [Plato únde ándere philosophi. uuândôn. dáz anima hominum álliu díng uuízîn. êr sie ad corpora chómên. únde fóne démo úngehúhtig | uuórtene. síh íro dára nâh îo éinzên behúgen.] 170.

Íh gího dés fílo fásto platoni chád íh. uuánda dû míh tíz ál nû ánderêst lêrest. Éinêst fóne díu. dáz íh uuás in úngehúht chómenêr. fóne des líchamen drúcche. [dô míh iz in scùolo lèrta mîn méister.] únde nû ánderêst. fóne dero chréftigûn trùregi besuârotèr.

QUOD BONITATIS CLAUO MUNDUS REGATUR.

Uuíle du dénchen chád si. án die êreren gegíhte. sô spùot ſir sâr. dés tíh ze behúgenne. dáz tu fóre châde. díh ne uuízen. Uuáz íst táz chád íh? Uuélih chád si daz stûorrûoder sî. mít témo gót tísa uuérlt ríhte. Íh pehúge míh uuóla chád íh. keiégen haben mînero únchúnnôn. Uuáz tu dóh ságen uuéllêst.

Haeret profecto semen introrsum ueri,
Quod excitatur uentilante doctrina.
Nam cur rogati sponte recta censetis,
Ni mersus alto uiueret fomes corde?
Quod si platonis musa personat uerum,
Quod quisquis discit, immemor recordatur.

Tum ego, platoni, inquam, uehementer assentior; nam me horum iam secundo commemoras. Primum, quod memoriam corporea contagione, dehinc cum maeroris mole pressus amisi.

Tum illa, si priora, inquit, concessa respicias, ne illud quidem longius aberit, quin recorderis, quod te dudum nescire confessus es. Quid? inquam. Quibus, ait illa, gubernaculis mundus regatur. Memini, inquam, me insciiam meam fuisse confessum; sed quid afferas,

Digitized by Google

so uuío íh ´iz iú nû uuíze. íh fernímo iz tóh kérno fóne dír. Táz kót tísa uuérlt ríhte chád si. tés iâhe dû dâr fóre. tíh nebéinen zuíuel hâben. Nóh nû ne zuíuelôn chád ih. nóh níomer. Únde mít uuélero rédo íh tára zûo chóme. dáz ságo íh tír spûotigo. Tísiu uuérlt ne geéinoti síh níeht ze éinemo bílde. fóne sô mísselichên. únde sô ubíderuuártigên. íro téilen. [sô uuâzer. únde fíur íst. únde lúft únde érda.] úbe éinêr ne uuâre. dér sô mísselichíu zesámine fûogti. Jóh tára nâh. sô er siu zesámine gehâfti. sô intuuúrfe síh. únde zenâme síh. tíu ríngenta mísselélli dero natûrôn. úbe éinêr ne uuâre. dér dáz fólle hábeti. zesámine. dáz ér genústa. [Táz íst triplex argumentum. a dissimilibus. a repugnantibus. a contrariis. Dissimilia sínt. corpus et anima. repugnantia sínt ignis et terra. contraria sínt ignis et aqua. Tíu flúhîn nôte éin ánderíu. úbe siu éteuner ne
171. duúnge zesámine.] | Nóh sô guís ne uuâre níeht tíu ríhti dero naturę. nóh sô guísse férte. ne tâtîn diu partes kuísse in íro stéten. [álso luna hábet inter planetas. proximum motum terrę. únde saturnus proximus cęlo.] kuísse in íro zîten. [álso recursus lunę íst. in uiginti septem diebus. únde áber solis. in trecentis sexaginta quinque diebus.] kuísse in íro máchungo. [álso der mâno dia súnnûn fúre gândo. eclipsin solis máchôt. únde sol die ánderen planetas machôt stationarias. álde retrogradas. álde anûmôlas *(sic)*.] kuísse in íro únderskéite. [álso îo íst ínter plęnam lunam et solem dimidium cęli.] kuísse in íro uuíolichi. [álso îo noua luna

íst

licet iam prospiciam, planius tamen ex te audire desidero. Mundum hunc, inquit, a deo regi paullo ante minime dubitandum putebas. Ne nunc quidem arbitror, inquam, nec umquam dubitandum putabo, quisque in hoc rationibus accedam, breuiter exponam. Mundus hic ex tam diuersis contrariisque partibus in unam formam minime conuenisset, nisi unus esset, qui tam diuersa coniungeret; coniuncta uero naturarum ipsa diuersitas inuicem discors dissociaret atque diuelleret, nisi unus esset, qui quod nexuit contineret. Non tam uero certus naturae ordo procederet. nec tam dispositos motus, locis, temporibus, efficientia, spatiis, qualitatibus

íst cornuta. únde plena rotunda ist.] Tés ne fûore álles sô nîeht. úbe éinêr ne uuâre stâtêr. dér dîe mísselîchen uuéhsela scáffoti. [Táz íst argumentum ab effectis. Diu effecta lêrent ten effectorem.] Fóne démo îo álle gáskefte *(sic)* sínt. unde geríhtet*) uuérdent. tén héizo íh áfter síte gót. Sîd tu dáz uuéist chád si dô. sô ne íst mír dés nîeht. táz tû sâldôn gebrûochendêr *(sic)* gesúnde héim eruuíndêst. [Uuáz héizet si patriam. âne iustitiam. únde sapientiam. dâr úmbe der ménnisko geskáffen uuárt? álde paradysum. dánnân ér feruuórfen uuárd.] Nû séhên dés uuir bedígen. *Sumtum.* Ne chád íh târ fóre na. gnúht pegríffen uuérden. mít beatitudine. únde gót uuésen dia beatitudinem. Sô tâte chád ih. *Illatio.* Sîd táz sô íst. sô íst er úndúrftig tero ûzerûn hélfo. dia uuérlt ze ríhtenne. uuánda er iz an ímo sélbemo hábet. [Ter syllogismus íst sús ketân. Sufficientia íst in beatitudine. Sô íst kót beatitudo. Pedíu íst kót sufficiens ad regendum mundum.] Ánderes uuîo. úbe ímo ménget. sô ne íst er sufficiens. [Argumentum a parte. quia non habet totum cui aliquid deest.] Iz íst nôte sô chád ih. Mít | ímo sélbemo gréhto. órdenôt er diu díng. Tés ne mág 172. nehéin lóugen sîn chád ih. *Item.* Nû íst óuh kót keséget

*) Das Ende dieses Worts ist im Codex verkratzt und nur geihte deutlich zu lesen.

tatibus explicaret, nisi unus esset, qui has mutationum uarietates manens ipse disponeret. Hoc quidquid est, quo condita manent atque agitantur, usitato cunctis uocabulo deum nomino. Tum illa: cum haec, inquit, ita sentias, paruam mihi restare operam puto, ut felicitatis compos patriam sospes reuisas; sed quae proposuimus, intueamur. Nonne in beatitudine sufficientiam numerauimus deumque beatitudinem ipsam esse concessimus? Ita quidem. Et ad mundum igitur, inquit, regendum nullis extrinsecus adminiculis indigebit; alioquin si quo egeat, plenam sufficientiam non habebit. Id, inquam, ita est necessarium. Per se igitur solum cuncta disponit. Negari, inquam, nequit. Atqui deus ipsum bonum esse

Digitized by Google

chád si. gûot uuésen. Uuóla gehúgo íh is chád ih. Úbe dér mít ímo sélbemo ríhtet. tér sélbo gûot íst. sô ríhtet er mít kûote. [Táz íst argumentum a nota. i. ab interpretatione. Uuánda gót únde gùot pluriuoca sínt. táz mít kóte uuírt. táz uuírt mít kûote.] Unde dáz íst tér nágel. ióh tíu stíura. mít téro daz uuérlt zímber gehálten uuírt stâte. únde úngeuuértet. [Tér diu méreskéf stíuret. tér ne léget sîna hánt nieht án daz stíurrûoder. núbe échert ten nágel. dér án demo rûodere íst. tén uuérbet er. álso uuír ióh séhên. in súmelîchen sèuuen.] Tés fólgên íh tir in érnest chád ih. únde dáz uuíssa íh fóre. gágen dés iz uuás. táz tu sô ságen sóltîst. Íh chós iz. tóh íh iz chûmo chúre. Táz keloúbo íh chád si. dáz tu iz fóre chúrîst. uuánda dù nû uuâno íh uuácherôren óugen hábest. tia uuárhéit ze chîesenne.

CUNCTA NATURAE CONSENTANEA. UOLUNTARIE GUBERNARI.

Táz íh oûh nóh ságen uuíle. dáz máht tu sámo óffeno chîesen. Uuáz íst táz chád íh. Sô gót tiu díng ríhtet chád si. mít témo nágele dero gûoti. únde siu álliu râmènt ze dero gûoti. Íst tánne zuîuel. síu ne sîn uuíllig tes ríhtennes? Únde síu ne uuérbên síh kérno. náh témo uuíllen

---

monstratus est. Memini, inquam. Per bonum igitur cuncta disponit, siquidem per se regit omnia, quem bonum esse concessimus, et hic est ueluti quidam clauus atque gubernaculum, quo mundana machina stabilis atque incorrupta seruatur. Uehementer assentior, inquam, et id te paullo ante dicturam, tenui licet suspicione, prospexi. Credo, inquit: iam enim, ut arbitror, uigilantius ad cernenda uera oculos deducis.

Sed quod dicam non minus ad contuendum patet. Quid? inquam. Cum deus, inquit, omnia bonitatis clauo gubernare iure credatur, eademque omnia, sicuti docui, ad bonum naturali intentione festinent, num dubitari potest, quin uoluntarie regantur, sed ad disponentis nutum,

Digitized by Google

des méisterônten. sámo so gehéllíu únde gerártíu ze íro ríhtare? Íz íst nôte sô chád íh. Nóh táz ríhten ne uuâre sâlig. tánne. sô iz tero uuíderôntôn geduuíng uuâre. náls tero gehôrigôn héili. [Uuánda díu detrectatio contra naturam uuâre. bedíu ne hábeti sî beatum finem. Táz íst argumentum a causa. Tíu dia naturam háltent. tíu habent | bonum finem. Fóne díu chád paulus. Habetis fructum 173. uestrum in sanctificatione. finem uero uitam eternam. Sanctificatio íst secundum naturam. pedíu íst si causa uitę eternę. Uita eterna íst íro finis.] Pedíu neíst nîeht tia naturam háltende. dáz kóte uuídere sî. Nîeht chád íh.

RELUCTANTIA NIHIL PROFICERE.

Uuáz chád si. úbe síh is tehéin creatura béitet. [sô gigantes tâten. únde álle iniqui tûont.]? Kemág sî dánne feht uuíder demo geuuáltigôsten. dén íh keuuáltigôsten iáh uuésen dúrh tia beatitudinem? Nîeht úber ál chád íh. Fóne díu neíst nîeht chád si. daz temo hêrôsten gûote múge. álde uuélle uuídere stân. Íh ne trûên chád íh. Fóne dív chád sî. íst táz kûot taz fórderôsta. dáz állíu díng mámmondo. únde máhtigo sképfet. Dô chád íh. uuîo lústsám mír sínt nîeht éin díu gnôti dero rédôn. díe du mír beslózen hábest. núbe ióh mêr diu uuórt.

---

ueluti conuenientia contemperataque rectori sponte conuertant? Ita, inquam, necesse est; nec beatum regimen esse uideretur, si quidem detrectantium iugum foret, non obtemperantium salus. Nihil est igitur, quod naturam seruans deo contraire conetur. Nihil, inquam.

Quid si conetur, ait, num tandem proficiet quidquam aduersus eum, quem iure beatitudinis potentissimum esse concessimus? Prorsus, inquam, nihil ualeret. Non est igitur aliquid, quod summo huic bono uel uelit uel possit obsistere. Non, inquam, arbitror. Est igitur, inquit, summum bonum, quod regit cuncta fortiter suauiterque disponit. Tum ego, quam, inquam, me non modo ea, quae conclusa est, summa rationum, uerum multo magis haec ipsa uerba, quibus uteris, delectant, ut tandem aliquando stultitiam magna

Digitized by Google

tíu dû sprichest. [Sî sprichet scôno hîer. únde oûh târ sî fóne íro sélbûn sprichet.] Tû lâse in spélle chád si. die rísen ze himele féhten. [otum. únde ephialtem. filiůs neptuni. die mânôdliches vuôhsen nouem digitos.] áber gótes chráft. kált in sô iz réht uuás. [Uuánda sie álle erscózen uuúrten. mít tien dónerstrâlôn. Táz mánôt tie úreizkóucha. die gótes chórônt. dáz sie dóh eteuuénne. síh is mîdên. Flegre héizet tíu rísôn búrg. in thessalia. târ die chréftigen stéina nóh ligent. mánige áfter félde. mít tien diu spél sá gent. táz tie rísen ze himele fúhtîn. Íz uuâren áber die uuârháfto. die post deluuium turrem zimberotôn uuíder góte. únde sie uuúrten diuisę per linguas.]

174. MALUM | NIHIL ESSE.

Uuíle du nû chád si. dáz íh sélben die rédâ. die íh târ fóre geóuget hábó zesámine slâhe. dáz tar ûz ételîh scône gnéista spríngc. Álso dû uuéllêst chád ih. Kót chád si. ne zuíuelôt nîoman uuésen álemáhtigen. Tér sínnig íst chád ih. tér ne zuíuelôt is. Tér ál gemág chád si. sól ieht sîn. dáz tér ne gemúge? Nieht chád ih. Mág kót úbel tûon chád sî? Nein chád ih. Fóne díu chád si. neíst úbel nieht. sîd iz tér ne mág tûon. dér al tûon mág. [Argumentum ab efficiente. Uuâr íst táz effectum. sô der effector ne íst? Táz íst tíu scintilla dáz malum nieht ne íst. Fóne dîu chît augustinus. dáz malum creatura ne sî. nóh effectio dei. núbe defectio a deo.]

---

latrantem sui pudeat. Accepisti, inquit, in fabulis lacessentes caelum gigantes; sed illos quoque, uti condignum fuit, benigna fortitudo deposuit.

Sed uisne rationes ipsas inuicem collidamus? forsitan ex huiusmodi conflictatione pulcra quaedam ueritatis scintilla dissiliet. Tuo, inquam, arbitratu. Deum, inquit, esse omnium potentem nemo dubitauerit. Qui quidem, inquam, mente consistat, nullus prorsus ambigat. Qui uero est, inquit, omnium potens, nihil est, quod ille non possit. Nihil, inquam. Num igitur deus facere malum potest? Minime, inquam. Malum igitur, inquit, nihil est, cum id facere ille non possit, qui nihil non potest.

Digitized by Google

DE SIMILITUDINE HARUM RATIONUM.

Spîlest tu sáment mír chád ih mít tînero rédo. sô feruuúndenen laborinthum *(sic)* uuírchendo? Táz tu nû íngángêst. târ du ûzkîenge. únde áber dâr ûzkángêst. târ du íngienge? [Sô iz in laborintho féret. únde sô du hîer séhen máht.] Álde uuíndest tu daz vuúnderlicha chliuue —

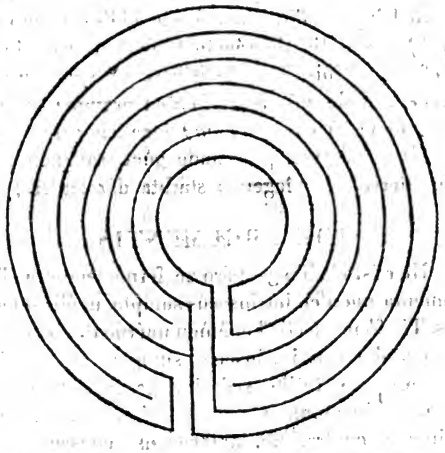

dero gôtes éinfálti? Sûs hábest tu mít mír gerédôt. Tû fienge ána ze beatitudine. únde ságetôst sîa uuésen summum bonum. únde châde sîa in góte uuésen. Vnde ságetôst tu gót sélben uuésen summum bonum ioh beatitudinem. Vnde | dánnan ságetost tv mír ze gébo nehéinen 175.

Ludisne, inquam, me, inextricabilem labyrinthum rationibus texens, quo nunc quidem, qua egrediaris, introeas, nunc uero quo introieris, egrediare, an mirabilem quendam diuinae simplicitatis orbem complicas? Etenim paullo ante a beatitudine incipiens eam summum bonum esse dicebas, quam in summo deo sîtam loquebare; ipsum quoque deum summum esse bonum plenamque beatitudinem disserebas; ex quo neminem bea-

Digitized by Google

uuésen beatum. âne dér sámint ímo gót íst [Án déro stéte bist tŷ ûz chómen ze beatitudine. dâr dû óuh ána fienge. Únde áber dâr ze beatitudine. ána fáhendo dâr dû ùz lieze.] châde dû. dáz pílde summi boni uuésen substantiam gótis únde beatitudinis. Únde dáz éina bonum ságetost tû uuésen dáz álliu díng súochent. Únde gót châde dû mít témo stùorrûodere *(sic)* dero gûoti dia uuérlt álla ríhten. Tóh ímo gérno héngen álliu díng. Únde úbiles natura nehéina uuésin. [Tíz sínt tíu du ságetost. únde díu dû ín éin ánderiu geflóhtin hábist.] Únde hábest tû siu álliu gerécchit mít éigenên. únde mít ánaháftenten argumentis. náls mit frémeden. únde sô dáz îro *(sic)* îogelich *(sic)* klóublichi inpfáhit fóne ándermo. [gót únde gûot. sâlighéit únde éin. déro sínt fieriv. déro îogelich stárhta dáz ánder.]

[DE ARGUMENTIS.

Hier íst táz filo geuuáro ze fernémenne uuélichiu argumenta uuérden intrinsecus sumpta. uuélichiu extrinsecus. Tíu fóne affectis kenómen uuérdent. táz chit fóne geháften. díu sínt intrinsecus sumpta. Déro affectorum sínt fóne aristotile sedecim gezélet. totum. partes. nota. coniugatum. genus. species. simile. dissimile. adiuncta. contrarium. antecedens. consequens. repugnans. causa. effectum. comparabile. Díu sínt kehâft únde ínuuertig tien úmbe díu man strîtet álde zuíuelôt. Uuánnan mág iz irrâten uuérden úbe iz per artem irrâten nuírt. âne fóne déro ételichemo? Totum fone

---

tum fore, nisi qui pariter deus esset, quasi munusculum dabas. Rursus ipsam boni formam dei ac beatitudinis loquebaris esse substantiam, ipsumque unum id ipsum esse bonum dicebas, quod ab omni rerum natura peteretur; deum quoque bonitatis gubernaculis uniuersitatem regere disputabas uolentiaque cuncta parere nec ullam mali esse naturam; atque haec nullis extrinsecus sumtis, sed altero ex altero fidem trahente, insitis domesticisque probationibus explicabas.

Digitized by Google

parte. pars fone toto. alde fune nota. úbe iz notam hábet. Uuélichiu hábent notam âne pluriuoca? Fóne diu zíhet man ensem. dés man gladium zíhet. Slához in ensis. sô slához in gladius. slához in locuples. sô slához in diues. tûot iz scipio. sô tûot iz affricanus. In diuinis nominibus féret iz also. Deus. bonum. unum. beatum. uuérchont sáment. Táz fóne éinemo | predicatum uuírt. táz uuírt fóne állen predicatum. 176. uuánda íro nehéinemo níeht únuértigora neíst. tánne dáz io daz sélba íst. Álso uuírt irráten coniugatum fóne ándermo sînemo coniugato. Genus a specie. species a genere. Simile a simili. dissimile a dissimili. adiunctum ab adiuncto. contrarium a contrario. Antecedens a consequente. consequens ab antecedente. repugnans a repugnante. causa ab effecto. effectum a causa. comparabile a comparabili. Diu áber fóne geháften díngen genómen ne uuérdent. núbe fóne testimoniis. rumoribus. questionibus. extortionibus. táz chît fóne geíhtedon. sortibus. somniis. únde fóne ánderen dien — gelîchen. diu héizent extrinsecus sumpta. Síu héizent oúh artis expertia. uuánda síu irráten ne uuérdent. núbe geéiscot. Sô questio uuírt. utrum resurgent mortui? sô ne sûocho íh nehéin déro gezálton sedecim. uuánda man iz ex arte uuízen ne mág. núbe testimonium χρ̄ī. dér sús kehéizet. Amen dico uobis. quia uenit hora in qua omnes qui in monumentis sunt. audient uocem fílii dei et procedent. Sô féret iz óuh án dien ánderen locis exterioribus. Argumentum íst probamentum. Álso dáz uuír chéden. Si hoc est. illud est. Vbe uuír áber chéden. si haec duo sunt. illud tertium erit. táz héizet latine ratiocinatio. grece syllogismus.]

Digitized by Google

ITEM DE SINGULARI FORMA DEITATIS.

Tô chád si, Néin. îh ne spîlon mít tír. sô dû chîst. núbe állero díngo méista. hábo îh tír gerécchet fóne gótes kelâze. dén uuír flêhotôn fóre. [s. mít tîen férsen. O qui perpetua mundum ratione gubernas. Táz íst állero díngo méista. uuáz summum bonum sî. únde uuáz ten ménnisken beatum máchoe. dáz socrates. únde nâh ímo álle philosophi finden ne máhtôn. dô sie iz knôto sûohtôn. sô augustinus gíhet in octauo libro de ciuitate dei. Únde dâr míte dia gótes simplicitatem ze bechénnenne. dér sô an ímo hábet bonitatem. únde beatitudinem. dáz siu éin mít ímo sínt.
177. Únde sô er gezéigôt uuírt mít ín. álde síu mít ímo] dáz tíu zéigunga extrinsecus sumpta. ne uuírdet. uuánda siu ímo accidentaliter ána ne sínt. núbe substantialiter.] Tíu natura dero gótes substantię. íst sólih. dáz sî in ánder síh ne uuéhselôt. [sô uxor lod in statuam salis keuuéhselôt uuárd.] únde sî síh ánder ána ne lâzet. [álso ménnisko tûot zórn. únde méndi. frôst únde hízza.] Núbe álso parmenides [philosophus] grece fóne íro chád. panto then cukiklus pherei ena likkion ogkon. sî uuérbet ál dáz tir íst. sélba ne uuéget si síh. Treíb îh óuh tia réda chád si. dia îh ánderes uuâr ne nám. núbe dîa ih târ fánt. tánnân îh rédota. dés ne sî díh vuúnder. uuánda dáz kelímfet. sô díh plato lêrta. táz tiu uuórt tîen gehâft sîn. fóne dîen man síu sprîchet. [Táz chît si bedíu.. uuánda

---

Tum illa: minime, inquit, ludimus remque omnium maximam dei munere, quem dudum deprecabamur, exegimus. Ea est enim diuinae forma substantiae, ut neque in externa dilabatur, nec in se externum aliquod ipsa suspiciat, sed sicut de ea parmenides ait: panto then cukiklus pherei ena likkion ogkon. *) Quod si rationes quoque non extra petitas, sed intra rei, quam tractabamus, ambitum collocatas agitauimus, nihil est quod admirere, cum platone sanciente didiceris, cognatos, de quibus loquimur, rebus oportere esse sermones.

*) Πάντοθεν ἐν κύκλοισι φέρει ἐναλίγκιον ὄγκον.

Digitized by Google

dáz sî fóne góte rédota. dáz nám sî a bono. únde ab uno. únde a beatitudine. díu dáz sélba sínt. Uuéliu uuórt háftènt kóte sô hárto. sô díu man sprichet de summo bono et beatitudine est unitate. díu sîn nota sínt? Sô argumenta. únde syllogismi. a nota genómen nuérdent. sô sínt îo note rebus uerba cognata. uuánda siu intrinsecus sínt sumpta. álso fóre geságet íst.]

LUCE REPERTA AD TENEBRAS NON ESSE REUERTENDUM.

Sâligo dêr den lûteren úrspring pescóuuôt hábet álles kûotes. únde úberuuint ketân hábet tero írdiskûn búrdi. Tô iú orpheus musicus fóne tracia. sînero chénûn dôd chlágonde mít cháreléichen ketéta den uuáld kân. únde die áhâ gestân. Únde diu hínda. báldo gîeng mít tien léuuôn. nóh háso húnt ne fórhta. stílle uuórtenen fóne sánge. | Tánne er óuh tára nâh hártôr chále nâh temo 178. vuíbe. únde ín ne trôstîn sîne léiche. dîe állíu díng málziu getân hábetôn. úngnâdige chédende die hímel góta.

Felix, qui potuit boni
Fontem uisere lucidum;
Felix, qui potuit grauis
Terrae soluere uincula.
Quondam funera coniugis
Uates treicius gemens,
Postquam flebilibus modis
Siluas currere, mobiles
Amnes stare coëgerat,
Iunxitque intrepidum latus
Saeuis cerua leonibus,
Nec uisum timuit lepus
Iam cantu placidum canem,
Cum flagrantior intima
Feruor pectoris ureret,
Nec qui cuncta subegerant,
Mulcerent dominum modi,
Immites superos querens,

Digitized by Google

fûor er ze dien hélle góten. Únde dâr rértende sûozo héllentíu séitsáng. sô er scônisten gelírnêt hábeta be sînero mûoter. [caliopea. dero musa.] únde ín dér vuûoft scúnta. dér lúzzel gemáhta. únde ín des vuîbes mínna lêrta. díu ímo den uuûoft ráhta. dáz sáng er únde rôz. únz is hélla irdrôz. Únde sús sûozo bát er gnâdôn. die hêrren dero sêlon. Erchám síh tô dér dríu hóubet hábento tûrouuárt. sûs úngeuuónes sánges. Únde die drî réche gérnun suésterâ. die fertâne ménnisken getûont skíhtige. die rúzen fóre âmere. [Uuáz sint furię. âne conscientia sceleratorum? Tíu iágôt sie.] Nóh ixionem ne tréib ínin díu daz rád ze tále. [Ixion uuás rex laphitarum. Dér éidota ze hélle. dáz ér mít iunone slâfen uuólta. bediu sólta er éin rád ze bérge tríben.*) únde dâr míte ráng er. dés ne spûoto imo. Táz íst exemplum déro. Die mít tero uuérlte ringent tíu îo ze tále gât. únde íro sectatores mítè fûoret.] Únde dér fóre dúrste erchéleto tantalus. ter ne rûohta dô des uuázeres.

*) Es steht trieben.

Infernas adiit domos.
Illic blanda sonantibus
Chordis carmina temperans,
Quidquid praecipuis deae
Matris fontibus hauserat,
Quod luctus dabat impotens,
Quod luctum geminans amor
Deflet, taenara commouens,
Et dulci ueniam prece
Umbrarum dominos rogat.
Stupet tergeminus nouo
Captus carmine ianitor,
Quae sontes agitant metu
Ultrices scelerum deae,
Iam mestae lacrimis madent.
Non ixionium caput
Uelox praecipitat rota,
Et longa site perditus
Spernit flumina tantalus,

Digitized by Google

[Tér gáb sînen sún pelopem fúre frísking ze ézenne diis — et deabus. ze besûochenne iro diuinitatem. bediu stûont er dúrſtegêr. ín demo uuázere. únde ne máhta síh is tóh nîo getrénchen. Tér gótes chórôt. témo | ne sól báz ke- 179. skéhen.] Vnde sánges sáter. ne âz ter gîr ínin diu tytio dia lébera. [Dér uuólta mít latona slâfen iouis uxore. dáz ráh apollo. únde diana filia latonę. mít tíu. dáz ímo der gîr dia lébera âze. únde álso fílo er geâze. dáz si álso filo geuuûohse. Diu fabula mánôt únsih tés. quia libido cuius sedes est in iecore. semel expleta non extinguitur. sed recrudescit iterum.] ze lézest chád ter héllogót. uuánda ín erbármeta iz óuh. Uuáz múgen uuír nû mêr? ergébên demo mán sîn uuîb. ze mîeto úmbe sînen sángléih. Áber — in dien uuórten. únde mít téro gedíngûn. únde mít téro — scáffúngo. Táz er hínnân fárendo. síh ne hínder séhe. Uuér mág uuíneskéfte scáffunga getûon? Sélbiu diu uuíneskáft scáffôt íro sélbûn. [Also uirgilius chád. Quis enim modus assit amori? Únde er áber chád. Omnia uincit amor. Uuánda óuh prouerbium íst. ubi amor. ibi oculus. pediu lóse dir. uuío iz kefûor.] Áh ze sère. sô er sia nâh ze líehte brâhta. dâr uuárteta er íro. dâr ferlòs er sia. dâr stúrzta ér sélbo. Tíz spél síhet zû ze íu. ír daz mûot pe-

---

Uultur, dum satur est modis,
Non traxit titii iecur.
Tandem, uincimur, arbiter
Umbrarum miserans ait.
Donemus comitem uiro
Emtam carmine coniugem:
Sed lex dona coërceat,
Ne, dum tartara liquerit,
Fas sit lumina flectere.
Quis legem det amantibus?
Maior lex amor est sibi.
Heu, noctis prope terminos
Orpheus eurydicen suam
Uidit, perdidit, occidit.
Uos haec fabula respicit,
Quicumque in superum diem

Digitized by Google

ginnent uuénden. án den tfuuértigen dág. Uuánda dér síh tara nâh kelóubet. únde áber uuídere síhet ze dero héllo. sînêu gelústen fólgendo, tér ferlíuset tára sęhendo. táz er tíures keuuán.

[DE UARIETATE TRANSACTAE DISPUTATIONIS.

Also uuára ze némenne ist. uuîo boetius in primo libro uuás incusans fortunam. únde sia philosophia dés ferspráh in sēdo libro. rhetorica defensione. álso íst hîer in tertio libro uuára ze tûonne. uuánda si disputando chôsot. táz tíu disputatio triplex íst. Sî
180. begónda in sēdo libro disputare | contra diuitias etc. dîa disputationem fólle zôh si hîer in tertio. târ sî ferságet hábet. táz an în geskéidenên. beatitudo fûnden ne uuérde. Uuánda si dáz téta. redarguendo mores hominum. bedíu héizet tíu disputatio moralis. grece ethica. Tára nâh zéigôt si beatitudinem in deo. únde uuîo an îmo sâment sîn diu quinque bona. díu síh humanus error béitet skéiden. Mít tíu hábet si geántuuûrtet tero hêrdstûn questionis. tîu in ethica íst. uuánda socrates ze démo dáz pars philosophiae ánafîeng. únde álle sîne sectatores. tîe dero líuto tûon sâhen râmên ad beatitudinem. dîe ne máhtôn nieht irrâten uuâr beatitudo locum bábetî. Únde dóh sie châdîn. beatitudo íst in adipiscendo summo bono. uuélez táz sélba summum bonum sî. dáz ne uuárd în nieht kelâzen ze bechénnenne. Fóne déro questione chúmet si ad phisicam disputationem. i. naturalem. an déro questione. an ad interitum aliquid tendat. Tánnân eruuíndet si áber in fine libri ad theologicam disputationem. târ si gôtes simplicitatem óuget.]

Explicit liber tertius boetii.

Mentem ducere quaeritis.
Nam qui tartareum in specus
Uictus lumina flexerit,
Quidquid praecipuum trahit,
Perdit, dum uidet inferos.

Digitized by Google

INCIPIT LIBER QUARTUS.

QUESTIO CUR MALI REGNENT SUB BONO RECTORE DEO.

Sô philosophia léno únde mánmendo sús kesâng. mít zúmigi des ánalúttes. únde mít zúhtigi des múndes. dô úndernám íh íro dáz si nóh tô chéden uuólta. míh mînes léides nóh to únfertrôstet hábende. Tes uuâren liehtes zéigâra. chád ih. so uuáz tù nóh ságetôst. táz íst túrh síh kótelih. [s. uuánda iz ze góte léitet.] únde fóne dînên rédôn únzuîuelig. uuánda dû iz probamentis stárhtôst. Únde hábest tu mír geságet. táz mir êr bóre únchúnt ne uuás. tóh íh is nû fóre léide geâgezôt hábeti. Áber dáz sélba díng. táz tûot míh méist trûregen. dáz úbel múgen sîn. álde úngeárnêt sîn. sîd ter ríhtare gûot íst. Uuélih uuúnder míh tés mít réhte múge sîn. dáz uuéist tu uuóla. Íh méino dáz tien âchusten uuáltesôntên. únde frámmert tientên *(sic)*. diu túged nieht éin dánches tárbêt. núbe ióh únder dero fertânôn fûoze getréten uuirt. únde uuêuuûn lîdet fúre die úbelen. 181.

LIBER QUARTUS.

Haec cum philosophia dignitate uultus et oris grauitate seruata leniter suauiterque cecinisset, tum ego, non dum penitus insiti maeroris oblitus, intentionem dicere adhuc aliquid parantis abrupi. Et o, inquam, ueri praeuia luminis, quae usque adhuc tua fudit oratio, tum sui speculatione diuina, tum tuis rationibus inuicta patuerunt, eaque mihi, et si ob iniuriae dolorem nuper oblita, non tamen ante hac prorsus ignorata dixisti. Sed ea ipsa est uel maxima nostri causa maeroris, quod cum rerum bonus rector existat, uel esse omnino mala possint uel impunita praetereant. Quod solum quanta dignum sit admiratione, profecto considera. At huic aliud maius adiungitur; nam imperante florenteque nequitia uirtus non solum praemiis caret, uerum etiam sceleratorum pedibus subiecta calcatur et in locum facinorum supplicia luit.

Digitized by Google

Zíu dáz sô fâre in gótes rîche. dér ál uuéiz. ál gemág. únde échert kûot uuíle. dés ne mág síh nîoman föllûn geuuúnderôn. nóh kechlágôn.

RESPONSIO. NON ITA FIERI. SED REM IN CONTRARIUM UERSAM ESSE.

182. Íz uuâre óuh | chád si. hárto erchómenlîh. únde fóre állên égesôn. úbe in sô máhtiges hêrren hûs. táz álles tínges kerêchenôt íst. úndíuríu fáz uuérd uuârîn. únde áber tíuríu únuuérd uuârîn. Kehúgest tu dés uuóla. dáz íh tír fóre féstenôta. sô geéiscôst tu dáz kóte hélfentemo. fóne dés rîche uuír chôsoên. dáz tie gûoten îo máhtig sínt. únde die úbelen îo feruuórfen únde âmáhtîg sínt. Nóh âehustige uuésen âne uuêuuun. nóh túgedháfte âne íro lôn. Únde îo gûotên sáldâ. úbelên únsálda fólgên. Únde dés kíbo íh tír mánigíu exempla. Díu dír gesuéigtemo dînero chlágo. míchela báldi tûont. Únde sîd tû bechénnest fóne mînero zéigûn. uuîo beatitudo getân íst. únde uuár si íst. tára nâh sô ih kefórerédon. ál dáz mír gûot túnchet. zéigôn íh tír óuh tén uuég. tér díh héim bringet. [Uuár ist kezéigôt

---

Quae fieri in regno scientis omnia, potentis omnia, sed bona tantum modo uolentis dei, nemo satis potest nec admirari nec conqueri.

Tum illa: et esset, inquit, infiniti stuporis omnibusque horribilius monstris, si, uti tu existimas, in tanti uelut patris familias dispositissima domo uilia uasa colerentur, pretiosa sordescerent: sed non ita est. Nam si ea, quae paullo ante conclusa sunt, inconuulsa seruantur, ipso, de cuius nunc regno loquimur, auctore cognosces, semper quidem potentes bonos esse, malos uero abiectos semper atque imbecilles, nec sine poena umquam esse uitia nec sine praemio uirtutes; bonis felicia, malis semper infortunata contingere, multaque id genus, quae sopitis querelis firma te soliditate corroborent. Et quoniam uerae formam beatitudinis me dudum monstrante uidisti, quo etiam sita sit agnouisti, decursis omnibus, quae premittere necessarium puto, uiam tibi, quae te domum reuehat, ostendam.

Digitized by Google

forma beatitudinis? Táz íst si an dero diffinitione. dîa er fánt. únde dîa si ímo lóbeta. dô er chád. Nisi fallor ea uera est et perfecta felicitas. quę sufficientem etc. perficiat. Tîa sélbûn felicitatem hábet sî ímo an góte gezéigôt. Târ íst íro hóuestát.] Íh kestéllo ióh ána dînemo mûote. dîe féttacha. mít tîen iz ûfflîegen mûge. Táz tû âne álle sórgûn gesûnde héim eruuíndêst. álso íh tíh uuîse. áfter mînemo uuége. ûfen mînero réito.

UBI SIT PATRIA. AD QUAM DUCENDUS SIT MONSTRATUR.

Íh hábo chád sî die féttachâ. dîe spûotigo ze hímele gestîgent. Únde sô daz snélla mûot sie | ána getûot. sâr 183.
diu írdisken díng léidezet. [Sî mág táz páldo chéden. uuánda nîeht sô snélles ne íst. sô daz mûot.] Únde dero uuîtun lúfte sámenthâfti úberféret. únde únder ímo diu uuólchen síhet. Únde iz úberstîget taz héiza fiur. dero óberûn lúfte. díu fóne drâti sînero férte brínnet. [An déro séhên uuír náhtes tiu scózonten fiur. díu dero líuto óugen sô trîegent. dáz sie uuânent stérnen fállen fóne hímele.] Únz iz tára chóme. dâr dero planetarum fárt íst. únde in ében dero súnnûn gestîge. [díu in medio planetarum íst]

Pennas etiam tuae menti, quibus se in altum tollere possit, affigam, ut perturbatione depulsa sospes in patriam meo ductu mea semita meis etiam uehiculis reuertaris.

Sunt enim pennae uolucres mihi,
Quae celsa conscendant poli;
Quas sibi cum uelox mens induit,
Terras perosa despicit,
Aeris immensi superat globum,
Nubesque post tergum uidet.
Quique agili motu calet aetheris,
Transcendit ignis uerticem,
Donec in astriferas surgat domos,
Phoeboque coniungat uias,

Digitized by Google

Alde iz síh keébenoe stellę saturni. [tíu dero planetarum diu óberôsta íst. únde fóre lâzi dero triginta annorum án dîen si den hímel úmbe gât. álde oúh táz si bléicha fáreuua hábet. nâh temo álten. únde demo chálten saturno genámot íst.] Íz tánne uuórtenez tero uuârùn súnnûn dégen. [i. χρ̃i. álso die planetę dero gágenuuertûn súnnûn dégena sínt. Íro milites sínt sie. uuánda sî ín íro férte scáffôt. únde sie getûot stationarias. álde retrogradas. álde anumalas. únde sie getûot zû ze íro uuúndene. dâr lángo getuélen. êr sie áber ze gesíhte chómên.] Alde oúh hóhor gestígenez. sélben den hímel erréiche. íh méino daz firmamentum. dáz keméine ríng íst. állero dero ánderro stérnon. dîe in héitero *(sic)* náht skînent. Únde sô iz knûog hô gestîget. ten ûzerôsten hímel únder ímo lâze. únde dîa óbenahtigi. des úmbelóufenten firmamenti tréttoe. únde dâr dánne gebrûchende sî. des êrháftesten lîehtes. dáz iz an sélbemo góte síhet. Târ sízzet mít sceptro. hêrro állero chúningo. Únde des uuérltzímberes zûol zíhet er. únde intlâzet er. Únde stíllêr chêret er snélla réita. állero díngo scône chóstare. Keléitet tíh ter uuég tára ze déro sélbûn stéte. |
184. dára dû dóh nû gérôst. târ chîst tu. hîer bechénno íh míh. hîer bín ih héime. Hínnan bin íh púrtîg. hîer sól íh kestátôn.

Uuíle

Aut comitetur iter gelidi senis,
Miles corusci sideris,
Uel quocumque micans nox pingitur,
Recurrat astri circulum,
Atque ubi iam exhausti fuerit satis,
Polum relinquat extimum,
Dorsaque uelocis premat aetheris
Compos uerendi luminis.
Hic regum sceptrum dominus tenet,
Orbisque habenas temperat,
Et uolucrem currum stabilis regit,
Rerum coruscus arbiter.
Huc te si reducem referat uia,
Quam nunc requiris immemor,
Haec dices, memini, patria est mihi,
Hinc ortus, hic sistam gradum.

Quod

Digitized by Google

Uuíle du dánne hára séhen. ze dero uuérlt fínstri. dánnân du fûore. sô gesíhest tu in íhseli. die prúttisken uuáltesara. die nû mánige uuênege fúrhtent.

NON ESSE POTENTES. QUI NEQUEUNT ADIPISCI. QUOD CAPIUNT.

Tô ántuuúrta íh íro. Ôi chád ih. uuîo férro du gehéizest. Íh ne zuîuelôn óuh. tû ne múgîst iz keléisten. Échert nû ne fríste mîh. tés tu mír intuuânet éigîst. Nû sólt tû chád si. dáz sâr ze êrest uuízen. dáz îo dien gûotên gelâzen sínt máhte. únde die úbelen ze getâte chráftelôs sínt. Téro zuéio rédôn, uuírt îo uuéderiv géstérchet fóne ánderro. Uuánda sîd kûot. únde úbel uuíderuuártîg sínt. íst ter gûoto guísso máhtîg. sô íst óffen díu únmaht tes úbelen. Íst óuh tes úbelen brôdi skînbare. sô íst tánnân óffen. díu fésti des kûoten. [So uuáz fóne demo éinemo geságet uuírt. táz uuírt nôte uuíder ságet fóne demo ándermo. Táz íst fóne díu. uuánda álso sî sélba chît. bonum et malum sínt éin ánderên contraria. Pedíu héizet óuh táz argumentum. dáz si míte tûot a contrariis.] Únde dáz mîn zála dír dés te gelóublichôra sî. lâ míh hértôndo féstenôn. dáz íh pedígen habo. uuîlôn fóne dien éinên [i. bonis]. uuîlôn fóne dien ánderên [i. malis].

Quod si terrarum placeat tibi
Noctem relictam uisere,
Quos miseri toruos populi timent,
Cernes tyrannos exsules.

Tum ego, papae, inquam, ut magna promittis, nec dubito quin possis efficere; tu modo quem excitaueris, ne moreris. Primum igitur, inquit, bonis semper adesse potentiam, malos cunctis uiribus esse desertos, agnoscas licebit: quorum quidem alterum demonstratur ex altero. Nam cum bonum malumque contraria sint, si bonum potens esse constiterit, liquet imbecillitas mali; at si fragilitas clarescat mali, boni firmitas nota est. Sed uti nostrae sententiae fides abundantior sit, alterutro calle procedam, nunc hinc, nunc inde proposita confirmans.

Digitized by Google

SINE POSSE AT UELLE NIHIL EFFICI.

Zuéi díng sínt. fóne díen állíu uuérh kefrúmet uuérdent. táz íst uuíllo únde máht. Kebrístet téro deuuéderes. sô ne mág tero díngo nehéinez keziugôt uuerden. Úbe
185. der | uuíllo dâr ne íst. sô nebínget*) sâr der mán. dés er únuuíllîg íst. Úbe ne máht târ ne íst. sô ne ferfáhet ter uuíllo níeht. [Táz íst argumentum a causa. Uuio mág effectum geskéhen sine causa?] Fóne díu máht tu guís sîn. sô mán ðáz ne guínnet. táz er guínnen uuólta. ðáz er iz kuuinnen ne máhta. Táz íst óffen chád ih. Ís ne mág nehéin lóugen sîn. Témo óuh tés kespûot. tés in lústet chád si. sólt tû dés máhte zuíuelôn? Néin chád ih. Fóne díu íst tér mán ze áhtônne chád si. dés keuuállîg. táz er gemág. únde úngeuuállîg. tés er níeht ne gemág. Íh gího dir is chád ih.

BONOS POTENTES. MALOS AUTEM INBECILLOS ESSE.

Nû gehúgest tu chád sî. ðáz târ fóre mít syllogismo gefésténôt íst. állero ménniskôn uuíllen. dér síh mísseliches

*) So steht im Codex, ist aber wohl in: ne begínnet zu verbessern; oder ist: ne bínget? oder: ne brínget zu lesen? — Gegen die Conjectur ne ínget spricht schon Notker's Form íngât. — Bingan kommt sonst nírgends vor

---

Duo sunt, quibus omnis humanorum actuum constat effectus; uoluntas scilicet, ac potestas, quorum si alterutrum desit, nihil est quod explicari queat. Deficiente etenim uoluntate, ne aggreditur quidem quisque quod non uult: at si potestas absit, uoluntas frustra sit. Quo fit, ut si quem uideas uelle adipisci, quod minime adipiscatur huic obtinendi quod uoluerit, defuisse ualentiam dubitare non possis. Perspicuum est, inquam, nec ullo modo negari potest. Quem uero effecisse, quod uoluerit, uideas, num etiam potuisse dubitabis? Minime. Quod uero quisque potest, in eo ualidus, quod uero non potest, in hoc imbecillis esse censendus est. Fateor, inquam.

Meministine igitur, inquit, superioribus rationibus esse collectum, intentionem omnem uoluntatis humanae, quae

Digitized by Google

tínges flîzet. ze sâlighéite râmên. Táz uuéiz ih óuh târ fóre geságet uuésen chád íh. Ne erhúgest tv chád si. dia sâlighéit uuésen daz kûot? únde in dia uuîs álle gûotes kérôn. dîe sâlighéite gérônt. Néin chád íh ne erhúgo. uuánda íh iz in gehúhte hábo. Fóne díu chád si. îlent álle ménnisken. gelîcho râmende ze gûote. sîe gûot sîn. álde úbel. Táz fólgêt nôte démo chád ih. Nû íst óuh kuís chád si. gûote uuérden. gûot kuuínnendo. Kuís chád ih. Kuúnnent tánne chád si die gûoten dáz. dés sie lánget? Sô dúnchet mír chád ih. | Kuúnnîn óuh tie úbelen chád si 186.
dáz kûot tés sie gérônt. îa ne uuârîn sie dánne úbele? Táz íst sô chád ih. Sîd sie béide gûotes kér sínt. chád si. únde iz tie éinen guuínnent. tie ándere ne guuínnent. tie gûoten dîe iz kuuínnent. ne sínt tîe máhtîg. únde die úbelen únmáhtîg? [Táz íst argumentum a fine. Fóne démo fine adipiscendi. únde non adipiscendi. skînet tiu efficacia. álde diu inefficacia dáz chît. tiu potentia. álde diu imbecillitas.] So uuér dés zuîuelôt chád íh. tér ne bechénnet tero díngo naturam. nóh uuélih réda nôte ánderro fólgee.

---

diuersis studiis agitur, ad beatitudinem festinare? Memini, inquam, id quoque esse demonstratum. Num recordaris beatitudinem ipsum esse bonum eoque modo, cum beatitudo petitur, ab omnibus desiderari bonum? Minime, inquam, recordor, quoniam id memoriae fixum teneo. Omnes igitur homines boni pariter ac mali indiscreta intentione ad bonum peruenire niluntur? Ita, inquam, consequens est. Sed certum est, adeptione boni bonos fieri. Certum. Adipiscuntur igitur boni quod appetunt? Sic uidetur. Mali uero si adipiscerentur, quod appetunt, bonum, mali esse non possent. Ita est. Cum igitur utrique bonum petant, sed hi quidem adipiscantur, illi uero minime, non dubium est, bonos quidem potentes esse, qui uero mali sunt, imbecilles. Quisquis, inquam, dubitat, nec rerum naturam nec consequentiam potest considerare rationum.

Digitized by Google

[QUAE SIT NATURA RERUM ET CONSEQUENTIA RATIONUM.

Táz íst natura rerum. álso sí sélba sâr nâh lêret. án demo ánderen capitulo. dáz mít uirtute. díu bona íst. beatitudo guúnnen uuérde. díu áber bona íst. únde is nîeht ne spûe mít tien uitiis. tíu bona ne sínt. In bonis uuírt tiu natura fúnden. sô uirtus íst. In uitiis ne uuírt natura nehéiníu fúnden. nube corruptio naturę. Pedíu ist uirtus máhtig. uitia sínt âmahtig. Án dia naturam uuártendo. gelírnêt man dia consequentiam rationum. Uuánnân chúmet tíu consequentia rationum. sô aristotiles lêret in periermeniis. âne fóne déro consequentia rerum? Táz án dien rebus uuâr íst. táz íst óuh uuâr án dien rationibus. Sáment uirtute íst potentia. únde sáment potentia effectus uoluntatis. pedíu chúmet tánnân dísiu consequentia rationum. dáz man chéden mág. Ubi est uirtus. ibi et potentia. et ubi potentia. ibi effectus uoluntatis. Sedecim loca argumentorum zéigônt úns tîa consequentiam rationum. Tiu consequentia íst échert in tribus locis únueruuéhselôt. sô cicero chît in topicis. án dien ánderên uuîlôt si. Tíu síh ne uuéhselônt. án dien íst îo necessitas ueritatis. Tíu síb áber uuéhselônt. tíu óugent uuîlon necessitatem ueritatis. uuîlon similitudinem ueritatis. Uuélíu sínt. tíu síh ne uuéhselônt? Dáz íst ab antecedentibus. a subsequentibus. a repugnantibus. Ab antecedentibus. ut si concubuit. uirgo non est. Concubitus kât îo fóre démo. non esse uirginem. A subsequentibus. ut si peperit concubuit. Partus chúmet post concubítum. A repugnantibus. Non et concubuit et uirgo est. Concubitus únde uirginitas.
187. ne múgen sáment nîeht | sîn. Táz sínt keuuâríu argumenta. únde sús keuuâríu sínt állíu díu hínnân chómenen argumenta. Tíu áber fóne ánderên locis chóment. tíu sínt uuîlôn necessaria. uuîlôn probabilia. Álso an dîen zuéin skînet a causa. Si ignis est.

Digitized by Google

calet. Si mater est diligit filium. Taz êrera ist îo uuâr. taz ánder ist kelóublih fóne díu. dáz iz tícchôst sô féret. Uuánda éinez in zîtelîh uuâr ist. fóne díu ist iz in zîtelîh uuâr ze spréchenne. Uuánda áber díz uuîlôn uuâr ist. fóne díu ist iz uuîlon uuâr ze spréchenne. Ze dero uuîs fólgêt îo dero consequentię rerum. diu consequentia rationum. únde dáz in rebus fúnden uuírt. táz ist uuâr ze spréchenne. Fóne díu gíbet îo natura rerum. ueritatem rationum.]

QUID MALOS RETARDET. NE AD DESTINATUM FINEM PERUENIANT UT BONI.

Áber chád sî. Úbe zuêne sínt. tîe béîde uuíllîg sínt. éin díng natûrlîcho ze tûonne. únde îz óuh ter éino natûrlicho getûot. únde der ánder in dîa uuîs ne mág. únde er síh is in ándera uuîs péitet. mít tíu ér iz tóh ne getûot. núbe échert keántrôt ten dûonten. uuéderêr déro uuânest tu gemág mêr? Tóh ih oúh irrâten múge chád íh. uuáz tu uuéllêst. íh fernúmo iz tóh kérno óffenôr. Táz tie líute gân múgen chád sî. láugenest tu dáz uuésen natûrlih? Néin chad íh. Zuîuelôst tu dánne dáz uuésen natûrlih ámbaht tero fûozo? Nóh óuh tés chád íh. So uuélêr dero fûoze geuuáltendo gât. únde ánderêr dér íro ne geuuáltet. mít tien hándun ásôndo síh péitet kân. uuéderêr déro

---

Rursus inquit: Si duo sint, quibus idem secundum naturam propositum sit, eorumque unus naturali officio idipsum agat, atque perficiat; alter uero naturale illud officium minime administrare queat, alio uero modo, quam naturae conuenit, non quidem impleat propositum suum, sed imitetur implentem, quemnam horum ualentiorem esse decernis? Etsi coniecto, inquam, quid uelis, planius tamen audire desidero. Ambulandi, inquit, motum secundum naturam esse hominibus num negabis? Minime, inquam. Eiusque rei pedum officium esse naturale num dubitas? Ne hoc quidem, inquam. Si quis igitur pedibus incedere ualens ambulet, aliusque, cui hoc naturale pedum desit officium, manibus nitens ambulare conetur, quis horum

Digitized by Google

dúnchet tír der máhtigero? Ságe échert fúrder chád íh. |
188. Uuánda nîoman ne zuîuelôt. núbe dér máhtigoro sî. dér natûrliches ámbahtes keuuáltet. tánne dér is ne geuuáltet. Nû sûochent chád si die gûoten summum bonum. dáz péidên gelicho erbóten íst. kûoten. ióh úbelên. mít témo ámbahte dero túgedo. áber die úbelen héitent síh iz kuuínnen mít mísselichên uuérltkíredôn. dáz natûrlih ámbaht nîeht neíst kûot ze guuínnenne. Túnchet tír iz ánderes? Néin chád ih. Ióh táz íst óffen chád íh. táz témo fólgêt, Uuánda áfter dîen dînên rédôn. déro íh gihtig*) pín uuórten. sínt tie gûoten nôte máhtig. únde úbele únmáhtig. Tû fúre fáhest míh réhto chád si. únde dáz íst uuórtzéichen dînero gníste. sô árzata uuânent. [Sô medicus infirmo ságet. mít uuíu er genésen sól. únde er dés fernúmestig**) íst. únde ióh fûre sprichet. dáz íst signum recuperande sanitatis.]

QUAM RES MAGNA UALDE SIT. QUA DEFICIUNT INIQUI.

Uuánda íh tíh óuh sô geréchen sího ze fernémenne, sô uuíle íh tír zálâ gében gnûoge. Chíus uuîo míchel

*) Der ersten Sylbe von gihtig ist im Codex ii überschrieben, also gihtig wohl in iihtig verbessert.

**) Es steht fernúmenstig.

iure ualentior existimari potest? Contexe, inquam, cetera: nam quin naturalis officii potens, eo qui idem nequeat, ualentior sit, nullus ambigit. Sed summum, inquit, bonum, quod aeque malis bonisque propositum est, boni quidem naturali officio uirtutum petunt; mali uero uariam per cupiditatem, quod adipiscendi boni naturale officium non est, id ipsum conantur adipisci. An tu aliter existimas? Minime, inquam; nam etiam, quod est consequens, patet. Ex his enim quae concesseram, bonos quidem potentes, malos uero esse necesse est imbecilles. Recte, inquit, percurris, idque uti medici sperare solent, indicium est erectae iam resistentisque naturae.

Sed quoniam te ad intelligendum promtissimum esse conspicio, crebras coaceruabo rationes. Uide enim quanta

únchráft tero úbelôn íst. táz sie nóh tára chómen ne múgen. dára si diu natûrlicha râmunga léitet. únde ióh nâh zíhet *(sic)*. Uuáz uuúrte is, kebrâste in sô míchelero únde ióh nâh úngesuíchenero hélfo. dero léitentûn naturę. Nû chíus knôto. uuéliche únmâhte dien frátatigên ána sínt. Uuánda íz ne sínt | nîeht liehlíu *(sic)* nóh spótlichíu díng. 189. tíu sie guínnen ne múgen. únde nâh tîen sie chómen ne múgen. Núbe an sélbemo demo óberôsten dîngê brístet ín. dâr déro díngo hóubet íst. Únde des éinen sie síh pînont táges ióh náhtes. tes ne gespûot in.

QUANTUM IN HOC PRECELLANT BONI. QUOD UITIIS NEQUEUNT RESISTERE MALI.

Târ án déro stéte nément síh fúre die chréfte dero gûotôn. Álso dû den fûoz kéngel châdist síh uuóla fermúgen sînes kánges. tér sô férro gienge. dáz târ fúrder hína mêr uuéges ne uuâre. álso chîst tu dén mít réhte máhtigen. tér síh kerécchet. ûnz tára ér gespírbet sélbez táz énde. álles tés ze gérônne íst. [Tér íst fóne díu sâlig. uuánda er dâr fúrder nîehtes ne hábet ze géronne.] Tánnân geskíhet. táz tísemo úngelîh íst. íh méino. dáz tie fertânen állero chréfte sint âno.

---

uitiosorum hominum pateat infirmitas, qui ne ad hoc quidem peruenire queunt, ad quod eos naturalis ducit ac pene compellit intentio. Et quid? si hoc tam magno ac pene inuicto praeeuntis naturae deserentur auxilio? Considera uero quanta sceleratos homines habeat impotentia. Neque enim leuia ac ludicra praemia petunt, quae consequi atque obtinere non possunt, sed circa ipsam rerum summam uerticemque deficiunt, nec in eo miseris contigit effectus, quod solum dies noctesque moliuntur.

In qua re bonorum uires eminent. Sicut enim eum, qui pedibus incedens ad eum locum usque peruenire potuisset, quo nihil ulterius peruium iaceret incessui, ambulandi potentissimum esse censeres; ita eum, qui expetendorum finem, quo nihil ultra est, apprehendit, potentissimum necesse est iudices. Ex quo fit, quod huic obiacet, ut iidem scelesti uiribus omnibus uideantur esse deserti.

Digitized by Google

Zíu lès mínnônt sie âchuste fûre túgede? Íst iz. táz sie ne uuízen. uuáz kûot sî? Uuáz mág tánne zágora sîn. dánne únuuízenhéit? Álde uuízen sie daz pezera. únde tríbent sie tuéres íro gelúste. [álso der uuínt tuéres taz skéf ána gândo. in únhânt fûoret.] Sô sínt sie áber bôse. dáz sie ín sélbêm geduuíngen ne mugen. nóh síh eruuéren âchústen.

MALOS SPONTE DESERENTES BONUM. IN NIHILUM REDIGI.

Súlen uuír chéden. dáz sie uuízende únde uuéllende. daz kúot lâzên. únde síh ze úbele héftent? Íst táz sô. mít tíu sie ferliesent nieht éin geuuáltig uuésen. núbe ióh 190 sélbez taz uuésen. | Tie dén ferlâzent. tér geméine ándo íst. álles tés tir íst. tie hábent síh tes uuésennes kelóubet. [Sô sie síh ne hábent ze dêmo. dér daz ánde íst. uuâra múgen sie dánne?] Táz ételichên ôdeuuano uuúnder gedúnchen mág. táz íh tie chéde ne uuésen. déro állero méist íst. Iz íst áber dóh sô. Táz sie úbel sîn. dés ne uerságo íh sie. dáz sie in lúttera. únde in éinfálta uuîs sîn. dáz ferságo íh. Álso íh tes ménnisken bóteh. éinen tôten ménnisken héizo. náls nieht érchenen ménnisken. sô mág íh chústelôse héizen. úbele uuésen. náls in gánza unîs

---

Cur enim relicta uirtute uitia sectantur? inscitiane bonorum? sed quid eneruatius ignorantiae caecitate? An sectanda nouerunt? sed transuersos eos libido praecipitat, sic quoque intemperantia fragiles, qui obluctari uitio nequeunt.

An scientes uolentesque bonum deserunt, ad uitia deflectuntur? Sed hoc modo non solum potentes esse, sed omnino esse desinunt. Nam qui communem omnium, quae sunt, finem relinquunt, pariter quoque esse desistunt. Quod quidem cuipiam mirum forte uideatur, ut malos, qui plures hominum sunt, eosdem non esse dicamus; sed ita sese res habet. Nam qui mali sunt, eos malos esse non abnuo; sed eosdem esse pure atque simpliciter nego. Nam uti cadauer hominem mortuum dixeris, simpliciter uero hominem appellare non possis; ita uitiosos, malos quidem esse concesserim, sed esse absolute nequeam confiteri.

Digitized by Google

uuésen. Uuánda dáz íst uuârhâfto. dáz ze sînero stéte stât, únde dia naturam háltet. Táz áber sîa ferlâzet. táz hábet ferlâzen sîn uuésen. dáz án dero natura stânde uuás. [Bonum dáz íst natura. táz síh boni gelóubet. táz hábet sih tero naturę gelóubet. án déro állero uuíhtelih pestât. Sî gibet temo dinge. dáz iz pestât. únde íst. Âne sîa neíst iz. Táz íst argumentum a causa. Natura diu íst causa des esse.]

QUOD POTENTIA MALORUM MAGIS IMBECILLITAS SIT.

Sô chîst tu fóne dien úbelên. dáz sie múgîn. Tés ne ferságo íh nîeht. Táz sie áber gemûgen. dáz ne chúmet nîeht fóne chréften. núbe fóne únchréften. Sie múgen úbelo tûon. dés sie nîeht ne máhtîn. úbe sie in uuólatâten stâte uuésen máhtîn. Sô getâne mábte. sínt óffeno únmáhte. [Táz ist argumentum a contrariis. uuánda úbe gûot tâte fóne chréfte sínt. sô sínt nôte úbeltâte fóne únchréften.] Úbe iz sô íst. | sô uuír míttundes áfter rédo châden. 191.
dáz úbel nîeht ne íst. sô íst óffen. díe échert úbel gemúgen. dáz tîe nîeht ne gemúgen. [Uuír sûlen fernémen collectionem únde conclusionem. únde illationem. únde confectionem. éin bezéichenen.] Táz íst óffen chád ih.

Est enim. quod ordinem retinet seruatque naturam; quod uero ab hac deficit, esse etiam, quod in sui natura situm est, derelinquit.

Sed possunt, inquies, mali: nec ego quidem negauerim; sed haec eorum potentia non a uiribus sed ab imbecillitate descendit. Possunt enim mala, quae minime ualerent, si in bonorum efficientia manere potuissent. Quae possibilitas eos euidentius nihil posse demonstrat. Nam si, uti paullo ante collegimus, malum nihil est, cum mala tantummodo possint, nihil posse improbos liquet. Perspicuum est,

Digitized by Google

ITEM EOS QUI MALA POSSUNT. CUM OMNIPOTENS EA NON POSSIT. NIHIL POSSE.

Nû chád si. dáz tu fernémèst. uuîgîh tísíu máht si. knôto fóre ságeta íh. dáz summo bono nieht máhtigôren ne si. Sô tâte chád ih. Nû ne mág iz úbel tûon chád si. *) Néin iz chád ih. Ist îoman chád si. dér ménnisken uuâne múgen álliu díng tûon. Náls ér ne uuúote chád ih. Kemúgen sie daz úbel chád si? Uuólti gót ne máhtin chád ih. Sîd tér álemáhtîg íst. tér échert kûot kemág. únde die álemahtige ne sint. tie échert úbel gemúgen. sô skinet táz tie mín gemúgen. [Uuánda er mín gemág. tánne gûot. pedíu ne gemág er nieht. Sîd ter álemahtîg íst. tér ál gemág. âne úbel. die dára gágene ál gemúgen âne gûot. tîe ne gemúgen nieht. Táz íst argumentum a contrariis.]

DUM POTENTIA PETENDA SIT, QUOD PETENDUM NON EST. NON ESSE POTENTIAM.

Propositio. Hára zûo gât oúh. táz íh ságeta. álla máht uuésen in déro zálo. déro ze gérônne íst. únde állíu déro ze gérônne íst. ze gûote geruéndet uuérden. sámo so ze íro sláhto hóubete. *Assumtio.* Áber

*) Es steht ih.

Atque ut intelligas, quae nam sit huius potentiae uis; summo bono nihil potentius esse, paullo ante diximus. Ita est, inquam. Sed idem, inquit, malum facere nequit. Minime. Est igitur, inquit, aliquis, qui omnia posse homines putet? Nisi quis insaniat, nemo. Atqui iidem possunt mala. Utinam quidem, inquam, non possent. Cum igitur bonorum tantummodo potens possit omnia, non uero queant omnia potentes etiam malorum, eosdem, qui mala possunt, minus posse manifestum est.

Huc accedit, quod omnem potentiam inter expetenda numerandam omniaque expetenda referri ad bonum, uelut ad quoddam naturae suae cacumen, ostendimus. Sed

Digitized by Google

dáz man úbelo tûon mág. táz ne sîhet ze gûote. | *Con-* 192.
clusio, Sô neíst is óuh ze gérônne. [Tíz íst conditionalis syllogismus. Conditionalis hábet îo duplicem propositionem. uuánda dâr ána sînt zuô propositiones. Téro zuéio uuírt éiniu gebrûochet *(sic)* ze assumptione. diu ánderiu ze conclusione. Pediu íst hîer an dírro propositione éin predicatio. omnis potentia expetenda est. Anderíu. omnia expetenda referuntur ad bonum. Mít tero ánderûn uuírt assumtio getân. possibilitas scelerum, non refertur ad bonum. Mít tero êrerûn conclusio, non est igitur expetenda.] *Item*, Nû íst îo guísso állero máhte ze gérônne. Tánnân skînet, táz tero úbelôn múgen. máht ne íst. [Uuánnân skînet iz? s. uuánda íro ze gérônne ne íst. Táz íst áber fóllêr syllogismus. Éin sumtum íst. omnis potentia expetenda est. ánderez íst in subauditione. Malorum autem potentia expetenda non est. Sô íst tánne illatio. Liquet igitur malorum possibilitatem non esse potentiam.] An állên dîen rationibus skînet tero gûotôn máht. únde dero úbelôn guíssiu únchráft. Únde skînet, táz platonis réda uuâríu íst. tér dir chád. éinen die uuîsen múgen getûon. dáz sie uuéllen, Vnde die úbelen múgen íro mûotuuíllen tûon. únde ín dóh ne múgen fólle bríngen. [Sîe âhtent tero gûotôn. álso sie uuéllen. sîe ne ueráhtent íro îo dóh nîeht.] Sîe tûont, dáz sie uuéllen. uuánda sie dáz tûondo. dés sie lústet. síh uuânent sâldâ guínnen. déro sie lángêt. Dîe ne guínnent sie áber. uuánda úbele ne chómeut ze sâldôn.

---

patrandi sceleris possibilitas referri ad bonum non potest. Expetenda igitur non est. Atqui omnis potentia expetenda est. Liquet igitur malorum possibilitatem non esse potentiam. Ex quibus omnibus bonorum quidem potentia, malorum uero minime dubitabilis apparet infirmitas. Ueram illam platonis esse sententiam liquet, solos, quod desiderent, facere posse sapientes; improbos uero exercere quidem quod libeat, quod uero desiderent. explere non posse. Faciunt enim quaelibet, dum per ea, quibus delectantur, id bonum quod desiderant, se adepturos putant; sed minime adipiscuntur, quoniam ad beatitudinem probra non ueniunt.

Digitized by Google

NON ESSE LIBEROS. QUOS DNI PREMUNT INIQUI.

193. Tie úbermûoten chúninga. dîe dû nû sihest sízzen an hóhemo stûole. in íro púrpurun glîzende. mít keuuâfendên chnéhten. úmbehábete. mít prúttiskên ánasíunen dréuuente. fóre mùotigi fnâhtende. so uuér dien ábazíhet *(sic)*. dáz sie ûzenân zieret. [táz chît. tér sie ínnenân chûnnet.] tér gesihet sie hèrron mít chétennôn in scálches uuîs kebûndene. [Uuáz sint tîe chétenna?] Éines sindes ánagángerônt sie gelúste. mít éiterlîchero gîredo. ánderes síndes múhet sie zórn. in uuéllun uuîs síh héuende. álde trûreghéit chélet sie. álde úppig kedíngi behéftet sie. Sô éin ménnisko. sô mánigeu uuáltesare lídet. sô ne tûot er dáz er uuíle. uuánda er nôthâfte íst. fóne sô úngemáchên hèrrôn.

DE CERTO PRAEMIO BONORUM.

Ne sihest tu nû na. in uuélemo horouue die úbelen stéchcheên. únde in uuélero scôni die gûoten skînên. Târ ána íst

---

Quos uides sedere celso
Solii culmine reges,
Purpura claros nitenti,
Septos tristibus armis,
Ore toruo comminantes,
Rabie cordis anhelos,
Detrahat si quis superbis
Uani tegmina cultus,
Iam uidebit intus arctas
Dominos ferre catenas.
Hinc enim libido uersat
Auidis corda uenenis,
Hinc flagellat ira mentem
Fluctus turbida tollens,
Meror aut captos fatigat,
Aut spes lubrica torquet.
Ergo, cum caput tot unum
Cernas ferre tyrannos,
Non facit, quod optat, ipse
Dominus pressus iniquis.

Uidesne igitur quanto in coeno probra uoluantur, qua probitas luce résplendeat? In quo perspicuum est,

Digitized by Google

táz óffen. dáz kûotên nîomêr ne gebrístet íro lônes. nóh tien árgên íro uuîzes. Úns sól mít réhte dúnchen állero tâto lôn. an díu uuésen. dâr úmbe man sie tûot. Also in strîtlóufte diu corona ze lône líget. úmbe dîa man lóufet. [Uuáz stadium sî. dáz chúndên án demo fólgênden capitulo.] Nû hábo íh keóuget. sâlighéit uuésen éin dáz kûot. úmbe dáz állíu díng ketân uuérdent. Fóne díu íst táz sélba gûot állero ménniskon tâten erbôten. sámo so geméine lôn. Ter sélbo lôn. tér ne mag fóne dien gûotên nîeht. Nóh tér | 194. ne máhti dâr fúrder gûot héizen. dér gûotes âna uuâre. Fóne díu ne inféret tien gûotên nîomêr íro lôn. Die úbelen sárfesoên. sô filo sie uuéllên. dien gûoten ne inféret íro corona dúrh táz nîeht. nóh ne uuésennêt. [sô díe — ûzer blûomôn geuuórhtûn. tâten. déro íu síto uuás.]

Nóh ánderro úbeli ne infûoret tien gûotên nîomêr íro êra. Uuâre íro fréuui án demo ûzeren lône. sô gólt. únde sílber íst. tén máhti ín erzúcchen. dér in ín gâbe. álde éin ánderêr. Uuánda ín áber gíbet íogelichemo sîn gûoti. sô ne infállet er ímo êr nîeht. êr er síh sînero gûoti gelóubet.

---

numquam bonis praemia, numquam sua sceleribus deesse supplicia. Rerum enim quae geruntur illud propter quod unaquaeque res geritur, eiusdem rei praemium esse non iniuria uideri potest; uti currenti in stadio, propter quam curritur, iacet praemium corona. Sed beatitudinem esse idem ipsum bonum, propter quod omnia geruntur, ostendimus. Est igitur humanis actibus ipsum bonum ueluti praemium commune propositum. Atqui hoc a bonis non potest separari. Neque enim bonus ultra iure uocabitur, qui careat bono; quare probos mores sua praemia non relinquunt. Quantumlibet igitur seuiant mali, sapienti tamen corona non decidet, non arescet.

Neque enim probis animis proprium decus aliena decerpit improbitas. Quod si extrinsecus accepto laetaretur, poterat hoc uel alius quispiam, uel ille etiam, qui contulisset, auferre. Sed quoniam id sua cuique probitas confert, tum suo praemio carebit, cum probus esse desierit.

Digitized by Google

Ze demo gnótesten. sô álles lônes pediu gegérot uuírt. uuánda er gûot keáhtôt uuírt. uuér sól dánne gûotes kemáren áhtôn lônlôsen. [Jóh filia herodiadis uuánda gûotes kéron. dô si iohannis hóubetes kérota. Tér sih áber ze gûote héftet. álso ér iohannes. uuîo sól démo lônes présten?] Jâ nuíoliches lônes? Tes állero scônisten. únde méisten. Kedénche déro tíurûn mîeto. dia íh tír dâr fóre gáb. Únde bechénne argumentando. sô gûot sâlighéit íst. táz álle gûote. uuánda sie gûot sínt. óuh sâlig sínt. únde die sâlig sínt. târ mite góta sínt. [Uuélih lôn mág témo gelîh sîn? Tér syllogismus stât târ fóre.] Pediu íst tér lôn dero gûotôn. dén nîoman ne geuuértet. nîomannes keuuált ne minnerôt. nîomannes úbeli ne gehínderet. táz sie góta uuérdên.

[QUID SIT STADIUM ET OLYMPIAS.

Apud grecos uuás íu éin solennitas erháuen. dîa sie olympiadem hîezen. fóne olympo monte. dér in macedonia íst. pi démo si ze êrest uuárd. Tîa ûobtôn sie sîd pî alpheo fluuio archadię. dâr sie únder zuískèn búrgen rínnet. elidem et pisas. uuánda dâr scôniu
195. gefílde sínt. Tiu solennitas uuárd úmbe | dáz erháuen. dáz târ publica probatio uuúrte. omnium uirtutum. Dánnân hîez tiu probatio grece pancratios. Únde ne uuás nîoman in tota grecia. dér síh tehéines tûomlîches tínges fermâze. mít tíu er gloriam geuuúnnen uuólti. ér ne skéindi iz târ. ze demo olympiade. Fermáhta er síh ríngennes. sô hîez er grece palestricator.

Postremo cum omne praemium iccirco appelatur, quoniam bonum esse creditur, quis boni compotem praemii iudicet expertem? At cuius praemii? omnium pulcerrimi maximique. Memento enim illius corollarii, quod paullo ante praecipuum dedi, ac sic collige. Cum ipsum bonum beatitudo sit, bonos omnes eo ipso, quod boni sint, fieri beatos liquet. Sed qui beati sunt, deos esse conuenit. Est igitur praemium bonorum, quod nullus deterat dies, nullius minuat potestas, nullius fuscet improbitas, deos fieri.

Digitized by Google

fermâhta er sih féhtennes. mít femo chnútele. sô hîez ér pugil. álde mít suérte. sô hîez er gladiator. álde mít cestibus. dáz uuír chéden mít pûsken. so hîez er agonitheta i. decertator. Uuólta er ûfen sînero réito strîtspíl ûoben. dáz hîez curule certamen. Uuólta er óugen uuîo er in bóre máhti. dáz téta er gândo úber daz séil. dáz funiambulum hîez. Úbe er óuh sîna snélli skéinen uuólta. dáz téta er lóufendo in stadio. álso dîe tâten ad tumulum anchisę. fône dîen uirgilius ságet. Stadium hîez sélbez táz spacium. dáz sie lóufen sóltôn. grece genámotez fóne exercitatione. Tés uuâren centum uiginti quinque passus. i. nona pars miliaris. Dîen állên uuás tár gágenuuérte fóne frôno íro lôn. Dér lôn hîez grece brabion. latine brauium.]

DE CERTA POENA MALORUM.

Tár míte ne zuîueloc nehéin uuîse mán dáz óuh tie úbelen nîomêr âne uuîze ne uuérdent Sô gûot únde úbel. lôn únde uuîze uuíderuuártig sínt. sô íst nôt. táz uuíderuuártig sîn. díu án des kûoten lône. únde án des úbelen uuîze geskéhen súlen. [Uuáz íst táz? Táz íst. táz tu hîer fernémen máht.] Álso dero gûotôn lôn íst. íro gûoti. sô íst téro úbelôn chéli sélbiu díu úbeli. Ih uuâno dér îo âna uuîze lídet. tér bechénnet úbel. dáz er lídet. Fône díu. uuîo mûgen díe dânne uuânen. síh uiûzes âno sîn. úbe sie án síh sélben dénchen uuéllen. dáz chît. úbe sie íro sélbero îeht infinden uuéllen. díe árguuílligi álles úbeles

---

Quae cum ita sint, de malorum quoque inseparabili poena dubitare sapiens nequeat. Nam cum bonum malumque, item poena atque praemium, aduersa fronte dissideant, quae in boni praemio uidemus accidere, eadem necesse est in mali poena contraria parte respondeant. Sicut igitur probis probitas ipsa fit praemium; ita improbis nequitia ipsa supplicium est. Iam uero quisquis afficitur poena, malo se affectum esse non dubitat. Si igitur sese ipsi existimare uelint, possunt ne sibi supplicii expertes uideri, quos omnium malo-

Digitized by Google

méista. nîcht éin ne chêlet. nûbe ióh ferchústet. [Táz íst argumentum ab effecto Uuánda sie infecti sínt tánnân
196. skinet. uuîo hárto sie affe|cti sínt.] Chíus oûh tero gûotôn halb. uuáz tien ûbelên ána uuîzes sî. Íh lêrta dîh fóre dísen syllogismum. dáz ál dáz tir íst. éin íst ûnde éin gûot íst. dáz sínt zuéi sumpta. dîen fólgêt nôte díu conclusio. dáz ál dáz tir íst. kûot íst. Téro conclusioni íst áber dísiu gehâft. so uuáz kûot ne íst. táz ne íst. [Sô éin conclusio dero ánderro fólgêt. táz héizet latino. sô martianus chît. confinis conclusio. grece simplerasma.]

QUID ESTIMANDI SINT DIUERSIS UITIIS DEDITI.

Tánnân geskihet. táz tie ûbelen ne sîn ménnisken. dáz sie uuâren. dô sie ûbel ne uuâren. Áber dáz sie ménnisken uuâren. dáz oûget sélbíu diu ménnisken getât. tíu ín nóh ána íst. Fóne díu in árg pechêrte. ferlúren sie ménniskîna naturam. Sîd áber éiniu diu gûoti mánnolichen erhéuen mág ûber die ménnisken. sô dáz er gót uuérde. sô íst nôt. táz tie. dîe íro úbeli ába dero mánhéite geuuírfet. sîe sâr hínderôren getûe. dien ménniskôn. Tánnân íst. táz tu dén fúre ménnisken háben ne múgîst. tén du fóne

âchu-

---

rum extrema nequitia non afficit modo, uerumetiam uehementer inficit? Uide autem ex aduersa parte bonorum, quae improbos poena comitetur. Omne namque quod fit, unum esse isumque unum bonum esse paullo ante didicisti, cui consequens est, ut omne quod sit id etiam bonum esse uideatur. Hoc igitur modo quidquid a bono deficit, esse desistit.

Quo fit, ut mali desinant esse quod fuerant. Sed fuisse homines adhuc ipsa humani corporis species ostentat, quare, uersi in malitiam, humanam quoque amisere naturam. Sed cum ultra homines quemque prouehere sola probitas possit, necesse est, ut quos ab humana conditione deiecit, infra hominis meritum detrudat improbitas. Euenit igitur, ut quem transformatum uitiis uideas, hominem

Digitized by Google

árhusten genuéhselóten síhest. Uuíloh uuírt er fréh. únde nótnémare frémedero sáchon. sô ist er uuólfe gelíh. Áber rázèr ze dero zúngûn. únde úngehírmdèr strites. tér íst húnde gelíh. Sô íst tér toúgeno fárêt ieht ze guuínnenne. mít úndriuuôn. démo chît fúhs. Sô íst. tér únmézigêr sínes zórnes. io grémezôt. tér tréget tes léuuen mûot. Úndúrftes | fórhtelèr. únde flúhtigèr. dúnche dir hírze gelícher. 197. Ferlégenèr únde lázèr. únde dér síh árbéite erchúmet. lébet in éseles uuîs. Líchtmûotigêr *(sic)* únde únstâtêr in sínero begúnste. dér íst álso fógel. Tér síh áber únèrsáme únde únréine gelúste. ána lázet. tér íst pesólotero sûe gelíh. Sô geskíhet táz tér. dér síh kûoti gelóubendo. ménnisko neist. sô er ze gótes uuírdigi chómen ne mág. ze tiere uuírt.

NON TAM NOXIUM ESSE CORPUS IN BELUAM REDIGI. QUAM BELUINA MENTE INDUI.

[Íh mág tíh mánôn mícheles égesen. tér dóh tísemo égesen gelíh ne íst. Uuáz íst tér.] Tô ulixes fóne troio cruuíndendo. uuíto des méres uuállota. únde er fóne sicilia férita ze italia. dô uuárf ín der uuínt ûf mít sínên skéffen –

---

nem existimare non possis. Auaritia feruet alienarum opum uiolentus ereptor? similem lupi dixeris. Ferox atque inquietus linguam litigiis exercet? cani comparabilis. Insidiator occultis surripuisse fraudibus gaudet? uulpeculis exaequetur. Irae intemperans fremit? leonis animum gestare credatur. Pauidos ac fugax non metuenda formidat? ceruis similis habeatur. Segnis ac stupidus torpet? asinum uiuit. Leuis ac inconstans studia permutat? nihil ab auibus differt. Foedis immundisque libidinibus immergitur? sordidae suis uoluptate detinetur. Ita fit, ut qui probitate deserta homo esse desierit, cum in diuinam conditionem transire non possit, uertatur in belluam.

Uela neritii ducis
Et uagas pelago rates
Eurus appulit insulae,

Digitized by Google

ze déro íselo. [díu eee gehéizen ist.] tár diu scôna circe dero súnnûn tôhter gesézemiu. pezóuuerôt lîd tîen sélbên gésten scángta. Sô dô díu zóuuerlicha hánt sie ueruuéhselôta in mísseliche uuîsâ. súm uuás kelîh ébere. súm demo léunen. súmelichêr oúh ze uuólfe uuértenêr. sô er uuéinôn uuólta. stûont er hônnota. Sô úmbe gîeng oúh taz hús súmelichêr. álso tygris ketânèr. Únde dóh tér in fógeles uuîs flîgendo *(sic)* mercurius. tér in cillenio monte archadie geûobet uuárd. tén nôtháften hérezógen úmbe irbármeda lôsti. fóne sînero uuírtenno gífte. îo dóh tie férien. die hábetôn úbel lîd getrúnchen.

[Mercurius ter alatis talariis kemâlêt uuírt. táz chît. mít kefidertên scúhen. die grece petasi
198. héizent. tér mâneta vli | xem. dáz er fermite circe. Tô iz áber sô geskáh. táz er úndanches tára chám. únde sî ánderên scáncta. dáz ér trínchen ne uuólta. tô téta ín is mercurius pûoz mít sînero uirga. díu caduceus kenémmet uuás. tiu gágen állèn díngen lâchenháfte uuás.]

Pulcra qua residens dea
Solis edita semine,
Miscet hospitibus nouis
Tacta carmine pocula.
Quos ut in uarios modos
Uertit herbipotens manus:
Hunc apri facies tegit;
Ille marmaricus leo
Dente crescit et unguibus;
Hic lupis super additus,
Flere dum parat, ululat;
Ille tigris ut indica
Tecta mitis obambulat.
Sed licet uariis malis
Numen arcadis alitis
Obsitum miserans ducem
Peste soluerit hospitis:
Iam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant:

Digitized by Google

Únde suîn uuórtenc. uuéhselotôn sie daz prôt úmbe éichela. Únde uuâren sie gáreuuo ferlórn. in líden. ióh in stímmo. Éinêr der sín stûont ze stéte. léidegêr dés égesen. dés ímo geskéhen uuás. Jâ uuîo héuig taz uuás. Uuáz kemáhtôn sâr díu chríuter. únde díu gíft hánt. tíu dien líden dáretôn. sínne ne máhtôn? Ínne ligot tiu máht. Târ sínt tiefo gebórgen. ménnisken chréfte. Tîe gífte. dîe íh ságo. dîe getûont ten ménnisken sîn úngeuuáltigôren. Tîe tiefôr íngeslâhent. nóh líden ne tárônt. núbe des sínnes âhtent.

MALOS MINUS MISEROS FIERI. SI EIS PECCARE NON LICERET.

Íh gího dir is chád ih tô. únde árge uuéiz íh tíh mit réhte tîer héizen. dîe tîerlih mûot hábent. tóh sie an líchamôn ménniskôn gelîh sîn. Táz áber dîe. déro mûot sô fertân. únde sô úbel íst. kûotero mùozen âhten. dáz íst.

Iam sues ceroalia
Glande pabula uerterant.
Et nihil manet integrum
Uoce, corpore, perditis.
Sola mens stabilis super
Monstra, quae patitur, gemit.
O leuem nimium manum,
Nec potentia gramina,
Membra quae ualeant licet,
Corda uertere non ualent.
Intus est hominum uigor
Arce conditus abdita.
Haec uenena potentius
Detrahunt hominem sibi
Dira, quae penitus meant,
Nec nocentia corpori
Mentis uulnere saeuiunt.

Tum ego, fateor, inquam, nec iniuria dici uideo uitiosos, tametsi humani corporis speciem seruent, in belluas tamen animorum qualitate mutari. Sed quorum atrox sceleratáque mens bonorum pernicie saeuit, id ipsum eis

Digitized by Google

táz íh ne uuóllî. Néin chád si ne mûozen. Álso du uuóla geéiscôst. sô íh tíh tara zûobríngo. Uuúrte ín áber dáz sélba benómen. dáz tû uuânest táz sie mûozîn. dâr ána uuúrte ín íro uuîze gelihterôt.

Propositio. Ze uuâre dés knûoge mág keskéhen. ne trûent. tîe ûbelen sínt téste únsaligòren. dáz sie íro uuíllen getûont. tánne úbe sie ín getûon ne máhtîn.

199. *Assumtio.* Úbe árg uuéllen uuêlih | íst. árg kemúgen. dáz íst nóh uuêlichera. Uuánda árguuíllo âne dáz geskéinet uuérden ne máhtî.

Conclusio. Pedíu sínt sie nôte in drî uuîs únsalig. sîd tero uuêneghéito drî sínt. íh méino. uuéllen. múgen. tûon. dáz tir úbel íst.

[Táz íst rhetoricus syllogismus. uuánda er diffusior ist. Dialecticus íst contractior. uuánda er chûmo hábet in îogelichero propositione subiectiuam partem et declaratiuam.]

Íh gího dir is chád ih.

MALOS ET SI NUMQUAM MORERENTUR. INFELICISSIMOS FORE.

Áber gót uuélle. dáz sîe únmáhtig uuórtene des úbeles. tero únsaligéite hálto dárbeên. Sô tûont sie chád si.

---

licere noluissem. Nec licet, inquit, uti conuenienti monstrabitur loco, sed tamen si id ipsum, quod eis licere creditur, auferatur, magna ex parte sceleratorum hominum poena releuatur. Etenim, quod incredibili forte cuiquam uideatur, infeliciores esse necesse est malos, cum cupita perfecerint, quam si ea, quae cupiunt, implere non possint. Nam si miserum est uoluisse praua, potuisse miserius est, sine quo uoluntatis miserae langueret effectus. Itaquè cum sua singulis miseria sit, triplici iufortunio necesse est ut urgeantur, quos uideas scelus uelle, posse, perficere. Accedo, inquam.

Sed uti hoc infortunio cito careant patrandi sceleris possibilitate deserti, uehementer exopto. Carebunt, inquit,

Digitized by Google

dárbênt iro ióh hórskôr. dánne sâr dû mag keskéhen uuéllèst. álde sîe síh peuuânên. Nôh in dísses chúrzen libes fríste. ne íst nieht sô únspûotiges. tés ze láng áhtoe ze bitenne dehéin êuuig mûot. [Ter uuîse mán dér êuuigheit pechénnet tér áhtôt temporalia fúre nieht.] Téro chréftiga gedíngi. únde déro hóha gerúste. ze úbele. ófto gáhes únde úngeuuándo. mit tôde eruéllet uuírt. Táz in dóh mézôt tia uuêneghéit. uuánda úbe úbeli uuênege tûot. sô lángôr úbel íst sô nôte uuênegora íst.

[Táz íst argumentum a minore ad maius. Sid ôuh peginnentiu nequitia miseros tûot. mèr chíd tiu uuáhsenta.]

Die châde íh uuésen die uuênegôsten. úbe íro úbeli dóh tôd in énde ne sázti.

[Táz íst áber argumentum a minore. Uuánda diuturnior nequam infelicior íst incipiente. bedíu uuâre semper nequam infelicissimus. Fóne diu chît si dar nâh.]

Vbe daz êrera uuâr íst. táz íh chád. sô íst | kuís. 200.
táz tíu miseria íst infinita. [únde bedíu infelicissima.] díu êterna íst.

[Ube diuturna prauitas miserior íst tánne breuis. sô íst nôte sempiterna béidiu. ióh infinita. ióh infelicissima. Tísa réda féstenôt si fóne diu. sô gnôto. uuánda si sórgêt. táz er nísse trûuuee. Uuér mág táz sámfto gelóuben. dáz iniqui semper

---

ocyus, quam uel tu forsitan uelis uel illi sese existiment esse carituros. Neque enim est aliquid in tam breuibus uitae metis ita serum, quod exspectare longum immortalis praesertim animus putet; quorum magna spes et excelsa facinorum machina repentino atque insperato saepe fine destruitur, quod quidem illis miseriae modum statuit. Nam si nequitia miseros facit, miserior sit necesse est diuturnior nequam; quos infelicissimos esse iudicarem, si non eorum malitiam saltem mors extrema finiret. Etenim si de prauitatis infortunio uera conclusimus, infinitam liquet esse miseriam, quam esse constat aeternam.

Digitized by Google

uiuentes et semper impuniti. fône bâremo únrehte infelicissimi únde miserrimi uuésen múgîn? Fóne díu ferním sîn ántuuúrte.]

Dô ántuuúrta íh is. Táz íst éin uuúnderlih ûzlâz chád íh. únde únsémftêr ze gelóubenne. Íh fernímo áber uuóla. dáz er dien êrerên gegíhten gehíllet. Réhto dúnchet tir chád si. Tér áber inblándeno uuélle gelóuben dísemo ûzlâze tér óuge dáz lúkke. dáz târ fóre stât. mít tíu íh in stárhta. álde er chéde dîe sélben rédâ. dóh sie óuh uuâr sîn. sô ne sîn gestéllet. dáz sie uuúrchên dísên ûzlâz. Ánderes uuîo. échert ér dero fórderûn zálo iéhe. des ûzlâzes ne mág er nîeht ferspréchen.

[Táz chît si fóne dîu. uuánda ófto líuget tiu fórdera zála. sô díu tûot. nullus sapiens spernit diuitias. únde bedíu ne stérchet si dia áfterûn. sô díu íst. Igitur socrates quia spreuit diuitias. non erat sapiens. Ófto sínt zuô die fórderen. geuuâre. álso dîe sínt. Omnis sapiens spernit diuitias. Multi tamen sapientes sunt diuites. Aber sô ne sínt sie gestéllet. táz sie dísa drîttûn stérchên. Socrates si sapiens esset. diues esset. Ál dáz syllogismos únde argumenta írren mág. táz íst an dîen uitiis zuéin. únde bedíu. héizent tîe argumentationes. sophysticę. dâr siu ána fúnden uuérdent. Tér fólleclîchôr exempla háben uuélle. dero trîegentôn syllogismorum. dér néme siu fóne cicerone in rhetoricis.]

Tum ego, mira quidem, inquam, et concessu difficilis illatio; sed his ea, quae prius concessa sunt, nimium conuenire cognosco. Recte, inquit, existimas: sed qui conclusioni accedere durum putet, aequum est uel falsum aliquid praecessisse demonstret, uel collationem propositionum non esse efficacem necessariae conclusionis ostendat: alioquin concessis praecedentibus nihil prorsus est, quod de illatione causetur.

Digitized by Google

INPROBOS IUSTIS POENIS IN MORTE TRADITOS FELICIORES ESSE. QUAM SI INPUNITI REMANERENT.

Táz íh tír nóh ságo chád si. dáz kedúnchet tír sámo míchel uuúnder. únde íst is îo dóh nôt. fóne dien êrerên geríhten. | Uuélez chád íh?_ Sâligoren sîn die úbelen. die 201.
réhtez uuîze lîdent. dánne sie uuârin. úbe sie iz ne lîtin. Íh ne chído nieht árge site geándôt uuérden. únde mít pûozo gerihtet uuérden. dáz tés îoman uuâne. [Êr ne dárf is uuânen. uuánda íh táz ne méino.] Únde dáz áuderên ze bílde sî. dáz sie scúlde flîhên *(sic)*. únde sámolîh ne tûên. Núbe in ándera uuîs áhtôn íh. táz úbele sîn. íro súndôn ingálte. dés te sâligoren. tóh iz ín ne sî bûoza. nóh ánderên bílde. Uuélih ánder uuîsa mág iz sîn chád ih. âne dísiu? Ne iáhen *) uuír chád si. die gûoten uuésen sâlige. únde die úbelen uuénege. Táz íst álso chád ih. Úbe dánne gûot keléget uuírt ze íro dehéines uuéneghéite. ne íst tánne der sâligoro. dánne dér. ze dés uuéneghéite. nehéin gûot ne íst kemískelôt. Témo íst iz kelîh chád ih.

*) Es steht gáhen mit punktirtem (d. h. getilgtem) g, dem i überschrieben ist.

Nam hoc quoque, quod dicam, non minus mirum uideatur, sed ex his, quae sumta sunt, aeque est necessarium. Quid nam? inquam. Feliciores, inquit, esse improbos supplicia luentes, quam si eos nulla iustitiae poena coerceat. Neque id nunc molior, quod cuius uentat in mentem, corrigi ultione prauos mores et ad rectum supplicii terrore deduci, ceteris quoque exemplum esse culpanda fugiendi: sed alio quodam modo infeliciores esse improbos arbitror impunitos, tametsi nulla ratio correctionis. nullus respectus habeatur exempli. Et quis erit, inquam, praeter hos alius modus? Et illa, bonos, inquit, esse felices, malos uero miseros nonne concessimus? Ita est, inquam. Si igitur, inquit, miseriae cuiuspiam bonum aliquid addatur, nonne felicior est eo, cuius pura ac solitaria sine cuiusquam boni admistione miseria est? Sic, inquam, uidetur.

Digitized by Google

Úbe óuh temo uuênegen. dér álles kûotes tárbêt. tehéin ánder uuêneghéit zûo gestôzen uuúrte. âne dîa fóne déro er uuêneg íst. ne uuâre er dánne na énes únsâligoro, dés uuêneghéit kelíchterôt *(sic)* uuírt. mít ételiches kûotes mískelungo?

[Táz íst argumentum a contrario. Uuánda úbe îoman fóne zûoslíngentemo gûote gesâligôt uuírt. sô uuírt er nôte óuh fóne zûoslíngentemo úbele geúnsaligôt.]

Uuîo ánderes chád ih. Fóne diu chád si. hábent tie úbelen. dánne sie in uuîze sínt. éteuuaz zûogemískelôtes kûotes. íh méino sélbez taz uuîze. dáz fóne réhte gûot
202. íst. | Únde dîa uuîla sie âne uuîze sínt. sô íst ín ána âne íro úbeli. éin ánder úbel. sélbíu diu úningélteda. díu fóne únrehte úbel íst. Tés ne mág íh ferságen nieht. chád íh. Pedíu sínt chád si die úbelen únsaligoren. in únrehtero úningéltedo. ferlâzene. dánne réhto ingálte. Fóne díu íst óffen réht. táz tie úbelen dero úbeli ingéltên. únde óffen únreht. táz sie íro úningéltet sîn. *) Uuér mág tés kelóugenen chád íh. Nóh oúh tés chád si. núbe gûot sî. dáz tir réht íst. únde úbel. dáz únreht íst. Dô ántuuúrta íh

*) Es steht sînt mit punktirtem d, d. h. getilgtem t.

Quid si eidem misero, qui cunctis careat bonis, praeter ea, quibus miser est, malum aliud fuerit annexum, nonne multo infelicior eo censendus est, cujus infortunium boni participatione releuatur? Quid ni? inquam. Habent igitur improbi, cum puniuntur, quidem boni aliquid annexum, poenam ipsam scilicet, quae ratione iustitiae bona est: iidemque cum supplicio carent, inest eis aliquid ulterius mali, ipsa impunitas, quam iniquitatis merito malum esse confessus es. Negare non possum. Multo igitur infeliciores improbi sunt iniusta impunitate donati, quam iusta ultione puniti. Sed puniri improbos, iustum, impunitos uero elabi, iniquum esse manifestum est. Quis id neget? Sed ne illud quidem, ait, quisquam negabit, bonum esse omne, quod iustum est; contraque quod iniustum est, malum liquet esse. Tum

Digitized by Google

íro dés. Tísíu sínt chád ih. nôlfólgîg tîen. díu án demo èreren capitulo geféstenôt sínt.

[Tiz capitulum íihet*) énemo. Uuánda sie infelicissimi uuârîn. sô sî dâr fóre chád. úbe sie îomêr mûsîn *(sic)* sîn inpuniti. sô uuérdent sie nôte puniti feliciores.]

Questio. Nû uuére gót chád ih. íst tehéin uuîze dero sêlôn nâh temo tôde.

Responsio. Únde chréftig chád sî. Téro íh súmelichíu uuéiz tréffen. áfter geríche ze uerlórníssedo. súmelichiu áfter gnâdôn ze erlíuterdo. Íh ne hábo áber nû nehéinen uuíllen. dánnân**) ze ráchônne.

REPETITIO EORUM QUAE A PRINCIPIO HUIUS LIBELLI HUC USQUE DICTA EST. *(sic)*

Íh tréib táz únz hára chád si. táz tû bechénnêst tero úbelôn geuuált. tér dír filo ándo uuás. nehéinen sîn. Únde dû díe sáhîst nehéinêst sîn. âne uuîze. díe dû châde íro úbeli úningálte. Únde dû geéiscotîst. únlánga sîn dia mûoza. déro du bâte slîemo lâba uuérden. Únde dû sia uuíssîst tés te únsâligorûn. úbe si lángseimíu uuâre. únde áber fóne állên díngen únsaliga. úbe si êuuig uuâre.

*) Es stand gíhet, ist aber durch Punkte über und unter g, und durch überschriebenes i in íihet corrigirt.

**) Es steht dánnâ.

ego: Ista quidem consequentia sunt eis, quae paullo ante conclusa sunt. Sed quaeso, inquam, te, nullane animarum supplicia post defunctum morte corpus relinquis? Et magna quidem, inquit: quorum alia poenali acerbitate, alia uero purgatoria clementia exerceri puto. Sed nunc de his disserere consilium non est.

Id uero hactenus egimus, ut, quae indignissima tibi uidebatur, malorum potestas, eam nullam esse cognosceres; quosque impunitos querebare, uideres numquam imbrobitatis suae carere suppliciis. Licentiam, quam cito finiri precabaris, nec longam esse disceres: infelicioremque fore, si diuturnior, infelicissimam uero, si esset aeterna. Post

Digitized by Google

203. Únde úningálte íro úbeli uuênegôren sîn danne ingálte. Témo dáz nôte fólgêt. táz sie dánne hándegôsta uuîze. lidên. sô man sie uuânet úningálte dés sie tûont. Dô ántuuúrta íh íro. Sô íh tîna réda chíuso. chád íh. sô ne áhtôn íh nieht uuâreren. úbe íh án dero líuto âhtâ dénebo. uuér íst tánne dér iz kelóuben álde sâr gehôren uuélle?

MENTE CONTENEBRATIS. LUMEN RATIONIS NON CLARESCERE.

Îst álso châd si. Sie ne mûgen diu íro geuuéneten ôugen dero finstri. ûf ze lîchte erhéuen. Únde sínt sie dien fógelen gelîh. tîe der tâg pléndet tiu náht séhendo getûot. [álso húuuen. únde húuuelâ. únde der náhtrâm.] Sô sîe des íro uuíllen séhent. náls tero órdeno. dia ratio dien díngen gíbet. sô uuânent sie dero sûndôn mûoza. únde ûningélteda. sâlîg sîn. Sih áber dû. uuîo iz tiu gótes êa méine. Ze demo bézeren fáhendo. hábest tu díh sélbo gehêret. ne sî nehéin chóstare. dér dir is tánchoe. Úbe du áber in árg tíh chêrest. sô ne dénche. uuér iz ánderro réche. sélbo hábest tu díh kehínderet. Sámo so úbe du

---

haec miseriores esse improbos, iniusta impunitate dimissos, quam iusta ultione punitos. Cui sententiae consequens est, ut tum demum grauioribus suppliciis urgeantur, cum impuniti esse creduntur. Tum ego: Cum tuas, inquam, rationes considero. nihil dici uerius puto. At si ad hominum iudicia reuertar, quis ille est, cui haec non credenda modo, sed saltem non audienda uideantur?

Ita est, inquit illa. Nequeunt enim oculos tenebris assuetos ad lucem perspicuae ueritatis attollere, similesque auibus sunt, quarum intuitum nox illuminat, dies caecat; dum enim non rerum ordinem, sed suos intuentur affectus uel licentiam, uel impunitatem scelerum putant esse felicem. Uide autem quid aeterna lex sanicat. Melioribus animum si conformaueris, nihil opus est iudice premium deferente: tu te ipse excellentioribus addidisti. Si studium ad peiora deflexeris, extra ne quaesieris ultorem; tu te ipse in deteriora detrusisti; ueluti si

Digitized by Google

hértôn ûf ze hímelc. únde níder ze érdo uuárteêst. únde dû âne ánderro tâte fóne dîn sélbes uuártènne. éina uuîla in hímele. ándera uuîla in hórouue sîst. áber der líut ne uuéiz tés nîeht. Uuáz súln uuír dánne tûon? Súln uuír únsih úmbe dáz án die héften. die uuír tîeren châden geliche uuésen? | Uuáz úbe dér. démo diu oûgen genómen 204. sínt. ergâze. dáz er siu iú hábeta. únde er síh stríte uuésen în álla uuîs kánzen. sóltîn uuír dánne. dîe în gesahîn óugelôsen. áhtôn blíndo.

MISERIOREM QUI INFERT. QUAM QUI SUSTINET INIURIAM.

Nóh tés ne iéhent sie. dáz fóne féstero rédo sámo guís íst. tén uuênegôren sîn. dér ándermo únréht tûot. tánne dén. dér iz lîdet. Míh lústi chád ih ze fernémenne dîa réda. dánnân íh táz uuízen máhti. Uuíle du lóugenen chád si den gûotelôsen sîn uuírdigen chéli? Néin chád íh. Nû íst táz in mániga uuîs óffen chád si. dîe únsâlig sîn. dîe úbel sínt. Sû íst chád ih. Tîe dero chéli uuírdig sínt chád si. dîe uuéist tu uuênege. Táz keuállôt sô chád íh. Úbe dû stûolsâzzo in dínge uuârist chád si.

---

uicibus sordidam humum, caelumque respicias, cunctis extra cessantibus, ipsa cernendi ratione nunc coeno, nunc sideribus interesse uidearis. At uulgus ista non respicit. Quid igitur? his ne accedamus, quos belluis similes esse monstrauimus? Quid, si quis amisso penitus uisu, ipsum etiam se habuisse obliuisceretur intuitum, nihilque sibi ad humanam perfectionem deesse arbitraretur, num uidentes eadem caecos putaremus?

Nam ne illud quidem acquiescent, quod aeque ualidis rationum nititur firmamentis, infeliciores esse eos, qui faciunt, quam qui patiuntur iniuriam. Uellem, inquam, has ipsas audire rationes. Omnem, inquit, improbum num supplicio dignum negas? Minime. Infelices uero esse, qui sunt improbi, multipliciter liquet. Ita est, inquam. Qui igitur supplicio digni sunt, miseros esse non dubitas? Conuenit, inquam. Si igitur cognitor, ait, resideres, cui

Digitized by Google

uuéderen uuândîst tu dero chéli uuírdigen. dér daz únreht tâte. álde iz tóleti? Íh ne zuîueloti nieht chád ih. núbe íh témo sólti geuuíllôn, dér iz líte. mít énes ingéltedo. Sô dûohti dír chád si dér uuênegoro. dér únreht tâte, dánne dér iz tóleti. Tára zûo chúmet iz chád ih. [Sô chád ih áber.] Fóne déro rédo. únde fóne ánderên rédôn. áber dés síndes keuuúrzellotên. dáz únchíuskíu tât túrh sih uuênege máchôt. sô skînet oûh táz tu chîst. tia uuêneghéit ze démo háldên. dér daz únreht tûot. náls iz lîdet.

[Táz íst argumentum ab efficientia. Turpitudo ist efficientia miserorum. álso dára gágene íst honestas. i. uirtus beatorum. Turpitudo íst
205. keméine námo | állero uitiorum. álso honestas íst állero uirtutum.]

QUI MISERIOR EST. HUIUS POTIUS ESSE MISERENDUM.

Tára uuídere chád sî tûont tie díngmán nû. Sie scúndent îo die iudices. têro irbármeda ze hábenne. díen fílo ze léide getân íst. Tánne dien tûomên dero irbármedo dúrftera uuâre. Tîe ze dínge gefûoret sóltôn uuérden. fóne íro léidâren. álso man siêche fûoret ze árzate. náls túrh ház. núbe

---

supplicium inferendum putares, cine qui fecisset, an qui pertulisset iniuriam? Nec ambigo, inquam, quin perpesso satis facerem dolore facientis. Miserior igitur tibi iniuriae illator, quam acceptor esse uideretur. Consequitur, inquam. Hac igitur aliisque de causis ea radice nitentibus, quod turpitudo suapte natura miseros faciat, apparet, illatam cuilibet iniuriam non accipientis sed inferentis esse miseriam.

Atqui nunc, ait, contra faciunt oratores; pro his enim, qui graue quid acerbumque perpessi sunt, miserationem iudicum excitare conantur, cum magis admittentibus iustior miseratio debeatur, quos non ab iratis, sed a propitiis potius, miserantibusque accusatoribus ad iudicium ue-

Digitized by Google

dúrh knâda. únde irbármeda. dáz sie ín dâr frúmetîn ûz ersniten dero súndôno gállûn.

[Táz íst argumentum a simili. Uuánda álso corpus pedárf medicinę. sô bedárf óuh anima.]

Ze déro uuîs uuúrte ze léibo dero bîstellôn ríngen. álde úbe sie îomanne hélfen uuóltîn. dáz tâtîn sie mêr dára uuídere léidôndo. dánne ferspréchendo. Sélben die úbelen chóndîn sie déro túgede. dîa sie feruuórfen hábent. îeht erlûogeên dóh sámo so dúrh nûot. únde sáhîn sie sih eruuásken uuérden dero súndôn. fóne des uuîzes hándegi. uuíder démo guuínne dero gûoti. ne áhtotîn sie iz sâr fúre uuîze? Únde ne fórderotîn sie nîeht tero bîstellôn hélfo únde ántuuúrtîn síh fúrenomes tára dien léidâren. ióh tien ríhtâren. dáz sie sîe chéletîn. Sô tûondo. neíst nehéin uuég. tér die uuîsen léite ze háze. [álso dû be dísên argumentis uuízen máht.] Uuér sól gûote házên. âne uuíhto uuírsesto?

[Táz ist argumentum a contrariis. uuánda insipientes. et maligni. die sínt bonis contrarii.] 206.

Táz oúh îoman die úbelen házee. uuáz rédôn íst táz?

[Táz íst a repugnantibus. uuánda iniquum odium. dáz íst repugnans rationi.]

Úbe chústelôsi des mûotes sîehhéit íst. álso óuh tes lîchamen ferchústeda sîn sîehhéit íst. únde úns tie siechen

---

luti aegros ad medicum duci oportebat, ut culpae morbos supplicio resecarent; quo pacto defensorum opera uel tota frigeret, uel si prodesse hominibus mallet, in accusationis habitum uerteretur. Ipsi quoque improbi, si eis aliqua rimula uirtutem relictam fas esset adspicere, uitiorumque sordes poenarum cruciatibus se deposituros uiderent, compensatione adipiscendae probitatis, nec hos cruciatus esse dicerent, defensorumque operam repudiarent, ac se totos accusatoribus iudicibusque permitterent; quo fit, ut apud sapientes nullus prorsus odio locus relinquatur. Nam bonos quis nisi stultissimus oderit? malos uero odisse ratione caret. Nam sicuti corporum languor, ita uitiositas quidem est quasi morbus animorum. Cum aegros corpore minime

Digitized by Google

án dien lichamôn házes uuírdige ne dúnchent. núbe irbármedo. sô neíst téro nîcht ze âhtenne. núbe íro íst irbármeda ze hábenne. téro mûot kûotelosi témfet. állero súhto uuêlichosta.

CUR EOS QUIS PERIMAT. QUI SPONTE MORITURI SUNT.

Uuáz lústet íuuih ze skéinenne sô micheliu zórn. únde zûo fûoren mít hènde den tôd. Lústet íuuih sîn. ér chûmet ungeládôt sînes tánches. nóh ér ne tuélet sînero férte. Téro állero tîerlîh âhtet, tîe slâhent síh sélben úndúrftes tára zûo mit uuâfene. Túrh táz íro síte síh skéident nóh in éin ne hèllent. scárônt sie síh úmbe dáz. únde féhtent sie úmbe dáz? Táz neíst pór réht zála nieht. sólichero sarfi. Uuíle du mánnolichemo gágen sînên uuírden lônôn? Sô tùo sús. Mínne die gûoten nâh réhte. únde hábe gnâda dero úbelòn.

CUR RES QUASI FORTUITIS CASIBUS MISCEANTUR. ITA UT BONIS MALA. MALIS BONA CONTINGANT.

Dô chád íh. Uuóla gesího íh. uuélih sâlighéit álde uuélih uuênegheit án íro béidero fréhten stánde. dero gûo-

---

dignos odio, sed potius miseratione iudicemus, multo magis non insequendi sed miserandi sunt, quorum mentes omni languore atrocior urget improbitas.

Quid tantos iuuat excitare motus
Et propria fatum sollicitare manu?
Si mortem petitis, propinquat ipsa
Sponte sua, uolucres nec remoratur equos,
Quos serpens, leo, tigris, ursus, aper
Dente petunt, iidem se tamen ense petunt.
An distant quia dissidentque mores,
Iniustas acies et fera bella mouent,
Alternisque uolunt perire telis?
Non est iusta satis seuitiae ratio.
Uis aptam meritis uicem referre?
Dilige iure bonos, et miseresce malis.

Heic ego, uideo, inquam, quae sit uel felicitas, uel miseria in ipsis proborum atque improborum meritis con-

Digitized by Google

tôn ióh tero ûbelôn. nóh tánne findo íh óuh án sélbên dien liutsâldôn. dáz kûat únde úbel íst. | Táz skînet uuóla. 207.
an déro uuéli dero uuîsôn. dáz íro nehéin sô gérno neíst ihselîg. únde árm. únde fersíhtîg. sô gérno er héime íst riche. únde geêret. únde máhtîg. únde in állên geréchen. Sô tríbent sie dáz ámbáht íro uuîstûomes skînbarôr. únde mít pézerûn geiihte. úbe íro sâligbéit. únz sie den liut ríhten súlen. hína ióh únder die ûzeren gemâret uuírt. Vnde uuîo iz sô fáre. sô chárchare. únde êo bûoh. únde állíu áfter êo fúndeníu uuîze. scádelên súln. úmbe dîe siu gesézzet sínt. zíu dés sólh uuéhsel sî. únde léid tie gûoten drúcche. fúre die úbelen. unde dero gûotôn êra die úbelen irzúcchên. dés uuúnderôn íh míh hárto. Vnde gelírnên íh kérno fóne dír. uuélih réda sô únréhtero mískelungo sî. Íh ne uuúnderoti míh is nieht. úbe íh állíu díng klóubtî tuuárôn *) în únguuíssên geskíhten. Kót ríhtare. ér getûot mîna erchómeni míchela. Tánne er sô gesít íst. táz er ófto gíbet vuúnna dien gûotên. árbeitsami dien úbelên. únde áber dára gágene árbeitsami dien gûotên lústsámi dien

*) Es steht tvuuárôn.

stituta. Sed in hac ipsa fortuna populari, non nihil boni maliue inesse perpendo. Neque enim sapientum quisquam exsul, inops, ignominiosusque esse malit potius, quam pollens opibus, honore reuerendus, potentia ualidus. in sua permanens urbe florere. Sic enim clarius testatiusque sapientiae tractatur officium, cum in contingentes populos regentium quodam modo beatitudo transfunditur; cum praesertim carcer, lex, ceteraque legalium tormenta poenarum pernitiosis potius ciuibus, propter quos etiam constituta sunt, debeantur. Cur haec igitur uersa uice mutentur, scelerumque supplicia bonos premant, praemia uirtutum mali rapiant, uehementer admiror, quaeque tam iniustae confusionis ratio uideatur, ex te scire desidero? Minus enim mirarer, si misceri omnia fortuitis casibus crederem. Nunc stuporem meum deus rector exaggerat, qui cum saepe bonis iucunda, malis aspera, contraque bonis dura

Digitized by Google

úbelèn. íh ne finde dés réda. uuáz sól iz mír dánne dúnchen sìn geskéiden. fóne dien uuílo uuánchigèn geskíhten?

Nehéin vuúnder chád si. úbe man dáz uuânet sîn únríhtig. únde fervuórren. fóne dés ordine nehéin réda geéiscôt ne íst. Áber dóh tû ne uuízîst. uuáz tiu méinunga sî. so máhtigero réchenúngo. uuánda áber gûot ríhtare íst. tér dia uuérlt métemêt. sô ne zuiuelo. dés. núbe iz állez uuérde réhto geréisôt.

[Uuánda dés íst nôt. ut rectus recte agat. Tíu zuéi sínt kęuuétíu.. Pedíu héizet táz argu-|
208. mentum a coniugatis.]

MERITO MIRA UIDERI. QUORUM RATIO NESCITUR.

So uuér arcturum ne uuéiz stân hára uuíder den nórdkíbel des hímeles. únde zíu signum bootis [an démo arcturus stât.] lángséimo fólgee demo uuágene. únde trâgo ze sédele gánge. únde áber spûotigo ûf kánge. tés vuúnderôt sih nôte. uuîo iz síh sô gezíhe. dâr óbe úns in hímele.

[Uuánda der nórdkíbel íst óbe érdo. álso der súntkíbel íst únder érdo. bedíu ne gâot tíu zéichen nieht in sédel. díu náhôst ímo sucíbônt. álso arcti tûont. tie die liute héizent uuágen. Tíu éteuuaz férrôr stânt. álso bootes tûot. tíu gânt ze éinero

---

tribuat, malis optata concedat; nisi causa deprehendatur, quid est quod a fortuitis casibus differre uideatur? Nec mirum, inquit, si quid ordinis ignorata ratione temerarium confusumque credatur. Sed tu quamuis causam tantae dispositionis ignores, tamen, quoniam bonus mundum rector temperat, recte fieri cuncta ne dubites.

Si quis arcturi sidera nescit
Propinqua summo cardine labi,
Cur legat tardus plaustra bootes,
Mergatque seras aequore flamas,
Cum nimis celeres explicet ortus,
Legem stupebit aetheris alti.

Pal-

einero uuîlo in sedel. sô. dáz siu lûzzela fârt tûêh únder érdo. uuíder díu siu tûont óbe érdo. Tér dés nieht ne uuéiz. tér mág síh is vuúnderôn. Duę arcti. dáz sínt duę ursę. ęlix únde cynosura. Elix héizet tiu mêra. án déro síhet man septem stellas claras. die septentrio héizent. Téro fólgêt bootes. uuánda er hínder íro gât. únde so uuára si bechêret íro posteriora. dâr síhet man bootem.]

Mág ín óuh uuvnder sîn. zíu fóllêr mâno. dánne eclypsis lunę in mítta náht uuírt. álles káhes petúnchelîêr. die mínneren stérnen skînen lâze. die ér fóre dáhta. únz er gláto skînen mùosa.

[Táz íst óffen. dáz ter mâno fóne ímo sélbemo líeht ne hábet. únde ín diu súnna ánaskînendo líehten getûot. únde er ío in férte íst fóne dero súnnûn. álde zûo dero súnnûn. Fóne díu geskíhet. tánne er in plenilunio sô gegât. táz er dero súnnûn réhto inchît. ánderhálb tes hímeles. únde díu érda únder ín zvískên íst. táz ímo an déro stéte gebrístet sînes líehtes. únz ér áber fúrder gerúcchet. târ ín diu súnna ána skînen mág. Tér brésto héizet eclypsis lunę.]

Sô erchóment síh tie líute. dés sie álle dánne sínt írre. [Ist sie vuúnder uuáz iz méine.] Vnde dánne frágênt sie is ío. únz ten himel | sélben. mág íro frágènnes erdrie- 209. zen. Áber dára gágene neíst tés niomannen vuúnder sô der uuint uuáhet. táz tiu vuélla án den stád sláhet.

Palleant plenae cornua lunae
Infecta metis noctis opacae,
Quaeque fulgenti texerat ore
Confusa phebe, detegat astra.
Commouet gentes publicus error,
Lassantque crebris pulsibus aera.
Nemo miratur flamina cori
Litus frementi tundere fluctu,

Digitized by Google

Nóh taz îs smélzen. fóne dero súnnûn héizi. [Zíu íst táz.] Uuánda díse causę sémfte síut ze bechénnenne. áber díse causę síut únsémfte ze bechénnenne. uuánda sie síh pérgent. Ál dáz sélten geskíhet. Únde dés síh taz smála líut erchúmet. sô iz káhes keskíhet. Uuérdent sie dés erríhtet. Sô uuírdet sâr uuúnderônnes énde.

Íst álso chád íh.

PETITIO. ET QUAM DIFFICILIA SINT AD PRESTANDUM QUAE PETUNTUR.

Sîd áber dîn éinûn íst ze ságenne. uuáz állero díngolîh méine. únde tóugene réda ze récchenne. zíu dáz sî. dés ih frâgeta. uuánda is míh sô héuig vuúnder gefáhet. píto íh táz tu mír ságeêst. únde míh is erríhtêst.

Sî dô éin lúzzel mír zûoláchende. nû chád si. uuîsest tu míh ze állero frâgôn méistûn. téro nîomêr ántuuúrtes ne gnûoget. Íro íst sólih ze ántuuúrtenne. únde sô getân díng íst sî. dáz éinemo zuîuele benómenemo. mánige dára fúre chóment. álso herculi geskáh. tô er den vuúrm sláhen sólta. dér grece héizet ydra.

[Latine excedra. sô er ímo éin hóubet ába

Nec niuis duram frigore molem
Feruenti phebi soluier aestu.
Heic enim causas cernere promtum est;
Illic latentes pectora turbant
Cuncta, quae rara prouehit aetas,
Stupetque subitis mobile uulgus.
Cedat inscitiae nubilus error,
Cessent profecto mira uideri.

Ita est, inquam.

Sed cum tui muneris sit latentium rerum causas euoluere uelatasque caligine explicare rationes: quaeso uti hinc decernas, et quoniam hoc me miraculum maxime perturbat, edisseras. Tum illa paullisper arridens: ad rem me, inquit, omnium quaesitu maximam uocas, cui uix exhausti quidquam satis sit. Talis namque materia est, ut una dubitatione succisa innumerabiles aliae, uelut hydrae capita, suc-

Digitized by Google

erslûog. sô eruuûohsen dára fúre dríu. únde dîen ába erslágenên. mánigiu.]

Nóh íro nehéin méz ne uuírt. sîe ne uuérden beduúngen mít chécchemo fiure des sínnes.

[Álso hercules téta lernam paludem. dánnân dísíu fabula errúnnen íst. Uuánda ér iz peuuérfen únde bestôzen ne máhta. íz ne brâche ío ûz. pedíu gîeng er iz ána mít temo fiure. mít témo irbár ér iz.]

Dâr íst ána ze frâgênne. dero gótes slíhtûn prouidentię.

[Sî íst slíht. únde | éinfálte. únde úngelîh mán- 210.
nes prouidentię. uuánda sî sáment. únde éines scúzes ána síhet. táz ménnisko échert súmez ánasíhet únde dáz sélba ánasíhet éinzên mâlen. álso sî hára nâh in quinto libro lêret. Fóne díu íst ménniskôn prouidentia. dáz uuír héizenfú redâhte. únde beuuárunga. Aber gótes prouidentia. dáz íst tíu sámenthâftiga óbesíht. tíu úngetéilet íst. per tempora et loça. mít téro sáment pegríffen sint. presentia. preterita. et futura. superiora et inferiora. Uuánda áber sîn prouidentia uuîlôn genémmet stât fúre prescientiam. bedíu uuírt si oúh kedíutet fóregeuuízeda álde fóresíht. náls nîeht proprie. núbe nâh tero ménniskôn fóresíhte. únde fóreuuízenne. Sáment kóte íst iz állez ánasíht. únde óbesíht.]

Fóne déro hína gerécchedo des kótes uuíllen. Fóne gâhên geskíhten. Fóne gótes pechénnedo. únde benéimedo. Fóne dero sélbuuálo.

[Hîer íst ze uuízenne. dáz uuír dúrh sémfti ántfristoên liberum arbitrium. sélbuuala. sámo so liberam electionem. Áber boetius lêret únsih in

---

crescant, nec ullus fuerit modus, nisi quis eas uiuacissimo mentis igne coërceat. In hac enim de prouidentiae simplicitate, de fati serie, de repentinis casibus, de cognitione ac praedestinatione diuina, de arbitrii libertate quaeri solet:

Digitized by Google

tertio libro secundę editionis periermeniarum. dáz uuír liberum arbitrium spréchen súlen mít subauditione uoluntatis. álso liberum uoluntatis arbitrium. Uuánda únsih kót hábet ketân arbitros. únde iudices uoluntatum nostrarum. uuéder sie sîn bonę álde malę. bedíu chît liberum uoluntatis arbitrium. sélbuualtîg chîesunga des uuíllen. Aber úbe uuír chéden. daz liberum arbitrium héize libera uoluntas. sô râmeên uuír dés sélben únde éigen dánne drív uuórt feruángen mít zuéin. Díu zuéi sóltôn uuír díuten uuílleuualtigi. âne dáz iz mít úns tîa significationem hábet. tîa apud latinos hábet liberalitas. álso terentius chît. seruiebas liberaliter. Dáz chédên uuír. Dû dîenotôst uuílleuualtigo.]

Uuîo suâre dáz sî. dáz íst tír chúnt. Uuánda áber dáz óuh tríffet ze dînero gníste. úbe du iz fernémen mûost. táz téro fríste ze lúzzel sî. fóre dísses pûoches ùzlâze. íh pedîo *(sic)* iz tóh ze ságenne. Lúste díh métersánges. dés pît tîa uuîla. únz íh tír geuuébe áfter órdeno. dîe zesámine hábigen rédâ.

211. Also du uuéllêst chád íh. |

Sî dô sámo so ze éinemo ánderes síndes ánafáhende. spráh si sús.

DE PROUIDENTIA ET FATO.

Állero díngo gebúrt. únde állero uuéhseldíngo fárt. únde ál dáz síh ín dehéina vuîs uuéget. táz hábet ál fóne

---

quae quanti oneris sint, ipse perpendis. Sed quoniam haec quoque te nosse, quaedam medicinae tuae portio est, quamquam angusto limite temporis septi, tamen aliquid deliberare conabimur. Quod si te musici carminis oblectamenta delectant, hanc oportet paullisper differas uoluptatem, dum nexas sibi ordine contexo rationes. Ut libet, inquam. Tum uelut ab alio orsa principio, ita disseruit.

Omnium generatio rerum cunctusque mutabilium naturarum progressus, et quidquid aliquo mouetur modo,

Digitized by Google

déro stâtigi des kótes uuistûomes. ziu iz sî. vuîo iz sî. uuiolîh iz sî. Tîu sízzet in íro gûollichi. dúrh síh éinfaltîu. únde ríhtet ánderíu díng. in mánagfálta uuîs. Tîu sélba uuîsa hábet zuêne námen. éinêr íst. sô man íro gedénchet in sélbes kótes lûtteren uuistûome. díu uuîsa héizet prouidentia. ánderêr íst. sô man án díu díng síhet. tíu sî trîbet. únde órdenôt. tíu héizet in áltiscûn fatum. [álso óuh únseres uuérches zuô uuîsâ sínt. éiníu. díu iz ín demo mûote íst. sáment disponeṽs. ánderíu. díu iz éinzên mít tien hánden íst efficiens.] Tîu gesíhet tér líchto *(sic)* uuésen geskéideníu. dér siu béidíu bedénchet. Uuánda prouidentia íst sélbíu díu in góte stánda rédehâfti. díu díngolih keséstot. Sô íst áber fatum sélbíu díu séstunga. ánaháftentíu állên uuébsellichên díngen. mít tero prouidentia díngolih tuínget ze sînero órdeno.

Prouidentia begrîfet tiu díng sáment. síu ne sínt nîo sô músselih. nóh íro neíst nîo sólih únénde. Fatum gerihtet siu éinzên in íro fárt. zetéiltíu dára únde dára. ze sólên únde sólên getâten. ze dîen zîten. únde ze dîen. Ze déro uuîs. táz tíu gereccheda. díu déro órdeno dés zîtes fólgêt ín dero gótes mûotes fóresíhte síh keéinlúzlichôn-

---

causas, ordinem, formas, ex diuinae mentis stabilitate sortitur. Haec in suae simplicitatis arce composita multiplicem rebus gerendis modum statuit, qui modus cum in ipsa diuinae intelligentiae puritate conspicitur, prouidentia nominatur; cum uero ad ea, quae mouet atque disponit, refertur, fatum a ueteribus appellatum est. Quae diuersa esse facile liquebit, si quis utriusque uim mente conspexerit. Nam prouidentia est illa ipsa diuina ratio in summo omnium principe constituta, quae cuncta disponit: fatum uero inhaerens rebus mobilibus dispositio, per quam prouidentia suis quaeque nectit ordinibus.

Prouidentia namque cuncta pariter, quamuis diuersa, quamuis infinita, complectitur; fatum uero singula digerit in motum, locis, formis, ac temporibus distributa; ut haec temporalis ordinis explicatio, in diuinae mentis adunata prospectu, prouidentia sit: eadem uero adunatio digesta

Digitized by Google

tíu prouidentia héize. únde si áber éinzên mâlen geráhtiv fa-
212. tum héize. | Tóh tíu zuéi éin ne sîn. dóh háftêt taz éin án demo ándermo. uuánda fatum chúmet fóne prouidentia. Álso der zímbermán. dáz er tûon uuíle. ze êrest in sînemo mûote bíldôt. únde dára nâh vuúrchet. Vnde dáz ér in sámohâftero ántuuvrti sînes mûotes pedâhta. éinzên mâlezet. álso íst táz ketân. dáz kótes prouidentia in stâtero éinlúzzeghéite. benéimet ze tûonne. únde ér iz mít fato dára nâh mánigfalte. únde órdenlicho frúmet. So uuéder fatum gefrûmet uuérde. fóne sélbes kótes septiformi spiritu dero prouidentię dienôntemo. álde anima dienôntero. álde béiden. anima ioh corpore. álde súnnûn únde mânen. álde éngelen. álde des tîeuales líste. álde íro súmelichen dienontôn. álde ióh állên dienontên. díu rihti des fati geléitet uuérde. sô íst îo dáz kuís. prouidentiam uuésen stílla. únde éinstûodela scáffunga dero geskéhen súlndôn díngo. áber fatum fértiga chnúpfeda. únde zîtlicha órdena. déro. díu gótes éinfalti scáffôta ze tûonne.

---

atque explicata temporibus, fatum uocetur. Quae licet diuersa sint, alterum tamen pendet ex altero. Ordo namque fatalis ex prouidentiae simplicitate procedit. Sicut enim artifex faciendae rei formam mente percipiens mouet operis effectum, et quod simpliciter presentarieque prospexerat, per temporales ordines ducit: ita deus prouidentia quidem singulariter stabiliterque facienda disponit; fato uero haec ipsa, quae disposuit, multipliciter ac temporaliter administrat. Siue igitur, famulantibus quibusdam prouidentiae diuinis spiritibus, fatum exercetur, seu anima, seu tota inseruiente natura, seu caelestibus siderum motibus, seu angelica uirtute, seu daemonum uaria solertia, seu aliquibus horum, seu omnibus fatalis series texitur; illud certe manifestum est, immobilem simplicemque gerendarum formam rerum esse prouidentiam, fatum uero eorum, quae diuina simplicitas gerenda esse disposuit, mobilem nexum atque ordinem temporalem.

Digitized by Google

SPIRITALES CREATURAS PROUIDENTIAE. CORPORALES FATO SUBIACERE.

Fóne díu íst iz sô gelégen. dáz úndertaníu fato. úndertân sîn prouidentię. déro ióh fatum úndertân íst. Vnde áber súmelichíu prouidentię úndertâníu. fatum úberstigên. Táz sínt tíu. díu sáment kóte gestâttíu. fóne sînero nâhuuertigi. dia órdena des lóufenten fati ne lident.

[Tíu sínt úndertân prouidentię. díu in íro uuîs stâte sínt. únde áber díu fato. díu fóne ímo getríben uuérdent. | Sô íst óuh fatum úndertân prouidentię. uuánda prouidentia fóre íst. an gótes uuíllen. únde dén uuíllen fatum nâhkândo fóllôt.] 213.

Suspensio uocis. Also dero mánigôn ríngo die an demo ráde úmbe éinen stéft uuérbent. tér únder állên der innerôsto íst. tér náhôst stéfte íst.

Et hic. Únde er óuh tien ánderên. ûzôr *(sic)* úmbe ín lóufentên. dúrh tia náhi des stéftes. sélbêr sámo so stéft íst.

Et hic. Áber der ûzerôsto mêren suéib hábende. sô filo uuîtor síh zetûot. sô filo er férrôr íst. fóne déro gnôti des stúpfes târ in mîttemen.

Et hic. Táz síh áber hábet zûo demo mítten. síh zesámine duínget. únzegréitez. únde únzerlâzenez.

Depositio. Ze déro sélbûn uuîs uuírt táz peuuúnden

Quo fit, ut omnia, quae fato subsunt, prouidentiae quoque subiecta sint, cui ipsum etiam subiacet fatum. Quaedam uero, quae sub prouidentia locata sunt, fati seriem superant. Ea uero sunt, quae primae propinqua diuinitati stabiliter fixa fatalis ordinem mobilitatis excedunt. Nam ut orbium circa eundem cardinem sese uertentium, qui est intimus, ad simplicitatem medietatis accedit, ceterorumque extra locatorum ueluti cardo quidam, circa quem uersentur, existit; extimus uero maiore ambitu rotatus, quanto a puncti media indiuiduitate discedit, tanto amplioribus spatiis explicatur: si quid uero illi se medio connectat et societ, in simplicitatem cogitur diffundique ac diffluere cessat. Simili ratione quod longius a prima mente

Digitized by Google

mit mêrên béndelen, des fati. dáz férro gerúcchet fóne demo fóre gânden uuíllên, [i. dei prouidentia.] Vnde íst tíngolîh sô filo inbúndenôra, des fati. sô uílo iz náhôr gerúcchet zû demo ínnerôsten ángen.

[Úbe dû frâgêst uuélez tîe háftâ. únde diu gebénde sîn. únde chnúpfedâ. dáz sínt tie causę állero díngo. díe fásto zu ín hábent sélben díu díng. téro causę sie sínt. Álso iz tánne féret. sô fóne súndôn ira dei geskíhet. únde dánnân intemperies. únde fóne intemperie morbi. fóne morbis mors. Téro ſogelîh hábet síh zu demo ándermo.]

Úbe iz síh óuh knôto hábet zu déro fésti dero gótes prouidentię, sô íst iz inbúnden uuéhseles. únde sô íst iz âna dîa nôt tes fati.

[Díu uuéhsel lîdent. tíu sínt terrena. Uuélên *(sic)* uuéhsel lîdent áber cęlestia? Fárên óuh cęlestes nuntii de loco ad locum. táz sie dóh inlocaliter tûont. uuándą sie ne hábent ante. et retro, dextram et sinistram. supra et infra. sô corporalia hábent. sîe sínt ínuuert îo dóh únueruuéhselôt, tero gótes presentię. áber díe sô ínuuertîg kóte sínt. táz sie íro stát ne uuéhselônt. nóh póteskáft
214. ne trîbent. álso die scrífte | ságent fóne cherubim. únde seraphim, uuélên *(sic)* uuéhsel múgen uuír chéden. dáz tîe lîdên?]

Fatum hábet tîa comparationem ad prouidentiam, dîa ratiocinatio hábet ad intellectum.

[Sô uuír éin fóne ánderên errâtên. álso aristotiles lêrta, dáz íst ratiocinatio. Humana sapientia hábet tîe modos fúnden. Díe uuérdent táone euacuati. sô ménniskôn múgen hímelisko índân

---

discedit, maioribus fati nexibus implicatur, ac tanto aliquid fato liberum est, quanto illum rerum cardinem uicinius petit. Quod si supernae mentis haeserit firmitati, motu carens, fati quoque supergreditur necessitatem. Igitur uti est ad intellectum ratiocinatio,

Digitized by Google

uuérdent. únde íro sín ûfkezúcchet uuírt. tíu ze bechénnenne, díu nehéin ratio philosophica ne bechénnet. Án dien ist intellectus. Álso uuír uuízen. dáz kót úber ál íst. únde ér sô íst ín dero uuerlte. dáz er sîa begrífet. náls sî ín. Ér íst sô dar ínne. dáz er dar ínne úmbetân ist. Ze uuélero uuîs táz sî. dés ne uuéiz humana ratio nîcht. diuina intellegentia lêret iz. Tíu questio bechúmet úns noh in quinto libro.]

Fatum íst óuh ze prouidentia. álso dáz tir uuírdet. ze démo dáz tir íst.

[Táz tir uuírdet. táz zegât óuh. únde uuéhselôt síh. tîa uuîla iz uuérêt. Alde úbe iz zegân ne sól. sô íst iz uuíhselîg. únz iz kót únuuíhselîg ketûot. álso er téta bonos angelos in ruina malorum. Aber gót tér dir íst. tér íst únzegánglîh. únde únuuíhselîg.]

Íst óuh fatum gágen prouidentia. álso zîte gágen êuuighéite. [Zîte lóufent per tria tempora. presens. preteritum. et futurum. êuuighéit stât îo ze stéte in presenti.] Únde álso der ríng gágen démo stúpfe. dér in míttemen stât.

[Ter ríng hábet sînen gáng úmbe. únde sîna mâza. únde sîna uuîti. der stúpf ne hábet mícheli nehéina. pedíu íst er âne mâza. únde âne partes. Indiuidua rés *(sic)* íst er.]

QUANTUM POSSIT FATUM.

Tíu rihti dés sélben fati, díu fûoret úmbe den hímel. mít tien stérnôn.

[Fatum hîezen die álten líute. sô seruius chît. uocem iouis. sámo so dáz mánnolichemo sólti ge-

---

ad id quod est, id quod gignitur, ad aeternitatem tempus, ad puncti medium circulus: ita est fati series mobilis ad prouidentiae stabilem simplicitatem.

Ea series caelum ac sidera mouet, elementa in se in-

Digitized by Google

skéhen. dáz er ímo spréchendo erlégetî. Tánnân díutent knûoge. fatum úrlag. Aber sô gótes uuíllo ergân sól. an ételichên geskíhten. únde an sînero ûzuuertigûn séstungo. diu ínnera geskéinet sól uuérden. diu úzuuertiga séstunga. sô óuh târ fóre geságet íst. héizet fatum. álso diu ínnera héizet prouidentia. díu gerécchęda. díu dâr ána íst. únde díu órdena. fóne ánagénne únz in ûz. tíu héizet series a serendo. nâh tes áchermánnes sáhenne. dér hína áfter déro léngi dero fúrebe sáhet. únz er dúrhkât.]

215. Si gemétemêt únde geéinmûotet tíu elementa. únder ín dóh siu ín sélbên contraria sîn. únde gíbet ín hértuuíhselîg pílde.

[Uuánda fóne hórouue uuórtene ménnisken. áber ze hórouue uuérdent. ûnde áber ze ménniskôn. áber fóne uuázere uuórtene fógela. ze uuázere ne uuérdent. núbe ze hórouue.]

Tíu sélba ríhti des fati. [dáz chît tero ûzerûn gótes séstungo.] tíu geníuuôt únde ersézzet állíu múrfarîu díng. tíu mítlunt uuérdent. únde mítlunt zegânt. mít kelîchên uuûocheren. íro sâmen. ióh íro fáseles. Tísíu duínget oúh tero ménniskôn tâte. únde íro uuîlsâlda. mít féstemo bánde dero úrhabo.

[Nîeht ne geskíhet árdingun. éteuuánnân geskíhet iz îo. álso tôd tûot fóne súhte. álde fóne vuúndûn. Tánnân iz keskíhet. táz ist sîn úrhab. táz íst sîn sâmo. dáz íst sîn máchunga. dáz íst sîn errécheda. tíu iz fásto zu íro bíndet.]

Tíu ríhti sól nôte únuuéndîg sîn. uuánda si énnân

---

uicem temperat et alterna commutatione transformat. Eadem nascentia occidentiaque omnia per similes fetuum seminumque renouat progressus. Haec actus etiam fortunasque hominum indissolubili causarum connexione constringit; quae cum ab immobilis prouidentiae proficiscantur exordiis

Digitized by Google

chúmet fóne dero stâtûn prouidentia. Sô réisôt iz állez kót pézest. úbe sînes múotes éinfalti. únuuéndiga órdena gíbet téro sâmôn. díe díngolih récchent. Tisêr ûzero órdo. fóne demo ínneren chómenêr. mûoze duingen mít sînero únuuéndigi. dîu uuéndigen díng. tíu ánderes *(sic)* uuîs únrihtigo uuéibotîn. Tánnân íst táz. so uuîo íu dísen ordinem ne bechénnentên. álliu díng túnchên feruuórreníu. únde írresámíu. nieht túrh táz mín sîn uuîsa ze gûote râmendíu. álliu díng kerêchenoe. Úmbe úbel ne tûot nîoman nieht. nóh sâr sélben die úbelen | díe ze gûote râmende. 216. der írredo uuéndet. sô ih knûoge geságet hábo. uuîo sólti dánne fóne góte chómenêr órdo. síh ánderes rérten âne nâh ímo?

EX OCCULTIS PROUIDENTIAE DISPENSARI. QUAE BONIS ET MALIS CONUENIANT. ET HOC HOMINES MIRARI.

Sô chîst tu. uuélih únúnderskéit mág únréhtera sîn. tánne gelîcho. gûotên. íoh úbelèn. líeb únde léid pegágene. Sínt tie líute dánne sô gánzes sínnes. táz tîe. díe sie gûote áhtônt. álde úbele. nôte sô sîn. sô sîe sie áhtônt.

---

ipsas quoque immutabiles necesse est esse. Ita enim res optime reguntur, si manens in diuina mente simplicitas indeclinabilem causarum ordinem promat: hic uero ordo res mutabiles et alioqui temere fluituras propria inconmutabilitate coërceat. Quo fit, ut tametsi nobis hunc ordinem minime considerare ualentibus confusa omnia perturbataque uideantur, nihilo minus tamen suus modus ad bonum dirigens cuncta disponat. Nihil est enim quod mali causa nec ab ipsis quidem improbis fiat: quos, ut uberrime demonstratum est, bonum quaerentes prauus error auertit, ne dum ordo de summi boni cardine proficiscens a suo quemquam deflectat exordio.

Quae uero, inquies, potest ulla iniquior esse confusio, quam ut bonis tum aduersa, tum prospera, malis etiam tum optata, tum odiosa contingant? Num igitur ea mentis integritate homines degunt, ut quos probos improbosne censuerint, eos quoque, uti existimant, esse necesse sit?

Digitized by Google

Triuuo dâr ána missehéllent to die liute. únde díe éinên dúnchent kûotes uuérde. tie dúnchent ánderên úbeles uuérde. Nù chédên dóh sô. dáz éteuuér chûune gechîesen. uuélêr gûot. álde úbel sî. Mág er oúh tia ínnerûn uuîolichi des mûotes uuízen. sô die árzata án dien lîchamôn chédent. táz sie uuízîn? Sámo michel vuúnder mág témo dûnchen. dér iz ne uuéiz. zíu gesúndên lichamôn. súmên sûoze. súmên éiuer geuálle. Zíu óuh siech sûmeliche genéret uuérden. mít sûrên sáchôn. súmeliche mít málzên. Áber dén arzât. têr dáz méz únde dîa métemunga bechénnet. siechhéite. ióh kesúndedo. dén ne gefâhet tés nehéin vuúnder. Uuáz mág ánderes sîn des mûotes kesúndeda. âne gûoti? Únde uuáz sîn siechi. âne âchuste? Uuér íst oúh. tér gûot ínne hálte. únde úbel ûztríbe. âne gót tero | 217. ménniskôn mûoto ríhtare. ióh árzenare? Sô er ába demo chápfe. sînero prouidentię. hára níder uuártendo chíuset. uuáz îogelichemo gelímfe. dánne gíbet er ímo. dáz er ímo bechéunet límfen. Sô geskíbet táune dáz súnderglicha vuúnder. dés in ríhti fárenten úrlages. táz kót uuízendo tûot. tés síh únuuízende erchómên.

Atqui in hoc hominum iudicia depugnant, et quos alii praemio, alii supplicio dignos arbitrantur. Sed concedamus, ut aliquis possit bonos malosue discernere. Num igitur poterit intueri illam intimam temperiem. ueluti in corporibus dici solet, animorum? Non enim dissimili est miraculum nescienti, cur sanis corporibus, his quidem dulcia, illis uero amara conueniant, cur aegri etiam quidam lenibus, quidam uero acribus adiiuuantur. At hoc medicus, qui sanitatis ipsius atque aegritudinis modum temperamentumque dignoscit, minime miratur. Quid uero animorum aliud salus uidetur esse, quam probitas? quid aegritudo, quam uitia? Quis autem alius uel seruator bonorum, uel malorum depulsor, quam rector ac medicator mentium deus? Qui, cum ex alta prouidentiae specula respicit, quid unicuique conueniat, agnoscit, et quod conuenire nouit, accommodat. Hinc iam fit illud fatalis ordinis insigne miraculum, cum a sciente geritur, quod stupeant ignorantes.

Digitized by Google

HOMINES ET PROUIDENTIAM. NON EADEM SENTIRE.

Táz íh tír dóh nû éteuuaz crúnde des kótelichen díngés. sô filo mánnes sín mág. dén du réhtesten áhtôst. únde állero ébenesten. tér gedúnchet ánderes tero ál uuizentûn prouidentię. Únde dáz íst. táz iú mîn hóldo lucanus spráh. tien góten daz negotium lîchèn. démo der sígo chómen uuás. áber dáz catoni. démo sîn gebrósten uuás.

[Úbe in causa cęsaris ne lîcheti. nóh sie ímo des síges ne húlfîn. úbe oúh catoni ióh sígelôsemo causa pompeii uuóla ne lîcheti. sô ne dûohti îmo nieht pézera. dáz er síh sélben erslûoge. dánne er sih cesari ergâbe.]

Fóne diu uuízîst. sô uuáz tu hîer in uuérlte gesíhest. uuider dînero gedingi. geskéhen. táz íst állez réhtiu réisunga dien dingen. únde áber únréhtiu feruuórreni. dînemo uuâne.

[Târ hâbet si ímo geántuuúrtet sînero frâgo. so uuîo si ímo éinzên nóh táz sélba geóugen uuélle.]

DISPENSATIONIS UARIETAS ERGA BONOS.

Nû sî óuh ételichêr sô réht sítigêr. dáz ín gelîcho áhtoên. gót únde mán. Sô íst er mág keskéhen uuéihmûotîg. Úbe démo léides îeht pegágenet. dánnân gestât er ôde-

---

Nam ut pauca, quae ratio ualet humana, de diuina profunditate perstringam, de hoc, quem tu iustissimum et aequi seruantissimum putas, omnia scienti prouidentiae diuersum uidetur. Et uictricem quidem causam diis, uictam uero catoni placuisse familiaris noster lucanus admonuit. Hic igitur quidquid citra spem uideas geri, rebus quidem rectus ordo est; opinioni uero tuae peruersa confusio.

Sed sit aliquis ita bene moratus, ut de eo diuinum iudicium pariter humanumque consentiat; sed est animi uiribus infirmus: cui si quid eueniat aduersi, desinet colere

Digitized by Google

uuano sih klóuben dero réhtkérní. mít téro ímo nehéinero
218. sâlighéite ne spûota. | Témo líbet kótes métemunga. nóh tén ne stôzet sî in árbéite. uuánda iz ímo ne límfet. únde iz ín árgerôt. Sô íst ételichêr állero túgede fóllêr. héiligêr. ióh kótelichêr. dén áhtôt kót únuuírdigen állero múhi. sô férro. dáz er ín nóh síeh ne lâze uuérden. Uuánda sô mîn uuîsero éinêr chád héiliges mánnes líchamen. hábent túgede sô geféstenôt. táz ímo nîeht tárôn ne mág.

[Uuîsero chît si. Uuér mág uuîsera sîn.
dánne sélbíu sapientia? Áber dóh sô chédendo.
lêret si únsih humilitatem.]

Keskíhet oúh ófto. dáz kûotên geuuált ze hánden chóme. dâr úmbe. dáz eruuáhsen úbeli. mít ín bedébet uuérde. Súmelichên lâzet kót péidíu begágenen. árbéitsamíu. ióh kemáhsamíu díng. náh íro mûotes vuîolichi. Súmelíchi zuénget er hína be déro uuîlo. nio sie fóne lángero gemáhlibi ne geméitesoên. Súmeliche uuíle er mít árbéiten gebéizet uuérden. táz sie túgedigíu mûot geuuínnên. sih hértendo. únde uuónendo gedúlte. Súmeliche erchóment síh tés. úndúrftes. táz sie uuóla erstréngen máhtîn. ándere

---

forsitan innocentiam, per quam non potuit retinere fortunam. Parcit itaque sapiens dispensatio ei, quem deteriorem facere possit aduersitas, ne cui non conuenit laborare patiatur. Est alius cunctis uirtutibus absolutus sanctusque ac deo proximus; hunc contingi quibuslibet aduersis nefas prouidentia iudicat, adeo ut ne corpores quidem morbis agitari sinat. Nam ut quidam me quoque excellentior ait, uiri autem sacri corpus uirtutes edificauerunt. *) Fit autem saepe, uti bonis summa rerum gerenda deferatur, ut exuberans retundatur improbitas. Aliis mista quaedam pro animorum qualitate distribuit; quosdam remordet, ne longa felicitate luxurient; alios duris agitari sinit, ut uirtutes animi patientiae usu atque exercitatione confirment. Alii plus aequo metuunt, quod ferre possunt; alii plus aequo

*) Die griechischen Worte, die durch diesen Satz übersetzt werden, sind in der Handschrift folgendermafsen entstellt: andros de ieras daumasa aliteres icodomeson.

fertrûênt sih ze férro. die béide brínget er in ángest, táz sie sih sélben bechénnên. Súmeliche hábent kuúnnen geuuáhtlichen námen in dero uuérlte. mít kûollichemo tôde. [sô iudas machabeus.] Súmeliche úmbe réht kechélite. únde dés únerstrítene. tâten ánderên dés pílde. dáz uuâríu túged mít vuêuuôn úberuuvnden ne uuírt. Uuîo réhto. únde uuîo órdenlicho díu állíu geskéhên. táz íst ióh kuís. fóne déro sélbûn sâlighéite. dîen díu geskéhen sínt.

QUAM UARIE ET MALI DISPONANTUR.

Táz úbelên oúh léid únde lieb keskéhent. táz chúmet 219. fóne démo sélben úrspríngе diuinę proujdentię. Nîoman ne uuúnderôt sih. táz in léid keskihet. uuánda sie ín állên dúnchent úbeles uuírdige. Téro hármscara tûot zuô frúmâ. sî cruuéndet ánderro scúlde. dísên dîen sî. ánagetân uuírt. nímet si sie ába. Áber dáz ín lieb kebúret. táz lèret knôto die gùoten. fúre uuáz sie dîa sâlda hálten súlen. die ióh tien úbelên zûoslíngent. Târ íh óuh táz uuâno gót méinen. dáz súmeliches natura sô drâte únde sô úngehírmet íst. táz er síh fertâte úmbe ármote. Tén stíllet tiu prouidentia

---

despiciunt, quod ferre non possunt; hos in experimentum sui tristibus ducit. Non nulli uenerandum saeculi nomen gloriosae pretio mortis emerunt. Quidam suppliciis inexpugnabiles exemplum ceteris praetulerunt, inuictam malis esse uirtutem: quae quam recte atque disposite, et ex eorum bono, quibus accidere uidentur, fiant, nulla dubitatio est.

Nam illud quoque, quod improbis nunc tristia nunc optata proueniunt, ex eisdem ducitur causis. Ac de tristibus quidem nemo miratur, quod eos male meritos omnes existimant; quorum quidem supplicia, tum ceteros ab sceleribus deterrent, tum ipsos, quibus inuehuntur, emendant; laeta uero magnum bonis argumentum loquuntur, quid de huiusmodi felicitate debeant iudicare, quam famulari saepe improbis cernant. In qua te illud etiam dispensari credo, quod est forsitan alicuius tam praeceps atque importuna natura, ut eum in scelera potius exacerbare possit rei familiaris inopia; huius morbo prouidentia collatae

Digitized by Google

sînero úbeli. mít téro mîeto des scázzes. Súmelichêr bechénnet uuîo er getân hábet. únde sô ér dára zûo mízet sîna sâlda. sô íst er in fórhtôn. úbe ér sólicha vuúnna ferliese. dáz ímo iz tánne uuégen gestânde. Sô uuêhselôt er sînen líb. únde únsâldôn fúrhtendo. gelóubet er síh tero úbeli. Úmbe súmeliche ergîeng iz sô. dáz sie íro mít únrehte geuuúnnena sâlighéit. scráhta in uuírdiga ferlórnísseda. Súmelichên uuárd kelâzen geuuált. tie líute ze chélinne. kûotên ze hértedo. úbelên ze íngéltedo. Tíh ne dárf nehéin vuúnder sîn. dáz éin úbelêr den ánderen chélet. uuánda álso nehéin gemélnmûotigi ne íst tero gûotôn. únde dero úbelôn. álso ne íst óuh nîeht állíu gehélli únder sél-
220. bên dien úbelên. Uuîo ánderes. sîd íro îogelîh ióh mít | ímo sélbemo strîtet. tien âchusten íro uuízenthéit zedán- sontên. Únde sie díccho dáz tûên. dáz íro uuízenthéite ze tûonne ne íst. tóh sie iz tûên.

[Sô íro uuízenthéit sie léidôt. sô strîtent sie mít ín sélbên.]

Tánnân ûz prâhta díccho dîu gótes prouidentia. dáz éinchnûolicha zéichen. dáz úbele ûzer úbelên gûote máchônt. [Táz íst táz vuúnder. dáz íh ságo.] Sô únréhte geséhent. táz sie erlîden ne múgen ándere únréhte.

---

pecuniae remedio medetur. Hic foedatam probris conscientiam spectans et secum fortunam suam comparans forsitan pertimescit, ne rei, cuius iucundus usus est, sit tristis amissio. Mutabit igitur mores, ac dum fortunam metuit amittere, nequitiam derelinquit. Alios in cladem meritam praecipitauit indigne aucta felicitas. Quibusdam permissum puniendi ius, ut exercitii bonis et malis esset causa supplicii. Nam ut probis atque improbis nullum foedus est, ita ipsi inter se improbi nequeunt conuenire. Quid ni? cum a semetipsis discerpentibus conscientiam uitiis quique dissentiant faciantque saepe, quae cum gesserint, non fuisse gerenda decernant? Ex quo saepe summa illa prouidentia protulit insigne miraculum, ut malos mali bonos facerent. Nam dum iniqua sibi a pessimis quidam perpeti uiden-

Digitized by Google

únréhte. dêro ház kefáhendé. bechêrent sie síh ze gûoti énên îlendo úngelîh sîn. dîe sie házênt.

NIHIL USQUAM MALI ESSE.

Éines kótes chráft íst sólih. táz ímo ióh úbel gûot íst. uuánda ér iz kelímflicho brûochendo *(sic)*. in gûot peuuéndet. Tíu órdo dero gótes prouidentiae úmbehábet álliu díng. úbe dehéinez uuénche ába dero guíssûn ríhti. sînero órdeno. dáz iz sâr in ándera órdena bechêret uuérde. nîo únrihti in gótes rîche. îcht ferhénget ne uuérde.

[So uuélez sînen réhten vuég kehában ne uuíle. dáz uuirt îo dóh práht ze uuége. Tén nîd tero undecim fratrum ioseph. an démo sie síh réhtes uuéges kelóubet hábetôn. dén brâhta gót ze uuége. tô er ín mít téro occasione dés sélben nîdes úber sie erhûob. únde sie fóre démo gedéumûota. dén sie síh uuándôn ferdrúcchet háben.]

Tér máhtigo gót téta îo in uuérlte. ál dáz er uuólta. Nóh ménniskôn neíst nieht kelâzen ze uuízenne álde ze gerédonne álle gótes rustunga. Échert uuóla si dáz fernómen. dáz kót állero natûron skepfor *(sic)*.

---

uidentur, noxiorum odio flagrantes ad uirtutis frugem rediere, dum se eis dissimiles student esse, quos oderant.

Sola est enim diuina uis, cui mala quoque bona sint, cum eis competenter utendo alicuius boni elicit effectum. Ordo enim quidam cuncta complectitur, ut quod ab assignata ordinis ratione discesserit, hoc idem licet in alium, tamen in ordinem relabatur, ne quid in regno prouidentiae liceat temeritati, fortissimus in mundo deus omnia peregit.*) neque enim fas est homini cunctas diuini operis machinas uel ingenio comprehendere uel explicare sermone. Hoc tantum prospexisse sufficiat, quod naturarum omnium proditor deus

*) Der griechische Vers, zu dem diese Worte gehören, ist in der Handschrift folgendermafsen entstellt: argalthon demetauta theonos panta gopiin.

Digitized by Google

221. állíu díng sestôt. fo ze gûote siu chêrende. | Únde ze sînero gelichi duuíngendo. díu er geskûof. ferstôzet er ûzer sînemo rîche. állero úbelolîh. mít téro nóthâftûn rihti des úrlages. uuánda er uuíle. dáz fóne gûote chómeníu gûot sîn. Tánnân íst táz. úbe du ze gótes réchenungo uuárlêst. táz tu nîonêr ne áhtôst nehéines árges îeht sîn. dés tie líute uuânent tia uuérlt uuésen fólla. Nû gesího íh tóh. táz fóne suâri dero árbeitsamûn questionis. únde fóne múhi des lánges ántuuúrtes. tíh áber sûozes sánges lángêt. Nû getring *(sic)*. dáz íh tir gébe. dáz tû mít téro lábo fúrder gerûcchêst.

EX DEI PROUIDENTIA OMNIA NE DISSOLUANTUR. AMORE CONSTRINGI.

Úbe du gnôto bechénnen uuéllêst. uuío féste diu gótes êa si. sô uuárte in hímel. dâr háltent tie stérnen îo nóh fásto dîa gehélli. dîa sie áfter íro gesézzedo îo hílten *(sic)*. Also iz târ ána skînet. táz tiu héiza súnna ne írret ten chálten mânen sînero férte. Nóh elyx tíu drâtero.

---

idem ad bonum dirigens cuncta disponat; dumque ea, quae protulit, in sui similitudinem retinere festinat, malum omne de republicae suae terminis per fatalis seriem necessitatis eliminat. Quo fit, ut quae in terris abundare creduntur. si disponentem prouidentiam spectes, nihil usquam mali esse perpendas. Sed uideo iam dudum te et pondere quaestionis oneratum et rationis prolixitate fatigatum aliquam carminis exspectare dulcedinem. Accipe igitur haustum, quo refectus firmior in ulteriora contendas.

Si uis celsi iura tonantis
Pura sollers cernere mente,
Adspice summi culmina caeli.
Illic iusto foedere rerum
Ueterem seruant sidera pacem.
Non sol rutilo concitus igne
Gelidum phoebes impedit axem.
Nec quae summo uertice mundi

Digitized by Google

férte umbeuuírbet pi démo himel gíbele. állíu zéichen séhende in sédel gân. nîomer síh ne gérôt kebádôn ín demo mére uuázere. Ter ábentstérno chúndet îo dia náht. únde dára gágene geántuuŭrtet úns sámo mánigên mâlen. der ûhto stérno den dág. Sô geniuuôt mínna hértôn dîe únerdrózenen uérte. únde stritig úngezúmît flíhet *(sic)* fóne hímele. Tísíu gehélli geéinot tiu uuíderuuartîgen elementa mít kelîchên uuîson. | Sô gelichên. dáz trúcchenez názemo. 222.
únde chált héizemo gehélle. únde daz líehta fiur béite ze óberôst. tiu suára érda sínche ze niderôst. Hínnân chúmet tero blûomôn stánga in dáz zît iáres. sô lénzo íst. Hínnân rîfêt taz chórn in súmerzît. Chúmet hérbest keládenêr mít óbaze. uvínter názêr fóne régene. Tísíu métemunga chítchet únde zúgedôt. so uuáz îonêr lébendes in uuérlte íst. Únde áber nuándôntîu kíbet si. nímet si. állíu uuórteníu ín den dôd sóufen-

---

Flectit rapidos ursa meatus,
Numquam occiduo lota profundo,
Cetera cernens sidera mergi,
Cupit oceano tingere flammas.
Semper uicibus temporis aequis
Uesper seras nuntiat umbras,
Reuehitque diem lucifer almum.
Sic aeternos reficit cursus
Alternus amor: sic astrigeris
Bellum discors exsulat oris.
Haec concordia temperat aequis
Elementa modis, ut pugnantia
Uicibus cedant humida siccis,
Iungantque fidem frigora flammis,
Pendulus ignis surgat in altum,
Terraeque graues pondere sidant.
Hisdem causis uere tepenti
Spirat florifer annus odores,
Aestas cererem feruida siccat,
Remeat pomis grauis autumnus,
Hiemem defluus irrigat imber.
Haec temperies alit ac profert
Quidquid uitam spirat in orbe:
Eadem rapiens condit et aufert,
Obitu mergens orta supremo.

Digitized by Google

tiv. Ínin diu sízzet óbenân der sképfo. únde rihtendo. chêret er dero uuérlte zûol. hérro únde chúning. ánagénne únde úrspring. sélbiu diu êa. únde uuîse êtéilare. des réhtes. Únde diu ér eruuéget ze uérte. diu stâtet er. ze ímo zíhendo *(sic)* den zûol. únde uuéndet íro fárt. uuánda ér duuínget siu uuídere zû zeímo. Úbe er dáz ne tâte. únde er hína ríhtige férte. áber úmbebóugendo ne uuánti. sô zeflúgîn únde vuúrtîn âskerríu íro úrspringe. diu nû féstenôt kuísser ordo. Tíz íst tíu mínna fóne déro íh ságo. diu ín állên geméine íst.

[Cót sélbo ér íst táz sie minnônt. uuánda er summum bonum íst. únde siu fóne ímo chómen sínt. Únde bedíu lústet siu gehúnden uuérden ze démo énde des kûotes. táz ér íst.]

Uuánda siu ánderes uuérên ne máhtîn. siu ne súnnîn uuídere. dára beuuántero nínno. ze démo góte. dér siu uuérden hîez. tér íro állero causa íst.

BONAM ESSE OMNEM FORTUNAM.

Ne uernímest tu nû. uuáz nôte dísên állên fólgee?

Sedet interea conditor altus,
Rerumque regens flectit habenas,
Rex et dominus, fons et origo,
Lex et sapiens arbiter aequi,
Et quae motu concitat ire,
Sistit retrahens, ac uaga firmat.
Nam nisi rectos reuocans itus,
Flexos iterum cogat in orbes,
Quae nunc stabilis continet ordo;
Dissepta suo fonte fatiscant.
Hic est cunctis communis amor,
Repetuntque boni fine teneri.
Quia non aliter durare queant,
Nisi conuerso rursus amore
Refluant causae, quae dedit esse.

Iamne igitur uides, quid haec omnia, quae diximus, con-

Digitized by Google

Uuáz chád íh? |
Kûot uuésen béide. sâldâ ióh únsaldâ. 223.
Uuîo mág táz sîn chád íh?
Táz ferním chád sî. Tánne állero sâldolíh vuúnnesamíu. ióh árbéitsamiv. úmbe dáz kelâzen uuerde. táz si gûotên lônoc. álde sie béize. únde úbele ingélte. álde bézeroc. tánne íst nôte gûot. tíu réht álde núzze íst.

[Táz íst argumentum ab effecto. án demo effecto skînet. uuîolih tiu efficientia íst.]

Trâto uuâríu íst tíu réda. chád íh. Únde úbe íh péidíu ánasího prouidentiam ióh fatum. fóne dien du nû míttunt ságetôst. sô hábet si míchele chréfte.

[Uuáz trîbet ánderes dei prouidentia. álde dispositio fati. mít állên fortunis. âne díu fieríu. lônôn álde ingélten. péizen álde bézerôn? Uuáz mág óuh réhteren sîn. únde dâr míte bézeren?]

Nû stôzen sia dóh úbe dír iz túnche. zu dien únglóublichên. dî du fóre ságetôst. [álso díu íst. dáz puniti mali sâligoren sîn dánne inpuniti.]

Uuîo dánne chád sî. Zíu sól íh sie zu dîen stôzen?

Uuánda iz tero líuto gechôse íst chád ih. ióh tíccho. súmelichên fólgên úbele sâlda.

Uuíle du chád si. dáz íh míh náhe zu dero líuto ge-

---

sequatur? Quid nam? inquam. Omnem, inquit, bonam prorsus esse fortunam. Et qui, inquam, fieri potest? Attende, inquit, cum omnis fortuna, uel iucunda uel aspera, tum remunerandi exercendiue bonos, tum puniendi corrigendique improbos, causa deferatur, patet quod omnis bona est, quam uel iustam constat esse uel utilem. Nimis quidem, inquam, uera ratio: et si quam paullo ante docusti prouidentiam fatumue considerem, firmis uiribus est nixa sententia. Sed eam, si placet, inter eas, quas inopinabiles paullo ante posuisti, numeremus. Quid? inquit. Quia id hominum sermo communis usurpat, et quidem crebro, quorundam malam esse fortunam. Uisne igitur, inquit, paullisper uulgi sermonibus accedamus,

Digitized by Google

chôse. nîo íh míh ze hárto ne skéide fóne démo émeze chôse dero ménniskôn. [Uuíle du dáz íh klóublichôr chôsoe?]

Álso du uuéllèst chád íh.

Sumtum. Ne uuânest tu gûot sîn chád si. dáz núzze ist.

Dáz íst iz chád íh.

Sumtum. Tîv fortuna. díu den mán beizet álde bézerôt chád si. neíst tíu núzzera?*)

Dés iího íh chád ih.

Illatio. Sô íst si gûot chád si.

Uuîo ánderes chád íh?

[An dísemo syllogismo hábet si síh kenáhet zu dero líuto gechôse. uuánda dóh er dîa sélbûn réda trîbe. sô oúh taz argumentum. dâr fóre. síniu uuórt sínt tóh tien líuten glóublichôren dánne éniv.]

224. Áber sús ketân fortuna chád si. díu den mán béizet álde bézerôt. tíu íst éinuuéder. sô déro díe túgedig sínt. únde mít árbéiten ríngent. álde sie nû fóne âchusten ze túgede fâbent.

Tés ne mág íh nîo gelóugenen chád íh.

PROBIS OMNEM FORTUNAM ESSE BONAM. ET IMPROBIS OMNEM ESSE MALAM.

Uuáz áber diu vuúnnesama chád si. díu ze lône dien gûotèn geskíhet? Chît oúh tîa der líut sîn úbela.

Néin chád íh. núbe gûota. sô si íst.

*) Ist wohl Schreibfehler der Handschrift statt núzze na.

ne nimium uelut ab humanitatis usu recessisse uideamur? Ut placet, inquam. Nonne igitur bonum censes esse, quod prodest? Ita est, inquam. Quae uero aut exercet, aut corrigit, prodest? Fateor, inquam. Bona igitur? Quid ni? Sed haec eorum est, qui uel in uirtute positi contra aspera bellum gerunt, uel a uitiis declinantes uirtutis iter arripiunt. Negare, inquam, nequeo.

Quid uero iucunda, quae in praemium tribuitur bonis, num uulgus malum esse decernit? Nequaquam: uerum uti est,

Uuîo áber ,chád si dia ánderûn. Ih méino. díu dir sárf íst. únde die úbelen áfter réhte chéstigôt. áhtôt tia der líut kûota?

Ér áhtôt sia chád íh. álles tés man uuízen mág tia uuírsestûn.

Síh nu. dáz uuír dero líuto uuânes fólgendo. ze únglóublih ting ne féstenoên.

[Táz íst per contrarium gespróchen. Sámo si châde. síh úbe íh úmbe dero líuto uuân lâze. íh ne ságee. dáz ín únglóublih íst.]

Uuáz íst táz únglóublicha díng chád íh.

Íst créhto nôt chád si. fóne dien óberên geiíhten. állero sâldolih tîen gûot sîn. die in túgede sízzent. álde dâr áua gerúcchet*) sínt. álde; íro dóh pedígen hábent. áber ze íro úbeli síh fásto hábentên. állero sâldolih ében úbel sîn.

Táz íst uuâr chád ih. tóh is nîoman fóre únglóublichi ne gelúrre iéhen.

QUA MENTE TOLERANDA SIT OMNIS FORTUNA.

Fóne díu chád si. ne sól dánne uuîsemo mán dáz nieht uuégen. so uuénne er féhten sól. mít tero uuîlsâldo. álso

*) Es steht gerúcchent.

ita quoque esse optimam censet. Quid reliqua, quae cum sit aspera, et iusto supplicio malos coërceat, num bonam populus putat? Immo omnium, inquam, quae excogitari possunt. iudicat esse miserrimam. Uide igitur ne opinionem populi sequentes quiddam ualde inopinabile confecerimus? Quid? inquam. Ex his enim, ait, quae concessa sunt, euenit eorum quidem, qui sunt uel in possessione, uel in prouectu, uel in adeptione uirtutis, omnem, quaecumque sit, bonam, in improbitate uero manentibus pessimam esse fortunam. Hoc, inquam, uerum est, tametsi nemo audeat confiteri.

Quare, inquit, ita uir sapiens moleste ferre non debet, quoties in fortunae certamen adducitur: ut uirum

Digitized by Google

chûonemo chnéhte ne gezímet táz ze léidezénne. sô er
225. uuîglichen stúrm ge|hôret. Sélbíu diu árbéitsami. getûot ín
béidèn státa. démo éinen sîna gûollichi ze gemârenne.
démo ándermo sînen uuîstûom ze gedúrnohtigônne. Tánnân
íst tiu chráft kenémmet. táz si síh ze íro sélbûn fermág.
únde dero uuíderuuartigi ne uuîchet. Uués kedénchent ír?
ír túgedigen? ír ne bírnt tára zùo nîeht keuuîset. in zárte
únde in vuúnnoluste ántlazigo ze slêuuenne. Ír tribent
hándegen uuîg. mít sâldolichero. Hábent íuuih fásto ze dero
ébenmûoti. dáz íuuih tiu léidega ne suâre. únde úberuuínde.
nóh tiu lústsama *) ne uerchúste íuueres mûotes. sô. dáz
ír ne uuízînt. uuér ír sînt. So uuáz síh níderôr gelâzet.
tánne ze ébenmûoti. álde hóhor gestîget. táz ferlíuset tia
sâlighéit. únde dárbêt tes lônes. Íz stât an díu. uuíolicha
sâldâ ír íu sképfen uuéllènt. uuîo ébeno ír íuuih íro ge-
háben uuéllènt. So uuéliu sárf kedúnchet. tiu tûot éinuué-
der. sô hértet den mán. álde bézerôt in. álde ingéltet in.

DE HIS QUI UIRTUTE ADUERSA UICERUNT.

Agamemnon atrei filius. dér irráh an déro zestórdo
troię. dîa genómenûn chénûn sînes prùoder menelai. zèn-
iârigen búrguuîg tribendo.

*) Es steht lústsamo.

fortem non decet indignari, quoties increpuit bellicus tumultus. Utrique enim, huic quidem gloriae propagandae, illi uero confirmandae sapientiae, difficultas ipsa, materia est. Ex quo etiam uirtus uocatur, quod suis uiribus nitens non superetur aduersis. Neque enim uos in prouectu positi uirtutis, diffluere deliciis et emarcescere uoluptate uenistis; sed proelium cum omni fortuna nimis acre conseritis, ne uos aut tristis opprimat, aut iucunda corrumpat, firmis medium uiribus occupate. Quidquid autem infra subsistit, aut ultra progreditur, habet contemtum felicitatis, non habet praemium laboris. In uestra est enim situm manu, qualem uobis fortunam formare malitis. Omnis enim, quae uidetur aspera, aut exercet, aut corrigit, aut punit.

Bella bis quinis operatus annis
Ultor atreides, phrygiae ruinis
Fratris amissos thalamos piauit.

Digitized by Google

[Táz íst chúnt. uuio alexander paris fillus priami. spartam ciuitatem grecię eruáht. únde helenam. uxorem regis menelai ímo ábuuertîgemo nám. únde héim fûorta ze troio. únde uuio in dén geríh. greci nâh fûoren. únde troiam îo besâzen. únz sie sîa erfúhten, ióh helenam uuídere guuúnnen.] |

Dánnân uuárd agamennon orbus. tô er spûotigo 226.
férren uuólta. dáz er dâr úmbe dien uuínden sîna tóhter ephigeniam *(sic)* ópferôta. únde dîa chalchas in frískinges uuîs uuęneglicho frêhta.

[An díu skéin sîn érnest, táz er nóh tero tóhter ne bórgeta. échert er sînen námen gerâche.]

Ulixes chlágeta sîne geférten. dîe ímo in sicilia der ríso poliphemus uuûotigo frâz. tô er fóne troio eruuánt. Er ergázta in âber sînero trâno. mít tíu. dáz er dára nâh plínd lág *) in sînemo hóle,

[Tô er ín slâfenten fánt. únde er ín blánta, dô fertrôsta er síh tero gnôzo. uuánda ér sie erróchen hábeta.]

Herculem hábent mâre getân mánige árbéite, dîe er erstráncta. Er gedéumûota centauros.

[dîe fabule ságent uuésen hálbe mán. únde

*) Es steht lâng.

Ille dum graiae dare uela classi
Optat et uentos redimit cruore,
Exuit patrem miserumque tristis
Foederat gnatae iugulum sacerdos.
Fleuit amissos ithacus sodales,
Quos ferus, uasto recubans in antro,
Mersit immani poliphemus aluo.
Sed tamen ceco furibundus ore
Gaudium mestis lacrymis rependit.
Herculem duri celebrant labores;
Ille centauros domuit superbos,

Digitized by Google

hálbe rós. Ér chám dára dár sie spilotôn in uuázere. dâr scôz er íro zuêne.]

Témo léuuen [der grece nemeus hîez. a nemea silua argiuorum. tén ér slûog umbe des chúninges uuíllen aristei.] démo nám er dia hût. [únde mít chlâuuon mit állo. trûog er sia áfter dés ze rûome.] Ér scôz oúh tîe fógela.

er *)

[dîe arpię hîezen. únde fertréib sie ûzer des chúninges rîche alcinoi. dér in achaia sáz. Dánnân flúhen sie in strophades insulas. dâr sie ęneas fánt. Dîe uuâren fabulosę. canes iouis. a rapiendo gehéizene. uuánda arpo grece. rapio chît latine. Aber ouidius héizet sie stiphalidas. a stiphalo fluuio. pi démo hercules mít ín fáht. so uuîo chéde. dáz argonautę sie fertríbęn.]

zûo séhentemo dracone. nám er dîe gúldînen épfele.

[déro er hûota in orto hesperidum insularum. dîe énnont athlante monte hína sínt in occidentali oceano. Táz târ gúldine épfele uuáhsęn. dáz íst ersprénget fóne éinero déro sélbôn insularum. díu álles râtes feracissima íst. Únde uuánda
227. dâr ínne ęstuarium maris íst. | táz chît. éin méreflósg. táz férrenân séhentęn. similitudinem draconis óuget. pedív chît man draconem dâr ligen. únde dero épfelo hûoten. Aestuarium íst táz uuázer. dáz síh fóne demo mére zíhet. únde án demo stáde suébet. kenámôtez ab ęstuando. álso stagnum a stando héizet. Íz hábet pedíu námen ab ęstuando. táz chît fóne zéssônne. uuánda sô accessus maris

*) Ist mit anderer Hand übergeschrieben.

Abstulit saeuo spolium leoni,
Fixit et certis uolucres sagittis;
Poma crementi rapuit draconi,
Aureo laeua grauior metallo:

uuírdet. sô zéssôt iz. tóh iz tánne stílle sî. sô recessus uuírt. Aestus héizet proprie. díu inquietudo des méres. tia er hábet fóne ímo sélbemo. accedendo et recedendo. dáz chît, ûzkándo. únde íngándo.]

Únde geuuâfendêr mít chnuttele.*) dáns er cerberum fóne héllo. mít trílero chétenno.

[Fóne díu gescáh. sô er hára ûf ze táges líehte chám. dáz ímo únuuillota, únde er éinen feim erspêh. fóne démo acconita eruuûohs. chrûoto uuírsesta.]

Ten grímmen chúning úberuuándenen gáb er ze ézenne. sînên grímmên rósen.

[Táz téta er fóne díu. uuánda ér siu fóre uuéneta ze ézenne humanas carnes.]

Dîa éitergûn ydram. fersuánta er mít prándе. Achelous fluuius hórnlôs uuórtenêr. bárg sîn geskánta hóubet ín demo stáde.

[In mísselichíu bílde uuéhselôta síh achelous. únz er óuh ze fárre uuárd. únde mít hercule gefáht. Sô dér imo daz hórn ába erslûog. únde ímo daz hóubet hámelez ketéta. tára nâh párg er iz. Állíu uuázer sínt hórnahtíu fóne dîen bóumen. dîe dar úmbe stânt. Tér die bóuma dána tûot. tér hábet sie hórnlos ketân. Uuánda óuh hercules ten stád errûmda des uuáldes. pedíu hábet er fluuio sîníu hórn**) genómen.]

*) Es steht cnhuttele.

**) Es steht hóren.

Cerberum traxit triplici catena.
Victor immitem posuisse fertur
Pabulum saeuis dominum quadrigis.
Hydra combusto periit ueneno,
Fronte turpatus achelous amnis,
Ora demersit pudibunda ripis.

Digitized by Google

Ér úberuuánt óuh antheum.

[gigantem. filium terrę regem lybię. dén ér in érdo stânden. ríngendo úberuuínden ne máhta. uuánda ímo mater terra gáb fortitudinem. èr ér in ûf erhûob. únde ín in bóre ervuúrgta.]

Cacus [ter dieb. filius uulcani. dér herculi sîniu rínder ferstál.] tér erchûolta [mít sînemo tôde.] demo chú-
228. ninge | euandro sîn zórn.

[Tô ín hercules erslûog. tô hábeta er euandro geuuíllôt. in dés rîche er latrocinia ûopta.]

Ímo féimegôta der éber die áhselâ. mít tien ér den himel inthában sólta.

[Táz téta er. daz hóubet fnótondo. uuánda er ín lébenden drûog.]

In demo lézesten síge. inthûob er den himel. mít únuuîchentemo hálse.

[Táz uuás. tô iouis síh uuéreta dien rísôn. únde er sie uuólta den himel ána uuérfen.]

Únde ze mîeto fûor er sélbo ze hímele. uuánda er dén ze lézest inthábeta. Nû nément pe ímo bílde álle túgedige. únde fárent. tára íuuih ter hôgándo uuég léite. Zíu súlent ir zágolicho uuîchen. únde den rúkke bîeten? Ferchiesent tia érda. dáz kíbet íu den himel.

Strauit antaeum libycis arenis,
Cacus euandri satiauit iras,
Quosque pressurus foret altus orbis
Setiger spumis humeros notauit.
Ultimus caelum labor irreflexo
Sustulit collo, pretiumque rursus
Ultimi caelum meruit laboris.
Ite nunc fortes, ubi celsa magni
Ducit exempli uia: cur inertes
Terga nudatis? superata tellus
Sidera donat.

Digitized by Google

QUESTIONES HUIUS QUARTI LIBRI. ET QUI ADHUC SEQUITUR QUINTI. AD QUAM PARTEM PHILOSOPHIAE PERTINEANT.

[Álso in tertio libro dîe questiones morales sínt. tîe dar oúgent beatitudinem bonorum. sô sínt tîe hîer in quarto. dîe úns óugent miseriam malorum. únde dîe dára nâh fólgênt. de prouidentia et fato. Aber dîe nóh fóre sint i. 5to lib. de casu et libero arbitrio. Dîe skéident síh. Casus tríffet ad prouidentiam. bedíu íst tíu questio moralis. Úbe áber sáment múgîn sîn. prouidentia únde liberum arbitrium. dés er nóh frâgên sól philosophiam. uuánda dâr ána bechénnet uuírt tíu natura dero gótes simplicitatis. pedíu tríffet tíu questio ad theologiam. dáz chît. ad eam rationem quę est de diuinis. Tíu ratio. uuánda si humana ne íst. núbe diuina. pedíu hábet si éinen ánderên námen. dáz si intellectus héizet. Intellectus diuinorum úberstépfet humanam rationem. Fóne díu sínt tîe questiones. mít argumentis únde syllogismis kestérchet. tîe sî úns ráhta de retributione bonorum et malorum. áber díu tóugena máhtigi. díu án dero gótes prouidentia íst. tîa si nóh ságen sól. díu uuírt. uuánda si diuina ist. diuinitus fernómen. Frâgêst tu uuánda moralitas de moribus kespróchen íst. uuáz dispositio dei. díu in fato. ún|de in prouidentia íst. tára zûo tréffên *(sic)*. sô 229.
sólt tu uuízen. dáz tiu gótes dispositio moralis kehéizen uuírt. ad similitudinem humanę moralitatis. Uuîo die líute sítîg sîn. álde uuîo sie súlen uuésen sítig. táz héizet latine moralitas. quasi morum qualitas. Únde bedíu uuírt oúh táz moralitas kehéizen. uuîo gót tîen sélbên síten inchît. ióh hîer téilondo. álso dâr fóre geséget íst. ióh hina fúre lônondo. Álso beatus gregorius moraliter mánôt. an sînero omelia. dáz kót témo ne

Digitized by Google

uuólta gében guttam aquę. tér demo árinen ne gáb micam panis. Fóne diu chád ter saluator. Eadem mensura qua mensi fueritis. remetietur uobis. Témo gehillet taz proverbium. úbele tûo. bézeren ne uuâne. Uuáz íst tánne moralitas. âne álso iz féret. únde fáren sól. án dero ménniskôn síten. únde uuío iz síh tára gágene gezíhet áu demo gótes síte?]

Explicit liber quartus boetii.

INCIPIT LIBER QUINTUS.

REUOCATUR PHILOSOPHIA A PROPOSITA DISPUTATIONE.

230. Tíz chád si. Únde háfta si síh án ánder gechôse. [dánne íh uuólti. Íh uuólta si ráhti incidentes questiones. si uuólta áber fólle récchen propositas questiones. Hîer íst úns ze uuízenne. mít tien si gehéilen uuólta sîn sîeche mûot. táz tie ímo uuâren fóne íro propositę tn primo libro. Álso díe sínt. quid sit homo. quibus gubernaculis mundus regatur. qui sit rerum finis. quod non credendi sint nefarii homines potentes et felices. nec fortunarum uices. sine rectore fluitare. Si fánt ín léidegen sînero mísseskíhte. Tô er áber fóne íro fernám. dia rationem. déro questionum. íh méino. dáz homo participatione dei. deus íst. únde dáz sínt gubernacula mundi. dáz ímo geskéhent prospera únde aduersa. únde álle reprobi

LIBER QUINTUS.

Dixerat, orationisque cursum ad alia quaedam tractanda et expedienda uertebat.

Digitized by Google

sint infelices. únde inpotentes. uuánda sie ad bonum fólle chómen ne múgen. dára sie béitent. únde uices fortunarum. déro ér síh chlágeta. únréhte ne sínt. uuánda sie fóne demo réhten góte chóment. tô begónda ér sih trôsten. únde ába dísên questionibus án ándere fáhen. dánnân irrúnnene. Téro hábet sî ímo súmeliche geréchchet in quarto libro. i. latentium rerum causas. de prouidentię simplicitate. de fati serie. Nóh sínt fóre. déro ér nû gérot. de casu. de predestinatione diuina. de arbitrii libertate.]

Dô chád ih íro zûo. Táz íst réhtiu skúndeda. [s. dáz tu chîst. Ite nunc fortes. ubi celsa magni ducit exempli uia.] Vnde geriset sî uuóla dînero hóubethafti. Ih uuírdo áber nû geuuár. dés tû fóre cháde. Tîa réda de prouidentia. háftên ze mánigên ánderên.

QUESTIO DE CASU.

Míh íst uuúnder. úbe du casum fúre ieht háben uuéllêst. Únde uuáz tu in áhtoêst.

Tô ántuuurta sî. Íh káhôn mih ze irlôsenne mînes kehéizes. Únde dir ze gezéigônne den vuég. tér díh héim bringe.

[Léid hábet tíh tînes mvotes élelenden getân. ih uuíle iz îlen ze stéte gesézzen. mít ánderro zálo.]

Sîn oúh tíse questiones núzze. ze uuízenne. Sîe 231.

Tum ego, recta quidem, inquam, exhortatio tuaque prorsus auctoritate dignissima. Sed quod tu dudum de prouidentia quaestionem pluribus aliis implicitam esse dixisti, re experior.

Quaero enim an esse aliquid omnino, et quidnam esse casum arbitrere. Tum illa, festino, inquit, debitum promissionis absoluere, uiamque tibi, qua patriam reueharis, aperire. Haec autem et si perutilia cognitu, tamen a

Digitized by Google

bréchent tóh éteuuáz ábà démo uuége. dén ih fáro. Vnde sórgên ih. táz tù mûede uuórtenêr. in âuuekke. dára nâh ten réhten uuég. erstrîchen ne múgist.

Dés ne fúrhte du nieht chád ih. Mir íst táz râuua. [náls múhi.] úbe ih keéiscôn mûoz. tés mih lánget. Vnde dero áfterûn rédo nehéin zuîuel ne múge sîn. Tánne die be hálbo uuórtenen questiones. êr ze guisséite chómen sîn.

Nû chád si. trágo ih tînen síto. Târ mite fieng si sús ána.

CASUM SINE CAUSA FALSO DICI.

Úbe îoman héizet casum. éina stúzzelingun uuórtena geskíht. únde âne állero díngo máchunga. Sô chído ih páldo. dáz casus nieht ne sî. Únde héizo ih iz éinen báren námen. âne bezéichennisseda.

[Causa íst îo connexa zû dero euentu. Fóne díu dáz man chît temerario motu. únde sine causa. álde sine conexione causarum. dáz íst ál éin. Táz chît állez. stúzzelingûn. árdingun. úndúrftes. âne úrhab. âne úrspríng. âne scúlde. âne réda. Temerarius motus mág oúh chéden sélbuuaga. álde sélbhéui. ih méino. álso dáz íst. úbe síh îeht fóne ímo sélbemo erhéuet. únde fóne ímo

---

propositi nostri tramite paullisper auersa sunt; uerendumque est, ne deuiis fatigatus ad emetiendum rectum iter sufficere non possis. Ne id, inquam, prorsus uereare. Nam quietis mihi loco fuerit ea, quibus maxime delector, agnoscere, simul cum omne disputationis tuae latus indubitata fide constiterit, nihil de sequentibus ambigatur. Tum illa, morem, inquit, geram tibi; simulque sic orsa est.

Si quidem, inquit, aliquis euentum temerario motu nullaque causarum connexione productum, casum esse definiat, nihil omnino casum esse confirmo, et praeter subiectae rei significationem inanem prorsus uocem esse decerno. Quis

ímo sélbemo uuírdet. Uuélez íst áber dáz? Uuír múgen iz spréchen. uuír ne findên is fo nîeht. Temeritas íst úmbedéncheda *(sic)*. únde úngeuuárehéit. únde gâscrécchi. únde únórdenhafti. fráuali. únúnderskéit. únrihti. Temerarius. i. mentis preceps íst tér. dér ne rûochet uuáz er tûot. únde dér âne rât tûot. táz ímo míttundes ûf uuírdet. Tén héizên uuír rágare. Fóne temnendo ist kespróchen | temeritas per sincopam *(sic)*. quasi 232.
temneritas.]

Uuâr mág táz sîn. dáz man chît stúzzelingûn. únde árdingûn. únde âne rihti. góte állíu díng tuuíngentemo ze rihti. Íst áleuuâr dáz man chît. fóne nîehte nîeht uuérden. Tés álle únsere fórderen iáhen. So uuîo sie dáz ne sprâchîn fóne demo ánagenne állíu díng ûzer nîehte uuúrchentemo. Núbe fóne sâmhaftemo dínge.

[Díu sínt sâmhafte. díu sâmen hábent. únde âne dén uuérden ne múgen. Sô arbores sínt únde herbę. únde állíu animantia. Tíu héizent subiecta. quia subiiciuntur accidentibus suis. Quatuor elementa sínt íro állero sâmo. únde íro materia.]

Únde sie dáz fundament légetîn. únde zéigotîn. állero rédôn. únde állero ántuuurto. déro sie gâben fóne dero natura.

[Sô getân gechôse. héizet ypallage. dáz ér chît fundamentum rationum. fúre rationem fundamenti. Dáz íst certa ratio fundamenti. omnium naturarum. dáz sie châden. nihil ex nihilo existere. Naturę sô arbores sínt únde herbę. únde

---

Quis enim, coërcente in ordinem cuncta deo, locus esse ullus temeritati reliquus potest? Nam nihil ex nihilo exsistere, uera sententia est, cui nemo umquam ueterum refragatus est; quamquam id illi non de operante principio, sed de materiali subiecto, hoc est, de natura omnium rationum, quasi quoddam iecerint fundamentum

állíu corpora. díe ne uuérdent níeht stúzzelingun. sîe hábent ételicha materiam. dánnan siu uuérdent. tîa héizet er fundamentum. Keskíhet ín oúh îeht. tés íst ételih causa. Tíu íst áber fundamentum. Ételih ratio íst îo tóugeníu álde óffeníu. uuáz íro fundamentum sî. uuánnân siu uuérdên. álde uuánnân ín îeht keskéhe.]

Úbe áber îeht uuírdet âne úrspring. táz íst uuórten fóne níehte. Úbe dés níeht uuésen ne mág. sô ne mág oúh casus sólih níeht sîn. sô uuír fóre châden. [ih méino. dáz ér sî euentus productus temerario motu.]

Uuîo dánne chád ih? Ne mág nû níeht sîn. dáz mít réhte héizen súle casus. álde fortuitum? Íst îeht témo
233. díse | námen geuállên. dóh iz óuh tie líute ne bechénnen?

QUID SIT CASUS.

Mîn fríunt chád si aristotiles ságeta. dáz in physicis sînemo bûoche chúrzlicho. únde glóublicho.

Uuîo chád ih ságeta er?

Sô man chád er éteuuâr úmbe éteuuáz tûot. Únde dar éteuuannân îeht ánderes keskíhet. tánne dâr úmbe man iz tûot. Dáz héizet casus. Sô dáz íst. úbe îoman dúrh áchergáng án dia érda bréchende. éin fúnt cóldes findet. iú dâr begrábenes. Dáz chît man úngeuuándo geskéhen

---

At si nullis ex causis aliquid oriatur, id de nihilo ortum esse uidetur. Quod si hoc fieri nequit, nec casum quidem huiusmodi esse possibile est, qualem paullo ante definiuimus. Quid igitur? inquam. Nihilne est, quod uel casus uel fortuitum iure appellari queat? An est aliquid, tametsi uulgus lateat, cui uocabula ista conueniant?

Aristoteles meus id, inquit, in physicis et breui et ueri propinqua ratione definiuit. Quonam, inquam, modo? Quoties, ait, aliquid cuiuspiam rei gratia geritur, aliudque quibusdam de causis, quam, quod intendebatur, obtingit, casus uocatur: ut si quis colendi agri causa fodiens humum defossi auri pondus inueniat. Hoc igitur fortuito quidem

Digitized by Google

uuésen. Dáz neíst to dóh nieht árdingun. íst éteuuannân geskéhen. Iz hábet éigene úrspringa. Téro rúnsa. stillo únde úngeuuândo zesámine chómendo. dia geskíht máchont. Uuánda úbe der ácherman dâr ze áchere ne gienge. Nóh ter bérgare sînen scáz târ ne begrûobe. Sô ne uuúrte ér dâr fúnden. Díz sínt máchungâ des úngeuuânden liebes. Táz ímo dâr gescáh fóne dien zesámine gelóufenen díngen. [zuéin s. daz trítta ze gemáchônne.] Tés ne uuéderêr dero tûontôn ne gedâhta. Uuánda nóh tér begrábento daz kóld. nóh tér érrento den ácher. ne gedâhtôn dés. táz íz târ sólti fúnden uuérden. Núbe álso íh chád. târ énêr begrûob. táz tíser dâr grûob. tíu gerúnnen. únde geuíelen zesámine.

[Daz éina ne ráhta dia geskíht nieht. âne daz ánder.]

Nû múoz íh chéden geskíht uuésen. dáz úngeuuândo gebúret. | Fóne zesámine geuállenên díngen. díu man úmbe 234. ieht tûot. Áber díu órdena [s. fati.] díu dir chómentíu fóne gótes prouidentia. álliu díng éinzen scáffôt in íro stéte. únde in íro zíte. Chómentíu mít féstero háftûn. Díu getûot fállen únde gerínnen zesámine. únde háftên zesámine. die causas tero casuum.

[Prouidentia uuéiz tíu díng sáment. fatum récchet síu éinzen. uuánda dâr éinêr fóre begrûob.

---

creditur accidisse: uerum non de nihilo est, nam proprias causas habet, quarum improuisus inopinatusque concursus casum uidetur operatus. Nam nisi cultor agri humum foderet, nisi eo loco pecuniam suam depositor obruisset, aurum non esset inuentum. Hae sunt igitur fortuiti causae compendii, quod ex obuiis sibi et confluentibus causis, non ex gerentis intentione prouenit. Neque enim, uel qui aurum obtuit, uel qui agrum exercuit, ut ea pecunia reperiretur, intendit; sed uti dixi, quod ille obruit, hunc fodisse conuenit atque concurrit. Licet igitur definire casum esse inopinatum, et ex confluentibus causis, in his, quae ob aliquid geruntur, euentum. Concurrere uero atque confluere causas facit ordo ille ineuitabili connexione procedens, qui de prouidentiae fonte descendens cuncta suis locis temporibusque disponit.

Digitized by Google

tára zùoháfta fatum. dáz ánderêr sîd târ grùob. zûo dîen zuéin háfteta be nôte diu inuentio drítta. Dô gót éniu zuéi uuólta geskéhen. dô geskáh fóne dîen nôte daz trítta.]

ITEM OSTENSIO CASUS EX CONUENTU FLUMINUM.

Ûfen dîen gebírgen armenię spríngent sáment. tigris únde eufrates. Dâr die féhtenten flíhendo *(sic)*. hínder síh án dîe síh iágonten skîezent. Únde skéident sie síh sâr. mít férrên rúnsôn. *Suspensio uocis.* Múndent sie áfter dés. únde chóment sie in éina rúnsa. *Et hic.* álso. dáz tíu zesámine flîezên. díu îo uuéderez uuázer fùoret. Íh méino diu skéf. únde die ûzer érdo geuuálzten rónen. fóne dero áho. Únde dáz kemískelôta uuázer getuuíret. tie úngeuuânden órdenâ. [Dáz sínt órdenâ. dáz îo uuázer nâh uuázere rínnet Úbe dáz úngeuuândo geskíhet. tíu geskíht héizet casus.] Tîe sélben geskíhte. [ih méino dero confluentię.] máchônt tie háldâ. únde díu îo ze tále sîgenta ríhti dero áho. [Úbe tál ne uuâre. únde uuázer dára ne súnne. sô ne châmîn siu nîeht zesámine.] Sô féret casus peduúngen.
235. tér dír dún|chet fáren úmbeduúngen. Únde âne êa ne féret er.

[Causę dîe casum máchont. dîe duuíngent ín. dîe sézzent ímo êa. Fóne díu íst táz fors. únde

---

Rupis achemeniae scopulis, ubi uersa sequentum
Pectoribus figit spicula pugna fugax,
Tigris et euphrates uno se fonte resoluunt,
Et mox abiunctis dissociantur aquis.
Si coeant cursumque iterum reuocentur in unum,
Confluat alterni quod trahit unda uadi;
Conueniant puppes et uulsi flumine trunci,
Mistaque fortuitos implicet unda modos;
Quos tamen ipsa uagos terrae decliuia casus
Gurgitis et lapsi defluus ordo regit.
Sic, quae permissis fluitare uidetur habenis,
Fors patitur frenos ipsaque lege meat.

Digitized by Google

casus. únde înopinatus euentus. táz tie causę máchônt óffene. álde tóugene.]

AN FATO COERCEATUR HUMANA UOLUNTAS.

Uuóla fernímo íh. Únde íího íh iz álso uuésen. sô du chîst. Íst nu dehéin sélbuualtigi únseres uuíllen an dírro ríhti dero zesámine háftentôn úrhabo? Tuuínget fatum óuh ménniskôn gedáncha. álso iz tûot ándere geskíhte.

Sô íst chád si. Nehéin creatura ne hábet rationem. âne liberum arbitrium.

[Díu béidiu hábent angeli in cęlo homines in terra.]

QUOD EX RATIONE IUDICIUM. EX LIBERTATE SIT ELECTIO.

Témo uuízze únde sín gelâzen sínt. témo íst óuh kelâzen chîesynga. Mít téro er díngohh skéide uuéder iz ze tûonne sî. álde ne sî.

[An dien zuéin íst er úmbeduúngen. Díu úmbeduúngeni. héizet libertas. Ratio lêret ín. uuáz er tûon sól. libertas lâzet in tûon. so uuéder er uuíle.]

Fóne ímo sélbemo nuéiz er. uuáz er skíhen *(sic)*. álde mínnon sól. [Dáz lêret in ratio.] Dáz er gûot uuânet sîn. dáz uuíle er. dáz er úbel uuânet sîn. dáz skíhet er.

Animaduerto, inquam, idque, uti tu dicis, ita esse consentio. Sed in hac haerentium sibi serie causarum, estne ulla nostri arbitrii libertas, an ipsos quoque humanorum motus animorum fatalis catena constringit? Est, inquit. Neque enim fuerit ulla rationalis natura, quin eidem libertas adsit arbitrii.

Nam quod ratione uti naturaliter potest, id habet iudicium, quo quodque discernat per se; igitur fugienda optandaue dignoscit. Quod uero quis optandum iudicat esse, petit; refugit uero, quod existimat esse fugiendum.

Digitized by Google

[Dáz hénget ímo liberum arbitrium.] Fóne díu, díen gelâzen íst pechénneda. úbeles únde gûotes. tíen íst kelâzen geuuált tero uuéli. Íh ne ságo sîa dóh nîeht kelîcha uuésen. an állên díe sia hábent. Uuánda angelis íst kelâzen uuâríu bechénneda. únde réhter uuíllo. únde spûotig máht íro uuíllen.

236. [Dísiu dríu gáb kót ze | lône bonis angelis. nâh téro ruina malorum. díe iro liberum arbitrium in árg chêrton. únz sie iz hábetôn. Nú ne hábent sie iz. uuánda dóh sie bechénnên uuáz kûot ze tûonne sî. sîe ne uuéllen iz tûon. nóh ne múgen. Áber der ménnisko uuás fóre sînero preuaricatione béidero geuuáltîg. uuízenthéite. ióh uuíllen. án dero preuaricatione uuúrten siu béidiu sô geírret. táz er chîesendo. lúgi díccho áhtôt fúre uuâr. únde ér uuéllendo. úbel uuíle fúre gûot. Târ míte ne spûot ímo oúh nîeht sînes uuíllen. dóh er uuóla uuélle. iz ne tûe gratia dei.]

DE PHILOSOPHORUM OPINIONE SUMTA LOQUITUR.

Tero ménniskôn sêlâ sínt pe nôte frîeren. únz sie gótes ánasíht hábent in hímele.

[Síe ne drúcchet târ neuuéderêr írredo nóh iudicandi nóh eligendi. Sîe uuízen dâr êr sie hára chómên. uuáz ín gûot íst. táz uuéllen sie óuh.]

Hára fárendo ad corpora uuérdent sie únfrîeren. Únde óuh únfrîeren. sô sie síh keséldont. únde mít tien írdiskên líden behéftet uuérdent. Táz íst tiu gnôtista scálh-

---

Quare quibus inest ratio, ipsis etiam inest uolendi nolendique libertas. Sed hanc non in omnibus aequam esse constituo. Nam supernis diuinisque substantiis et perspicax iudicium et incorrupta uoluntas et efficax optatorum praesto est potestas.

Humanas uero animas liberiores quidem esse necesse est, cum se in mentis diuinae speculatione conseruant; minus uero, cum dilabuntur ad corpora, minusque etiam, cum terrenis artubus colligantur. Extrema uero est seruí-

Digitized by Google

heit. sô sie uerrâchene án die súndâ ába íro uuístûome gegânt. Sús uuérdent sie gescálhchet. Sô sie íro mûot níderlâzent. ába demo ûfuuertigen. án daz níderuuertiga. Sô únuuízzênt sie sâr. Uuérdent sie behéftet. mit zâligên gelústen. Dîen hengendo. únde dien fólgendo. Stûorrent sie día scálhheit. tîa sie síh ánaliezen. Únde dánne sínt sie geéllendôt. únde geuérrêt fóne íro frîhéite. Dáz síhet îo dóh ána dáz fúresíhtiga óuga. álliu díng fóre uuízende. Únde díu | fóre benéimden. sképfet iz áfter íro frêhten. 237. Táz óuga ál síhet. únde ál bechénnet.

QUANTUM PENETRABILIOR SIT INTUITUS DEI QUAM RADIUS SOLIS.

Ter sûozo chôsonto homerus. ér héizet tia súnnûn zórfta. únde héitera. Díu dóh tia érda dûrhskînen ne mág. únde den mére. fóre úndrâti dero skîmôn. Sô únmáhtig neist kót nieht. Sînên oúgôn ál óbe sûentên. ne uuíder stât nehéin dícchi dero érdo. Nóh nehéin uíustri dero náht.

---

tus, cum uitiis deditae rationis propriae possessione ceciderint. Nam ubi oculos a summae luce ueritatis ad inferiora et tenebrosa deiecerint, mox inscitiae nube caligant, perniciosis turbantur affectibus, quibus accedendo consentiendoque, quam inuexere sibi, adiuuant seruitutem et sunt quodam modo propria libertate captiua. Quae tamen ille ab aeterno cuncta prospiciens prouidentiae cernit intuitus et suis quaeque meritis praedestinata disponit, pante foran. kepante pakuin (πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει.).

Puro clarum lumine phoebum
Melliflui canit oris homerus;
Qui tamen intima uiscera terrae
Non ualet, aut pelagi, radiorum
Infirma perrumpere luce.
Haud sic magni conditor orbis;
Huic ex alto cuncta tuenti
Nulla terrae mole resistunt;
Non nox atris nubibus obstat;

Digitized by Google

Éines plícches ána síhet er. dáz èr uuás. únde nû íst. únde nóh chómen sól. Tén máht tu héizen dia uuârun **súnnun.** uuánda ér ál éino ána síhet.

QUESTIO QUIA PROUISA NECESSE ESSE FIERI. QUOMODO STET LIBERUM ARBITRIUM.

Dô ántuuvrta íh íro. Nù stécchên íh oúh in **mêroren** zuîuele.

Uuélêr íst tér zuîuel. Íh mág uuóla chád si írrâten. uuáz tir uuírret.

Mír dúnchent chád ih. tíu zuéi ríngen. únde **uuíder** éin ánderên sîn. Dáz kót ál uuíze fóre. únde iz tóh stánde in mánnes uuíllen. Uuánda úbe gót ál uuéiz fóre. únde ín sîn uuízenthéit nîeht trîgen *(sic)* ne mág. sô sól nôte geskéhen. dáz ér uuéiz chúmftig. [Táz íst uuâr.] Fóne díu. úbe er îo fóre uuéiz. nîeht éin líuto tâte. núbe oúh íro
238. uuíllen. sô íst sélbuuáltigi ába. | Uuánda nîeht ne *mág* keskéhen in tâte. nóh in uuíllen. gótes oúga ne séhe iz. dáz nîoman ne mág trîegen. [Dáz íst uuâr.] Mág íro dehéin uuáng uuérden. sô ne mág iz nîeht héizen. quíssiu uuízentheit. núbe únguis uuân. dés nîoman gót zíhen ne mûoz.

Uno mentis cernit in ictu
Quae sint, quae fuerint ueniantque.
Quem, quia respicit omnia solus,
Uerum possis dicere solem.

Tum ego, en, inquam, difficiliori rursus ambiguitate confundor. Quaenam, inquit, ista est? Iam enim, quibus perturbare, coniecto. Nimium, inquam, aduersari ac repugnare uidetur, praenoscere uniuersa deum, et esse ullum libertatis arbitrium. Nam si cuncta prospicit deus neque falli ullo modo potest, euenire necesse est, quod prouidentia futurum esse praeuiderit. Quare si ab aeterno non facta hominum modo, sed etiam consilia uoluntatesque praenoscit, nulla erit arbitrii libertas; neque enim uel factum aliud ullum, uel quaelibet exsistere poterit uoluntas, nisi quam nescia falli prouidentia diuina praesenserit. Nam si res aliorsum, quam prouisae sunt, detorqueri ualent, non iam erit futuri firma praescientia, sed opinio potius incerta; quod de deo nefas credere iudico.

Digitized by Google

REPROBATUR HOC QUO QUIDAM PUTANT SE SOLUERE QUESTIONEM.

Nóh íh ne lóbon nieht tîa réda. mít téro síh súmeliche uuânent háben geántuuúrtet tírro únsemfti. Sie chédent. ni bedíu ne geskíhet iz. táz iz kót fóre síhet. núbe uuánda iz keskíhet. pedíu fóre síhet er iz. Únde sús uuânent sie. dísa nôt tero chúmftigon geskíhto. uuídere eruuínden. Nóh sie ne uuânent nieht nôte geskéhen. díu gót fóre síhet. núbe ín nôte díu fóre séhen. díu geskéhen súlen.

[Dés uuéhseles uuânent sie. dáz tíu geskiht máchoe dia fóresíht. náls táz tiu fóresíht máchoe dia geskíht.]

Sámo so íh târ úmbe ringe. uuéderez máchunga sî des ánderes. úbe fóresíht nôt máchunga sî dero chúmftigôn. álde chúmftigíu nôt máchunga sîn dero fóresíhte. Únde mír mêr ne sî ze óugenne. nôthásta uuésen dîa geskíht tero fóre geuuizenôn. so uuîo díu ríhti sî dero máchungôn.

[s. uuánda mir îo fóne dero nôthásti dúnchet. ába uuésen liberum arbitrium.]

Tóh fóresíht ne tûe dîa nôthásti dien chúmftigên. |

Neque enim illam probo rationem, qua se quidam credunt hunc quaestionis nodum posse dissoluere. Aiunt enim non ideo quid esse euenturum, quoniam id prouidentia futurum esse prospexerit; sed e contrario potius, quoniam quid futurum est, id diuinam prouidentiam latere non possit: eoque modo necessarium est, hoc in contrariam relabi partem. Neque enim necesse est contingere, quae prouidentur, sed necesse est, quae futura sunt, prouideri. Quasi uero, quae cuiusque rei causa sit, praescientiane futurorum necessitatis, an futurorum necessitas prouidentiae, laboretur. At nos illud demonstrare nitamur, quo modo sese habeat ordo causarum, necessarium esse euentum praescitarum rerum, etiam si praescientia futuris rebus eueniendi necessitatem non uideatur inferre.

Digitized by Google

239. ERRANTIUM RATIO ALIA MANIFESTATUR RATIONE. SUMTA EX CATHEGORIIS ARISTOTELIS.

[Dés sie dénchent. táz íst tísemo dínge gelîh.] Úbe loman uuânet sízzenten sízzen dén ne tríuget ter uuân. Úbe ín der uuân ne tríuget. sô sízzet er. Téro béidero íst nôt. ióh tes sízzennes. ióh tero úmbetrógeni. Áber uuárrer uuân. ne tûot níomannen sízzen. Núbe daz fóre sízzen getûot uuárren uuân. Sô geskíhet. táz échert éin hálb sî máchunga dero uuârheite. únde áber nôt sî béiden hálb. Álso íst tíu réda getân. fóne gótes fóresíhte. únde fóne dien chúmftigên díngen. [s. sô iz tîe fernómen hábent, tie dar ána írront.] Uuánda dóh kót tiu díng fóne díu ánasého. uuánda siu chúmftîg síut. sô sie uuânent siu ne geskéhent áber nîeht. túrh táz ér siu fóresíhet. Nû íst áber béidero nôt. ióh kót fóre séhen chúmftigíu. ióh fóreséuniu geskéhen.

[Nû íst hîer oûh so sámo máchunga éin hálb. sô sie uuânent. nôt íst péiden hálb.]

Târ an déro stéte. íst is knûoge ze déro zestôredo sélbuualtiges uuíllen. [uuánda nót nímet ten geuuált.]

Etenim si quispiam sedeat, opinionem, quae eum sedere coniectat, ueram esse necesse est; at e conuerso rursus, si de quopiam uera sit opinio, quoniam sedet, eum sedere necesse est. In utroque igitur necessitas inest; in hoc quidem sedendi, at uero in altero ueritatis. Sed non iccirco quisque sedet, quoniam uera est opinio; sed haec potius uera est, quoniam quempiam sedere praecessit. Ita cum causa ueritatis ex altera parte procedat, inest tamen communis in utraque necessitas. Similia de prouidentia futurisque rebus ratiocinari oportet. Nam etiam si ideirco, quoniam futura sunt, prouidentur; non uero ideo, quoniam prouidentur, eueniunt; nihilo minus tamen a deo uel uentura prouideri uel prouisa euenire necesse est: quod ad perimendam arbitrii libertatem solum satis est.

Digitized by Google

DERIDETUR FALSA SUSPICIO.

Uuío hárto gréhto dáz nû míssechêret íst. táz íoman ságet. tíse frístmâligen geskíhte. máchunga uuésen. dero êuuigun *) gótes uuízenthéite. | Uuáz íst iz ánderes? Tér 240.
gót uuíle uuânen fone diu bechénnen chúmftigíu. uuánda siu geskéhen súlen. dén chído ih uuânen. dáz imo geskíhte máchunga sîn. dero uuízenthéite.

ITERUM PROPONITUR. INEUITABILEM ESSE PRESCIENTIAM, ALIOQUIN OPINIONEM POTIUS EAM ESSE.

Tára zûo íst óuh tíz ze légenne. Álso dáz nôte sô íst. úbe íh îeht uuéiz in presenti. sô geskíhet oûh táz nôte hína fúre, dáz íh chúmftig uuéiz. Sô geskíhet îo. dáz fóre geuuízzen díng ze léibo uuérden ne mág. Íst áber îoman, dér daz tíng ánderes áhtôt. tánne iz sî. Dáz neíst nîeht ein únuuízentheit. núbe lúkker uuân. férro geskéidenêr fóne déro uuârheite uuízentheite. Fóne díu úbe îeht tínges sô chúmftig íst. táz sîn chúmft quís neíst nóh nôte neíst. Uuîo mág táz îoman uuízen fóre chúmftig. Dés ne uuírdet

*) Es steht êouuigun.

Iam uero quam praeposterum est, ut aeternae praescientiae temporalium rerum euentus causa esse dicatur? Quid est autem aliud arbitrari, ideo deum futura, quoniam sunt euentura, prouidere, quam putare, quae olim acciderunt, causam summae illius esse prouidentiae?

Ad haec, sicuti, cum quid esse scio, id ipsum esse necesse est, ita, cum quid futurum noui, id ipsum futurum esse necesse est. Sic fit igitur, ut euentus praescitae rei nequeat euitari. Postremo si quid aliquis aliorsum, atque sese res habet, existimet, id non modo scientia non est, sed est opinio fallax a scientiae ueritate longe diuersa. Quare si quid ita futurum est, ut eius certus ac necessarius non sit euentus, id euenturum esse praesciri qui pot-

Digitized by Google

fóne díu nieht. uuánda álso uuízentheit sih ne miskelôt. zûo dien lúginen. álso ne mág nieht táz sî in iro begríffen hábet. ánderes ergân. dánne sô iz in íro begrífen íst.

[Ín dero scientia ligent pegríffen die geskíhte.
álso sie dâr ligent. sô ergânt sie nôte.]

Fône díu íst scientia dero lúgino âno. uuánda nôt íst. tíngolih sô sîn. sô sî iz erfâren hábet. táz iz sî. Uuáz nû? Díu únguis sínt kóte. ze uuélero uuîs fóre uuéiz er díu. Uuânet er diu chúmftigen ne mûgen ze léibo uuérden.
241. díu dóh ze léibo mú|gen uuérden. sô tríuget ín der uuân. Dâz méin ze sprêchenne íst. nieht éin ze dénchenne. Úbe er siu áber sô benéimet uuésen chúmftigíu sô siu sínt. íh méino. dáz ér siu uuíze gelîcho mûgen uuérden. únde ne uuérden. Uuáz uuízenthéite íst tánne dáz. tíu nieht kuísses nóh stâtes in íro ne hábet? Álde uuîo filo íst táz kuíssera dánne daz hûolicha uuîzegtûom sybillę. [déro sacerdotis apollinis.] táz sî chád. uuâr álde lúgi íst táz íh ságo. Uuáz úberslât tánne gôtes uuîstûom dén ménniskôn uuân. úbe er ín gelîcho zuîuelôt. zuîueligero díngo. Úbe áber mít ímo állero díngo úrsprínge nieht zuîueliges ne íst. Sô geské-

---

erit? Sicut enim scientia ipsa impermista est falsitati, ita id, quod ab ea concipitur, esse aliter, atque concipitur, nequit. Ea namque causa est, cur mendacio scientia careat, quod se ita rem quamque habere necesse est, uti eam sese habere scientia comprehendit. Quid igitur? Quonam modo deus haec incerta futura praenoscit? Nam si ineuitabiliter euentura censet, quae etiam non euenire possibile est, fallitur: quod sentire non modo nefas est, sed etiam uoce proferre. At si, uti sunt, ita ea futura esse decernit, ut aeque uel fieri ea uel non fieri posse cognoscat, quae est haec praescientia, quae nihil certum, nihil stabile comprehendit? Aut quid hoc refert uaticinio illo ridiculo tyresiae? Quidquid dicam, aut erit aut non. Quid etiam diuina prouidentia humana opinione praesciterit, si uti homines incerta iudicat, quorum est incertus euentus? Quod si apud illum rerum omnium certissimum fontem nihil incerti esse potest, certus eorum est euentus,

Digitized by Google

hent oûh únzuíueligo. díu ér guísso uuéiz chúmftig. Bedíu neíst ménnisko geuuáltig an sînero tâte gûotes ióh úbeles. tén gót. tér ál fóre uuéiz. tuínget zu demo éinen. [Dáz íst falsa conclusio.]

SI LIBERUM ARBITRIUM NECESSITATE FUTURORUM TOLLITUR. OMNEM ORDINEM HUMANAE CONDITIONIS SUBUERTI.

Sól dáz sô sîn. sô neíst nehéin zuîuel. uuîo gáreuuo ménniskôn díng zeslîfe. In geméitûn uuérdent tánne gehéizen lôn. únde ingélteda. gûotên ióh úbelên. Sîd téro ne uuéder gescúlden ne mág íro únuerlâzeno. únde únsélbuualtig mûotuuíllo. Únde dánne uuírdet állero díngo únrehtesta. dáz nû | réhtesta íst. Íh méino dánchôn gûotên. 242.
únde úndanchôn úbelên. Tîe íro uuíllo dára zûo ne léitet. Núbe sîe tuínget nôt tes chúmftigen. Nóh âchuste ne sínt. nóh chúste ne sínt. núbe gelíh. únde úngeskéiden mískelunga állero frêhto. Únde dáz állero díngo zâligôsta íst in gedáng ze némenne. dánne díu fóresíht állíu díng chúmftigíu órdonoe. Únde sô láng is nîcht ne gestánde ze ménniskôn uuíllen. Sô neíst nehéin rât. núbe an gót. tér ál gûot kíbet. únsere

---

quae futura firmiter ille praescierit. Quare nulla est humanis consiliis actionibusque libertas, quas diuina mens, sine falsitatis errore cuncta prospiciens, ad unum alligat et constringit euentum.

Quo semel recepto, quantus occasus humanarum rerum consequatur, liquet. Frustra enim bonis malisque praemia poenaeue proponuntur, quae nullus metuit liber ac uoluntarius motus animorum, idque omnium uidebitur iniquissimum, quod nunc aequissimum iudicatur, uel puniri improbos, uel remunerari probos; quos ad alterutrum non propria mittit uoluntas, sed futuri cogit certa necessitas. Nec uitia igitur nec uirtutes quidquam fuerint, sed omnium meritorum potius mista atque indiscreta confusio. Quoque nihil sceleratius excogitari potest, cum ex prouidentia rerum omnis ordo ducatur nihilque consiliis liceat humanis, fit, ut uitia quaeque nostra ad bonorum omnium

Digitized by Google

scúlde gesmízen uuérden. Nóh kedíngi. nóh flého. ne mág nîoman nehéina réda gében. uuáz te uuéder súle. Uués sól man gedíngen. álde flého. dánne állíu gérohaftíu díng zesámine héfte indissolubiliter in chétenno uuîs. tíu únuuéndiga éinrihti. [s. fati.]

Úbe állíu díng háftênt in íro ordine. sô siu benéimet uuúrten. sô chúmet mánnolichemo âna fléha. dáz ímo sól.]

Sól iz sô fáren. sô íst tíu éiniga uuándelunga geírret. únder gote únde únder ménniskôn. únde der chóuf. tér állêr gestât an gedíngi. únde án flého. Uuánda uuír gechoúfên. úmbe ín. mít témo uuérde réhtero déumûoti. sô fléhâ sínt. daz tíura gélt sînero gnâdon.

[Anderen chóuf ne múgen uuír mít ímo níeht tríben.]

In dîa éinûn uuîs tie líute sáment kóte chôsôn
243. múgen. Únde síh pétondo náhen zûo demo úngesíunli|chen liehte. ióh êr sie íeht erbítên. Úbe man nû geiégenero nôte dero chúmftigôn. díe uuánen sól níeht ne gemûgen. An uuélemo dínge múgen uuír únsih tánne háben ze góte. állero díngo hêrren? Sô mûoz tánne. álso dû míttundes súnge an díen férsen [si uis celsi iura tonantis.] zescrínden. sámo so léim. ménniskôn sláhta. dána gebróchenîu. ióh keskéideniu. fóne demo uuâren brúnnen. dánnân si chám.

---

referantur auctorem. Igitur nec sperandi aliquid nec deprecandi ulla ratio est. Quid enim uel speret quisquam uel etiam deprecetur, quando optanda omnia series indeflexa connectit? Auferetur igitur unicum illud inter homines deumque commercium, sperandi scilicet ac deprecandi. Siquidem iustae humilitatis pretio inaestimabilem uicem diuinae gratiae promeremur; qui solus modus est, quo cum deo colloqui homines posse uideantur, illique inaccessae luci prius quoque quam impetrent ipsa supplicandi ratione coniungi; quae si recepta futurorum necessitate nihil uirium habere credantur, quid erit, quo summo illi rerum principi connecti atque adhaerere possimus? Quare necesse erit humanum genus, uti paullo ante cantabas, disseptum atque disiunctum suo fonte fatiscere.

Digitized by Google

QUID EUM AB INTELLECTU HUIUS QUESTIONIS RETARDET. IPSE SCRUTATUR.

Uuáz úngehélli írret tîe gezúmfte. zuéio díngo. [s. gótes únde mánnes? álde prescientię et liberi arbitrii?] Uuér gót hábet kegében sólicha ríngûn zuéin uuâren. [Uuéliu sínt uuâreren. dánne síu sínt.] Dáz tíu dúrh síh sínt insúnder. nîcht zesámine ne uuéllên?

[Uuélih necessitas mág kótes prouidentiam únde mánnes liberum arbitrium geskéiden. síu ne sîn sáment an állero mánnes tâte?]

Álde neíst uuârên nehéin ungehélli. [Uerum únde falsum flíhent *(sic)* éin ánderiu. duo uera mínnônt síh.] Únde hábent síh îo zesámine díu guíssen. [i. tíu dúrh síh quísso sínt.] Áber dés scúld neíst iz. núbe des ménnisken sêla ne mág nîcht fóre túmbheite uuízen íro tóugenen bánt.

[tíu áber dû uuéist philosophia. únde díu íh fóne dír gelírnên uuíle. Dáz íst álso er châde. Liberum arbitrium íst ûns áleguis. uuánda iz skînet án dero ménniskôn tâte. Dei prouidentia íst sámo guís án dîen ánderên creaturis. tîe liberum arbitrium ne hábent. Aber án des ménnisken tâte. ne múgen siu sáment sîn. Alde úbe siu múgen. sô íst tés filo tóugen ratio. uuîo dáz sî. Tíu ratio íst ímo úbel ze irrâtenne. igne oppres|si luminis 244.
i. acie aggrauatę mentis. mít témo geírten sínne

Quae nam discors foedera rerum
Causa resoluit? quis tanta deus
Ueris statuit bella duobus,
Ut quae carptim singula constent,
Eadem nolint mista iugari?
An nulla est discordia ueris
Semperque sibi certa cohaerent?
Sed mens, caecis obruta membris,
Nequit oppressi luminis igne
Rerum tenues noscere nexus.

Digitized by Google

des mûotes? Ter lichamo tûot tia sêla geuuál-
tiga íro sínnes. tén si habeta. êr si zu ímo châme.
Sî ringet îo dára nâh. íro spûot is áber úbelo.]

Zíu íst íro dánne sô nôt. ze eruárenne díu tóugenen uuórtzéichen dero uuârhéite? Uuéiz sî. dáz si uuízen uuíle? Uuér sól áber dés frâgên. dáz er uuéiz? Ist si oúh sô blint. táz si is nîeht ne uuéiz. uuáz uuíle si dánne? Uuér íst tér dáz uuélle. dáz er ne uuéiz. álde uuér mág sûochen. dáz er ne uuéiz. nóh ne bechénnet? álde uuâr spûot is ímo ze irfárenne? Uuér mág oúh pechénnen. dáz ímo únchunt íst. sô er iz oúh findet. Álde súlen uuir glóuben. dáz si béidíu uuíssi. únz si gót ánasâhe. diu súnderîgen. iôh tia sámenthafti. Nù grêhto ín dien líden befînstertíu. hábet si is súmes. nî dóh álles ergézen. Únde daz knôtesta uuéiz si. téilelichen ne uuéiz si.

[Nîoman ne íst sô gehúhtîg. dáz er álles téileliches sô uuóla gehúge. sô des knôtesten.]

So uuér dero uuârhéite frâgêt [s. álso íh nû tûon an dírro questione.] dér neíst in neuuéderro geskéfte. Nóh táz er iz állez uuíze. nóh táz er iz állez ne uuíze.

Núbe

Sed cur tanto flagrat amore
Ueri tectas reperire notas?
Scitne, quod appetit anxia nosse?
Sed quid nota rescire laborat?
Et si nescit, quid caeca petit?
Quis enim quidquam nescius optet?
Aut quis ualeat nescita sequi?
Quoue inueniat, quisue repertam
Queat ignarus noscere formam?
An cum mentem cerneret altam,
Pariter summam et singula norat?
Nunc membrorum condita nube,
Non in totum est oblita sui,
Summamque tenet singula perdens.
Igitur quisquis uera requirit,
Neutro est habitu, nam neque nouit,
Nec penitus tamen omnia nescit;

Sed

Núbe daz knôtesta. dáz ér in gehúhte hábet. táz úrsûochenôt ér. Tîefo dénchende án dáz er sáh. Táz er mít tîen erhúgetên. chóme nâh tien ergézenên.

[Álso dér éin bûoh tar ána perfecte gelírnêt. únde échert ûzenan gehûget tero summę. únde er dîa diccho ánachêret. táz er fóne déro oúh tes ánderes síh pehúge. Uuáz summa sî. dáz lêret únsih cicero in rhetoricis dicens. Summa | facti 245.
est. homicidium fecisse. Singula uero sunt. quid ante rem. quid post rem. quid in ipsa re. aut circa rem factum sit. Chît îoman ze úns. an necesse est euenire quę prouidentur? necesse chédên uuír. Chît er áber. Et stabit liberum arbitrium? Stabit chédên uuír. Chît er oúh. Quomodo liberum erit. quod necesse est. Necessitas et libertas unius rei esse non possunt. Aut si possunt. quibus nexibus colligantur. quę sibi aduersantur? Uuáz chédên uuír dánne? Ube úns tíe nexus únchunt sínt. sô ne chúnnen uuír dírro questionis nîcht állero geántuuúrten. Sô uuízen uuír échert tia summam. singula ne uuízen uuir. Die sángula súlen uuír hára nâh lírnên fóne sélbero philosophia.]

PRIMA RESPONSIO. QUIA INTELLECTUS NON RATIO THEOLOGOS FACIT.

Dô ántuuúrta sî mír. Díz íst tíu álta chlâga fóne gótes prouidentia. [dáz sî daz liberum arbitrium geírre.] Únde fóne cicerone gnûog ketríbeníu. dâr er daz uuízegtûom téilta.

Sed, quam retinens meminit, summam
Consulit alte uisa retractans,
Ut seruatis queat oblitas
Addere partes.

Tum illa, uetus, inquit, haec est de prouidentia querela, m. tullio, cum diuinationem distribuit, uehementer

Digitized by Google

[s. in tres partes. in aruspicia. et in fulguritia. et in oscinia. Aruspicia uuúrten genómen fóne dîen léberon dero ópfer frískingo. Fulguritia fóne dien blíccben. Oscinia fóne dero fógalo rárto.]

únde íst iz tír. [dáz méinet fóne dír.] éin hárto gnôto gesûochet tíng. Únde áber îo noh nîeht keuuárlicho. nóh kuíslicho gerécchet fóne íuuer dehéinemo. Tero tímberi scúlt íst táz. Dáz tes ménnisken ratio. dóh si síh is péite. nîeht erréichen ne mág tîa éinfalti gótes fóregeuuízedo. Úbe dîa îoman uuízen mág. úberstîgendo dia rationem. Démo neíst nehéin zuîuel an dírro questione.

[Gótes prescientia íst éinfálte. uuánda er ál uuéiz. únde dáz sáment uuéiz. únde gágenuuertigo. Náls nîeht hinder síh kehúgendo. nóh fúre síh ténchendo. Dér dáz pechénnet. tér íst únzuîuelig. táz óuh tîe tâte liberi arbitrii. nôte in sî-
246. nero scientia | sínt. náls prescientia. únde sin álso múgen sáment sîn. sô únsêr scientia íst sáment tero ménniskôn tâte. dîe sélbuualtig sínt. Uuáz írret sie dáz tero sélbuualtigi. dáz uuír die tâte uuízen?]

Tîa simplicitatem chórôn íh tir dánne geóffenon. únde gerécchen. sô íh tíh êrerôn dés irríhto. únde dáz kechôson. dáz tír uuíget. [únde díh zuîuelet. tes liberi arbitrii.]

CUR NON RECIPIAT RATIONEM. QUA SE ALII PUTANT SOLUERE QUESTIONEM.

Nû frâgên íh tíh. zíu dû ne uuânêst fróma uuésen. dîa

---

agitata, tibique ipsi res diu prorsus multumque quaesita; sed haud quaquam ab ullo uestrum hactenus satis diligenter ac firmiter expedita. Cuius caliginis causa est, quod humanae ratiocinationis motus ad diuinae praescientiae simplicitatem non potest admoueri; quae si ullo modo cogitari queat, nihil prorsus relinquetur ambigui; quod ita demum patefacere atque expedire tentabo, si prius ea, quibus moueris, expediero.

Quaero enim, cur illam soluentium rationem minus

Digitized by Google

réda dero errâtentôn dîa questionem. [s. sô sîe iz áhtont.] Díu réda dúrh táz uuânet. [i. contendit.] úngeírret sîn liberum arbitrium fóne dero prescientia. Uuánda si nehéin nôt máchunga neíst futuris rebus. i. tien chúmftigên díngen. i. áfter íro uuâne.

[Hier behúgên únsih. dáz er dâr fóre dísen uuân nîeht ne léidezta. nóh oûh ne sólti. uuánda er réhtêr íst. núbe dáz sîe châden. euentum futurorum uuésen causam gotes prescientię.]

Uuánnân râtiscôst oûh tû ánderes. nôte geskéhen súlen diu chúmftigen? Âne dáz tiu ze léibo uuérden ne múgen. díu fóre geuuízen uuérdent?

[Hier íst áber ze dénchenne. uuîo uuârez táz argumentum sî. Hier háftênt álle. díe mít tírro questione ringent. Tiu gót fóresíhet chédent sie. díu ne múgen ze léibo uuérden. Dáz íst uuâr. Díu ze léibo uuérden ne múgen. díu geskéhent nôte. Dáz íst oûh uuâr. Dien zuéin uuârhéiten. âne únderskéit fernómenên fólgêt tíu zála. nullum esse liberum arbitrium. Dén únderskeit lêret sî únsib. hína áfter. Sî lêret únsih. táz ménniskôn tâte. uuóla ze léibo múgen uuérden. sô fílo iz ze íro sélbero natura gestât. únde íro déro hálb nehéin nôt neíst. únde sie áber ze léibo ne múgen uuérden. góte ánasèhentemo. Álso oûh úns ánaséhentên. dáz éin mán sízzet. sîn sízzen nîeht | ze léibo uuérden ne mág. tóh iz sîn hálb uuóla 247.
ze léibo máhti sîn. uuánda er máhti iz fermíten háben. Hínnân chúmet tánne díu questio. úbe úns únde góte sin sízzen gébe uuízenthéit sînes sízzennes. Tés uuírt sús keántuuurtet. Íz kibet

efficace putes; quae quia praescientiam non esse futuris rebus causam necessitatis existimat, nihil impediri praescientia arbitrii libertatem putat. Num enim tu alunde argumentum futurorum necessitatis trahis, nisi quod ea, quae praesciuntur, non euenire non possunt?

Digitized by Google

sia úns. sô iz keskíhet. nieht êr. áber gótes uuízentheit ne bîtet tero keskíhte nieht. Íz íst ímo presens. êr iz keskéhe. Diu presentia getûot iz ín uuízen. Sô íst tánne sús ketân díu solutio dírro questionis. Táz kót fóresíhet. uuánda er dáz ánasíhet. fóne díu ist iz nôte. álso óuh táz nôte íst. táz uuír éteuuen ieht séhen tûon. dóh iz ter tûonto nôte ne tûe.]

QUIA PROUIDENTIA NON URGET FUTURA. IDEO STARE LIBERTATEM.

Úbe prescientia nehéina nôt ne tûot tien chúmftigên díngen. álso óuh tû gnôto fóre iáhe. Mít uuíu uuérdent tánne geduúngen die sélbuualtigen férte. dero méuniskôn tâte. ze guíssemo ûzlâze?

[Uuánda sie âne geduuâng *) sint. pediu stât liberum arbitrium.]

Nû chédên échert sô chòsondo. dáz prescientia ne sî. dáz tû chîesêst. uuîo iz óuh tánne fáre. Tuuínget tánne dés hálb tehéin nôt. tie tâte. die fóne mûotuuíllen chóment? Dáz ne tûot. Nû chédên áber dáz si sî. Únde dóh nehéina nôt tûon dien tâten. Nóh tánne uuâno ih stât ze stéte díu sélba uuílleuualtigi.

*) Es steht geduuuâng.

Si igitur praenotio nullam futuris rebus adiicit necessitatem, quod tu etiam paullo ante fatebare; quid est, quod uoluntarii exitus rerum ad certum cogantur euentum? Etenim positionis gratia, ut quid consequatur aduertas, statuamus nullam esse praescientiam. Num igitur, quantum ad hoc attinet, quae ex arbitrio eueniunt, ad necessitatem coguntur? Minime. Statuamus iterum esse, sed nihil rebus necessitatis iniungere, manebit, ut opinor, eadem uoluntatis integra atque absoluta libertas.

Digitized by Google

ETIAM SI SIGNUM EST PROUIDENTIA FUTURORUM NON TAMEN EST CAUSA EORUM.

Nû uuíle du áber chéden. ne sî óuh prescientia nehéin nôtegunga dien chúmftigên. Sî íst tóh zéichen. dáz siu nôte chómen súlen. Sô uuâre áber sámo guís. nôte súlen geskéhen chúmftigíu | ne uuâre oúh tíu sélba íro 248.
prescientia. Zéichen óuget échert uuáz iz sî. dés zéichen iz íst. íz ne máchôt iz nieht.

[Álso die mórgenrôten zéichenent tempestatem. únde sie dóh ne máchont.]

Dû sólt úns ze êrest keóugen. álliu díng nôte geskéhen. Dáz uuír dánnan glóubên. prescientiam zéichen uuésen dero nôte Úbe áber sî neíst. [s. necessitas.] Sô ne mág tána mêr prescientia. íro zéichen sîn. Uuír uuízen uuóla. Alles tínges kuíssa stárchunga. Fóne zéichene ne uuésen ze némenne. sô dû tûost. Nóh fóne férriskên râtiskôn.

[Álso dû férriskên fone sîguîs uuíle errâten necessitatem.]

Núbe fóne dara zûoléitendên díngen únde nôt máchigên.

[Álso dâz argumentum íst ex conuenientibus et necessariis. Primus homo. quia non habuit

---

Sed praescientia, inquies, tametsi futuris eueniendi necessitas non est, signum tamen est, necessario ea esse uentura. Hoc igitur modo, etiam si praecognitio non fuisset, necessarios futurorum exitus esse constaret. Omne etenim signum, tantum quid sit, ostendit, non uero efficit, quod designat. Quare demonstrandum prius est, nihil non ex necessitate contingere, ut prenotionem signum esse huius necessitatis appareat. Alioquin si haec nulla est, nec illa quidem eius rei signum poterit esse, quae non est. Iam uero probationem firma ratione subnixam constat, non ex signis neque petitis extrinsecus argumentis, sed ex conuenientibus necessariisque causis esse ducendam.

Digitized by Google

patrem aut matrem. non est genitus. Uel illud. Quia tu hodie nec manducasti neque bibisti ieiunus es. Sô íst áber dáz extrinsecus kenómen. Patres nostri comederunt uuas acerbas. et dentes filiorum obstupescunt. Quia alii sunt parentes. et alii sunt filii. Non est autem aliud iciunum esse. nisi non manducasse et non bibisse et non est aliud. non genitum esse. nisi non hábere patrem aut matrem.]

PROUISA NECESSE EST EUENIRE. NULLA TAMEN IPSIS INEST NECESSITAS.

Uuîo mág áber dáz sîn. dáz tíu ne geskéhên. díu gót uuéiz chúmftig? Sámo so íh zuîueloe. núbe díu geskéhen súlîn. díu gót fóresíhet. Únde íz mêr dáz ne stérche. Tóh siu geskéhên. Síu an ín sélbên nehéina dîa nôt háben. dánnân siu geskéhên. Táz tu hínnân liehto gechîesen máht.

249. Uuír séhên gnûogez. dáz | fóre óugôn íst. únz man iz tûot. Sô dáz íst. taz uuír séhên tûon die réitríhtela chêrendo. [s. in curuli certamine] ióh áfter íro uuíllen héngendo dien réitôn. Únde dâr áfter ánderíu uuérh. Tuuínget tára zûo íro dehéinez tehéin nôt mánnes úndanches? Dáz ne tûot. In geméitûn chóndi man dáz tûon. Úbe siu mánnes úndanches sô fûorîn. Tíu án demo tûonne âne nôt sínt. Tíu sínt oúh êr siu uuérdên. âne nôt chúmftig.

Sed qui fieri potest. ut ea non proueniant. quae futura esse prouidentur? Quasi uero nos ea, quae prouidentia futura esse praenoscit, non euentura credamus; ac non illud potius arbitremur, licet eueniant, nihil tamen, ut euenirent, sui natura necessitatis habuisse; quod hinc facile perpendas licebit. Plura etenim dum fiunt, subiecta oculis intuemur: ut ea, quae in quadrigis moderandis atque flectendis facere spectantur aurigae; atque ad hunc modum cetera. Num igitur quidquam illorum ita fieri necessitas ulla compellit? Minime. Frustra enim esset artis effectus, si omnia coacta mouerentur. Quae igitur cum fiunt. carent existendi necessitate, eadem, prius quam fiant, sine necessitate futura sunt.

Digitized by Google

Dánnân skînet. dáz sûmelichíu geskéhen sûlen. déro geskíht. únde déro fárt. állero nôte inbúnden íst. Íh ne uuâno ſoman dáz uuéllen chéden. Táz tíu ne uuârîn chúmſtîg. êr siu uuv́rtîn. díu nû uuérdent. Tíu hábetôn oûh fóre geuuízeníu. ferlâzena geskíht. Álso gréhto uuízentheit tiu gágenuuerten nîeht ne nôtegôt. Tána mêr ne nôtegôt tiu chúmſtîgen. íro fóre uuízeda.

QUOD FUTURORUM NULLA DEO SIT OPINIO. QUAMUIS NON COACTA FIANT. ET QUID NOS FALLAT IN HIS.

Sô chîst tu. Tés sélben íst zuîuel. úbe déro díu nôte ne uuérdent. tehéin fóre bechénneda múge sîn. Uuánda siu dúnchent tír míssehélliu. Únde uuânest tu. úbe siu uuérdên fórebechénnet. táz siu nôte súlîn geskéhen. Úbe íro nôt ne sî. dáz íro nehéin fórebechénneda ne sî. Únde uuânest tu uuízenthéit ne|héines tínges sîn. âne guísses. 250.
Únde úbe díu uuérdên fóreséuuen. sámo guuíssíu. díu dóh únguis sínt. uuîo siu ergángên. Dáz uuíle du héizen uuân náls uuízenthéit. Ánderes uuânen dánne iz sî. dáz ne trúuuest tû zíhen ze gánzero uuízenthéite. Dén írreden má-

---

Quare sunt quaedam euentura, quorum exitus ab omni necessitate sit absolutus. Nam illud quidem nullum arbitror esse dicturum, quod quae nunc fiunt, prius quam fierent, euentura non fuerint. Haec igitur etiam praecognita liberos habent euentus. Nam sicut scientia presentium nihil his, quae fiunt, ita praescientia futurorum nihil his, quae uentura sunt, necessitatis importat.

Sed hoc, inquis, ipsum dubitatur, an earum rerum, quae necessarios exitus non habent, ulla possit esse praenotio. Dissonare etenim uidentur; putasque, si praeuideantur, consequi necessitatem; si necessitas desit, minime praesciri nihilque scientia comprehendi posse, nisi certum. Quod si quae incerti sunt exitus, ea quasi certa prouidentur, opinionis constat id esse caliginem, non scientiae ueritatem. Aliter enim ac sese res habeat arbitrari, ab integritate scientiae credis esse diuersum. Cuius erroris

Digitized by Google

chôt táz. Dáz man uuânet állero dingolih pechénnet uuérden. fóne sîn sélbes natura. Táz ál dára uuídere íst. Uuánda ál dáz tar bechénnet uuírt. Dáz ne uuírdet nîeht pechénnet áfter sîn sélbes chréfte. núbe áfter démo mágene dero bechénnentôn uuirt iz erfáren.

[Gót ne síhet tiu futura nîeht áfter íro chréfte. núbe áfter sînero mágenchréfte. Dáz siu futura sínt. dáz sínt siu an ín sélbên. uuánda siu nóh ne châmen. ímo sínt siu presentia. âne chúmft. Tiu îoman tûot in únserro presentia. diu sint tes tûonten hálb unnôtháfte. dóh sînt siu álso nôte. sô uuír siu sêhên. Diu oúh kót ánasíhet. diu sint nôte. álso ér siu ánasíhet. tér siu áber nóh in futuro tûon sól. der tûot siu dánne âne nôt. Táz peginnet si únsih nû mít exemplis lángséimo lêren.]

EX HUMANA NOTIONE AD DIUINAM NOS DUCERE TEMPTAT. INCIPIENS A SENSU EXTERIORE.

Nû lóse hára. dáz íh tir is pílde gegébe spûotigo. Sólt tu chîesen éin sínuuélbe corpus. tîa sinnuelbi chîuset ánderes uuîo daz óuga. dánne der fínger. Daz óuga sciuzet tára férronân. únde chíuset taz pílde sâment. Aber der fínger dâr ána gelégetêr. únde ál úmbe rîtentêr. Erspehôt er iz állez éinzên.

---

causa est, quod omnia, quae quisque nouit, ex ipsorum tantum ui atque natura cognosci existimat quae sciuntur, quod totum contra est. Omne enim quod cognoscitur, non secundum sui uim, sed secundum cognoscentium potius comprehenditur facultatem.

Nam ut hoc breui liqueat exemplo, eandem corporis rotunditatem aliter uisus, aliter tactus agnoscit. Ille eminus manens, totum simul iactis radiis intuetur; hic uero cohaerens orbi atque coniunctus circa ipsum motus ambitum rotunditatem partibus comprehendit.

Digitized by Google

SENSUM EXTERIOREM ET ALIOS INTERIORES MODOS CONSIDERANDI DIUERSOS ESSE INTER SE.]

Sélben den ménnisken ne chîesent nîeht ze éinero uuîs. tîse genámden fier sínna. Der ûzero sín. sô daz kesíune íst. chíuset taz pílde éteuuar ána. Der ínnero sín. dér imaginatio héizet. chíuset taz pílde éinez. âne dia materiam. dáz er fóre sáh án dero materia. Aber der sín. der ratio héizet. dér úberstépfet imaginationem. Únde bechénnet er sámentháftîgo dáz pílde. dáz súnderigo éteuuar ána skînet. 251.

[An démo nomine homo. uuírt sáment fernómen. dáz éinzên. únde súnderîgo geséuuen uuírdet an platone. cicerone. socrate. únde oúh súnderigo âne sîe in gehúht chúmet.]

Táz oúga dero intelligentię. úbersíhet tîse drî sínna. Uuánda úberstépfendo dén bíuang têro sámenthafti. dîa ratio begrífet. Síhet si mít héiteremo oúgen daz éinualta gótes pílde.

[dáz fóne díu éinfálte íst. uuánda iz in subiecta materia íst. sô nehéin ánderez neíst. Tíu síhet oúh án demo ménnisken dîe tâte. dîe gôte guís sínt. dóh sie ímo sélbemo únguís sîn. únde nôte geskéhent. tero gótes uuizenthéite hálb. únde áber únnote mánnes hálb. Mít tien ûzerên sensibus. ferstándên uuír dero ûzerôn díngo. dáz sínt corpora. díu er héizet materiam. únde án dien corporibus. álde sáment tien corporibus ferstándên

---

Ipsum quoque hominem aliter sensus, aliter imaginatio, aliter ratio, aliter intelligentia contuetur. Sensus enim figuram in subiecta materia constitutam. imaginatio uero solam sine materia iudicat figuram. Ratio uero hanc quoque transcendit, speciemque ipsam, quae singularibus inest, uniuersali consideratione perpendit. Intelligentiae uero celsior oculus exsistit. Supergressa namque uniuersitatis ambitum ipsam illam simplicem formam pura mentis acie contuetur.

Digitized by Google

uuír dero corporalium. dáz sint íro accidentia. Also án ín sínt colores. únde figure. únde sáment ín íro tâte. Dien sensibus fólgêt imaginatio. Dáz íst tíu píldunga. des mûotes. âne diu corpora. álso getâniu. sô diu oûgen an ín sáhen. álde diu ôren hôrtôn. So uuéder ér fôre sáh. sô drískôzez pílde. álde fierskôzez. álde sínuuelbez. álde mánnes pílde. álde fógales. álde er sáh cursum. álde palestram. álde uuîz. álde suárz. Chûmet mánne in dróum dáz sélba gelîhnisse. dáz héizet fantasma. únde illusio. ûbe ér iz in sînemo mûote sô bíl-
259. dôt. dáz héizêt imaginatio. Sáment | úns hábent bestię díu zuéi geméine. Ratio dáz íst tíu chráft tes sínnes. tîa der ménnisko hábet álles éino. Díu tûot ín dáz uuízen. dáz er nîo ne gesáh. únde dés nehéin bíldunga uuérden ne mág. Tîu lêret ín skéiden. uerum únde falsum. bonum únde malum. únde éin fóne ándermo errâten. álso er fóne primis substantiis irrâtet secunda. únde fóne toto partem. ióh fóne parte totum. únde fóne preteritis presentia. únde fóne presentibus futura. Gentiles philosophi ne chóndôn nîeht fúrder fernémen. âne únz târa sie diu ratio léita. Fóne diu uuóltôn sie. dáz tíu éinen díng uuârîn ze gloúbenne. díu mít ratione gestêrchet uuírtîn. sús ketânero. Si hoc est. illud est. aut si hęc sunt. illud erit. Tânnân ságeta aristotiles in cathegoriis. táz priuatio ne mûge feruuándelôt uuérden in habitum sô. dáz edentulus. fúrder dentes kuuínne. álde náh caluitio. capillata frons uuérde. uuánda er nehéina rationem ne uuíssa. náh téro iz uuérden máhti. Dánnân geskáh súmelichên. sô celestis sapientia chám. únde sie ládota ad intellectum diuinum. únde sie hîez klóuben resurrectionem mortuorum et omnia esse deo possibilia. dáz sie dâr ferstîezen. únde dánnân uuûrten contenebrati. dánnân sie sóltôn uuérden illuminati.

Digitized by Google

Uuíle du chéden. so uuâr ratio íst. dâr íst oûh intellectus. dáz íst áleuuâr. dâr humana ratio íst. târ íst oûh humanus intellectus. Áber diuinus intellectus únde diuina contemplatio. díu íst simplex. únde spiritalis. uuánda sélbêr gót. simplex spiritus íst. Tér dáz pechénnet. tér ist particeps téro sélbûn intellectus. Tíu lêret in. dáz er íst substantia. ultra substantiam. únde forma informata. sine loco. sine tempore. mundum faciens. sine materia. filium habens sine alternitatem. et spiritum procedentem sine motu. Díe humanam rationem an dien díngen sûohtôn. díe uuúrten heretici.]

INFERIORA A SUPERIORIBUS COMPREHENDI. NON SUPERIORA AB INFERIORIBUS.

Dâr dáz állero gnôtost íst ze chîesenne. Íh méino. dáz ter óbero sín begrîfet ten níderen. Der nídero ne geréichot nieht ze demo óberen. Uuánda sensus ne hábet uuérches nieht âne corpus. [sô imaginatio hábet. Accidentia corporum súlen uuír | dúrh nôt án ín séhen. únde 253.
grîfen.] .... *) mûotes pildunga. [dóh sî bîldoe daz éiniga bílde. dáz si sah. unde .... *) sî] ne mág taz keméine bílde nieht kebíldon. [uuánda sî iz nîo ne gesáh .... *) sol sî iz óuh tánne chîesen?] Nóh réda ne irréichot taz éinfalta gótes pílde.

[Sî chán únsih échert keléiten ze dien formis. tîe án dien substantiis lígent. únde sie nieht substantię ne sínt. núbe accidentia. Áber gótes pílde. íst túrh síh pílde. substantia superstantialis.

*) Hier ist ein Stück Pergament ausgerissen.

In quo illud maxime considerandum est; nam superior uis comprehendendi amplectitur inferiorem, inferior uero ad superiorem nullo modo consurgit. Neque enim sensus aliquid extra materiam ualet, uel uniuersales species imaginatio contuetur uel ratio capit simplicem formam;

Digitized by Google

táz chît fórderôra dien substantiis. tie dir sínt stantes sub accidentibus.]

Áber intellectus sámo so hóhor stândíu. únde dia íro chúndûn formam ána séhendíu. dúrh chíuset si diu nideren. Sî síhet ze déro sélbûn uuîs tiu níderen. ze déro uuîs sî dia formam síhet. tia nehéin dero níderôn ne síhet.

[Uuélíu íst tíu uuîsa?]

Sî bechénnet. táz ratio únde imaginatio. únde sensus pechénnent. síh tóh ne stíurende mít íro dehéinero. Núbe éines plícches. uuéiz si siu álliu. in íro sélhero uuîs. in dia uuîs. sô si dia formam uuéiz.

[Also benedictus tísa uuérlt álla sáment sáh. mit kótelichemo oúgen.]

Réda uuéiz oúh. dáz tíu níderen uuîzen. síh tóh ne stíurende mît íro chréften. daz állelicha ze séhenne. Dísiu íst tiu dir óuget tia sámenthásti. dia siu begrífen hábet. mít tísen uuórten. Ménnisko íst éin lébende díng. zuíbéine. rédohásfte. Dóh tíu bechénneda állelîh sî. uuér ne uuéiz. táz sî óuh piledig. únde gesíhtig íst. Dáz ne uuéiz to dóh sî nicht píldondo. álde geséhendo. núbe rédehásfto dénchendo. | So uuío .... *) únga bíldonnes pedige.

254.

*) Lücke.

sed intelligentia quasi desuper spectans, concepta forma, quae subsunt, cuncta diiudicat; sed eo modo, quo formam ipsam, quae nulli alii nota esse poterat, comprehendit. Nam et rationis uniuersum et imaginationis figuram et materiale sensibile cognoscit. nec ratione utens, nec imaginatione, nec sensibus, sed illo uno ictu mentis formaliter, ut ita dicam, cuncta prospiciens. Ratio quoque cum quid uniuersale respicit, nec imaginatione, nec sensibus utens, imaginabilia uel sensibilia comprehendit. Haec est enim, quae conceptionis suae uniuersale ita definit; homo est animal bipes rationale, quae cum uniuersalis notio sit, tamen imaginabilem sensibilemque esse rem nullus ignorat, quod illa non imaginatione uel sensu, sed rationali conceptione considerat. Imaginatio quoque tametsi

Digitized by Google

fône quinque sensibus. Sî erférêt tóh âne sensum. álliu díu gesíhtigen bílde. Náls tóh mêht mít téro chúnste des sensus. núbe mít íro sélbero chúnste. Ne síhest tu nû na. uuîo álle sínna mèr bechénnên fône íro sélbero máhte. dánne fône déro máhte dero bechénnentôn? Únde oúh mít réhte. Uuánda michel nôt íst. sîd tiu chîesunga des chîesenten tât íst. Dáz îo dér sîna tât kerécche. mít sînero chréfte. náls mít ánderes chréfte.

AN CREDENDUM SIT STOICIS. QUI DICUNT UACUAS MENTES AFFICI EXTIMIS CORPORIBUS.

Daz uuîtchélle ze athenis. ínnota iû. dîe hárto tîeftâhtigen álten.

[Plato atheniensis philosophus sáz pî athenis in achedemia uilla. dâr sîn éigen uuás. únde lêrta sîne iúngeren. únz án sîn énde. Nâh sînemo énde téilton sie síh. Súme uuúrten dâr ze léibo. únde hîezen achademici. súme begóndôn uuállôn. únde hîezen peripatetici. súme fûoren in athenas ciuitatem. únde hîezen stoici. Dén námen gáb ín stoa. dáz chît porticus. in démo sie dâr sâzen. únde íro uuîstûom áhtotôn.]

Tîe dir uuízen uuóltôn. mánnoliches mûote ána getân uuérden. sensus únde imagines. fône dien ûzerên corporibus.

---

ex sensibus uisendi formandique figuras sumsit exordium, sensu tamen absente sensibilia quaeque collustrat, non sensibili, sed imaginaria ratione iudicandi. Uidesne igitur, ut in cognoscendo cuncta sua potius facultate, quam eorum, quae cognoscuntur, utantur? Neque id iniuria: nam cum omne iudicium iudicantis actus exsistat, necesse est, ut suam quisque operam non ex aliena, sed ex propria potestate perficiat.

Quondam porticus attulit
Obscuros nimium senes,
Qui sensus et imagines
E corporibus extimis
Credant mentibus imprimi,

Digitized by Google

[Hominem únde arbores. montes únde flumina. únde álliu corpora. diu ûzeren hálb únsêr sint. tûont únsih ze finf uuîson ferstân. Uuás ferstûondîn uuír. úbe síu ne uuârîn. Uuáz máhtîn uuír séhen. álde grîfen. âne corpora? Únde úbe íro bílde ne uuârîn. uuáz pildotîn uuír dánne in únserên mûoten? Ába dien corporibus chómendo. getrínchent *(sic)* sie ín daz mûot. Tára hábent sie uuég. túrh tie sensus. Uuîo uuérdent sie ána getân únserên muôten? Dáz tûont sie sô. dáz uuír síu lîdên. náls síu únsih. únde síu únsih ána uuérdent. náls uuír síu. Síu gébent úns kesíht. únde gehôreda. dóh man chéde. dáz uuír síu geséhên. | únde gehôrên.]

Also dero geblânetûn tábelun bûohstaba .... *) gerízzôt uuérdent mít kríffele.

[Tabella íst kelíh temo mûote. kriffel corporibus. literę demo bílde.]

MENTEM SUAM UIM EXERCERE. SEPE TAMEN EXTRINSECUS EXCITARI ET TUNC MISCERE INTERIORES FORMAS EXTERIORIBUS.

Ube áber daz mûot chráftelôsez. nîeht mít sîn sélbes róskine getûot. Únde iz échert mûozig líget. Úndertân iz iz tîen ánachomenên bílden dero corporum. Únde iz in spîegeles uuîs bína rértet tero corporum bílde. nâh ín.

*) Lücke.

Ut quondam celeri stylo
Mos est aequore paginae,
Quae nullas habeat notas,
Pressas figere litteras.
Sed mens si propriis uigens
Nihil motibus explicat,
Sed tantum patiens iacet
Notis subdita corporum,
Cassaque in speculi uicem
Rerum reddit imagines,

Digitized by Google

[Úbe iz mêr ne gemág.] Uuánnân íst tánne diu uuízenthéit tes mûotes. álliu díng chîesentíu. Uuéliu íro chráft peuuártêt siu álliu éinzen sô gnôto? Alde uuéliu téilet tiu íro chúnden genera in species. únde sámenôt siu áber ze dien hûfon dero generum?

[Úbe iz mêr ne uuéiz. âne gesíhtigiu díng. uuánnân uuéiz iz tánne genera. únde species. tíu gesíhtîg ne sínt?]

Únde hért uuíhseliga fárt tûende. íst iz éina uuíla in dien hímeliskên. ándera uuíla in dien írdiskên?

[Hérton trîbet iz physicas et theologicas questiones. Ratio tûot physicos. intellectus tûot theologos.]

Únde síh tánne sîn sélbes ferréchenônde. irlósket iz lúkkiu argumenta. mít uuâren. Tísíu chráft íst kefrádera únde fílo máhtîgera. Danne díu chráft tes mûotes. tíu diu ánagetânen bílde trêget.

[sámo so uuáhs. álde uuázer. álde spiegelglás. in dîen diu bílde skînent.]

Nû begágenet tóh êr dien sénsibus éteuuáz ûzuuert crûozende. únde réizende die chréfte des mûotes. [uuénne

---

Unde haec sic animis uiget
Cernens omnia notio?
Quae uis singula prospicit,
Aut quae cognita diuidit?
Quae diuisa recolligit,
Alternumque legens iter
Nunc summis caput inserit.
Nunc desidit in infima,
Tum sese referens sibi,
Ueris falsa redarguit?
Haec est efficiens magis
Longe causa potentior,
Quam quae materiae modo
Impressas patitur notas.
Praecedit tamen excitans,
Ac uires animi mouens,
Uiuo in corpore passio.

Digitized by Google

íst táz?] Sô man ícht kesíhet álde gehôret. Tánnân sâr
256. gegrùoztiu des | .....*). Si ....*) ûz uu....*) gagen súmelîchen uuárben. bíutet si siu. únde rértet si siu ze dîen sélbên zéichenen. Únde gemískelôt si dîe ûzenân chómenten. ze dîen dárínne gebáltenên bílden.

[Alle natûrliche léicha. únde álle rártâ. hábet tîu sêla in íro. Sô si síngen hôret. sô íst iz íro lústsam. uuánda iz íro gelîh íst. Tîe proportiones fóne dîen sî coniuncta íst. tîe lâzet si gérno zu íro. sô in musica gescríben íst. únde sîe gágen dien ûzeren bîetende. mískelôt si in éin. zuéi díng kelîchiu. Uuánda óuh tér tyrannus babilonię ételih pílde deitatis in sînemo mûote hábeta. fóne díu chád er daz ûzera bílde ána séhendo. uideo uirum. similem filio dei. Únde magi in egypto. ételicha uuízentheit kótes hábendo. bechnâton sie digitum dei. in miraculis moysi.]

SICUT NOSTRAE. ITA ET DIUINAE MENTIS IUDICIUM NON EX UI ALIENA ESSE.

Úbe nû des ménnisken mûot. tero corporum ferstândo fóne íro ána chómeni gelêret ne uuírt. chîesendiu sélben corpora úmbe íro bílde. Núbe mít sîn sélbes chréfte. díu chíuset. pegágenentíu sînen óugon. únde sînen ôron.

[Nû chúmet interposita ratio.]

Tóh

*) Lücke.

Cum uel lux oculos ferit,
Uel uox auribus instrepit:
Tum mentis uigor excitus,
Quas intus species tenet,
Ad motus similes uocans,
Notis applicat exteris,
Introrsumque reconditis
Formis miscet imagines.

Quod si in corporibus sentiendis, quamuis afficiant instrumenta sensuum forinsecus obiectae qualitates, animique agentis uigorem passio corporis antecedat, quae in se actum

Tóh tíu ûzuuért pegágenenten bílde ána uuérdèn díu oúgen. únde diu ôren. mít tîen uuír geséhên. únde gehôrên. Únde díu tróffeni sînero sensuum. fúrefángoe sînes mùotes chráft. túrh síh uuérchontes. Tíu tróffeni an síh uuézze. dîa tât tes mûotes. Únde sî ûf erréche. díu dar inne îo nóh tánne lóskenten bílde.

[Únz hára gôt interposita ratio.] 1 â

Uuîo fílo mêr cęlestes substantię. dîe állero corporum ánatrífte âno sínt? Án dîen íst úrchôse. dáz sîe dien ûzerên ne fólgênt an íro chîesenne. núbe sîe skéinent tîa chráft | íro sínnes. 257.

DISTRIBUTIO COGNITIONUM.

Sús mísseliche sínna. sínt kelâzen mísselichên substantiis. [súś hábent sie síh ketéilet únder ín.] Sensus éinêr. íst kelâzen. âne die ándere drî sínna. dîen éteuuar fásto háftentên animalibus. Also die mére múskela tûont. únde ánderíu álso gezógeníu. án díen stéinen chlébendo. [Díu inſíndent échert íro.] ánderên lébendên. únde vuállontên. íst tára zûo gelâzen imaginatio. Íh méinó. dîen gelúste únde úngelúste ána sínt.

[Fóne diu ánterôt ter áffo. dáz ér die ménnisken síhet tûon. Úbe ér iz ín demo mûote êr

---

actum mentis prouocet excitetque interim quiescentes intrinsecus formas; si in sentiendis, inquam, corporibus animus non passione insignitur, sed ex sua ui subiectam corpori iudicat passionem, quanto magis ea, quae cunctis corporum affectionibus absoluta sunt, in discernendo non obiecta extrinsecus sequuntur, sed actum suae mentis expediunt.

Hac itaque ratione multiplices cognitiones diuersis ac differentibus cessere substantiis. Sensus enim solus cunctis aliis cognitionibus destitutus immobilibus animantibus cessit, quales sunt conchae maris, quaeque alia saxis haerentia nutriuntur. Imaginatio uero mobilibus belluis, quibus iam inesse fugiendi appetendiue aliquis uidetur af-

Digitized by Google

gebíldôt ne hábeti. sô ne máhti er iz nîeht keánterôn.]

Réda íst échert ménniskôn gelâzen. sô oúh kótes éines íst intellectus. Fóne díu íst nôt. táz tiu núzenthéit fórderósta sî. Díu fóne íro sélbero bechénnet. nîeht éin síh sélbûn. Núbe oúh tie níderen drî.

DUAS NOTITIAS AD TERTIAM NON POSSE CONTENDERE.

Uuáz úbe mít ratione stríten begínnent tie níderen zuêne sínna? Chédendo. dáz taz uniuersale nîeht ne sî. dáz sî síh uuânet uuízen. Únde chédendo. dáz man éinzên séhen álde bíldôn mág. in éina sámehâfti dáz ne múgen chómen.

[Uuánda socrates. únde plato. únde demostenes. ne guuínnent niomêr sáment éin geméine bílde. dáz man séhen múge.]

Únde oúh chédendo. Éin uuéder ze nôte uuésen. sô uuâr daz rationi dúnchet. únde áber síh petrógen sîn án demo gesíhtîgen. Álde sîd ín uuóla chúnt sínt. díu man séhen
258. mág. únde bíldôn. | Rationis uuân betrógen sîn. Díu dáz keloúbet. uuésen sámenthaftig. dáz kesíhtig. únde súnderîg íst. Úbe dára gágene ratio ántvuúrtet. Sih uuóla bechén-

---

fectus. Ratio uero humani tantum generis est, sicuti intelligentia sola diuini; quo fit, ut ea notitia ceteris praestet, quae suapte natura non modo proprium, sed ceterarum quoque notitiarum subiecta cognoscit.

Quid igitur, si ratiocinationi sensus imaginatioque refragentur, nihil esse illud uniuersale dicentes, quod sese intueri ratio putet? Quod enim sensibile uel imaginabile est, id uniuersum esse non posse. Aut igitur rationis uerum esse iudicium, nec quidquam esse sensibile; aut quoniam sibi notum sit plura sensibus et imaginationi esse subiecta, inanem conceptionem esse rationis, quae, quod sensibile sit ac singulare, quasi quoddam uniuersale consideret. Ad haec si ratio contra respondeat, se quidem

Digitized by Google

nen in déro rédo dero sámenthâfti. dáz sie béide uuízen. Únde áber íro ne uuédera bechénnen dia sélbûn sámenthâfti. Uuánde *(sic)* sie úberstépfen ne múgen diu ûzeren bílde. únde man báz keloúben sól. dâr man fóne íro drîo bechénnedo strîtet. tero guísserûn. únde dero fólleglicherûn ertéilungo. Ne stûondin uuír in dísemo strîte dero ratione bî na? Uuír dir béidiu chúnnen. ióh irrâten. ióh séhen. únde bíldôn.

TERTIAM QUOQUE QUARTAE INPAREM ESSE IUDICANDAM.

Álso íst táz ketân. dáz ménniskôn réda uuânet. ten gótes sín ánderes ne uuízen diu chúmftigen. âne sô sî uuéiz. Uuánda sús rédost tû. So uuéliu únguísso. únde âne nôt chúmftig sínt. tíu ne múgen nîeht kuísso chúmftigíu. fóre geuuízen uuérden. Únde chîst tû. dero sô getânon. neheína fóre uuízeda sîn. Únde úbe uuír sia gelóuben súlin. dáz tánne nîeht âne nôt ne geskéhe. Úbe uuír des kóteliches sínnes chîesunga háben máhtîn. álso uuír rédohafte bírn. Sô dûohti úns sámolih réht. únsera réda uuîchen gótes sínne. | sô uuír irtéiltôn. sensum únde imaginatio- 259.

---

et quod sensibile, et quod imaginabile sit in uniuersitatis ratione conspicere, illa uero ad uniuersitatis cognitionem adspirare non posse; quoniam eorum notio corporales figuras non possit excedere, de rerum uero cognitione firmiori potius perfectiorique iudicio esse credendum. In huiusmodi igitur lite, nos, quibus tam ratiocinandi quam imaginandi etiam sentiendique uis inest, nonne rationis potius causam probaremus?

Simile est, quod humana ratio diuinam intelligentiam futura, nisi ut ipsa cognoscit, non putat intueri. Nam ita disseris, si qua certos ac necessarios habere non uideantur euentus, ea certo euentura praesciri nequeunt. Harum igitur rerum nulla est praescientia, quam si etiam in his esse credamus, nihil erit, quod non ex necessitate proueniat. Si igitur, uti rationis participes sumus, ita diuinae iudicium mentis habere possemus, sicut imaginationem sensumque rationi cedere oportere iudicauimus, sic diuinae

Digitized by Google

nem. íro súlen uuíchen. Fóne diu chóroen únsih erhêuen, úbe uuír múgin. in dia hóhi dero fórderostûn intelligentię. Sô findet târ ratio. dáz si in íro sélbûn ne hábet. Íh méino dáz. Uuío gótes prenotio dia hábe guissíu. únde gnôt marchotíu. diu ân ín sélbên nieht kuísses ûzlâzes ne hábent. Únde dáz nehéinen uuân ne sî. Núbe éinfaltíu uuízenthéit. Nehéin méz hábentíu. nóh úmbe márchotíu.

OPORTERE HOMINEM ERECTO CORPORE MENTE QUOQUE ERIGI.

Uuío mániges pílides. tier áfter uuérlte fárent. Súmíu fárent strácchendo. únde uuískendo dia érda. Únde máchont sie átoháften slíh. mít tien brústen gándiu. Ánderíu sínt tíu mít féttachen slágezent ten uufnt. únde uuíto suéibont án dero lûtterun lúfte. Súmíu spírnent tia érda mit tien fûozen. Únde uuállont siu gándo. in hólze. íoh in félde. Tóh tû diu állíu séhêst síh skéiden in íro bílde. Áber níderhángendez hóubet. ketûot siu háben toúben sín. [Dès sínt siu úngeskéiden.] Éiner der ménnisko héuet taz hóubet

---

sese menti humanam summittere rationem iustissimum censeremus. Quare in illius summae intelligentiae cacumen, si possumus, erigamur, illic enim ratio nidebit, quod in se non potest intueri; id est, quonam modo etiam quae certos exitus non habent, certa tamen uideat ac definita prenotio; neque id sit opinio, sed summae potius scientiae nullis terminis inclusa simplicitas.

Quam uariis terras animalia permeant figuris!
Namque alia extento sunt corpore, pulueremque uerrunt,
Continuumque trahunt ui pectoris incitata sulcum.
Sunt quibus alarum leuitas uaga, uerberetque uentos,
Et liquido longi spatia aetheris enatet uolatu.
Haec pressisse solo uestigia gressibusque gaudent,
Uel uirides campos transmittere uel subire siluas.
Quae uariis uideas licet omnia discrepare formis,
Prona tamen facies hebetes ualet ingrauare sensus.
Unica gens hominum celsum leuat altius cacumen,

Digitized by Google

ûf. Jóh ríhtet er sih lichto állen ûf. fóne érdo séhende. Tíz pilde mánôt tíh ménnisko. úbe du iz fernémeu chánst. Tû dir grécho den hímel síhest. únde daz | hóubet ûf 260.
héuest. taz mûot oúh ûf héuêst. Nîo demo lîchamen ûf erríhtemo. daz mûot pesuârtez. níder ze ferlórni ne súcche.

QUI SIT STATUS DIUINUS.

Sîd álliu díng keuuízeníu. fóne íro sélbero natura ne uuérdent keuuízen. núbe fóne dero uuízentôn. sô uuír oúh fóre ságetôn. Sô séhên nû gágen dés iz mûoza sî úns. uuélea *(sic)* státa gótes substantia hábe. Dáz uuír oúh chîesen múgîn. uuîolih sîn scientia sî. Dáz kót êuuig sî. dáz íst állero rédeháftero geméine gelúbeda. [Dáz kechúren sie álle.] Nû séhên uuáz eternitas sî. Sî lêret únsih târ míte bechénnen gótes naturam. únde gótes uuízenthéit. Éuuighéit íst fólliu. únde sámenthaftiu hába. dès únéntlichen lîbes. Táz skînet óffenôr fóne dero. frístmâligon uuídermézungo.

QUOD TEMPORE CURRIT LICET INFINITO. NON EST ETERNUM.

Uuánda dáz in fríste lébet. táz lóufet fóne gágenuuerti

Atque leuis recto stat corpore despicitque terras.
Haec, nisi terrenus male desipis, admonet figura,
Qui recto caelum uultu petis exerisque frontem,
In sublime feras animum quoque, ne grauata pessum
Inferior sidat mens corpore celsius leuato.

Quoniam igitur, uti paullo ante monstratum est, omne quod scitur, non ex sua, sed ex comprehendentium natura cognoscitur, intueamur nunc quantum fas est, quis sit diuinae substantiae status, ut, quaenam etiam scientia eius sit, possimus agnoscere. Deum igitur aeternum esse, cunctorum ratione degentium commune iudicium est. Quid sit igitur aeternitas, consideremus. Haec enim nobis naturam pariter diuinam scientiamque patefecerit. Aeternitas igitur est, interminabilis uitae tota simul et perfecta possessio; quod ex collatione temporalium clarius liquet.

Nam quidquid uiuit in tempore, id praesens a prae-

Digitized by Google

ze chúmftigi. Nóh únêuuig ting ne íst nehéinez. dáz sáment múge begrîfen. állen sînen lîb. Núbe fóre íst ímo nóh taz mórgeniga. ingángen íst ímo daz késteriga. Jóh án demo hûtigen *(sic)* libe. [dér únder demo gésterigen íst. únde únder demo mórgenigen.] Ne lébent ir mêr. Dánne án demo stételôsen. únde hínafértigen stúpfe.

) [Uuír ne lébeên nieht an preterito. nóh án futuro. án demo presenti bírn uuír îo. Nóh státon ne múgen uuír nieht an démo sélben. Chómendo ferlóufet iz. Únde úbe iz îoman uuíle zéigon
261. demo ándermo. | dér mág échert éinêst chéden chûmo. iz íst nû. sâr ánderêst chît er nôte. iz uuás nû. úbe er dáz sélba zéigôn sól. Sô getân íst únsêr presens.]

Táz îo liden sól dia geskáft fríste. Dáz táz ánafáng ne hábe. nóh ûzlâz. sô aristotiles uuánda fóne dírro uuérlte. Únde sîn lîb síh strécche. mít únende zîtes. [i. preteriti. presentis et futuri.] Dáz neíst îo nieht sólih. taz iz êuuig héize mit réhte. Uuánda iz nieht sáment ne begrífet. sô êvuig tûot. állez taz uuîtuobele sînes libes. tóh sîn lîb énde ne hábe. Núbe éin tempus íst ímo fóre. daz ánder íst hína. Dáz áber sáment pesízzet. únde úmbe hábet tîa ólangi sînes libes únéntliches. Sô. dáz ímo des chúmftigen

---

teritis in futura procedit; nihilque est in tempore constitutum, quod totum uitae suae spatium pariter possit amplecti. Sed crastinum quidem nondum apprehendit, hesternum uero iam perdidit. In hodierna quoque uita non amplius uiuitis, quam in illo mobili transitorioque momento. Quod igitur temporis patitur conditionem, licet illud, sicut de mundo censuit aristoteles, nec coeperit umquam esse, nec desinat, uitaque eius cum temporis infinitate tendatur, nondum tamen tale est, ut aeternum esse iure credatur. Non enim totum simul, infinitae licet uitae spatium comprehendit atque complectitur; sed futura nondum, transacta iam non habet. Quod igitur interminabilis uitae plenitudinem totam pariter comprehendit ac

Digitized by Google

nieht ábuuertig ne sî. nóh ímo nîeht ergángenes enfárn ne sî. Dáz héizet mit réhte êuuig. Únde dáz chît man nôte sáh fermúgen sîn sélbes. Únde ímo sélbemo sîn gágenuuerte. Únde sámo gágenuuerte háben. ál dáz únende des lóufenten zîtes. Fóne díu uuânent tie unréhto. Dîe dés uuânent. sô sie ságen hôrent. táz platoni dísiu uuérlt ne dûghti háben ánagénne zîtes. nóh énde. Dísa gescáffenûn uuérlt. ze déro uuîs ében êuuig sîn demo sképfen. Uuánda âne énde lîb háben. dés plato iáh tero uuérlte. dáz íst éin. Ánder íst. sáment uuésen begríffena. álla dia gágenuuerti dés io uuérenten líbes. Táz óffeno éigen íst. tes kótes sínnes. | Nóh kót ne sól úns túnchen uuésen fórderôra 262. sînen creaturis. an déro álti des zîtes. Núbe mêr an déro ímo éigenun éinualti sînero naturę.

DIUTURNITATEM TEMPORIS EMULATIONEM HABERE ETERNITATIS.

Dia sélbûn státa des kágenuuerten líbes. únde dés îo ze stéte stânten líbes. péitet síh ánterôn dísiu únerdrózena fárt tero uuérlte. únde sô sî in geánterôn ne mág. nóh síh

---

possidet, cui neque futuri quidquam absit, nec praeteriti fluxerit, id aeternum esse iure perhibetur, idque necesse est, et sui compos praesens sibi semper assistere, et infinitatem mobilis temporis habere praesentem. Unde non recto quidam, qui cum audiunt uisum platoni, mundum hunc nec habuisse initium temporis nec habiturum esse defectum, hoc modo conditori conditum mundum fieri coaeternum putant. Aliud est enim per interminabilem duci uitam, quod mundo plato tribuit; aliud interminabilis uitae totam pariter complexam esse praesentiam, quod diuinae mentis proprium esse manifestum esse. Neque deus conditis rebus antiquior uideri debet temporis quantitate, sed simplicis potius proprietate naturae.

Hunc enim uitae immobilis praesentarium statum infinitus ille temporalium rerum motus imitatur, cumque eum effingere atque aequare non possit, ex immobilitate

Digitized by Google

ímo geébenon. Sô geloúbet sî sih áber dero stâtigi. in dia únstatigi. Únde ába déro éinualtun gágenuuertî gefállet si ín dia únéntlichun mánegfalti fergáugenes zîtes. ióh chúmftiges. Únde sô díu sélba fárt. sáment pefáhen ne mág. álla dîa fólleglichi sînes libes. sô êuuighéit tûot. Sô gedúnchet si. an díu dáz si îo uuéret. éinez ételiches téiles keánterôn. démo sî sih tóh fólleglicho geébenôn ne mág. Sih hábende ze déro so uuío uuértlichun gágenuuertî. dísses chléinen. únde uerscúpfenten stúpfes. Únde uuánda si éteuuaz píldot. tîa ze stéte ſtándun gágenuuerti. Gibet si dáz tien sî áua íst. táz síu gedúnchen uuésen. Uuánda si dóh ſtâte uuésen ne máhta. Hínderſtûont sî dîa fárt. téro in zîte énde ne uuírdet. [Zegát tíu fárt. sô íst oúh tempus zegángen.] Únde sô íst keskéhen. dáz si íro lîb fárendo geátehâftoti. Dés libes sámenthafti. si begrîfen ne máhta.
263. ze | stéte ſtándo. Úbe uuír gréhto nû uuéllên scáffôn dien dingen náh platone geíslige námen. Sô chédên gót uuésen êuuigen. dia uuérlt uuériga.

HIS PREMISSIS. AD SOLUENDAM QUESTIONEM CONUERTITUR.

Uuánda állíu chîesunga. náh íro sélbero máhte chîuset. táz íro fóre óugôn íst. Únde uuánda góte íst êuuig ſtáta.

---

deficit immotum, et ex simplicitate praesentiae decreseit in infinitam futuri ac praeteriti quantitatem, et cum totam pariter uitae suae plenitudinem nequeat possidere, hoc ipso, quod aliquo modo numquam esse desinit, illud quod implere atque exprimere non potest, aliquatenus uidetur aemulari, alligans se ad qualemcumque praesentiam huius exigui uolucrisque momenti, quae, quoniam manentis illius praesentiae quandam gestet imaginem, quibuscumque contigerit, id praestat, ut esse uidcantur. Quoniam uero manere non potuit, infinitum temporis iter arripuit: eoque modo factum est, ut continuaret eundo uitam, cuius plenitudinem complecti non ualuit permanendo. Itaque si digna rebus nomina uelimus imponere, platonem sequentes, deum quidem aeternum, mundum uero dicamus esse perpetuum.

Quoniam igitur omne iudicium secundum sui naturam, quae sibi subiecta sunt, comprehendit, est autem deo

ióh ánauuartigiu. Sô íst óuh nôte sîn uuízenthéit uuésendiu. án déro éinfaltun gágenuuerti. úberstigendíu. állen uuébsel zîtes. [Úbe díu sélba gágenuuerti sáment álliu díng ne begríffe. sô ne uuâre sî nieht éinfalte. Fóne diu chit er sâr nâh.] Únde sáment pefáhende dîe únéntlichen uuîtinâ preteriti únde futuri. Síhet si állíu díng in íro éinuallun bechénnedo. diu hina sínt. ióh nóh fóre sínt. sámo siu îo getân uuérden.

QUOD DEI POTIUS EST SCIRE ET PROUIDERE QUAM PRESCIRE ET PREUIDERE.

Uuíle dû bedénchen sîna gágenuuerti. fóne déro ér iz állez uuéiz. Sô ne chìst tu nieht ín hâben fóre uuízeda. sámo so chúmftiges. Núbe réhtôr uuízentheit. téro ímo úngeuuángtun gágenuuerti. Bediu ne héizet sì nieht fóresíht. núbe mêr férrîv óbesíht. Túrh táz sî férro stándíu. fóne dien níderên díngen. Síu állíu óbenán férro óbeséhe. sámo so ába démo hóhesten chápfe dero uuérlte.

EX DEI ASPECTU NON NECESSARIA FIERI. QUAE UIDENTUR. SICUT NEC NOSTRO.

Ziu gedénchest tû. dáz tíu nôt máchoe. díu gótes oúgen ána séhent. | Dánne nóh ménnisken nôthaftíu ne 264.

---

semper aeternus ac praesentarius status, scientia quoque eius, omnem temporis supergressa motionem, in suae manet simplicitate praesentiae, infinitaque praeteriti ac futuri spatia complectens omnia, quasi iam gerantur, in sua simplici cognitione considerat. Itaque si praescientiam pensare uelis, qua cuncta dignoscit, non esse praescientiam quasi futuri, sed scientiam numquam deficientis instantiae rectius aestimabis. Unde non praeuidentia, sed prouidentia potius dicitur, quod porro ab rebus infimis constituta quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat.

Quid igitur postulas, ut necessaria fiant, quae diuino lumine lustrentur, cum ne homines quidem necessaria fa-

Digitized by Google

tûên. díu sie séhent? Tûot tîn ánasíht tehéina nôt tien. díu dû síhest. Dáz ne tûot. Zeuuâre. úbe dehéin geríſtig uuídermezunga sîn mág mánnes únde gótes kágenuuerti. Also ír gréhto ételichíu séhent in dírro uuérlt múrgſarun kágenuuerti. Sô síhet er siu állíu in sînero êuuigun gágenuuerti. Fóne díu ne uuéhselôt nîeht tísiu gótes fóre bechénneda. dia natura. únde dîa éigenhâfti dero díngo. Únde síhet er siu nû sô gágenuuertíu ímo. sô siu nóh uuánne in zîte chúmſtig sínt.

NECESSARIA ET NON NECESSARIA DEUM CERNERE ET DISCERNERE.

Únde ne geírret er nîeht sînîu geríhte. [sô dû in zíhest. núbe ér skéidet die frêhte.] Únde in éinero ánauuarto sînes mûotes síhet er. díu benôte chúmſtigen. únde âne nôt. Álso óuh ír tûont. sô ír sáment séhent. ten ménnisken in érdo gân. únde dia súnnun in hímele ûf kân. Tóh ír iouuéder sáment séhênt. ír skéident siu dóh. Únde áhtont ír daz éina nôte geskéhen. daz ánder âne nôt. Sô *tûot* kótes óuga. Ál óbenan ánaséhende. ne uermískelôt iz nîeht tîa uuîolichi dero díngo. Ímo gágenuuertero. únde áber zîtes hálb

---

ciant esse, quae uideant? Num enim quae praesentia cernis, aliquam eis necessitatem tuus addit intuitus? Minime. Atqui si est diuini humanique praesentis digna collatio, uti uos uestro hoc temporario praesenti quaedam uidetis, ita ille omnia suo cernit aeterno. Quare haec diuina praenotio naturam rerum proprietatemque non mutat, taliaque apud se praesentia spectat, qualia in tempore olim futura prouenient.

Nec rerum iudicia confundit, unoque suae mentis intuitu tam necessario quam non necessario uentura dignoscit. Sicuti uos cum pariter ambulare in terra hominem et oriri in caelo solem uideris, quamquam simul utrumque conspectum, tamen discernitis, et hoc uoluntarium, illud esse necessarium iudicatis. Ita igitur cuncta despiciens diuinus intuitus qualitatem rerum minime perturbat, apud se quidem praesentium, ad conditionem uero temporis futu-

Digitized by Google

hálb chúmftigero. Dánnân ne íst ímo dáz nehéin uuân. núbe uuârhaftíu bechénneda. | Dánne er dáz uuéiz. uuésen 265.
hína fúre. dáz âne nôt tánne uuésen chán. [s. dánne iz chúmet hína fúre.]

SI IN HUNC MODUM SILLOGISMUS NECTATUR. QUOMODO EUADENDUS SIT.

Uuíle du hîer chéden [proponendo.] dáz kót síhet chúmftîg. táz ne mág ze léibo uuérden. [álso íz uuâr íst. únde assumendo.] dáz ze léibo uuérden ne mág. táz sól nôte geskéhen. [dáz oúh uuâr íst.] Únde uuíle dû míh tánne duuíngen. [concludendo] ze démo námen dero nôte [álsús. Dáz kót síhet chúmftîg. táz keskíhet nôte. uuánda oúh táz uuâr íst. uuáz tûon íh is tánne?] Sô íího ih téro. sô. [mít syllogismo] gestárhtun uuârheite. Aber sô getânero. déro síh îoman chûmo ferstánde. âne dér góteliches tínges ánauuúrte íst. Íh chído gréhto. Éin díng chúmftigez péidíu sîn. ióh nôtháfte. sô man síhet ze gótes uuízentheite. ióh ferlâzen. únde sélbuualtîg. sô man ze sîn sélbes natura síhet.

[Hîer íst tíu questio soluta. díz íst tér tóugeno nexus. der zuei repugnantia sáment ketûot uuésen an éinemo dínge.]

---

futurarum. Quo fit, ut haec non sit opinio, sed ueritate potius nixa cognitio, cum exstiturum quid esse cognoscit, quod idem exsistendi necessitate carere non nesciat.

Hic si dicas, quod euenturum deus uidet. id non euenire non posse, quod autem non potest non euenire, id ex necessitate contingere, meque ad hoc nomen necessitatis adstringas; fatebor quidem rem solidissimae ueritatis, sed cui uix aliquis nisi diuini speculator accesserit. Respondebo namque idem futurum, cum ad diuinam notionem refertur, necessarium; cum uero in sua natura perpenditur, liberum prorsus atque absolutum uideri.

Digitized by Google

EXPLANATIO EIUSDEM SENTENTIAE EX HOC QUOD DUAE NECESSITATES SUNT. UT IN PERIERMENIS ARISTOTELIS LEGITUR.

Zuô nôte sínt. Éiniu íst éinualte. únde âne íba. Álso diu ist. táz álle ménnisken nôte tôdig sínt. Ánderiu íst mít íbo. únde mít kedíngun. Úbe du uuéist éinen *mán* gân. dáz tánne nôt íst. táz er gánge. Táz | man uuéiz. uuîo mág táz ánderes sîn. âne so màn iz uuéiz. Áber disiu gedíngota nôt. ne fûoret tia bárun nôt mít íro nieht.

[íh méino. úbe er gérno gât. táz er oûh sâr úndanches kánge.]

Uuánda dísa nôt ne uuúrchet nieht tíu natura. núbe dáz man úbe dára zûo chît. Uuánda nehéin nôt ne lûot kánden gérno gânten. So uuîo míchel nôt sî. dáz er gánge sô er gât.

PRESENS DEI EX NOSTRO PRESENTI PENSANDUM.

Ze déro sélbun uuîs íst nôt. so uuáz tíu gágen*uuerta* fóresíht ána síhet. táz iz sô sî. Dóh íz nehéina natûrlicha nôt ne hábe. Ze uuâre síhet kót tíu gágenuuertíu. diu nóh tánne chúmftîg sínt. fóne sélbuualtigemo uuíllen.

Duae sunt etenim necessitates: simplex una, uelúti quod necesse est omnes homines esse mortales, altera conditionis, ut, si aliquem ambulare scias, eum ambulare necesse est. Quod enim quisque nouit, id esse aliter ac notum est nequit. Sed haec conditio minime secum illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura, sed conditionis adiectio. Nulla enim necessitas cogit incedere uoluntarie gradientem, quamuis eum tamen, cum graditur, incedere necessarium sit.

Eodem igitur modo, si quid prouidentia praesens uidet, id esse necesse est, tametsi nullam habeat naturae necessitatem. Atqui deus ea futura, quae ex arbitrii libertate proueniunt, praesentia contuetur.

Digitized by Google

ITEM REPETITUR NATURAM FUTURORUM EX ALIA PARTE ESSE NECESSARIAM EX ALIA ABSOLUTAM.

Táz íst úmbe dísiu daz knôtesta. dáz siu gótes ánasihte hálb nôte uuérdent. áfter dero geskéfte gótes uuízentheíte. unánda sîn uuízentheit sô getân íst. Áber dúrh sih kehórniu. ne uerliesent siu nieht. tîa sélbuualtigun ferlâzeni iro naturę. Nû geskéhent kréhto âne zuiuel. diu gót fóre uuéiz chúmftigiu. Nóh tánne chóment siu súmiu. fóne sélbuualtigemo uuíllen. Únde so uuîo siu geskéhęn uuésendo. Sie ne ferliesent tóh nieht iro naturam. Fóne déro siu oúh ze léibo uuérden máhtin. êr siu geskáhîn.

ITEM DE DISCRETIONE DUARUM NECESSITATUM.

Uuáz skéidet siu dánne. síu ne sîn necessaria? | Sid 267. siu in állên sínt ze uuîs nôte geskéhent. álso iz kelégen íst in gótes uuízentheíte.

[Úmbe dîa gelégeni siu nôte geskébent.]

Táz skéidet siu. Táz tíu skéidet. Díu ih târ fóre ze bílde gáb. [Uuélîu sínt tíu?] Tîu errímnenta súuna. únde der gânto mán. Tîu zuéi ne múgen nieht ze léibo uuérden. únz siu geskéhent. Dáz éina sólta áber nôte uuérden.

Haec igitur ad intuitum relata diuinum necessaria fiunt per conditionem diuinae notionis, per se uero considerata ab absoluta naturae suae libertate non desinunt. Fiunt igitur procul dubio cuncta, quae futura deus esse praenoscit, sed eorum quaedam de libero proficiscuntur arbitrio; quae quamuis eueniant exsistendo, tamen propriam naturam non amittunt, quia prius, quam fierent, etiam non euenire potuissent.

Quid igitur refert non esse necessaria, cum propter diuinae scientiae conditionem modis omnibus, necessitatis instar, eueniant? Hoc scilicet, quod ea quae paullo ante proposui, sol oriens, et gradiens homo, quae dum fiunt, non fieri non possunt; eorum tamen unum prius quoque quam fieret necesse erat exsistere;

Digitized by Google

èr iz uuúrte. dáz ánder nieht nôte. Álso sint tiu âne zuîuel. diu gót in sînero gágenuuerti hábet. Aber íro súmelih chúmet fóne nôte. súmelih fóne dero tûonton geuuálte. Fóne diu châden uuír mit réhte. Dísiu nôthaftíu sîn. sô man hína síhet ze gótes uuízentheite. Sô man siu áber dúrh sih chîuset. inbúndeníu sîn. únde únnôthaftíu. *Also* díngolih táz man séhen mág. únde grîfen. állelih íst. úbe man ze déro rédo síhet. Únde áber éinlúzze. úbe dû dâr âna uuártêst.

[Tíu uuír ánaséhên. díu sínt îo éiniu. únde éinlúzziu. sô plato íst. únde cicero. únde állíu indiuidua. déro sélbon íst îouuélez állelih. uuánda iz homo íst. álde bos. álde equus. álde lignum. álde lapis. Uuánda hic homo oúh íst homo. bedíu íst er béidiu. ióh singulare. ióh uniuersale. Hunc hominem gesíhet taz óuga. échert hominem uuéiz tiu ratio. Dáz lêret in cathegoriis aristotiles.]

SI MUTATA UOLUNTAS. ELUDERE POSSIT *PRO*. UIDENTIAM.

Nû mág keskéhen chîst tu. Úbe in mînero geuuálte stât. ze geánderuuîsonne mînen rât. sô eruuéndo ih tia fóresíht. Tánne íh ódeuuano geuuéhselôn. dáz sî fóre uuéiz. Dés ántuuúrto íh. Díh uuóla múgen uuéhselôn
268. dînen uuíllen. | Náls áber fermîden dia gótes uuízentheit,

---

alterum uero minime. Ita etiam quae praesentia deus habet, procul dubio exsistunt; sed eorum hoc quidem de rerum necessitate descendit, illud uero de potestate facientium. Haud igitur iniuria diximus, haec, si ad diuinam notitiam referantur, necessaria; si per se considerentur, necessitatis esse nixibus absoluta, sicuti omne quod sensibus patet, si ad rationem referas uniuersale est, si ad seipsum respicias, singulare.

Sed si in mea, inquies, potestate situm est mutare propositum, euacuabo prouidentiam, cum, quae illa praenoscit, forte mutauero. Respondebo, propositum te quidem tuum posse deflectere, sed quoniam et id te posse, et an

Digitized by Google

non iro infáren. Uuánda diu gágenuuerta uuârheit tero fóresíhte. chîuset tíh táz kemúgen. Únde uuéder dû iz tûêst. Ióh uuára du gerâtêst. Álso du óuh nîeht infáren ne máht téro ánasíhte des kágenuuerten mánnes óugen. Tóh tu díh tinero uuílleuuarbun chêrest in mísseliche tâte.

SI UARIARI POSSIT PRENOTIO UT UOLUNTAS UARIATUR.

Uuío nû chîst tu? Éin uuánchot nû gótes uuízentheitnâh mînero sképfedo. díu mír míttundes ûf uuírdet. Sô. dáz sî múge sáment mír hértuuéhselunga tûon des uuízennes. nâh tíu íh uuílon éinez uuíle. uuílon ánderez? Dáz ne tûot. Gótes oúga gefúreuangot. ál dáz chúmftig íst. Unde gechêret iz. ióh keuuéndet iz. ze déro gágenuuerti sînero bechénnedo. Nóh ér ne uuíluuandot. nîeht án demo bechénnenne. nû díz, nû dáz. Núbe îo ze stéte stándo. fúrefáhet er. únde úmbefáhet er éines scúzes. tîna uuéhsela.

DEI PROUIDENTIAM EX SIMPLICITATE IPSIUS ESSE. NON EX EUENTU RERUM.

Dîa îo gágenuuerti sînes ánaséhennes. únde úmbehábennes álliu díng. ne guuán er nîeht fóne dero chúmftigon gebúredo. Núbe fóne éigenero éinfalti. dîa únsih intellectus lêret. náls ratio. Mít tíu íst óuh tés keántuuúrtet. táz tu

---

facias, quoue conuertas, praesens prouidentiae ueritas intuetur, diuinam te praescientiam non posse uitare; sicuti praesentis oculi effugere non possis intuitum, quamuis te in uarias actiones libera uoluntate conuerteris.

Quid igitur inquies? Ex meane dispositione scientia diuina mutabitur, ut cum ego nunc hoc nunc illud uelim, illa quoque noscendi uires alternare uideatur? Minime. Omne namque futurum diuinus praecurrit intuitus, et ad praesentiam propriae cognationis retorquet ac reuocat, nec alternat, ut tu existimas, nunc hoc nunc illud praenoscendi uices; sed uno ictu mutationes tuas manens praeuenit atque complectitur.

Quam comprehendendi omnia uisendique praesentiam, non ex futurarum prouentu rerum, sed ex propria deus simplicitate sortitus est. Ex quo illud quoque resoluitur,

Digitized by Google

fóre châde. Ungerístlih sîn. úbe ſoman dés kedénche. dá ûnseríu futura. gótes uuízentheit récchen. Dísiu sélba chrá sînero uuízentheite. Álliu díng mít íro ánauuartigun be-
269. chénnedo | úmbefáhende. Gíbet si uuîsun állen díngen. [náls síu íro.] Nóh tîen áfter nâh chómentên. ne hábet sî ze dánchonne [sámo so sî iz fóne ín gelírne. *)]

LIBERUM STARE ARBITRIUM. ET PRO MERITIS PREMIA DISPENSARI.

Uuánda dáz állez sô íst. pedíu íst ménniskôn ûngenómen íro uuíllouualtigi. Únde mit réhte gehéizent êobûoh ferlâzenên uuíllôn. lôn. ióh ingélteda. Únde íst óbenân dér ál séhento. únde fóre uuízento gót. Únde díu êuuiga. gágenuuérti sînero gesíhte. inchît téro chúmftigun uuîolichi únserro uuércho. Spéndondo gûot kûotên. únde úbel úbelên. Nóh kedíngi. únde fléhâ ne uuérdent nîcht in geméitun ûfen gót kesézzet. Tîe dánne ferfáhent, sô sie réhte sínt.

EPILOGUS.

Fóne díu léidezent tie âchuste. Mínnont túgede. Hábent íuueriu mûot an réhtero gedíngi. Frúmment ze himele

*) Es steht gelírnenne.

---

quod paullo ante posuisti, indignum esse, si scientiae dei causam futura nostra praestare dicantur. Haec enim scientiae uis praesentaria notione cuncta complectens, rebus omnibus modum ipsa constituit, nihil uero posterioribus debet.

Quae cum ita sint, manet intemerata mortalibus arbitrii libertas. Nec iniquae leges solutis omni necessitate uoluntatibus praemia poenasque proponunt. Manet etiam spectator desuper cunctorum praescius deus, uisionisque eius praesens semper aeternitas cum nostrorum actuum futura qualitate concurrit, bonis praemia malis supplicia dispensans. Nec frustra sunt in deo positae spes precesque, quae, cum rectae sint, inefficaces esse non possunt.

Auersamini igitur uitia, colite uirtutes, ad rectas spes animum subleuate, humiles preces in excelsa por-

Digitized by Google

déumuote flêhâ. Íuuih tuuínget míchel nôt ze dero gûoti. — úbe ír is iéhen uuéllent. Uuánda íuuere tâte. dér êotéilare úberuuártet. tér ál síhet.

[Hier mûgen uuír chiesen. dáz boetius nâh tisemo quinto libro. mít temo tôde dés keírret uuárd. dáz ér ne mûosa fernémen fóne philósophia. díu sî ímo gehîez. hára nâh ze ságenne.]

Explicit liber quintus boetii consulis.

---

rigite. Magna uobis est, si dissimulare non uultis, necessitas in dicta probitatis, cum ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis.

Berichtigung der Druckfehler.

S. 3. Z. 1. lies Íh.
— 4. Z. 2. l. uuúnster ne
— — Z. 7. l. gesuíchen.
— — Z. 16. l. séhen.
— 5. Z. 9. l. féstes.
— — Z. 11. l. táz st. taz.
— — Z. 19. l. Áltiu.
— — Z. 22. l. chriechecheska.
— 6. Z. 25. l. uuórto.
— 7. Z. 3. l. ménniskôn.
— — Z. 7. l. Áber.
— — Z. 8. 9. l. uerlórnísseda.
— — Z. 12. l. erstóuta.
— — Z. 13. l. tô dés st. tôdes.
— 8. Z. 2. l. Únde.
— — Z. 9. l. in geréchen st. ungeréchen *(sic)*.
— 8. Z. 10. l. uérte.
— — Z. 18. l. uuírdet.
— 9. Z. 2. l. Álde.
— — Z. 18. l. Un-
— 10. Z. 1. l. tŵ dér st. tû dér.
— 10. Z. 2. l. uuâre.
— — Z. 11. l. chád.
— — Z. 14. l. Únde.
— — Z. 21. l. Únde st. Unde, und Álso st. Also.
— 11. Z. 1. l. uéret.
— — Z. 17. l. gezógeno.
— — Z. 18. l. Únde.
— 12. Z. 2. l. Vnde.
— — Z. 8. l. stárchen.
— — Z. 20. hinter uuârin setze]
— 13. Z. 2. l. uuás.
S. 13. Z. 9. l. iz in st. iz.
— — Z. 13. l. geuuáht.
— 14. Z. 3. l. hérzogen.
— — Z. 10. l. uuórtene.
— — Z. 16. l. méino statt meino und únsâlda st. unsálda.
— 14. Z. 17. l. Álso.
— 15. Z. 3. v. u. st. asinus ad liram l. gnanos liras (ὄνος πρὸς λύραν) i. expers lirę.
— 15. Z. 15. gehört die Klammer nicht hinter únde, sondern hinter zûuersihte.
— 16. Z. 5. hinter éigeslichi setze ?
— 16. Z. 8. l. dien st. dien.
— 17. Z. 5. l. Tríuuo.
— — Z. 6. l. Álliu.
— 18. Z. 2. hinter ófto setze ne uuéreta.
— 18. Z. 17. l. chúninge.
— 19. Z. 10. zwischen tóh und in setze nû.
— 19. Z. 17. l. flihende.
— 20. Z. 9. l. kérno geséhen.
— 20. Z. 10. l. dés keírren st. dé skeírren.
— 20. Z. 24. l. déro.
— 21. Z. 8. l. Áber.
— 22. Z. 3. l. ín.
— — Z. 8. l. stôzen.
— — Z. 10. l. îlent.
— — Z. 11. l. uuúnder.

S. 23.

Digitized by Google

S. 23. Z. 9. l. hérzen.
— — Z. 14. l. sô.
— 24. Z. 8. l. Áh.
— — Z. 10. l. die.
— 25. Z. 12. l. Áber.
— — Z. 20. l. uuércho.
— 26. Z. 9. l. gûote.
— — Z. 16. l. síh.
— 27. Z. 2. l. mâno.
— — Z. 13. l. uuínt.
— 28. Z. 1. l. Álliu.
— — Z. 2. l. hábende.
— 29. Z. 3. 4. v. u. st. unus dominus est unus rex lies éis kirîos éstin. éis basileus.
— 29. Z. 11. l. óugti.
— — Z. 18. hinter] setze: Núbe ein hêrro íst târ.
— 30. Z. 8. l. mír.
— 31. Z. 4. l. Án.
— 32. Z. 3. l. lénzen.
— — Z. 12. l. héngen.
— — Z. 16. l. geskihte.
— 36. Z. 9. l. NASCI.
— 37. Z. 17. l. Vnde.
— 38. Z. 11. 12. l. DE TESTANDAM.
— 39. Z. 4. l. Áber.
— — Z. 16. l. dicendi.
— 41. Z. 21. l. súslih.
— 43. Z. 9. l. QUALIS st. QUBLIS.
— 43. Z. 11. l. mít st. míh.
— 46. Z. 13. l. uuíderuuártig.
— 55. Z. 9. l. Áber.
— — Z. 20. l. Íh.
— 57. Z. 14. l. sigenémón und *palmas*.
— 60. Z. 1. l. uuánes.
— 65. Z. 10. l. baptismum.
S. 65. Z. 12. l. Álde.
— 75. Z. 18. l. únde st. úude.
— 79. Z. 9. l. iáres.
— 84. Z. 4. l. suért éitere.
— 85. Z. 17. l. chît st. chîd.
— 87. Z. 6. sind die Klammern zu streichen.
— 88. Z. 6. l. liumentháftigi.
— 92. Z. 12. l. Uuânent ir.
— 93. Z. 15. l. propositum.
— 96. Z. 2. des lat. Textes l. *concordes*.
— 110. Z. 4. l. tîn.
— 114. Z. 5. l. árbéit.
— 115. Z. 13. 14. l. tribuni.
— 123. Z. 19. l. férro statt térro.
— 124. Z. 5. l. ih.
— — Z. 20. l. fóre.
— 130. Z. 1. l. liuto.
— 135. Z. 4. v. u. l. *imagine*.
— — Z. 18. l. uuâlliche.
— 140. Z. 5. v. u. l. zuô.
— 155. Z. 10. v. u. l. *motibus* st. *moribus*.
— 157. Z. 18. l. gemâle st. geuâle.
— 158. Z. 12. l. sîn sélbes sín st. sîn sélbes sîn.
— 159. Z. 1. l. fúncho.
— 164. Z. 3. l. filios.
— 168. Z. 20. hinter ogkon setze *).
— 169. Z. 4. l. et st. est.
— 171. Z. 3. l. dúrstegèr.
— 177. Z. 5. l. CUPIUNT.
— 181. Z. 5. l. uuâr statt uuâi.
— 184. Z. 6. l. sélbên.
— 191. Z. 24. l. uuízes.
— 192. 9. l. latine.
— 208. Z. 16. l. tér st. tés

Digitized by Google

S. 211. Z. 17. l. héizen fúredâhte st. héizenfú redâhte.
— 213. Z. 9. l. disponens.
— 216. Z. 31. l. oúgen st. múgen.
— 228. Z. 13. 14. hinter sint setze] und ziehe das folgende Únde bis kùotes zum Texte; hinter kùotes setze [
— 229. Z. 18. l. die st. dî.
— 257. Z. 22. l. singula.
— 270. Z. 24. ist das erste iz zu streichen.
— 273. Z. 7. l. gât. st. gót.

Berlin, gedruckt bei Trowitzsh und Sohn.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google